

Službeni glasnik BiH, broj 91/18

Na osnovu člana 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), na prijedlog Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 157. sjednici, održanoj 07.11.2018. godine, donijelo je

ODLUKU

O USVAJANJU STRATEGIJE USKLADIVANJA PROPISA BOSNE I HERCEGOVINE SA PRAVNOM STEČEVINOM EVROPSKE UNIJE U OBLASTI ZAŠTITE OKOLIŠA BOSNE I HERCEGOVINE

Član 1. (Predmet Odluke)

Usvaja se Strategija usklađivanja propisa Bosne i Hercegovine sa pravnom stečevinom Evropske unije u oblasti okoliša Bosne i Hercegovine (EAS – BiH), koja čini sastavani dio ove Odluke.

Član 2. (Praćenje, realizacija i izvještavanje)

Za praćenje i realizaciju Strategije usklađivanja propisa Bosne i Hercegovine sa pravnom stečevinom Evropske unije u oblasti okoliša Bosne i Hercegovine zadužuje se Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine.

Član 3. (Stupanje na snagu)

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 228 /18
7. novembra 2018. godine
Sarajevo

Predsjedavajući
Vijeće ministara BiH
Dr. **Denis Zvizdić**, s. r.

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА МИНИСТАРСТВО СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ И ЕКОНОМСКИХ ОДНОСА BOSNA I HERCEGOVINA MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE I EKONOMSKIH ODNOSA

STRATEGIJA USKLADIVANJA PROPISA BOSNE I HERCEGOVINE SA PRAVNOM STEČEVINOM EU U OBLASTI ZAŠTITE OKOLIŠA EAS - BiH Maj 2017.

SKRAĆENICE

AAQ	Kvalitet ambijentalnog zraka [direktiva] (<i>eng. Ambient Air Quality</i>)
AAU	Jedinica dodijeljene kvote (<i>eng. Assigned Amount Units</i>)
AIMCS	Identifikacija, kretanje i kontrola životinja (<i>eng. Animal Identification, Movement and Control</i>)
AP	Akcioni plan
APID	Akcioni plan za provođenje DSIP-a
API	Akcioni plan za provođenje
BAT	Najbolje dostupne tehnike (<i>eng. Best Available Techniques</i>)
RP	Redovno poslovanje
BD BiH	Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine
BHDCA	Direkcija za civilnu avijaciju Bosne i Hercegovine
BiH	Bosna i Hercegovina
BREF	Referentni dokumenti o najboljim dostupnim tehnikama
Capex	Utrošak kapitala [trošak investicije]
CBA	Analiza koristi i troškova (<i>eng. Cost-Benefit Analysis</i>)
KbR	Konvencija o biološkoj raznolikosti
CCS	Hvatanje i skladištenje karbona [direktiva] (<i>eng. Carbon Capture and Storage</i>)
CDM	Mehanizam čistog razvoja [u kontekstu Kjoto sporazuma] (<i>eng. Clean Development Mechanism</i>)
CER	Potvrđeno smanjenje emisija (<i>eng. Certified Emission Reductions</i>)
CITL	Dnevnik transakcija zajednice [u kontekstu gasova staklene bašte] (<i>eng. Community Independent Transaction Log</i>)
CITES	Konvencija o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divlje flore i faune (<i>Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora</i>)
CLRTAP	Konvencija o dalekosežnom prekograničnom zagađenju zraka (<i>Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution</i>)
CO₂	Ugljen dioksid
KSS	Konferencija sporazumnih strana [u međunarodnim sporazumima]
DEI	Direkcija za evropske integracije
DSI	Decentralizirani provedbeni sistem [u kontekstu EU pomoći]
NDT	Nadležno državno tijelo
OM	Opasne materije
DSIP	Plan za provođenje direktive (<i>eng. Directive Specific Implementation Plan</i>)
OPPIPP	Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko-pravne poslove Brčko Distrikta BiH
PV	Pitka voda
EAS, Strategija	Strategija usklađivanja propisa pravnoj stečevini EU u oblasti zaštite okoliša (<i>eng. Environmental Approximation Strategy</i>)
EBRD	Evropska banka za obnovu i razvoj (<i>European Bank for Reconstruction and Development</i>)
ECAIP	Procjena troškova i investicioni plan za zaštitu okoliša (<i>eng. Environmental Cost Assessment and Investment Plan</i>)
ECHA	Evropska agencija za hemikalije (<i>European Chemical Agency</i>)
ECJ	Evropski sud pravde (<i>European Court of Justice</i>)
EEA	Evropska agencija za zaštitu okoliša (<i>European Environment Agency</i>)
PUO	Procjena uticaja na okoliš
EIB	Evropska investicijska banka (<i>European Investment Bank</i>)
EIONET	Evropska mreža za informiranje i osmatranje okoliša (<i>European Environment Information and Observation Network</i>)
SUO	Studija uticaja na okoliš
EnvIS	EU IPA projekat - Jačanje institucija za zaštitu okoliša u Bosni i Hercegovini i priprema za pretpriступne fondove (EuropeAid/128786/C/SER/BA)
EPJ	Ekonomsko-politička jedinica
ETC	Evropski tematski centri (<i>European Topic Centres</i>)
STE	Sistem trgovine emisijama [unutar EU]
GVE	Granične vrijednosti emisija
EMAS	Sistem upravljanja i revizije okoliša (<i>eng. Environmental Management and Audit Scheme</i>)
E-PRTR	Evropski registar ispuštanja i prenosa zagađujućih materija (<i>eng. European Pollutant Release and Transfer Register</i>)
EPJ	Ekonomsko-politička jedinica
ERU	Jedinica smanjenja emisija (<i>eng. Emission Reduction Units</i>)
EU	Evropska unija
DEU BiH	Delegacija Evropske unije u BiH
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FCT	Tarife za puni povrat troškova (<i>eng. Full Cost Recovery Tariffs</i>)
FMOT	Federalno ministarstvo okoliša i turizma
BDP	Bruto domaći proizvod
GEF	Globalni fond za zaštitu okoliša (<i>Global Environmental Fund</i>)

GHG	Gasovi staklene bašte (<i>eng. Green House Gases</i>)
DLP	Dobra laboratorijska praksa
PZV	Podzemne vode
Dom.	Domaćinstvo [npr. prihodi; rashodi]
UPDom.	Ukupni prihodi domaćinstva
OO	Opasni otpad
ICAO	Međunarodna organizacija civilne avijacije (<i>International Civil Aviation Organization</i>)
ME	Međunarodni ekspert
IED	Direktiva o industrijskim emisijama (<i>eng. Industrial Emissions Direktiva</i>)
IFI	Internacionalna finansijska institucija
IGA	Institucionalna analiza nedostataka (<i>eng. Institutional Gap Analysis</i>)
INSPIRE	Infrastruktura za prostorno informiranje (<i>eng. Infrastructure for Spatial Information</i>) [EU direktiva]
IPA	Instrument pretpriputne pomoći (<i>eng. Instrument for Pre-Accession Assistance</i>) [EU]
IKZ	Integralna kontrola zagađenja
PI	Plan implementacije/provođenja
IPKZ	Integralna prevencija i kontrola zagađenja
ISO	Međunarodna organizacija za standardizaciju (<i>International Organization for Standardization</i>)
UI	Upitnik o implementaciji (<i>eng. Implementation Questionnaire</i>) [RENA kontekst]
IT	Informacione tehnologije
ITL	Dnevnik transakcija [u kontekstu gasova staklene bašte] (<i>eng. Independent Transaction Log</i>)
ZI	Zajednička implementacija (mehanizam) [u kontekstu Kjoto sporazuma]
KfW	<i>Kreditanstalt für Wiederaufbau</i> [bankarska grupacija]
VPS	Velika postrojenja za spaljivanje
LE	Lokalni ekspert
PAN	Pravna analiza nedostataka
LSU	Lokalna samouprava
MAPP	Politika prevencije većih nezgoda (<i>eng. Major-accident Prevention Policy</i>)
MPT	Maksimalna prihvatljiva tarifa
GSE	Glavni sastavni element (u kontekstu EEA)
MPUGE	Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju (RS)
MVTEO	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH
MoU	Memorandum o razumijevanju (<i>eng. Memorandum od Understanding</i>)
ZČ	Zemlje članice
MTK	Ministarstvo komunikacija i prometa [BiH]
NAP	Nacionalni akcioni plan
NEC	Državna gornja granica emisija (<i>eng. National Emissions Ceiling</i>)
DFT	Državna fokalna tačka
NMVOC	Nemetanska isparljiva organska jedinjenja (<i>eng. Non-methane Volatile Organic Compounds</i>)
DPUA	Državni program usvajanja pravne stečevine EU
NOx	Azotni oksidi
NRC	Nacionalni/državni referentni centar [EEA]
NTC	Nacionalni/državni tematski centar [EEA]
NPV	Čista/neto sadašnja vrijednost (<i>eng. Net Present Value</i>)
ODS	Materije koje uništavaju ozon (<i>eng. Ozone Depleting Substances</i>)
OECD	Organizacija za saradnju i razvoj (<i>Organisation for Cooperation and Development</i>)
Sl. glas.	Službeni glasnik
OP	Operativni program
O&M	Poslovanje i održavanje (<i>eng. Operations & Maintenance</i>)
Opex	Operativni troškovi (troškovi O&M)
PCB	Polihlorovani bifenili
PCT	Polihlorovani terfenili
PM_{10; 2.5}	Mikročestice
POZ	Postojani organski zagađivači
PNP	Paritet nabavnih cijena
FFS	Fitofarmaceutska sredstva
PRTR	Registar ispuštanja i prenosa zagađujućih materija (<i>eng. Pollutant Release and Transfer Register</i>)
JKP	Javno komunalno preduzeće
RAINS	Regionalni model za simulaciju zagađenja zraka
RSL	Riječni sliv

PRSL	Područje riječnog sliva
REL	Regija sa uspostavljenim sanitarnim deponijama (<i>eng. Region with Established Sanitary Level Landfills</i>)
RMAS	Regije gdje postoji međuopćinski sporazum
ROD	Baza podataka za prijavu obaveza [EU] (<i>eng. Reporting Obligations Data Base</i>)
REACH	EU Uredba o registraciji, procjeni, autorizaciji i ograničenju hemikalija
RS	Republika Srpska
RWC	Regija gdje su započeti radovi [na uspostavi sanitarnih deponija]
SSP	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
PPK	Posebno područje konzervacije
SPO	Strateška procjena okoliša
JIE	Jugoistočna Evropa
SIEF	Forumi za razmjenu informacija o materijama [u kontekstu hemikalija] (<i>eng. Substance Information Exchange Forums</i>)
SO₂	Sumpor dioksid
PPZ	Područje pod posebnom zaštitom
SRD	Direktiva o standardiziranom izvještavanju (<i>eng. Standardized Reporting Direktiva</i>)
SRDSIP	Specifični plan za direktivu o standardiziranom izvještavanju (<i>eng. Standardized Reporting Directive Specific Plan</i>)
POV	Površinska voda
TP	Tehnička podrška
UEZ	Ugovor o Evropskoj zajednici
UEU	Ugovor o Evropskoj uniji
UFEU	Ugovor o funkcioniranju Evropske unije
TOC	Tabela podudarnosti (<i>eng. Table od Concordance</i>)
TO₂	Titanijski dioksid
ToR	Projektni zadatak (<i>eng. Terms od Reference</i>)
UMZ	Urbane morfološke zone (naselja) [u kontekstu prečišćavanja urbanih otpadnih voda]
UNECE	Ekonomska komisija Ujedinjenih naroda za Evropu (<i>United Nations Economic Commission for Europe</i>)
UNFCCC	Okvirna konvencija Ujedinjenih naroda o klimatskim promjenama (<i>eng. United Nations Framework Convention on Climate Change</i>)
UNGHS	UN-ov globalno usklađeni sistem za klasifikaciju i označavanje hemikalija (<i>eng. UN Globally Harmonised System od Classification and Labelling od Chemicals</i>)
UOV	Urbane otpadne vode [direktiva]
VOC	Isparljiva organska jedinjenja (<i>eng. Volatile Organic Compounds</i>)
EEO	Električni i elektronski otpad
ODV	Okvirna direktiva o vodama
SO	Spaljivanje otpada
CKV	Ciljevi kvaliteta vode
VS	Vodosnabdijevanje
WVTA	Odobrenje za tip vozila (<i>eng. Whole Vehicle Type-Approval</i>)

SAŽETAK

Pridruživanje BiH Evropskoj uniji je cilj kome se BiH formalno posvetila potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) 2008. godine. U skladu sa Kopenhagenskim i Madridskim kriterijima EU, u zemljama koje pretendiraju da se pridruže EU usklađivanje propisa predstavlja jedinstvenu obavezu, prihvaćenu potpisivanjem SSP-a. Proces usklađivanja predstavlja usklađivanje svih propisa, pravila i postupaka koji se primjenjuju u pristupnoj zemlji sa pravnom stečevinom EU (uredbama, direktivama, odlukama itd.). U skladu sa EU Agendom 2000, zemlje kandidati za članstvo u EU trebaju usvojiti realne dugoročne državne strategije za postepeno i efektivno usklađivanje svog zakonodavstva sa pravnom stečevinom EU, što je proces koji mora početi prije pridruživanja, a naročito o pitanju rješavanja problematike zagađenja vode i zraka. Ove strategije trebaju definirati ključne prioritetne oblasti i ciljeve koje je potrebno postići do dana pridruživanja, kao i raspored za buduću potpunu usklađenost; stoga je osiguranje ispunjenja obaveza uključeno u SSP. Ovo se odnosi i na usklađivanje propisa u oblasti zaštite okoliša u BiH; okoliš je jedno od pitanja o kojem će BiH pregovarati sa EU u skladu sa Poglavljem 27. SSP-a.

U slučaju BiH, Evropska komisija je u svom Izvještaju o napretku iz 2013. godine ocijenila da nedostatak stvarne političke podrške programu EU rezultira jako ograničenim napretkom o pitanju usklađivanja sa zakonima i standardima EU. Stoga su od EU postavljena jasna očekivanja da će BiH usvojiti jedinstvenu strategiju usklađivanja propisa u oblasti zaštite okoliša (EAS) za cijelu zemlju. EU je osigurao finansijsku podršku u izradi Nacrta EAS-a, u sklopu implementacije IPA projekta EnvS (2011-2014), koji je isporučen u decembru 2014. godine. Usvajanje EAS-a također predstavlja i preduvjet za učešće BiH u programu EU IPA II.

Međutim, za razliku od ostalih zemalja Jugoistočne Evrope (JIE), zbog složenosti ustavnog poretka u BiH, pristup usklađivanju propisa u oblasti zaštite okoliša se sastoji od kompleta od četiri strateško-planska dokumenta - jednog primjenjivog na cijelu teritoriju zemlje i tri na teritorije u sklopu konstitucionalnih jedinica BiH. Samo sva četiri dokumenta zajedno (gdje je svaki dokument usvojen i proveden od nadležnih vlasti) činit će usklađeno tijelo strategije usklađivanja, umjesto jednog državnog strateškog dokumenta (EAS), što je slučaj u drugim (potencijalnim) zemljama kandidatima.

Usvajanje EAS-BiH i entitetskih, odnosno strategija BD BiH, za provođenje EAS-BiH od nadležnih vlasti u BiH, entitetima i BD BiH, u skladu sa pozitivnim zakonima i relevantnim procedurama, je korak koji slijedi nakon isporuke rezultata EnvS projekta. Po dogovorenom konceptu, EAS-BiH te entitetski i dokumenti BD BiH za provođenje EAS-BiH su izrađeni tako da čine dijelove jedinstvene strateško-planske dokumentacije, čime bi se trebali osigurati uvjeti da:

- BiH ispoštuje svoje prihvaćene međunarodne obaveze iz SSP-a (2008); usvajanjem EAS-BiH, BiH će imati vitalno važnu strategiju koja se može primijeniti na cijeloj teritoriji zemlje i
- FBIH, RS i BD BiH pruže potrebnu podršku BiH u ispunjavanju preuzetih međunarodnih obaveza, u skladu sa Ustavom BiH. Strateški dokumenti na nivou FBIH, RS i BD BiH će istovremeno osigurati i sljedeće:

- provedbu EAS-a na njihovim teritorijama i
- potpuno ispunjenje svojih ustavnih nadležnosti o pitanju preuzimanja, provođenja i izvršenja pravne stečevine EU.

Pravna stečevina EU u oblasti zaštite okoliša, sadržana u ovim strateškim dokumentima, se sastoji od osam grupa zakonodavnih instrumenata: horizontalni, voda, otpad, kvalitet zraka i klimatske promjene, industrijsko zagađenje, hemikalije, zaštita prirode, te buka u okolišu. Zakonodavstvo EU je u EAS-u predstavljeno toliko detaljno koliko je neophodno za potrebe usklađivanja. Aneks I sadrži iscrpan spisak propisa koji su predmet preuzimanja. EAS se ne bavi specifičnostima međunarodnih obaveza koje je BiH preuzela u domenu zaštite okoliša. Međutim, s obzirom na to da je EU jedna od strana u velikom broju međunarodnih ugovora o zaštiti okoliša, te da su u velikom broju slučajeva zahtjevi iz takvih međunarodnih ugovora ugrađeni u zakone EU (koji predstavljaju osnovu preuzimanja), bilo je neizbježno da i EAS u određenoj mjeri uključuje sadržaj povezan sa takvim međunarodnim ugovorima. Spisak izvora međunarodnih obaveza BiH u oblasti zaštite okoliša se nalazi u Aneksu II ove strategije.

Proces pridruživanja i pristupanja EU, iz perspektive pravnih sistema u BiH, predstavlja složen i iterativan proces, koji se sastoji od tri međusobno povezana segmenta:

- preuzimanja pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša u pravne sisteme BiH, FBIH, RS i BD BiH;

- provedbe propisa koji prenose (preuzimaju) pravnu stečevinu EU u oblasti zaštite okoliša, što uključuje uspostavu institucionalnog okvira (na nivou države, entiteta i BD BiH), sposobnog da u praksi provede novu zakonsku regulativu usklađenu sa zakonima EU;

- stvaranje izvršnih mehanizama (na svim administrativnim nivoima) putem kojih će se osigurati adekvatno ponašanje svih subjekata i poštovanje novih propisa (usklađenih sa pravnom stečevinom EU u oblasti zaštite okoliša), korištenjem nadzornog sistema i kaznenih i podsticajnih mjera.

Relevantna ustavna, pravna i institucionalna pitanja u BiH su izložena i detaljno obrađena u odgovarajućim poglavljima EAS-BiH, te, u poređenju sa zahtjevima EU, predstavljaju osnovu za utvrđivanje postojećih nedostataka i preporuka za njihovo rješavanje.

Trenutni tekst EAS-BiH, kao i tekstovi entitetskih i dokumenata BD BiH za provođenje EAS-BiH, su rađeni zajedno i paralelno, kako bi se postigla njihova maksimalna usklađenost.

Razvijeni su na osnovu prethodno objavljenih temeljnih analiza pravnih, institucionalnih i ekonomskih nedostataka relevantnih za proces usklađivanja propisa u oblasti zaštite okoliša u BiH i provedenih po prihvaćenoj metodologiji za provođenje Projekta. Sva četiri teksta koja sačinjavaju strateške dokumente trebaju biti usklađena sa ustavnim nadležnostima BiH, FBIH, RS i BD BiH i njihovim pravnim sistemima i odražavati njihove specifične razvojne potrebe. Shodno potrebama korisnika, dogovoreni pristup je ograničen izuzimanjem mogućnosti nacrta novih ili izmjene postojećih zakona, te kreiranja i predlaganja uspostave novih institucija.

Ova analiza je dala odgovore na pitanja da li, i u kojoj mjeri, postoje nedostaci u postojećim propisima u oblasti zaštite okoliša u BiH, entitetima i BD BiH - u poređenju sa relevantnim propisi EU. Drugim riječima, pokazan je postignuti stepen napretka u preuzimanju zakonodavstva EU u oblasti zaštite okoliša u pravni sistem BiH i pravne sisteme njenih konstitutivnih jedinica. Što se tiče institucija nadležnih za zaštitu okoliša, prikazana je revizija zahtjeva EU, koja, u poređenju sa revizijom postojećih institucija u BiH (koja je također prikazana), možda može ponuditi odgovor na pitanje o tome šta je do sada urađeno i šta je još potrebno uraditi da bi se stvorio institucionalni okvir usklađen sa zakonodavstvom EU i visokim nivoom zaštite, očuvanja i unapređenja okoliša.

U skladu sa provedenim analizama, utvrđeni su pravni i institucionalni nedostaci i ponuđene preporuke za poduzimanje prioritarnih mjera za svaki od analiziranih podsektora u oblasti zaštite okoliša (kratkoročno za period od 2 - 4 godine i srednjoročno za period od 4 - 6 godina) kako bi se utvrđeni nedostaci mogli premostiti.

Ekonomski aspekti ove strategije su obrađeni u uvjetima nedovoljne dostupnosti podataka, što je uzrokovalo duži razvoj modela, naročito s obzirom na to da je državni (BiH) pristup morao biti segmentiran i posebno prilagođen za FBIH, RS i BD BiH - što je jedinstven slučaj u Evropi. Međutim, bez obzira na ovu vrstu problema, bilo je moguće izvršiti procjenu da će ukupan trošak usklađivanja iznositi oko 7,1 milijardi eura tokom perioda od 30 - 40 godina. U istom ovom periodu, vrijednost koristi od usklađivanja je procijenjena na 13,2 milijardi eura. Sve procjene za BiH se baziraju na sektorskim procjenama troškova (voda, otpad, kvalitet zraka i klimatske promjene itd.) i odražavaju procijenjene troškove usklađivanja u FBIH, RS i BD BiH.

Istovremeno je izvršena identifikacija mogućih izvora sredstava iz kojih bi se pokrili troškovi usklađivanja sa naročitim naglaskom na tzv. "visokoinvesticione" direktive, i predložile adekvatne preporuke.

Kada budu i formalno prihvaćeni od nadležnih vlasti na nivou BiH, FBIH, RS i BD BiH, ova četiri strateška instrumenta, koja zajednički čine sveobuhvatnu stratešku platformu za zaštitu okoliša u BiH, služiti će kao pouzdana baza za strukturiran nastavak procesa usklađivanja propisa, uz snažnu podršku EU kroz Program IPA II.

I Uvod 1. CILJ, SVRHA I OPSEG EAS-a

Bosna i Hercegovina (BiH) još trpi posljedice zapuštanja i propadanja okoliša zbog upravnog sistema koji nije vodio računa o održivosti ekonomskog i infrastrukturnog razvoja, posljedica ekonomskog pada i konflikta u regiji. Po samom završetku regionalnog konflikta, pitanjima zaštite okoliša nije se pridavao veći značaj. Zaštita okoliša je u velikoj mjeri percipirana kao luksuz koji BiH sebi ne može priuštiti i prioritet je dat političkoj stabilnosti, ekonomskom razvoju, povećanju zaposlenosti i postkonfliktnoj rekonstrukciji i čišćenju.

Nedavno zapaženi nedostaci u primjeni različitih strategija, uključujući i one koje se bave zaštitom okoliša, ukazali su na potrebu za razvojem bh. Strategije usklađivanja pravnih propisa u oblasti zaštite okoliša (EAS) i strategija u Federaciji BiH (FBIH), Republici Srpskoj (RS) i Brčko Distriktu BiH (BD BiH), a naročito planova za provođenje direktiva (DSIP) za BiH i akcionih planova za provođenje direktiva (APID) na nivoima FBIH, RS i BD BiH.

Osnovni cilj EAS-BiH je strateško planiranje procesa usklađivanja, koje će stvoriti uvjete za unapređenje zaštite okoliša i podržati održivi razvoj. Proces usklađivanja propisa se u suštini sastoji od preuzimanja propisa Evropske unije (EU) u oblasti zaštite okoliša u propise BiH i njihovo provođenje unutar BiH. Provedba će zahtijevati izradu podstrategija i planova za identifikaciju potrebnih resursa i načina na koji se oni mogu aktivirati kako bi se izvršila uspješna implementacije pravne stečevine EU.

Koordinacija aktivnosti raznih administrativnih tijela u BiH nadležnih za usklađivanje propisa u BiH sa pravnom stečevinom EU u oblasti zaštite okoliša i postepeno provođenje u skladu sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), predstavlja vitalnu dimenziju ove obaveze. EAS se može posmatrati kao dokument za planiranje strateškog okvira koji pruža neophodne uvjete za ispunjenje međunarodnih obaveza preuzetih od BiH i svih njenih ustavnih jedinica, uz podjelu odgovornosti za problematiku zaštite okoliša između relevantnih političkih jedinica, odnosno FBIH, RS i BD BiH.

Gledano sa tehničkog aspekta, EAS također pruža pouzdan osnovni okvir za razvoj i usvajanje strateških dokumenata u entitetima (FBIH, RS) i Brčko Distriktu BiH, s ciljem potpunog preuzimanja pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša u njihove političke sisteme. Provedba i izvršenje propisa, potpuno usklađenih sa propisima (pravnom stečevinom) EU u oblasti zaštite okoliša, u FBIH, RS i BD BiH predstavljaju trajnu aktivnost koju obavljaju organi vlasti nadležni za zaštitu okoliša.

Kroz ovakve aktivnosti, dva bh. entiteta i BD BiH ispunit će svoju ustavnu dužnost da pruže podršku državnom nivou BiH u ispunjenju njenih međunarodnih obaveza u oblasti zaštite okoliša, a koje prvenstveno proizilaze iz SSP-a.

2. OPĆE NAPOMENE O ZAHTEJVIMA EU

Pristupanje Evropskoj uniji predstavlja najviši prioritet za BiH. Politička opredjeljenja i odluke su poprimili pravno obavezujući oblik potpisivanjem SSP-a između Evropske zajednice i država članica, sa jedne strane, i Bosne i Hercegovine, sa druge strane, 26. juna 2008. godine u Luksemburgu. SSP, koji su ratificirali svi potpisnici, stupio je na snagu 1. juna 2015. godine. Inače, BiH je ratificirala SSP u novembru 2008. godine i time stekla status zemlje potencijalnog kandidata za članstvo u EU. Potpisivanjem i ratifikacijom SSP-a, BiH je nesumnjivo preuzela obavezu da:

- uskladi svoje propise sa pravnom stečevinom EU i
- stvori institucionalni okvir za provođenje zakona usklađenih sa zahtjevima EU.

Preuzete međunarodne pravne obaveze imaju jako uporište u zakonodavstvu BiH. Naime, Zakon o postupku zaključivanja i izvršavanja međunarodnih ugovora ¹ definiira postupak zaključivanja međunarodnih ugovora i obaveze vlasti u BiH u izvršenju obaveza preuzetih potpisivanjem međunarodnih ugovora. Predsjedništvo BiH, uz saglasnost Parlamentarne skupštine BiH, je nadležno za ratifikaciju međunarodnih ugovora u ime BiH. Kada je u pitanju izvršenje međunarodnih ugovora, Zakon navodi da je za ispunjenje obaveza koje proističu iz međunarodnih ugovora odgovorno Vijeće ministara BiH. Zakon također navodi da Vijeće ministara ispunjava ove obaveze putem tijela javne vlasti, bez obzira jesu li takva tijela uspostavljena zakonima na nivou BiH ili na nivou entiteta i BD BiH. To znači da izvršavanje međunarodnih ugovornih obaveza nastalih potpisivanjem međunarodnih ugovora od BiH, uključujući i SSP, predstavlja pravnu obavezu svih nivoa vlasti u BiH.

Potrebno je naglasiti da su nadležne vlasti na svim nivoima u BiH zakonski obavezne da aktivno učestvuju u procesu pridruživanja i pristupanja BiH Evropskoj uniji kroz proces preuzimanja propisa EU u pravne sisteme u BiH i prilagođavanje institucija na svim nivoima za provođenje i izvršenje usklađenih propisa.

Pristupne i prepristupne zemlje moraju pripremiti Državni program za usvajanje pravne stečevine EU (NPAA) s ciljem planiranja i realizacije procesa usklađivanja EU. U slučaju zaštite okoliša, koja predstavlja jedno od 35 poglavlja koja su predmet pregovora između strana u SSP-u i čini skoro jednu trećinu pravne stečevine EU, neophodno je usvajanje detaljno razrađenog strateškog dokumenta, odnosno EAS-a. EAS obuhvata različite aspekte u osam podsektora pravne stečevine EU koji se odnose na zaštitu okoliša. Za svaki od osam analiziranih podsektora u BiH (odnosno na nivoima BiH, FBiH, RS i BD BiH) je urađena analiza relevantnih pravnih, institucionalnih, ekonomskih i finansijskih pitanja, utvrđeni su nedostaci i date preporuke za kratkoročne i srednjoročne mjere (prioritete). Podsektori su sljedeći:

- horizontalna (zajednička) problematika;
- vodoprivreda;
- upravljanje otpadom;
- kvalitet zraka i klimatske promjene;
- industrijsko zagađenje;
- hemikalije;
- zaštita prirode i
- buka u okolišu.

Pomorska strategija EU i problematika jonizirajućeg i nejonizirajućeg zračenja nisu obuhvaćeni ovom strategijom i ovdje se neće dalje razmatrati. Ovu problematiku bi institucije BiH trebale obuhvatiti posebnim strateškim dokumentima ili je uključiti u prvu reviziju EAS-a.

Što se tiče institucionalnog aspekta usklađivanja propisa u oblasti zaštite okoliša, ovaj dokument se fokusira na relevantne zahtjeve EU po sektorima i trenutne nadležnosti institucija BiH u implementaciji procesa usklađivanja propisa u BiH sa propisima EU u oblasti zaštite, očuvanja i unapređenja okoliša.

Spisak pravnih instrumenata EU koji sačinjavaju osam podsektora zaštite okoliša nalazi se u Aneksu I ove strategije. Spisak relevantnih pravnih instrumenata BiH je predstavljen u tabelama koje se nalaze unutar teksta Strategije. Ukratko, cilj ovog dokumenta je da prezentira status, aktivnosti i metodologiju izvršenja funkcija institucija BiH nadležnih za usklađivanje propisa u oblasti zaštite okoliša.

3. METODOLOGIJA U PRIMJENI

Analize koje su prethodile pripremi nacrtu EAS-a su uključivale pravne, institucionalne i ekonomske analize nedostataka i izvršene su u sklopu EU IPA projekta EnvIS (2011-2014). ² Svrha ovih analitičkih dokumenata je bila izgradnja obimne osnove za pripremu teksta EAS-a i provedbenih dokumenata za entitete i BD BiH. Cilj ovih analiza bilo je utvrđivanje izvodljivosti EAS-a i entitetskih i provedbenih instrumenata BD BiH, koje je potrebno razviti i usvojiti u sklopu kompleta strateško/političko/planskih dokumenata za BiH, usklađenih sa postojećim ustavnim i pravnim nadležnostima i procedurama, a sa ciljem podrške usklađivanju propisa BiH sa pravnom stečevinom EU.

Proučavanje pravnih aspekata je obuhvatilo:

- Dubinsku analizu međunarodnih i državnih (državni nivo, entiteti i BD BiH) ugovornih obaveza preuzetih od javnih vlasti BiH, FBiH, RS i BD BiH povezanih sa procesom usklađivanja propisa BiH sa pravnom stečevinom EU u oblasti zaštite okoliša.
- Identifikaciju i reviziju pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša koje je potrebno preuzeti u pravni sistem BiH.
- Reviziju propisa u oblasti zaštite okoliša na nivoima BiH, FBiH, RS i BD BiH kroz osam podsektora identificiranih u pravnoj stečevini EU.
- Utvrđivanje potencijalnih i postojećih nedostataka u propisima BiH u oblasti zaštite okoliša i
- Davanje prijedloga / preporuka za kratkoročnu i srednjoročnu prioritizaciju aktivnosti.

Istraženi institucionalni aspekti obuhvataju postojeći institucionalni okvir u BiH, FBiH, RS i BD BiH u pogledu revidiranih sektora pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša, te utvrđene nedostatke i preporuke za provođenje prioritarnih mjera, po sektorima, za njihovo otklanjanje. Stoga je istraživanje bilo fokusirano na institucionalnu problematiku i pitanja raspodjele odgovornosti za preuzimanje i provedbu pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša.

Iz perspektive pravnog sistema, proces pristupanja EU predstavlja složen i iterativan proces, koji se sastoji od tri međusobno povezana segmenta:

- Preuzimanje pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša u pravne sisteme na nivoima BiH, FBiH, RS i BD BiH.
 - Provođenja lokalnih propisa usklađenih sa pravnom stečevinom EU u oblasti zaštite okoliša, što uključuje uspostavu institucionalnog okvira (na nivoima države, entiteta i BD BiH), sposobnog da u praksi provede nove propise usklađene sa zakonima EU;
 - Stvaranje izvršnih mehanizama (na svim administrativnim nivoima) putem kojih će se osigurati adekvatno ponašanje svih subjekata i poštovanje novih zakona, usklađenih sa pravnom stečevinom EU u oblasti zaštite okoliša, upotrebom praćenja, nadzornog sistema, te kaznenih i podsticajnih mjera.
- Unutar ovog okvira, analiza pravnih aspekata daje odgovore na pitanje da li, i u kojoj mjeri, postoje nedostaci u postojećim propisima u oblasti zaštite okoliša u BiH, entitetima i BD BiH, u poređenju sa željenom, tj. potpunim preuzimanjem propisa EU u oblasti zaštite okoliša. Drugim riječima, rezultati analize pravnih pitanja pokazuju postignuti stepen napretka u preuzimanju zakona EU o zaštiti okoliša u pravne sisteme BiH i njenih ustavnih jedinica.

Analiza institucionalnog okvira u BiH je imala za cilj pružiti odgovor na pitanje o tome šta je do sada urađeno i šta dalje treba uraditi kako bi se stvorio adekvatan institucionalni okvir, sposoban za provedbu propisa usklađenih sa propisima EU u oblasti zaštite okoliša. Analiza javnih institucija odgovornih za prisilno izvršenje određenih postupaka u slučaju kršenja ili neprovođenja preuzetog zakonodavstva EU (izvršenje) je posebna tematika, koja nije obuhvaćena istraživanjem i nije detaljno obrađena u ovom dokumentu.

Istraživanje trenutne situacije je predstavljalo prvi korak u kreiranju sveobuhvatne strategije. Istraživanje je ograničeno na *status quo*, bez pokušaja otkrivanja uzroka i mogućih posljedica trenutne situacije. Osnovni izvor informacija su predstavljali pravni instrumenti (ustavi, zakoni, odluke i propisi) trenutno na snazi u EU i BiH, kao i podaci i informacije pribavljeni iz brojnih izvještaja, planova i drugih dokumenata koji se u manjoj ili većoj mjeri odnose na okoliš.

Osim istraživanja pravnih i institucionalnih aspekata usklađivanja, u dokumentarnu podlogu za izradu teksta EAS-a i strateških dokumenata za FBiH, RS i BD BiH je uključena i temeljna procjena ekonomskih i finansijskih aspekata usklađivanja.

Temelj ekonomske komponente EAS-a čini procjena ukupnog troška usklađivanja. Pored toga, ovaj trošak se mora povezati sa razumnim pretpostavkama o povratu troškova i mogućnostima za finansiranje, kako bi se odredio prihvatljiv vremenski okvir za potpuno usklađivanje. Za procjenu troškova usklađivanja i generalnog efekta na zakonsku regulativu se mogu upotrijebiti dvije metode:

- Pristup od dna prema vrhu. Ovaj pristup se sastoji od ekstrapolacije troškova na osnovu podataka prikupljenih putem ispitivanja i referentnih cijena po sektorima. Time se djelimično popunjena baza podataka zatim ekstrapolira kako bi se dobili podaci za cijelu Direktivu, tj. sektor zaštite okoliša.
- Pristup od vrha prema dnu, odnosno makro-ekonometrijska analiza. U ovom slučaju se efekti procjenjuju na osnovu zagađivača (materija) koje je potrebno ukloniti ili stanovništva koje treba obuhvatiti novim ili unaprijeđenim standardima i količinama i jediničnim cijenama preuzetim iz domaćih i međunarodnih izvora.

Pristup od dna prema vrhu se generalno primjenjuje kada postoje obimni podaci i kada direktiva koja se procjenjuje utiče na pojedini sektor sa ograničenim brojem zainteresiranih strana. Njegova snaga leži u tome što predstavlja procjenu baziranu na podacima dobijenim iz industrijskih izvora i stvarnim podacima preuzetim od operatera. Slabost ovog pristupa je da ekstrapolacija može rezultirati velikim greškama, naročito ako su bazni podaci nedovoljni, nereprezentativni ili preuzeti iz referentnih izvora koji se jako razlikuju od jedinstvenih uvjeta koji vladaju u korisničkoj zemlji/regiji.

Pristup od vrha prema dnu, tj. makro-ekonometrijski pristup, se koristi kada su direktive koje se procjenjuju složene i imaju širok domet, a naročito ako znatno utiču na populaciju i

stoga moraju biti tempirane tako da ne pređu gornju granicu pristupačnosti.

U slučaju direktiva koje zahtijevaju velike investicije, sa jako složenim uticajima na stanovništvo putem interaktivnih emisija u zrak i vodu ili akumulacije čvrstog otpada, koje imaju direktne i štetne posljedice na zdravlje i gdje povrat troškova za mjere smanjenja emisija mora doći primarno od javnosti kroz povećanje naknada (za otpad, vodu, el. struju) i rast cijena povezanih proizvoda (cement, gorivo, proizvodi hemijske industrije), makro-ekonometrijski pristup je od ključne važnosti.

U ovoj procjeni troškova su, *de facto*, iskorišteni oba pristupa: makro za direktive koje zahtijevaju velike investicije i mikro za popunjavanje praznina i bolje definiranje makro pristupa na državnom nivou.

Alati razvijeni za makro-ekonometrijsku procjenu su primijenjeni odvojeno za svaku vrstu emisija. Tako su razvijena tri glavna alata za ovaj model:

- emisije u zrak;
- emisije u vodu i
- upravljanje čvrstim otpadom.

Pored toga, razvijen je i četvrti model za zaštitu prirode i biološke raznolikosti, s obzirom na to da ova oblast predstavlja jedan od ključnih elemenata politike EU za zaštitu okoliša, iako iz ugla troškova usklađivanja ne rezultira značajnim troškovima. Usklađivanje horizontalnih propisa i propisa o buci u okolišu i hemijskom sektoru su procijenjeni na osnovu proporcionalnosti sa sličnim tranzicijskim ekonomijama, pošto ne postoje dovoljni podaci iz domaćih izvora da bi se uradila ekstrapolacija. Ovo, ipak, nema značajan efekat na red veličine i vremenski okvir potreban za usklađivanje.

Rezultati dobijeni upotrebom ovih modela su prezentirani u višegodišnjem nizu troškova koji omogućuje povezivanje sa gornjim granicama pristupačnosti. Ovo, zauzvrat, garantira da provedba procesa usklađivanja neće:

- postaviti nerealan vremenski okvir, gdje bi operativni troškovi prevazišli limit prihvatljivosti, odnosno gdje maksimalan povrat troškova ne bi mogao pokriti operativne izdatke;
- dozvoliti značajno unakrsno subvencioniranje između različitih sektora zaštite okoliša, koje bi moglo opasno ugroziti balansirano provođenje zbog interakcije elemenata u prirodi.

Ovi faktori se moraju ozbiljno uzeti u obzir kako bi se stvorila izvodljiva i kredibilna državna politika.

Procjena troškova se izvodi u dvije etape:

- Preliminarna analiza na osnovu postojećih studija, statistika i budžeta različitih institucija, naročito za direktive koje zahtijevaju velike investicije. Ova početna procjena predstavlja baznu odrednicu, koja nam omogućava da uspostavimo okvir za detaljnu analizu troškova po sektorima ili direktivama. Ovaj "bazni scenario", dobijen iz postojećih informacija, također nam omogućava da uradimo i generalnu makroekonomsku analizu i odredimo preliminarni vremenski okvir za puno usklađivanje direktiva iz pravne stečevine EU sa investicione tačke gledišta, upoređivanjem investicionih potreba sa finansijskim i ekonomskim kapacitetima BiH.
- Najbolja trenutna procjena troškova EAS usklađivanja za gore navedene sektore.

Početna tačka ovih analiza u suštini uključuje sljedeće:

- temeljnu evaluaciju postojećih brojčanih podataka za sektor kako bi se utvrdilo koja je metodologija korištena u ranije obavljenim procjenama;
- priprema matrice jediničnih cijena izvedenih iz baznog scenarija, postojećih studija izvodljivosti za projekte koji su trenutno u toku i, obavezno, u slučajevima gdje nije moguće dobiti jedinične cijene za BiH, treba dati "najbolje moguće procjene" na osnovu situacije u BiH i iskustava ključnih i viših eksperata iz drugih tranzicijskih ekonomija gdje su vršene ove vrste analiza;
- ove informacije se prikupljaju i unose, zajedno sa ogromnim nizom neophodnih pretpostavki i parametara specifičnih za pojedinačne sektore, u računski model;
- model se zatim prilagođava potrebama i prioritetima BiH i uključuje pregledan modul za ulazne parametre, pomoću kojih se manipulira politikama za pojedinačne sektore. Ovo će biti interfejs koji će koristiti analitičari. Naredni modul služi za finalno pojednostavljeno predstavljanje rezultata, nudi mogućnost izrade grafikona radi lakše vizualizacije i dozvoljava laku manipulaciju modelom u svrhu procjene efekata različitih političkih odluka.

II IZVORI OBAVEZA I OPSEG usklađivanja 1. IZVORI OBAVEZA PORIJEKLOM IZ EU

Međunarodni izvori prava i obaveza koji čine sastavni dio pravne stečevine EU relevantne za usklađivanje BiH propisa u oblasti zaštite okoliša su sljedeći:

- Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) (2008);
- Direktiva Vijeća od 23. decembra 1991. godine o standardizaciji i racionalizaciji izvještaja o implementaciji određenih direktiva vezanih za zaštitu okoliša (91/692/EEZ) (Direktiva o standardiziranom izvještavanju) (prečišćeni tekst);
- Uredba (EZ) br. 401/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. o Evropskoj agenciji za zaštitu okoliša i Evropskoj mreži za informiranje i osmatranje okoliša.

O institucionalnim pitanjima postoji konkretan, nezvaničan i neobavezujući dokument Komisije EU, koji treba uzeti u obzir. Radi se o VODIČU ZA OSNOVNE ADMINISTRATIVNE STRUKTURE POTREBNE ZA IMPLEMENTACIJU PRAVNE STEČEVINE EU.³ Vodič je kreiran kao radno sredstvo za eksperte Komisije u sjedištu i delegacijama, koji su uključeni u proces proširenja EU, kao i za eksperte koji rade za Komisiju. Koristi se i kao neformalni vodič za stručnjake u partnerskim zemljama koji su angažirani u procesu usklađivanja lokalnih propisa i administracije u Evropskoj uniji.

1.1. SPORAZUM O STABILIZACIJI I PRIDRUŽIVANJU (SSP) Ključni elementi vezani za okoliš

SSP je zaključen između Evropske unije, njenih 28 zemalja članica i Zajednice za atomsku energiju, sa jedne strane, i Bosne i Hercegovine, sa druge strane. BiH je potpisala i ratificirala SSP koji je stupio na snagu 1. juna 2015. godine. Neke od odredbi SSP-a su obavezujuće za BiH od dana potpisivanja i BiH je obavezna da ih ispoštuje. Konkretno, sporazumne strane su prepoznale značaj usklađivanja postojećih propisa BiH⁴ propisima EU i njegovog uspješnog provođenja. BiH ima obavezu osigurati postepeno usklađivanje svojih postojećih zakona i budućih zakonodavnih akata sa pravnom stečevinom EU. Bosna i Hercegovina je preuzela obavezu da osigura pravilnu implementaciju i izvršenje svojih postojećih i budućih zakonodavnih akata.⁵

Bosna i Hercegovina je također prihvatila obavezu da prilagodi svoje politike i druge mjere održivom ekonomskom i društvenom razvoju zemlje. Problematika zaštite okoliša mora od samih početaka biti temeljno ugrađena u politike i povezana sa zahtjevima harmoničnog razvoja društva.⁶

Postepeno usklađivanje domaćih propisa propisima EU (koja će se proširiti na čitavu pravnu stečevinu EU) je obavezujuća odgovornost BiH od dana potpisivanja SSP-a, odnosno od 16. juna 2008. godine, i trajeće do kraja prelaznog perioda, tj. perioda u trajanju od šest godina.⁷ SSP su ratificirali svi potpisnici, a stupio je na snagu 1. 6. 2015. godine. Usklađivanje će se provoditi u sklopu programa koji će biti dogovoreni između Evropske komisije i BiH.⁸ BiH je pristala definirati, u dogovoru sa Evropskom komisijom, detaljne aranžmane za praćenje provedbe procesa usklađivanja propisa i aktivnosti potrebnih za izvršenje zakona.⁹

SSP se, između ostalog, oslanja na partnerstvo između EU i BiH u sklopu kojeg su određeni prioriteti za podršku naporima BiH da se približi EU,¹⁰ posvećenost BiH procesu usklađivanja svog zakonodavstva u relevantnim sektorima (i sektoru zaštite okoliša, između ostalih) prema odgovarajućim sektorima EU i njegovoj efektivnoj implementaciji,¹¹ i, sa druge strane, volji EU da pruži odlučnu podršku procesu provođenja reformi i iskoristi sve dostupne instrumente za saradnju i tehničku, finansijsku i ekonomsku podršku na sveobuhvatnoj, indikativnoj, višegodišnjoj osnovi.¹²

Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje je ustanovljeno u skladu sa članom 115. SSP-a, sa zadatkom da redovno, na godišnjoj osnovi, ocjenjuje status provedbe SSP-a i usvajanja i provedbe administrativnih, institucionalnih i ekonomskih reformi u BiH, u svjetlu preambule SSP-a i u skladu sa njegovim osnovnim principima. Vijeće mora uzeti u obzir prioritete zacrtane Evropskim partnerstvom, koji su relevantni za SSP.¹³

Potpisnici SSP-a su se obavezali da će razvijati i jačati međusobnu saradnju na polju zaštite okoliša, a najvažniji zadatak predstavlja zaustavljanje daljnje degradacije i početak poboljšanja stanja okoliša, sa krajnjim ciljem postizanja održivog razvoja.¹⁴ Konkretno su se sporazumjeli o uspostavljanju saradnje na jačanju administrativnih struktura i procedura kako bi se osigurali strateško planiranje pitanja vezanih za zaštitu okoliša i koordinacija između relevantnih zainteresiranih strana. Sporazumjeli su se da se naglasak stavi na usklađivanje propisa BiH sa pravnom stečevinom EU i na razvoj relevantnih strategija.¹⁵

U ispunjenju međunarodnih obaveza koje proizilaze iz SSP-a, Bosni i Hercegovini (kao i drugim zemljama zapadnog Balkana) je preporučeno da iskoriste Saopštenje Komisije Vijeću, Evropskom parlamentu, Ekonomskom i socijalnom komitetu, Komitetu regija i zemljama sa statusom kandidata u Centralnoj i Jugoistočnoj Evropi o strategijama pristupanja u oblasti zaštite okoliša - Prihvatanje izazova proširenja kod zemalja kandidata u Centralnoj i Istočnoj Evropi¹⁶ i Saopštenja Komisije - Izazov finansiranja zaštite okoliša u zemljama kandidatima,¹⁷ gdje su detaljno obrazloženi razlozi i objašnjenja za neophodnost razvoja i usvajanja strategije usklađivanja propisa u oblasti zaštite okoliša (EAS) i planova za implementaciju direktiva (DSIP) i navedeni primjeri njihove uspješne tranzicije prije početka pregovora o pridruživanju EU, te se preporučuje njihova upotreba i u zemljama Jugoistočne Evrope.¹⁸

Pretpristupna pomoć Evropske unije

Usvajanjem Uredbe Vijeća (EZ) br. 1085/2006 od 17. jula 2006. godine, Evropska unija je uspostavila IPA instrument pretpristupne pomoći. Ovaj instrument je kreiran za period 2007-2013. s ciljem podrške procesu stabilizacije i pridruživanja država sa statusom kandidata i potencijalnih kandidata, uz poštovanje njihovih specifičnosti i procesa u kojima su angažirane. Pomoć je pružena na osnovu Evropskog partnerstva sa potencijalnim kandidatima i Pristupnog partnerstva sa državama kandidatima, što uključuje zemlje Zapadnog Balkana, Tursku i

Island.

Cilj IPA instrumenta je povećanje efikasnosti i koherentnosti pružene pomoći upotrebom jedinstvenog okvira za jačanje institucionalnih kapaciteta, prekogranične saradnje, ekonomskog i društvenog razvoja i ruralnog razvoja. Ova pomoć je zavisila od napretka postignutog od država korisnica i njihovih potreba, prikazanih u Komisijinih evaluacionim i strateškim dokumentima.¹⁹ Sastoji se od pet komponenata, ali BiH, kao država sa statusom potencijalnog kandidata, ima mogućnost korištenja samo prve dvije komponente:

- komponenta podrške tranziciji i izgradnji institucija, namijenjena finansiranju izgradnje kapaciteta i izgradnje institucija;
- komponenta prekogranične saradnje, namijenjena podršci zemljama korisnicama u razvijanju prekogranične saradnje jednih s drugima, sa zemljama članicama EU ili u sklopu prekograničnih ili međuregionalnih aktivnosti.

IPA instrument sadrži i odredbu o suspenziji, koja se može primijeniti u slučaju zemalja korisnica koje se ne pridržavaju principa demokratije, vladavine zakona, ljudskih i manjinskih prava i obaveza sadržanih u partnerstvima (Pristupno partnerstvo ili Evropsko partnerstvo). Također je primjenjiva i na zemlje koje ne postignu dovoljan napredak u dostizanju pristupnih kriterija ili, u slučaju zemalja Zapadnog Balkana, uključujući i BiH, provedbi reformi. Vijeće može poduzeti adekvatne mjere na osnovu prijedloga Komisije i odluke kvalificirane većine, uz prethodno obavještanje Evropskog parlamenta.

Tokom proteklih devet godina, sektor zaštite okoliša u BiH je iskoristio IPA pomoć, iako korisnici nisu imali dovoljne apsorpcione kapacitete, iz nekoliko razloga: nedovoljni institucionalni kapaciteti na svim administrativnim nivoima u BiH, loša koordinacija i upravljanje programima i projektima, nedostatak domaćih finansijskih sredstava za sufinansiranje itd.

Uredba (EU) br. 231/2014 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. marta 2014. godine, kojom se uspostavlja Instrument za prepristupnu pomoć (IPA II instrument), je postavila bazu za prepristupnu finansijsku pomoć za period 2014-2020. Uredba IPA II je stupila na snagu 16. marta 2014. godine, a primjenjuje se retroaktivno od 1. januara 2014. godine. Uredba IPA II je podržana Uredbom (EU) br. 236/2014 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. marta 2014. godine, koji postavlja zajednička pravila i procedure za implementaciju instrumenata EU za finansiranje vanjskih aktivnosti (Uredba o zajedničkoj implementaciji) i predstavlja skup usklađenih pravila i procedura za implementaciju svih instrumenata namijenjenih vanjskim aktivnostima.

Ovaj prepristupni instrument nastavit će se fokusirati na *izvršenje Politike proširenja*, što je jedan od ključnih prioriteta vanjskih aktivnosti EU, i podržati unapređivanje stabilnosti, sigurnosti i prosperiteta u Evropi. Nastaviće slijediti opći politički cilj podržavanja zemalja sa statusom kandidata i potencijalnih kandidata u njihovim pripremama za članstvo u EU i progresivno izjednačavanje njihovih institucija i ekonomija sa standardima i politikama Evropske unije, u skladu sa njihovim specifičnim potrebama i prilagođeno njihovim individualnim pristupima proširenju. Time će se ojačati sklad između finansijske pomoći i općeg napretka postignutog u provedbi prepristupnih strategija. Pored toga, buduća prepristupna pomoć bit će još više strateški orijentirana, efikasna i bolje ciljana nego do sada, u pokušaju postizanja održivijih rezultata i poboljšanja spremnosti ovih zemalja za članstvo u EU. Državni strateški dokumenti su specifični strateško-planski dokumenti pripremljeni za svakog korisnika za period od 7 godina. Novi instrument imat će dodatnu fleksibilnost kako bi se privuklo više sredstava od drugih donatora ili privatnog sektora, upotrebom inovativnih finansijskih instrumenata.

U poređenju sa prethodnim IPA instrumentom, u IPA II instrument su uvedeni neki novi ciljevi kao što je podrška ekonomskom, društvenom i teritorijalnom razvoju, uz, između ostalog, perspektivu postizanja mudrog, održivog i inkluzivnog rasta uz pomoć postizanja ciljeva u oblasti zaštite okoliša. Pet komponenti prethodne Uredbe IPA za period 2007-2013. su u novoj Uredbi IPA II izmijenjene u političke oblasti.

U periodu od sedam godina BiH kao zemlja sa statusom potencijalnog kandidata može imati koristi od novog IPA II instrumenta, ali dobijanje EU pomoći zavisi od dva važna uvjeta:

- postojanje potpuno funkcionalnih i efikasnih koordinacionih mehanizama do početka programiranja IPA II;
- sva podrška investicijama u oblastima socioekonomskog razvoja (naročito transporta i zaštite okoliša) je uvjetovana postojanjem strategija transporta i Strategije usklađivanja propisa Bosne i Hercegovine sa pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša (EAS – BiH).

Usvojen u cijeloj državi, EAS i njegovi provedbeni aranžmani za dva entiteta i Brčko Distrikt BiH, uz projektni tok kroz cijelu državu, omogućit će BiH da ispuni jedan od ova dva važna uvjeta za sektor zaštite okoliša.

1.2 PROPISI O OBAVEZNOM IZVJEŠTAVANJU

Obavezujuća dužnost zemalja članica (ZČ) o pitanju izvještavanja je definirana brojnim zakonodavnim instrumentima EU koji se bave zaštitom okoliša. Ovdje nije moguće napraviti sveobuhvatan pregled svih dužnosti izvještavanja pošto je to van obima i svrhe ove analize. Međutim, određeni uvidi mogu se dati kroz primjere koji ilustriraju princip rada sistema izvještavanja. Prvo treba spomenuti Direktivu Vijeća od 23. decembra 1991. godine o standardizaciji i racionalizaciji izvještaja o implementaciji određenih direktiva vezanih za zaštitu okoliša (91/692/EEZ) (Direktiva o standardiziranom izvještavanju - SRD) (prečišćeni tekst).

Svrha ove direktive je racionalizacija i poboljšanje, na sektorskoj osnovi, odredbi o prenosu informacija i objavljivanju izvještaja vezanih za određene direktive Zajednice u vezi sa zaštitom okoliša.²⁰ Zemlje članice imaju obavezujuću dužnost da Komisiji EU dostavljaju informacije o provedbi ove direktive i drugih relevantnih direktiva, u vidu sektorskog izvještaja koji će se pripremati na bazi upitnika ili koncepta zacrtanog od Komisije, u skladu sa procedurom navedenom u Direktivi.²¹ Upitnik ili koncept bit će dostavljen zemljama članicama šest mjeseci prije početka izvještajnog perioda. Izvještaj se mora predati u roku od devet mjeseci nakon završetka relevantnog trogodišnjeg perioda.

SRD pravi izmjene u 31 direktivi, što obuhvata obavezu podnošenja izvještaja o zagađenosti zraka, promjenama u biološkoj raznolikosti, prirodi, hemikalijama, prirodnim resursima, otpadu i vodi. Kratak uvid u bazu podataka za prijavu obaveza (ROD) kod (EEA) EIONET-a daje mogućnost identifikacije oko 150 izvještajnih obaveza za zemlje članice u vezi sa različitim aspektima zaštite okoliša. Obaveza izvještavanja može imati formu podnošenja izvještaja (godišnji, dvogodišnji, trogodišnji, usklađenost, procjena, sažetak, monitoring, implementacija - direktive, programi i mjere, situacija), informacionih planova (sažetaka i akcionih planova), programa, inventara, spiskova, ispunjenih upitnika, obavijesti, projekcija i podataka bliskih realnom vremenu.²²

Pored ovih izvještajnih obaveza baziranih na državnim propisima usklađenim sa pravnom stečevinom EU u oblasti zaštite okoliša, čije je provođenje moguće bez preuzimanja (odnosno odluka), postoji i otprilike 80 izvještajnih obaveza vezanih za provedbu međunarodnih ugovora.

Izvještaji koje državne agencije za statistiku podnose EUROSTAT-u ovdje nisu uzete u obzir zbog toga što je ova obaveza regulirana propisima iz oblasti statistike i mora se ispoštovati u sklopu drugog, statističkog sistema.

1.3 UREDBA O EEA-i I EIONET-u

Evropska agencija za zaštitu okoliša (EEA) je uspostavljena *Uredbom Vijeća (EEZ) br. 1210/90 od 7. maja 1990. godine* i dva puta izmijenjena: *Uredbom Vijeća (EZ) br. 933/1999 od 29. aprila 1999. godine* i *Uredbom Vijeća (EZ) br. 1641/2003 od 22. jula 2013. godine*, s ciljem uspostavljanja Evropske mreže za informiranje i osmatranje okoliša (EIONET).²³ Cilj EEA i EIONET-a je da za EU i zemlje članice osigura:

- Objektivne, pouzdane i uporedive informacije na nivou EU, koje omogućavaju poduzimanje potrebnih mjera za:
 - zaštitu okoliša;
 - procjenu rezultata takvih mjera i
 - potvrdu da je javnost pravilno informirana o stanju okoliša.
- Potrebnu tehničku i naučnu podršku.²⁴

Osnovna dužnost EEA je da prikuplja informacije potrebne za opis trenutnog i u skorijoj budućnosti mogućeg stanja okoliša, iz sljedećih perspektiva:

- kvaliteta okoliša;
- pritisaka na okoliš;
- osjetljivosti okoliša.

Evropska agencija za zaštitu okoliša pruža informacije koje se mogu direktno upotrijebiti u provođenju politike EU zaštite okoliša.

Prioritet je dat sljedećim radnim oblastima:

- kvalitet zraka i klimatske promjene;
- kvalitet vode, zagađujuće materije i vodni resursi;
- stanje zemljišta, faune i flore i biotopa;
- upotreba zemljišta i prirodnih resursa;
- upravljanje otpadom;
- emisija buke;
- hemijske supstance opasne za okoliš;
- zaštita mora i obalnih područja.²⁵

Naročito je potrebno navesti prekogranične, multinacionalne i globalne fenomene.

Osnovne obaveze zemalja članica EEA su sljedeće:

- uspostavljanje mreže za informiranje o okolišu na teritoriji čitave države (EIONET) sa glavnim sastavnim elementima (GSE);
- obavještanje EEA o glavnim sastavnim elementima njihove državne mreže za informiranje o okolišu;

- identifikiranje institucija na svojoj teritoriji kojima se može konkretno dodijeliti zadatak da sarađuju sa EEA o određenim pitanjima (Evropski tematski centri - ETC);
 - obavještanje EEA o institucijama i organizacijama koje mogu dati doprinos radu EEA, uključujući i one koje mogu sarađivati sa EEA u određenim pitanjima od interesa - saradnja sa ETC-om;
 - imenovanje jednog predstavnika kao člana Upravnog odbora EEA;
 - imenovanje državne fokalne tačke (DFT);
 - obavještanje EEA o imenovanju člana Upravnog odbora i DFT-a;
 - saradnja sa EEA i doprinosi aktivnostima EIONET-a u skladu sa radnim programom EEA putem prikupljanja, sortiranja i analize podataka o okolišu iz čitave države. ²⁶
- Na nivou EU i zemalja članica, EIONET se sastoji od komponenata koje su odgovorne za koordinaciju sa EEA i prenos podataka i informacija o okolišu ili za monitoring i modeliranje okoliša, kako slijedi:
- Državne fokalne tačke (DFT), odgovorne za koordinaciju sa EEA i prenošenje informacija sa državnog nivoa ka EEA i državnim institucijama, uključujući ETC-e koji čine dio međunarodne mreže. Za svaku zemlju postoji po jedan DFT;
 - Evropski tematski centri (ETC-i), koji se sastoje od institucija ili organizacija i koji su ugovorno angažirani od EEA za određene zadatke iz radnog programa EEA, u svojoj stručnoj oblasti;
 - Nacionalni/državni referentni centri (NRC-i) su institucije proglašene za centre izvrsnosti od zemalja članica. DFT ili ETC mogu angažirati ove organizacije za zadatke vezane za program EEA;
 - GSE (glavne sastavne elemente) sačinjavaju institucije koje prikupljaju i čuvaju podatke o okolišu na nivou države.

1.4 VODIČ ZA OSNOVNE ADMINISTRATIVNE STRUKTURE POTREBNE ZA PROVEDBU PRAVNE STEČEVINE EU

S ciljem da pomogne ekspertima koji rade za Evropsku komisiju i ekspertima u partnerskim zemljama koji su angažirani na procesu usklađivanja lokalnih propisa i administracije Evropskoj uniji, Evropska komisija je izdala VODIČ ZA OSNOVNE ADMINISTRATIVNE STRUKTURE POTREBNE ZA PROVOĐENJE PRAVNE STEČEVINE EU. ²⁷ Vodič je interni, neobavezujući dokument. Međutim, on predstavlja jako autoritativan dokument i kao takav je važan za pravilno razumijevanje zahtjeva EU o pitanju (re)organizacije administrativnih struktura zemalja sa statusom kandidata ili potencijalnog kandidata i adekvatnog strukturiranja državnog aparata u skladu sa ovim zahtjevima. Za sektor zaštite okoliša se preporučuje da najmanje jedna institucija preuzme potpunu odgovornost za provođenje zakona EU u oblasti zaštite okoliša. Ovakva nadležna institucija je također neophodna i u federalnim jedinicama koje usvajaju i provode propise na nivou entitetskih i vlada DB BiH. Kao opće pravilo, institucije nadležne za zaštitu okoliša trebaju imati mogućnost pribavljanja informacija potrebnih za obavljanje svojih zadataka iz privatnih i javnih izvora i biti sposobne za redovno podnošenje izvještaja Komisiji. Uprkos neformalnoj prirodi Vodiča, ovaj dokument predstavlja autoritativan izvor informacija i standarda, na osnovu kojih je moguće izvršiti analizu administrativnih kapaciteta pristupne zemlje po svakom od poglavlja pravne stečevine EU, u smislu:

- načina na koji administrativne strukture izvršavaju svoje funkcije (npr. nezavisnost, transparentnost) i
- neposrednih rezultata koje isporučuju. ²⁸

Zahtjevi EU u vezi sa prilagođavanjem institucija zemlje sa statusom kandidata ili potencijalnog kandidata se sastoje od usklađivanja njenih institucija, upravnih kapaciteta i administrativnog i sudskog sistema sa standardima EU, s ciljem efektivne provedbe pravne stečevine EU i prije samog pristupanja EU. ²⁹ Uopćeno govoreći, buduće zemlje članice moraju razviti funkcionalnu i stabilnu javnu administraciju, "izgrađenu na efikasnoj i nepristrasnoj državnoj službi i nezavisnom i efikasnom sudskom sistemu". Kao i u svakoj drugoj oblasti pravne stečevine EU, formulirani su konkretni zahtjevi iz pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša i bit će posebno navedeni za svaki sektor zaštite okoliša. ³⁰ Vodič pravi razliku između administrativnih struktura, čije uspostavljanje pravna stečevina EU eksplicitno zahtijeva, i administrativnih struktura koje nisu eksplicitno zahtijevane, ali čije bi uspostavljanje pružilo snažnu podršku efektivnoj provedbi pravne stečevine EU. Za svaku od ovih struktura su navedene ključne funkcije koje trebaju obavljati, kao i njihove ključne karakteristike. ³¹

Godišnji izvještaji o napretku za Evropsku komisiju sadrže sistematsku procjenu administrativnih kapaciteta zemlje kandidata ili potencijalnog kandidata, što također predstavlja sastavni dio pristupnih pregovora o svakom pojedinačnom poglavlju pravne stečevine EU. ³²

2. ZAHTJEVI usklađivanja

Usklađivanje zakonodavstva države na putu ka članstvu u EU pravnoj stečevini EU je jedinstvena obaveza države u skladu sa Kopenhagenskim i Madridskim kriterijima, ³³ koja je prihvaćena potpisivanjem SSP-a. U oblasti zaštite okoliša ova obaveza podrazumijeva usklađivanje svih svojih propisa, pravila i procedura o zaštiti okoliša sa uredbama, direktivama i odlukama EU u oblasti zaštite okoliša, kako je navedeno u SSP-u (2008) i definirano Poglavljem 27. za buduće pregovore o pristupanju BiH Evropskoj uniji. Cilj usklađivanja propisa u oblasti zaštite okoliša je efektivna provedba cjelokupnog korpusa pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša na čitavoj teritoriji države BiH. Proces usklađivanja se može sagledati iz ugla tri ključna elementa:

- preuzimanja, koja podrazumijeva usvajanje novog ili izmjenu postojećih propisa u BiH, pravila i procedura kako bi se svi zahtjevi vezani za zaštitu okoliša navedeni u zakonodavstvu EU prenijeli u pravni sistem u BiH;
- provedbe (provođenja u praksi), koja podrazumijeva uspostavljanje (izgradnju, osposobljavanje) institucija i osiguranje budžeta neophodnih za provođenje propisa usklađenih sa zahtjevima EU u oblasti zaštite okoliša;
- izvršenja, koje podrazumijeva neophodne kontrole i kaznene mjere kojim će se osigurati potpuno i pravilno poštovanje preuzetih propisa. ³⁴

Proces usklađivanja je strukturiran, planski proces, unaprijed baziran na ranije usvojenim politikama, uz konstantnu jaku podršku i praćenje od EU. Proces se razvija u politiku i zakonske okvire koji definiraju i izražavaju posvećenost BiH i EU, kako u provođenju neophodnih reformi, tako i tehničkoj i finansijskoj podršci ovim reformnim aktivnostima. U tom smislu, potreba za obuhvatnim i detaljnim uvidom u realno stanje u BiH, koji bi dao indikaciju koje mjere i aktivnosti je potrebno poduzeti i u kojim vremenskim okvirima, zahtijevala je temeljnu analizu pravnih nedostataka kao i reviziju institucija i ekonomsku procjenu postojeće situacije. Ove revizije, analize i procjene su obavljene u sklopu provedbe EnvS projekta i pružile su pouzdanu osnovu za izradu teksta nekoliko strateških instrumenata i instrumenata za planiranje i kreiranje politika, koji su od vitalne važnosti za uspješno provođenje procesa usklađivanja u BiH i svim njenim ustavnim jedinicama.

III PRAVNA STEČEVINA EU U OBLASTI ZAŠTITE OKOLIŠA [PO SEKTORIMA] 1. UVODNE NAPOMENE

Ovo poglavlje sadrži osvježen kratki pregled zahtjeva EU o pitanju usklađivanja propisa BiH sa pravnom stečevinom EU u oblasti zaštite okoliša i neophodnom restrukturiranju institucija koje se bave zaštitom okoliša radi njene efektivne provedbe u BiH.

2. HORIZONTALNA PITANJA 2.1. UVODNE NAPOMENE

Horizontalni propisi u sklopu pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša su dio propisa o zaštiti okoliša koji postavljaju osnovna pravila koja se primjenjuju na čitav sektor zaštite okoliša, bez obzira na medijum na koji se odnose u datom slučaju. Za razliku od horizontalnih propisa, ostali sektori pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša se odnose na jasno definirane medije (npr. voda, zrak). Horizontalni propisi daju obavezujuću platformu i zahtjeve za:

- pitanja vezana za zaštitu okoliša u razvoju određenih javnih i privatnih projekata (PUO);
- pitanja vezana za zaštitu okoliša u razvoju određenih planova i programa (SPO);
- osiguranje slobodnog javnog pristupa informacijama o okolišu;
- osiguravanje učešća javnosti u donošenju odluka koje se tiču okoliša;
- osiguravanje pristupa pravosuđu u pitanjima koja se tiču okoliša;
- uspostavljanje sistema pravne odgovornosti za okoliš, s ciljem prevencije i otklanjanja ekoloških šteta;
- uspostavljanje i funkcioniranje infrastrukture za informacije o prostornom planiranju;
- uspostavljanje sistema za izvještavanje o okolišu prema EU.

Ovi zahtjevi sačinjavaju opći pravni okvir zaštite okoliša u zemljama članicama EU i prožimaju različite segmente u problematici zaštite okoliša. U pravni sistem EU su uvedeni putem svih pravno obavezujućih dokumenata - direktiva, uredbi i odluka.

2.2. PITANJA ZAŠTITE OKOLIŠA U SKLOPU RAZVOJA ODREĐENIH JAVNIH I PRIVATNIH PROJEKATA (PUO) 2.2.1. Obim preuzimanja

Problematika zaštite okoliša u sklopu razvoja određenih projekata je izložena u Direktivi 2011/92/EU *Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. decembra 2011. godine o procjeni uticaja određenih javnih i privatnih projekata na okoliš* (čime je kodificirana Direktiva Vijeća od 27. juna 1985. godine o procjeni uticaja određenih javnih i privatnih projekata na okoliš, koja je izmijenjena Direktivom Vijeća 97/11/EZ, Direktivom 2003/35/EZ i Direktivom 2009/31/EZ), uz izmjene Direktivom 2014/52/EU *Evropskog parlamenta i Vijeća od 16. aprila 2014. godine*, kojom se mijenja Direktiva 2011/92/EU o procjeni uticaja određenih javnih i privatnih projekata na okoliš (PUO direktiva).

PUO direktiva nalaže svim zemljama članicama da poduzmu procjenu uticaja na okoliš za javne i privatne projekte sa potencijalno značajnim uticajem na okoliš. Priprema studije uticaja na okoliš (SUO) je ključni dio čitave procedure i tek nakon dobivanja odobrenja od EIS-a, investitor može dobiti odobrenje za nastavak aktivnosti na realizaciji projekta.

Aneks I PUO direktive sadrži spisak projekata koji obavezno moraju biti podvrgnuti PUO proceduri. Ovaj spisak sadrži projekte koji po svom obimu i prirodi imaju potencijal za znatan uticaj na okoliš. Aneks II sadrži spisak svih projekata sa potencijalom za znatne efekte na okoliš, ali je nadležno tijelo vlasti na državnom nivou ovlašteno da donese odluku, za svaki slučaj pojedinačno, o tome moraju li ti projekti proći PUO proceduru, uz obavezu da uzmu u obzir kriterije navedene u Aneksu III. Procedura procjene o tome da li projekt naveden u Aneksu II podliježe ili ne PUO proceduri se naziva procesom "skrininga" (*eng. screening*). PUO direktiva također traži od zemalja članica da uspostave pravni okvir koji omogućuje primjenu PUO čak i za projekte koji nisu navedeni u Aneksima I i II, ukoliko takvi projekti svojom prirodom ili lokacijom mogu rezultirati određenim negativnim uticajima na okoliš.

Tokom provođenja procedure, nadležne državne vlasti imaju obavezu da sagledaju sve potencijalne uticaje datog projekta i da, pored toga, razmotre i kumulativni uticaj postojećih projekata/instalacija i projekata u fazi razvoja za svaki slučaj pojedinačno. Kada se utvrdi da projekt mora proći PUO proceduru (bez obzira je li projekt naveden u Aneksu I ili je identificiran putem skrining procedure navedene u Aneksu II), nadležno tijelo će definirati obim PUO procedure koju je potrebno provesti.

PUO direktiva traži od zemalja članica da poduzmu potrebne korake za osiguravanje slobodnog javnog pristupa informacijama, kao i da omoguće učešće javnosti u procesu donošenja odluka. Direktiva također zahtijeva da se u procesu konsultacija razmotre i eventualni interesi druge zemlje, ukoliko projekt može imati određene prekogranične efekte.

PUO direktiva je izmijenjena Direktivom 2014/52/EU *Evropskog parlamenta i Vijeća od 16. aprila 2014. godine*, kojom se mijenja Direktiva 2011/92/EU o procjeni uticaja određenih javnih i privatnih projekata na okoliš.³⁵ Novi elementi uvedeni amandmanima na PUO direktivu 2014. godine imaju za cilj jačanje kvaliteta PUO procedure i usklađivanje te procedure sa principima pametne regulacije i poboljšanja koherentnosti i sinergija sa drugim propisima i politikama EU, kao i sa strategijama i politikama zemalja članica. Nove, unaprijeđene PUO procedure imaju za cilj, između ostalog, koordinaciju i pojednostavljivanje prekogranične saradnje i očekivano je da će obuhvatiti pitanja kao što su efikasna upotreba resursa, održivost, zaštita biološke raznolikosti i klimatske promjene i, mada u pojednostavljenoj formi, trebale bi podržati unapređenje zaštite okoliša i povećati efikasnost upotrebe resursa i održivi razvoj.

2.2.2. Institucionalno prilagođavanje

Institucionalno prilagođavanje potrebno za efikasnu provedbu i izvršenje zahtjeva vezanih za PUO bi, između ostalog, trebalo obuhvatiti:

- uspostavu institucija nadležnih za provođenje (vršenje) postupaka izdavanja dozvola i izradu procjena;
- osiguranje adekvatnih finansijskih, kadrovskih i tehničkih resursa ovim nadležnim institucijama;
- osiguranje donošenja odluke o PUO, npr:
- moraju li određeni projekti biti podvrgnuti PUO proceduri, u skladu sa Aneksom I PUO direktive;
- koji će projekti navedeni u Aneksu II PUO biti podvrgnuti PUO proceduri;
- pojedinosti o kombiniranju PUO i IPKZ procedura;
- pojedinosti o dostupnosti informacija javnosti i zainteresiranoj javnosti, investitoru i izvođaču projekta i drugim zainteresiranim javnim tijelima i vlastima;
- pojedinosti o javnom učešću u donošenju odluka, u skladu sa PUO direktivom i Direktivom 2009/31/EZ o geološkom skladištenju ugljen dioksida;
- pojedinosti o obavještanju javnosti, zainteresirane javnosti i drugih zainteresiranih vlasti i tijela o odlukama donesenim u vezi sa zahtjevom za izdavanje dozvola;
- uspostavljanje protokola i administrativnih procedura sa susjednim zemljama o razmjeni informacija i konsultacijama u vezi sa projektima sa potencijalnim prekograničnim uticajem, uključujući i učešće javnosti u donošenju odluka.³⁶

2.3. PITANJA VEZANA ZA ZAŠTITU OKOLIŠA U RAZVOJU ODREĐENIH PLANOVA I PROGRAMA (SPO) 2.3.1. Obim preuzimanja

Zahtjevi vezani za problematiku zaštite okoliša u procesu izrade planova i programa su definirani *Direktivom 2001/42/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 27. juna 2001. godine o Strateškoj procjeni uticaja određenih planova i programa na okoliš* (SPO direktiva). SPO direktiva traži od zemalja članica da osiguraju da su nadležne javne vlasti dužne odrediti i procijeniti značajne uticaje na okoliš pojedinih javnih planova i programa. Ova direktiva daje zemljama članicama mogućnost da odrede planove i programe za koje je neophodno praćenje. Direktiva također sadrži anekse koji sadrže uputstva o tome koje informacije trebaju biti uključene u SPO (Aneks I), kao i koja je vrsta pomoći potrebna vlastima u procjeni određenih uticaja tokom provođenja SPO procedure (Aneks II).

Tokom provođenja SPO procedure, zemlja članica mora osigurati visok stepen transparentnosti. U tom pogledu, Direktiva traži od zemalja članica da daju garancije o poštovanju širokog spektra prava, uključujući i one povezane sa slobodnim javnim pristupom u učešću javnosti u konsultacijama u vezi sa zaštitom okoliša u javnim planovima i programima. Vlasti nadležne za izradu i usvajanje plana ili programa moraju omogućiti pristup javnosti izvještaju o SPO. Ovaj izvještaj mora sadržavati posebno poglavlje sa obrazloženjem načina na koji su provedene javne konsultacije, pitanja koja su bila od interesa zainteresiranim stranama i široj javnosti i načina na koji je javno mnijenje uključeno u izvještaj o SPO.

2.3.2. Institucionalno prilagođavanje

Institucionalni zahtjevi u provedbi SPO obuhvataju:

- osiguravanje sljedećeg:
- da postoje institucije nadležne za odlučivanje o tome koji su planovi i programi podložni SPO-u;
- da je usvojena metodologija za provođenje SPO-a;
- da institucije nadležne za planove i programe uključuju SPO procedure u procese planiranja i da su sposobne za provođenje SPO-a;
- osiguravanje konsultiranja javnosti u svim fazama razvoja SPO-a, odnosno:
- skrining;
- određivanje obima;
- revizija;
- odlučivanje;
- uspostavljanje procedura i određivanje odgovornosti nadležnih institucija;
- za pružanje informacija o načinu provedbe SPO-a;
- u vezi sa pojedinostima inkluzivnih, participativnih i transparentnih procedura konsultacije;
- u vezi sa koordinacijom komunikacija i donošenjem odluka;
- u vezi sa pružanjem mogućnosti drugim institucijama zainteresiranim za uticaje projekta/programa na njihove odgovornosti u oblasti zaštite okoliša da izraze svoja mišljenja o SPO-u;
- uspostavljanje protokola i administrativnih procedura sa susjednim zemljama članicama o razmjeni informacija i konsultacijama u vezi sa projektima sa potencijalnim prekograničnim uticajem, uključujući i učešće javnosti u donošenju odluka.³⁷

2.4. OSIGURANJE SLOBODNOG JAVNOG PRISTUPA INFORMACIJAMA O OKOLIŠU 2.4.1. Obim preuzimanja

Direktiva 2003/4/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 28. januara 2003. godine o javnom pristupu informacijama o okolišu i opoziv Direktive Vijeća 90/313/EEZ je osnovni pravni instrument koji regulira slobodu pristupa informacijama o okolišu. Ova direktiva je usvojena sa ciljem osiguranja potpune usklađenosti propisa EU sa Arhuskom konvencijom.³⁸ Direktiva zahtijeva od zemalja članica da osiguraju slobodan pristup svim informacijama o okolišu koje posjeduju javne vlasti, i to:

- na zahtjev (pasivna distribucija informacija o okolišu) ili
 - objavljivanjem informacija vlastitom inicijativom javnih vlasti koje posjeduju informacije (aktivna distribucija informacija o okolišu).
- Osnovni zahtjev ove direktive je da informacije o okolišu moraju biti dostavljene fizičkim ili pravnim osobama na zahtjev i bez pokazivanja posebnog interesa za osobu koja podnosi zahtjev za pristup informacijama o okolišu. Direktiva dozvoljava određeni period za dostavu informacija o okolišu i postavlja tri vremenska ograničenja:
- što je prije moguće (kao poželjnu opciju);
 - u roku od jednog mjeseca (krajnji rok za sve informacije o okolišu, osim određenih informacija navedenih ispod) i
 - u roku od dva mjeseca, ukoliko priroda ili složenost samih informacija o okolišu zahtijeva dodatno vrijeme za dostavu.

Troškovi dostavljanja informacija o okolišu moraju biti realni i trebaju uključivati samo stvarne troškove vlasti koje posjeduju tražene informacije u konkretnom slučaju.³⁹ Troškovi ne trebaju predstavljati prepreku za bilo koju osobu koja želi predati zahtjev za informacije o okolišu. Direktiva određuje i posebne slučajeve kada javna vlast nije u obavezi da osigura slobodan pristup informacijama o okolišu. Ovi izuzeci su u skladu sa Arhuskom konvencijom. Mogu se shvatiti u kontekstu zaštite nekih drugih prava, prije nego kao stvarna prepreka realizaciji općeg pravila da sve informacije o okolišu koje su u posjedu javnih vlasti trebaju biti dostupne na zahtjev. U slučaju da zbog zaštite privatnih interesa treće strane nije moguće objaviti informacije o okolišu, vlasti trebaju istražiti da li se određeni dio informacija može otkriti bez povrede legitimnih interesa trećih strana. U slučaju da je to moguće, vlasti će otkriti dio informacija o okolišu. Pravo na slobodan pristup informacijama o okolišu je opće pravo vezano za veći broj situacija. Iz ove perspektive, slobodu pristupa informacijama treba posmatrati kao integralni dio nekih drugih procedura (npr. PUO, SPO i IPKZ procedure). U ovom primjeru postoji veza između različitih prava uspostavljenih kroz različite zakonodavne instrumente i nije moguće postići puno poštovanje jednog zakonodavnog instrumenta (npr. direktive) ako se zajednički ne razmotre različiti aspekti određenih prava/obaveza.

2.4.2. Institucionalno prilagodavanje

Nadležne institucije za zaštitu okoliša moraju imati kapacitete za blagovremeno procesiranje zahtjeva za informacije, kao i za reviziju zahtjeva (u slučaju zahtjeva za informacije o okolišu kojima nije udovoljeno). Institucije za zaštitu okoliša moraju imati i kapacitete za javno objavljivanje i distribuciju informacija o okolišu kroz ustanovljeni sistem (u smislu adekvatnog osoblja, baza podataka, resursa za izvještavanje i publiciranje). Pored toga, moraju obezbijediti i osiguranje kvaliteta informacija o okolišu. Neophodna je koordinacija između relevantnih nadležnih vlasti i drugih vlasti koje posjeduju informacije o okolišu kako bi tok informacija "išao glatko i u skladu sa jasno postavljenim, striktnim rokovima". Jedan ili više nivoa vlasti moraju biti nadležni za provođenje ove direktive i potrebno je uspostaviti administrativnu proceduru namijenjenu za prikupljanje potrebnih podataka i izvještavanje prema Evropskoj komisiji.⁴⁰

2.5. OSIGURAVANJE JAVNOG UČEŠĆA I PRAVA NA PRAVNU ZAŠTITU U PITANJIMA KOJA SE TIČU OKOLIŠA 2.5.1. Obim preuzimanja

Glavni pravni instrument EU kojim je regulirano učešće javnosti u pitanjima vezanim za okoliš je *Direktiva 2003/35/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. maja 2003. godine, kojom se osigurava učešće javnosti u pripremi određenih planova i programa u oblasti zaštite okoliša i izmjene vezane za učešće javnosti u Direktivama Vijeća br. 85/337/EZ i 96/61/EZ*. Ova direktiva je usvojena s ciljem usklađivanja propisa EU sa Arhuskom konvencijom. Određeni broj drugih direktiva u oblasti zaštite okoliša također reguliraju pitanje učešća javnosti u donošenju odluka o zaštiti okoliša.⁴¹

Direktiva mora biti preuzeta u državne propise zemalja članica, s osnovnim ciljem osiguravanja pravilnih i adekvatnih mehanizama za učešće zainteresiranih strana i javnosti u donošenju odluka vezanih za pitanja zaštite okoliša. Kako je navedeno u pregledu Direktive 2003/4/EZ, ova direktiva se odnosi na različite aktivnosti i njeno puno poštovanje se mora procijeniti u kombinaciji sa odredbama nekih drugih direktiva. U procesu procjene usklađenosti određenih državnih zakonodavnih instrumenata sa pravnom stečevinom EU, moraju se razmotriti i međunarodni odnosi između dvaju ili više pravnih akata EU.

Složenost pitanja učešća javnosti u procesu donošenja odluka o pitanjima zaštite okoliša u svakom slučaju predstavlja izazov za bilo koju zemlju. Postizanje pune usklađenosti sa svim zakonodavnim instrumentima, potencijalno od značaja za mjere direktno ili indirektno povezane sa širokim spektrom prava osoba zainteresiranih za učešće u procedurama odlučivanja, zahtijeva niz koraka.

2.5.2. Zahtjevi institucionalnog prilagodavanja

U vezi sa pripremom planova i programa podložnih Aneksu I SPO-a (u oblasti upravljanja otpadom, zaštitom voda od zagađenja nitratima i procjene i upravljanje kvalitetom zraka), nadležne institucije moraju osigurati rano i efektivno učešće javnosti. Ova obaveza obuhvata:

- identifikaciju javnosti koja ima pravo učešća u odlučivanju;
- rano pružanje informacija o nacrtu plana/programa i odgovornim vlastima;
- prihvatanje i evaluaciju komentara primljenih od javnosti;
- pružanje informacija o donesenim odlukama;
- pružanje obrazloženja o razmatranim pitanjima, uključujući i ishod učešća javnosti.⁴²

Nadležne institucije moraju osigurati rano i efektivno učešće zainteresirane javnosti u procesu odlučivanja u PUO i IPKZ procedurama izdavanja dozvola /obnavljanja dozvola u skladu sa IPKZ Direktivom (preinačena verzija), u smislu, između ostalog, informiranja javnosti o IPKZ zahtjevu, vlastima nadležnim za pružanje informacija o okolišu (npr. PUO studija), primanja i evaluacije komentara primljenih od javnosti i pružanja informacija o donesenim odlukama. U slučaju odlučivanja o projektima, planovima i programima sa prekograničnim uticajem, nadležne institucije moraju osigurati učešće zainteresirane javnosti. Revizione procedure "pred sudom ili drugim nezavisnim i nepristrasnim tijelom" protiv odluka o PUO/IPKZ donesenih na prvoj instanci, moraju biti dostupne članovima zainteresirane javnosti.⁴³

2.6. USPOSTAVLJANJE SISTEMA PRAVNE ODGOVORNOSTI ZA OKOLIŠ 2.6.1. Obim preuzimanja

Zahtjev prema zemljama članicama da uspostave sistem pravne odgovornosti za okoliš je definiran *Direktivom 2004/35/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 21. aprila 2004. godine o pravnoj odgovornosti za okoliš u smislu prevencije i otklanjanja ekoloških šteta, izmijenjene Direktivom 2006/21/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 15. marta 2006. godine o upravljanju otpadom u ekstrakcijskim industrijama, Direktivom 2009/31/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. godine o geološkom skladištenju ugljen dioksida*⁴⁴ i *Direktivom 2013/30/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 12. juna 2013. godine o sigurnosti offshore i naftnih operacija*. Ova direktiva postavlja pravnu osnovu za pravnu odgovornost u dva konkretna slučaja potencijalnih ekoloških šteta:

- direktne i indirektno štete nanese akvatoriju, obuhvaćene propisima EU o zaštiti voda i
- direktne ili indirektno štete nanese vrstama i prirodnim staništima zaštićenim na nivou EU Direktivom o pticama.⁴⁵

Pošto se Direktiva odnosi na "čisto ekološke štete", bazirana je na ovaštenjima i dužnostima vlasti ("administrativni pristup"), a ne na sistemu građanskog prava koji se odnosi na "tradicionalne štete" (štete na imovini, ekonomski gubici, lične ozljede).⁴⁶

2.6.2. Zahtjevi institucionalnog prilagodavanja

Prevencija i otklanjanje ekološke štete moraju ležati u domenu jedne ili nekoliko nadležnih institucija, čija će osnovna odgovornosti biti nadzor i provedba propisa koji sadrže preuzete zahtjeve direktive o odgovornosti za okoliš, a naročito u vezi sa:

- definiranjem neophodnih preventivnih mjera za odgovor na predstojeće ekološke štete;
- davanjem uputstava operaterima o načinu primjene ovih mjera;
- provođenjem procedure za provjeru je li ekološka šteta počinjena i je li operater odgovoran za nju;
- ustanovljavanjem treba li nadležna institucija poduzeti korektivne aktivnosti;
- određivanjem osoba u nadležnoj instituciji, koje će biti zadužene za nadzor nad operacijom čišćenja.⁴⁷

Neophodno je osigurati adekvatne mehanizme za koordinaciju i saradnju, koji će održavati ravnotežu između usklađenih pravila, procedura i standarda i podržavnih odgovornosti u sklopu provedbe, zajedno sa potrebom da se osigura da nadležne institucije posjeduju stručnost i resurse da odrede koje su korektivne mjere potrebne u skladu sa kriterijima definiranih Direktivom. Potrebno je osigurati i odgovarajuće mehanizme za administrativnu saradnju između zemalja članica u slučaju ekoloških šteta prekograničnog karaktera.⁴⁸

Posebni zahtjevi se odnose na osiguravanje pogodnih administrativnih mehanizama za neometano izvještavanje u sklopu Direktive.⁴⁹

2.7. USPOSTAVLJANJE I FUNKCIONIRANJE INFRASTRUKTURE ZA INFORMACIJE O PROSTORNOM PLANIRANJU 2.7.1. Obim preuzimanja

Ovaj dio horizontalnih propisa EU u oblasti zaštite okoliša je definiran *Direktivom 2007/2/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 14. marta 2007. godine, kojom se uspostavlja Infrastruktura za informiranje o prostornom planiranju (INSPIRE)*. INSPIRE direktiva se provodi po fazama, sa završetkom, odnosno potpunom provedbom, do 2019. godine.⁵⁰ Osnovni cilj Direktive je da osigura kompatibilnost informatičkih sistema vezanih za okoliš i prostorno planiranje i efektivne mehanizme za razmjenu ovih podataka i slobodan pristup njima. Informacije koje su od interesa u ovoj direktivi su iz oblasti:

- granice;

- upotreba zemljišta;
- biološka raznolikost;
- distribucija populacija i vrsta;
- staništa;
- industrijske zone itd.

Aneksi I, II i III sadrže spisak informacija vezanih za INSPIRE.

2.7.2. Zahtjevi institucionalnog prilagođavanja

Zemlje članice su obavezne da imenuju institucije koje će biti nadležne za:

- mjere regulacije, koordinacije i saradnje;⁵¹
- pripremu memoranduma o razumijevanju za nadležne institucije koje će zajednički raditi na uspostavljanju i koordinaciji mreža.
- uspostavljanje mrežnih usluga za:
- otkrivanje;
- pregled;
- preuzimanje (*eng. download*) i
- transformaciju

usluga za posebne podatke i za usluge koje zahtijevaju upotrebu posebnih vrsta podatkovnih usluga.

Ove usluge moraju koristiti kriterije za pretragu navedene u članu 11. (2) INSPIRE direktive. Procjena kontrole kvaliteta uključivat će lakoću pristupa i upotrebe i kompatibilnost sa pravilima provedbe navedenim u INSPIRE direktivi.

Zaključenje memoranduma o razumijevanju u kojima se određuje koje su institucije uključene i u koje zadatke, kako bi se osiguralo da mreža omogućava razmjenu prostornih podataka i povezane usluge;

- Objavljivanje uputstava o dužnostima i obavezama različitih institucije koje su INSPIRE direktivom obavezne da pružaju pristup prostornim bazama podataka i uslugama;
- Uspostavljanje i upravljanje sistemom razmjene prostornih podataka u skladu sa Aneksima I, II i III INSPIRE direktive i uslugama između institucija u zemlji i preko granica; ovaj sistem mora spriječiti sve restrikcije koje bi mogle stvoriti praktične prepreke na mjestu upotrebe, u razmjeni kompleta podataka i usluga.⁵²

2.8. OSIGURANJE ZAŠTITE OKOLIŠA KROZ KRIVIČNO PRAVO 2.8.1. Obim preuzimanja

Ovaj vrlo specifičan zahtjev EU je definiran *Direktivom 2008/99/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 19. novembra 2008. godine o zaštiti okoliša kroz krivično pravo*. Ova direktiva postavlja pravila o načinu na koji zemlje članice propisuju određene radnje kao kriminalne radnje protiv okoliša i traži od zemalja članica da poduzmu potrebne korake za adekvatno kažnjavanje osoba koje počinu kriminalne radnje protivne propisima EU u oblasti zaštite okoliša.

2.8.2. Zahtjevi institucionalnog prilagođavanja

Zahtjevi vezani za institucije, nakon preuzimanja Direktive 2008/99/EZ, obuhvataju:

- Određivanje institucija nadležnih i odgovornih za provedbu Direktive, putem različitih radnji, a naročito o pitanju nadzornih i izvršnih ovlaštenja, uz osiguranje adekvatnih finansijskih, ljudskih i tehničkih resursa;
- određivanje ravnoteže između usklađenih pravila, procedura, standarda i drugih provedbenih akata prilikom imenovanja nadležnih institucija i njihovih odgovornosti i osiguravanje adekvatnih mehanizama za koordinaciju i saradnju;
- pružanje obuke nadležnim institucijama i inspektorima za okoliš u otkrivanju ekoloških prekršaja putem redovnog praćenja i nadzora, kao i kroz efektivnu saradnju sa trećim stranama;
- pružanje obuke sudijama i tužiocima o važnosti i pojedinostima krivičnih djela protiv okoliša;
- prijavljivanje Evropskoj komisiji glavnih odredbi zakona, koje države članice usvajaju s ciljem transpozicije ove direktive, zajedno sa tabelarnim prikazom načina na koji usvojene odredbe u BiH odgovaraju odredbama ove direktive.⁵³

2.9. OSTALI ZAHTEJEVI INSTITUCIONALNOG PRILAGODAVANJA

Ostali zahtjevi institucionalnog prilagođavanja su, između ostalog:

- adekvatna raspodjela odgovornosti za provođenje *Uredbe (EZ) br. 401/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. godine o Evropskoj agenciji za zaštitu okoliša i Evropskoj mreži za informiranje i osmatranje okoliša*, kako je navedeno ranije u tekstu;
- u vezi sa provođenjem Uredbe (EU) br. 1293/2013 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. decembra 2013. godine o uspostavljanju Programa za ekološku i klimatsku akciju (LIFE) i opozivu Uredbe (EZ) br. 614/2007 (LIFE uredba) (LIFE III program (Uredba EZ br. 1655/2000) i Life + Uredbe EZ br. 616/2007) potrebno je imenovati nadležnu instituciju koja će djelovati kao državna fokalna tačka za procjenu i prosljeđivanje zahtjeva Evropskoj komisiji. Ova nadležna institucija mora imati na raspolaganju dovoljne resurse za izvršenje dužnosti u skladu sa Uredbom. Potrebno je imenovati predstavnike:
- koji će prisustvovati sastancima Life + komiteta;
- donositi odluke tokom provedbe;
- pružati pomoć Evropskoj komisiji i
- procjenjivati zahtjeve za finansiranje.⁵⁴
- U pogledu "Forest Focus" uredbe, jedini zahtjev EU u vezi sa institucionalnim prilagođavanjem se odnosi na imenovanje tijela nadležnih za predlaganje državnih programa i njihovo provođenje.

3. SEKTOR VODOPRIVREDE 3.1. OBIM PREUZIMANJA 3.1.1. Uvodne napomene

Upravljanje vodama je u dobroj mjeri regulirana oblast u sektoru zaštite okoliša. Usvajanje zakonodavnih instrumenata s ciljem sveobuhvatne zaštite voda u EU je započeto 1975. godine usvajanjem Direktive o površinskim vodama (Direktiva Vijeća 75/440/EEZ od 16. juna 1975. godine o traženom kvalitetu površinskih voda namijenjenih za ekstrakciju pitke vode u zemljama članicama). Ova direktiva je kasnije opozvana Direktivom 2000/60/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. oktobra 2000. godine o uspostavljanju okvira za akciju Zajednice u oblasti vodne politike, sa posljednjim izmjenama u Direktivi 2009/31/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. godine. Proces regulacije je nastavljen usvajanjem Direktive o vodi za piće 1980. godine (Direktiva Vijeća 80/778/EEZ od 15. jula 1980. godine o kvalitetu vode namijenjene za ljudsku upotrebu), kasnije opozvanom Direktivom Vijeća 98/83/EZ o kvalitetu vode namijenjene za ljudsku upotrebu. Nešto kasnije, tokom 1990-ih godina, usvojena je Direktiva o urbanim otpadnim vodama 1991 (*Direktiva Vijeća 91/271/EEZ o prečišćavanju urbanih otpadnih voda*). Osvežavanje vodnih propisa je nastavljeno sredinom 1990. godina, uključujući vodu za ljuskare, vodu za piće, vodu za kupanje i podzemne vode. Uopćeno govoreći, EU je prepoznala dva osnovna pristupa (kombinirani pristup) u zaštiti voda:

- pristup koji koristi ciljno stanje kvaliteta vode daje pravila o načinu postizanja minimalnih zahtjeva za kvalitet vode kako bi se ograničio kumulativni uticaj emisija od određene tačke i iz difuznih izvora;
 - pristup koji koristi ograničenje vrijednosti emisija je usmjeren ka najvećim dozvoljenim količinama i zagađujućim materijama koje je dozvoljeno ispuštati u vodu.
- Postojeći propisi EU sadrže kombinirani pristup, u kome se i ciljno stanje kvaliteta vode (CKV) i granične vrijednosti emisija (GVE) uzimaju u obzir prilikom postavljanja zakonskih zahtjeva u zemljama članicama EU. Ovakav kombinirani pristup odgovara zahtjevima nekoliko osnovnih principa u oblasti zaštite okoliša:
- princip predostrožnosti;
 - princip prevencije;
 - princip da ekološke štete treba korigirati na izvoru;
 - princip da treba razmotriti različitost uvjeta u različitim područjima.

Postignuti konsenzus o primjeni glavnih principa putem ovog kombiniranog pristupa je doveo EU do razvoja novog pravnog okvira u oblasti zaštite voda.

3.1.2. Pregled

Sljedeće direktive EU sačinjavaju jezgro pravne stečevine EU u oblasti zaštite voda:

- *Direktiva 2000/60/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. oktobra 2000. godine o uspostavljanju okvira za akciju Zajednice u oblasti vodne politike, sa posljednjim izmjenama u Direktivi 2009/31/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. godine (Okvirna direktiva o vodama –ODV).*

Ova direktiva postavlja pravila o načinu na koji zemlje razvijaju svoju vodnu politiku, uključujući određivanje riječnih slivova, određivanje vodenih tijela, postavljanje ekoloških ciljeva kvaliteta (ECK) za vodu, pripremu planova za upravljanje riječnim slivovima, razmatranje ekonomskih posljedica i uključivanje zainteresiranih strana i šire javnosti u proces odlučivanja u upravljanju vodama.

- *Direktiva Vijeća 91/271/EEZ od 21. maja 1991. godine o prečišćavanju urbanih otpadnih voda, posljednji put izmijenjena Direktivom (EZ) br. 1137/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća od 22. oktobra 2008. godine (UOV direktiva).*

Direktiva definira zahtjeve vezane za zaštitu okoliša od negativnih uticaja uzrokovanih ispuštanjem urbanih i industrijskih otpadnih voda. Direktiva regulira pitanja prikupljanja, prečišćavanja i ispuštanja urbanih otpadnih voda i ispuštanje otpadnih voda u određenim sektorima industrije.

- *Direktiva Vijeća 98/83/EZ od 3. novembra 1998. godine o kvalitetu vode namijenjene za ljudsku upotrebu, posljednji put izmijenjena Uredbom (EZ) br. 596/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. juna 2009. godine (PV direktiva).*

Cilj ove direktive je zaštita ljudskog zdravlja od negativnih efekata bilo kakve kontaminacije vode namijenjene za ljudsku upotrebu, osiguravanjem da je voda zdrava i čista. Drugim riječima, PV direktiva ima za cilj osigurati da pitka voda ne sadrži mikroorganizme, parazite i supstance koje predstavljaju opasnost za zdravlje ljudi.

- *Direktiva Vijeća 91/676/EEZ od 12. decembra 1991. godine o zaštiti voda od zagađenja izazvanog nitratima iz poljoprivrednih izvora, sa izmjenama iz Direktive (EZ) br. 1882/2003 Evropskog parlamenta i Vijeća od 29. septembra 2003. godine i Uredbom (EZ) br. 1137/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća od 22. oktobra 2008. godine (Direktiva o nitratima).*

Cilj ove direktive je smanjenje zagađenja voda uzrokovano ili izazvano nitratima porijeklom iz poljoprivrednih izvora i prevencija daljnjeg zagađenja te vrste. Direktiva se primjenjuje na površinske slatke vode i podzemne slatke vode, estuare, obalne vode i morske vode.

- *Direktiva 2006/118/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 12. decembra 2006. godine o zaštiti podzemnih voda od zagađenja i degradacije (Direktiva o podzemnim vodama).*

Ova direktiva, poznata kao jedna od "direktiva kćerki" Okvirne direktive o vodama – ODV, u potpunosti obuhvata zahtjeve vezane za zaštitu podzemnih voda od zagađivanja određenim opasnim materijama navedenim u Direktivi 80/68/EEZ i opozvanom Direktivom iz decembra 2013. godine. Pored toga, Komisija je riješila i usaglasila sa zemljama članicama prijedlog Direktive Komisije kojim se mijenja Aneks II Direktive o podzemnim vodama. **Prijedlog je u trenutku pripreme EAS-a u proceduri razmatranja u Vijeću i Evropskom parlamentu.** ⁵⁵

- *Direktiva 2006/7/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 15. februara 2006. godine o upravljanju kvalitetom vode za kupanje i koja opoziva Direktivu 76/160/EEZ, posljednji put izmijenjena Uredbom (EZ) br. 596/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. juna 2009. godine (Direktiva o vodi za kupanje).*

Direktiva o vodi za kupanje definira odredbe koje se odnose na praćenje i klasifikaciju kvaliteta vode za kupanje, upravljanje kvalitetom vode za kupanje, kao i odredbe o informiranju javnosti o kvalitetu vode za kupanje.

- *Direktiva 2006/44/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 6. septembra 2006. godine o kvalitetu slatkih voda kojima je potrebna zaštita kako bi mogle podržavati život riba (kodificirana verzija koja zamjenjuje i opoziva Direktivu Vijeća 78/659/EZ o kvalitetu slatkih voda kojima je potrebna zaštita kako bi mogle podržavati život riba, izmijenjena Uredbom (EZ) br. 1137/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća od 22. oktobra 2008. godine) (Direktiva o vodama za slatkovodne ribe).*

Direktiva o vodama za slatkovodne ribe ima za cilj zaštitu i poboljšanje kvaliteta tekućih i stajaćih slatkih voda koje podržavaju ili koje bi, u slučaju smanjenja ili eliminacije zagađenja, imale mogućnost podržavanja autohtonih ribljih vrsta i time osigurale prirodnu raznolikost i podržale prisustvo vrsta čije se prisustvo od nadležnih vlasti smatra poželjnim za potrebe vodoprivrede.

- *Direktiva 2007/60/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. oktobra 2007. godine o procjeni i upravljanju rizikom od poplava (Direktiva o poplavama).*

Ova direktiva definira način izrade planova upravljanja rizikom od poplava i mjera za prevenciju uticaja poplava. Direktiva također potvrđuje prava javnosti na pristup informacijama i na učešće u procesu planiranja.

3.2. ZAHTJEVI INSTITUCIONALNOG PRILAGODAVANJA

U pogledu preuzimanja zakonodavstva EU u oblasti voda u državni pravni sistem, zemlja članica je obavezna:

- da odredi nadležne institucije za (na primjer):
 - određivanje riječnih slivova;
 - priprema i donošenje planova za upravljanje riječnim slivovima;
 - identifikacija voda za kupanje, ljuskare i slatkovodnu ribu;
 - identifikacija naseljenih područja;
 - identifikacija područja pod rizikom od zagađenja nitratima;
 - određivanje ciljnog stanja kvaliteta voda;
 - određivanje standarda stanja kvaliteta voda;
 - određivanje graničnih vrijednosti emisija;
- da osigura funkcioniranje institucionalnog okvira za upravljanje vodama za svaki riječni sliv;
- da osigura da nadležne institucije posjeduju stručnost i potrebne resurse;
- da prikupi potrebne podatke koji će se moći obrađivati i ocjenjivati za svaki riječni sliv;
- da osigura postojanje institucija osposobljenih za provođenje programa uzimanja uzoraka i laboratorija (osposobljenih za provođenje akreditiranih i standardiziranih metoda za analizu vode i otpadnih voda);
- da uspostavi jasne odnose i saradnju između institucija nadležnih za kontrolu i drugih institucija koje su odgovorne za pitanja od značaja za kvalitet vode;
- da jasno odredi obaveze za postavljanje i postizanje ciljnog stanja kvaliteta voda i graničnih vrijednosti i za izdavanje dozvola;
- da osigura da nadležne institucije imaju zakonsko pravo ulaska u prostorije, vršenja inspekcije i uzimanja uzoraka, kontrole industrijskih otpadnih voda, regulacije ispuštanja urbanih otpadnih voda, regulacije kvaliteta vode za piće i kontrole aktivnosti u riječnim slivovima;
- da osigura uspostavljanje sistema za praćenje, nadzor i reviziju kvaliteta vode i otpadnih voda;
- da osigura postojanje funkcionalnog sistema za protok podataka;
- da osigura da postoji adekvatan sistem/sredstvo za konsultaciju i izvještavanje prema Evropskoj komisiji, javnim organizacijama na koje utiču planovi upravljanja riječnim slivovima i drugim zemljama u slučaju postojanja prekograničnih pitanja. ⁵⁶

4. SEKTOR UPRAVLJANJA OTPADOM 4.1. OBIM PREUZIMANJA

4.1.1. Uvodne napomene

Pravni instrumenti koji se tiču otpada se mogu grupirati po hijerarhiji. *Direktiva 2008/98/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 19. novembra 2008. godine o otpadu, koja opoziva određene Direktive* ⁵⁷ (Okvirna direktiva o otpadu), definira okvir za upravljanje otpadom. Unutar ovog okvira postoje dvije grupe podređenih direktiva "kćerki":

- jedna koja se bavi konkretnim vrstama otpada i
 - druga koja se bavi zahtjevima za izdavanje dozvola i rad postrojenja za uklanjanje otpada.
- Konačno, postoji i treća grupa zakonskih instrumenata koja se bavi transportom otpada unutar, iz i prema EU.

4.1.2. Pregled 4.1.2.1. Okvirna direktiva o otpadu

Okvirna direktiva o otpadu pojednostavljuje propise o otpadu i obuhvata pravila koja se primjenjuju na veći broj pitanja, kao što su upravljanje opasnim otpadom i otpadnim uljima. Direktiva je usmjerena na prevenciju stvaranja otpada i postavlja nove ciljeve koji će pomoći EU na putu ka svom krajnjem cilju, društvu koje reciklira. Zemljama članicama EU postavlja cilj da recikliraju 50% komunalnog otpada i 70% građevinskog otpada do 2020. godine. Direktiva uvodi i petostepenu hijerarhiju u oblasti otpada, gdje prevencija predstavlja najpoželjniju opciju, zatim slijedi ponovna upotreba, recikliranje i drugi oblici obnavljanja, a odlaganje u deponijama predstavlja najmanje poželjnu opciju.

Direktiva postavlja različite zahtjeve zemljama članicama - da "poduzmu neophodne mjere kako bi osigurale da se otpad obnovi ili odloži na način koji ne ugrožava zdravlje ljudi i da koriste procese koji ne nanose štetu okolišu...". Kako bi ispoštovala ovaj opći zahtjev, zemlje članice su obavezne zabraniti nekontrolirano odlaganje otpada, razvijati planove za upravljanje otpadom i prevenciju stvaranja otpada i uspostaviti "integriranu i adekvatnu mrežu postrojenja za uklanjanje otpada". Okvirna direktiva o otpadu navodi opće definicije (uključujući definiciju nusproizvoda i definiciju prestanka otpadnog statusa), kao i zahtjeve za dokumentiranje (od osoba koje vrše prikupljanje, transport i uklanjanje otpada), registracijski sistem (sakupljači i prevoznici) i izdavanje dozvola operaterima za uklanjanje otpada.

Jedan od ciljeva ove direktive je i proširenje odgovornosti proizvođača, odnosno (proizvođačevu) prihvatanje vraćenih proizvoda, upravljanje otpadom i finansijska odgovornost, informiranje javnosti o načinima ponovne upotrebe i recikliranja proizvoda itd.

Postavlja i zahtjev poštovanja hijerarhije otpada, sa prevencijom stvaranja otpada kao prioritetom u upravljanju otpadom i, gdje je to tehnički, ekološki i ekonomski izvodljivo, odvojeno prikupljanje različitih vrsta otpada (u najmanju ruku papira, metala, plastike i stakla, ali i otpadnih ulja i biološkog otpada).

Ponovna upotreba, recikliranje, iskorištenje i uklanjanje su jasnije definirani nego u ranijim direktivama. Ponovnu upotrebu je potrebno podsticati. Podstiče se i visokokvalitetno recikliranje. Ciljevi za recikliranje su postavljeni do 2020. godine. Uklanjanje, krajnji stadij u hijerarhiji otpada, se mora provesti bez ugrožavanja zdravlja ljudi i okoliša. Direktiva zahtijeva od proizvođača i/ili posjednika otpada da plate troškove upravljanja otpadom, u skladu sa principom "zagađivač plaća". Integrirana mreža za prikupljanje otpada i postrojenja za uklanjanje komunalnog otpada se mora uspostaviti, vodeći računa o primjeni najboljih dostupnih tehnika (BAT); ukoliko je moguće, uspostaviti i saradnju sa drugim zemljama članicama. Sva postrojenja moraju isposlovati dozvolu od nadležnih vlasti. Neophodne su mjere kontrole opasnog otpada.

Planovi upravljanja otpadom na cijeloj teritoriji zemlje, uključujući i programe prevencije stvaranje otpada, se moraju sakupiti i objaviti na relevantnoj web stranici. Relevantne zainteresirane strane moraju imati pravo učešća u njihovoj izradi.

Direktiva o uklanjanju otpadnih ulja (75/439/EEZ) je opozvana Okvirnom direktivom o otpadu. Okvirna direktiva o otpadu zahtijeva od zemalja članica da osiguraju sigurno prikupljanje i uklanjanje otpadnih ulja. Prioritet je dat regeneraciji otpadnih ulja, zatim spaljivanju pod uvjetima definiranim u Direktivi i, konačno, njihovom kontroliranom skladištenju ili odlaganju. Opasni otpad (OO) je reguliran *Okvirnom direktivom o otpadu*, koja je opozvala *Direktivu o opasnom otpadu (91/689/EEZ)*, sa efektom od 12. decembra 2010. godine. OO je definiran putem referiranja na otpad koji posjeduje jednu ili više karakteristika OO, koje su navedene u Aneksu III ⁵⁸ Okvirne direktive o otpadu. Dokumentiranje je neophodno "od kolijevke do groba" - odnosno od mjesta nastanka OO do njegovog konačnog uklanjanja, uz dokumentiranje svih transfera u međuvremenu. Tokom prikupljanja, transporta i privremenog skladištenja OO, on mora biti propisno ambalažiran i označen u skladu sa međunarodnim i EU standardima. Također mora imati i odgovarajuću prateću dokumentaciju. Otpad će se smatrati opasnim ukoliko nije moguće dokazati da on ne posjeduje određene karakteristike specifične za opasni otpad (spisak otpada je obavezujući u smislu određivanja vrsta otpada koje će se smatrati OO). Miješanje OO sa neopasnim otpadom ili miješanje OO iz različitih kategorija nije dozvoljeno, osim u specifičnim okolnostima. OO nije dozvoljeno miješati ili razblaživati s ciljem reklasifikacije u neopasni otpad.

Karakteristike otpada koje ga čine opasnim su navedene u Aneksu III Okvirne direktive o otpadu i dodatno definirane *Odlukom Komisije 2000/532/EZ od 3. maja 2000. godine o definiranju Spiska otpada, sa izmjenama iz Odluke Komisije 2001/118/EZ od 16. januara 2001. godine, Odluke Komisije 2001/119/EZ od 22. januara 2001. godine i Odlukom Vijeća 2001/573/EZ od 23. jula 2001. godine*. ⁵⁹ *Odluka o Spisku otpada* definira sistem za kategorizaciju otpada. Ovaj Spisak uključuje OO i uzima u obzir porijeklo i sastav otpada. Pored toga, obuhvatit će i granične koncentracije vrijednosti gdje je to potrebno. Spisak otpada je obavezujući u pogledu određivanja treba li se otpad smatrati opasnim.

Uredba (EZ) br. 2150/2002 *Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. novembra 2002. godine o statistikama o otpadu (Uredba o statistikama o otpadu)* je usvojena s ciljem boljeg praćenja efektivnosti provedbe EU politike upravljanja otpadom. Kasnije je izmijenjena *Uredbom Komisije (EZ) 574/2004 od 23. februara 2004. godine, koja mijenja Aneks I i III, Uredbom Komisije (EZ) br. 783/2005 od 24. maja 2005. godine, koja mijenja Aneks II, Uredbom (EZ) br. 1893/2006 Evropskog parlamenta i Vijeća od 20. decembra 2006. godine o uspostavljanju statističke klasifikacije ekonomskih djelatnosti NACE, Uredbom (EZ) br. 221/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. marta 2009. godine*, u smislu provedbenih ovlaštenja Komisije i *Uredbe Komisije (EU) br. 849/2010 od 27. septembra 2010. godine. Uredba o statistikama o otpadu* ima za cilj osigurati da su podaci o stvaranju, recikliranju, ponovnoj upotrebi i uklanjanju otpada redovni, uporedivi, aktuelni i reprezentativni. Podaci na kojima se baziraju statistike prikupljat će se iz administrativnih izvora, putem anketa (obaveznih za preduzeća sa više od 10 zaposlenih), statističkih metoda procjene ili kombinacijom ovih načina.

4.1.2.2. Direktiva o deponijama

Direktiva Vijeća 99/31/EZ od 26. aprila 1999. godine o odlaganju otpada na deponije (Direktiva o deponijama) je usvojena s ciljem prevencije ili umanjavanja negativnih uticaja deponovanja otpada na okoliš, a naročito na površinske vode, podzemne vode, zemljište, zrak i zdravlje ljudi. Kasnije je izmijenjena *Uredbom (EZ) br. 1882/2003 i Uredbom (EZ) br. 1137/2008 o specifičnim kriterijima za skladištenje otpadne metalne žive*. Zahtijeva postepeno (u fazama) smanjenje ukupne količine biorazgradivog komunalnog otpada koji se odlaze na deponije (smanjenje na 75% do 2002. godine u odnosu na količine iz 1993. godine, 50% do 2005. godine i 25% do 2010. godine). Metan iz postojećih i novih deponija se mora prikupiti i iskoristiti ili spaliti. Predložena je primarna obrada otpada (sortiranje, kompostiranje, spaljivanje itd.) prije odlaganja otpada na deponiju. Kombinirano odlaganje otpada (miješanje OO sa komunalnim otpadom u istoj deponiji) se mora postepeno obustaviti. Cijene odlaganja otpada na deponijama moraju obuhvatiti troškove zatvaranja deponije i najmanje 50 godina naknadnog održavanja. Deponije su podijeljene u tri klase: deponije opasnog otpada, deponije neopasnog otpada i deponije inertnog otpada. ⁶⁰ Zemlje članice određuju prihvatljivost otpada na deponijama primjenom procedure zacrtane *Direktivom Vijeća 2003/33/EZ od 19. decembra 2002. godine o uspostavljanju kriterija i procedura za prihvatanje otpada na deponijama u skladu sa članom 16. i Aneksom II Direktive 1999/31/EZ*.

4.1.2.3. Propisi o pojedinačnim vrstama otpada

Direktiva 94/62/EZ od 20. decembra 1994. godine o ambalaži i ambalažnom otpadu (Direktiva o ambalažnom otpadu), izmijenjena *Uredbom (EZ) br. 1882/2003 Evropskog parlamenta i Vijeća od 29. septembra 2003. godine, Direktivom 2004/12/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. februara 2004. godine, Direktivom 2005/20/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 9. marta 2005. godine, Uredbom (EZ) 219/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. marta 2009. godine* ⁶¹ se odnosi na jedan od najbrže rastućih tokova otpada u EU. Traži od zemalja članica da uspostave sisteme za povrat i/ili prikupljanje korištene ambalaže i za ponovnu upotrebu ili obnavljanje prikupljene ambalaže. Ova direktiva definira najmanje i najveće ciljne vrijednosti za prikupljanje ambalažnog otpada u svakoj zemlji članici (50-65% mase) i za recikliranje (25-45% mase, sa minimalnih 15% po svakoj vrsti ambalažnog materijala). Također postavlja i granične vrijednosti za koncentracije teških metala prisutnih u ambalaži. Ambalaža mora odgovarati određenim "osnovnim zahtjevima", uključujući umanjavanje zapremine i težine ambalaže, kao i dizajn koji omogućava ponovnu upotrebu i obnavljanje. Nedavno je usvojeno nekoliko podređenih direktiva koje, između ostalog, definiraju sisteme za identifikaciju ambalažnih materijala i formate za baze podataka.

Direktiva 2000/53/EZ *Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. septembra 2000. godine o otpadnim vozilima (Direktiva o otpadnim vozilima)* definira mjere usmjerene ka prevenciji stvaranja otpada od istrošenih vozila putem osiguravanja prikupljanja otpadnih vozila, njihovu preradu pod uvjetima prihvatljivim za zaštitu okoliša i ponovnu upotrebu i izdvajanje sastavnih materijala iz rastavljenih vozila. ⁶² Cilj ove direktive je povećanje stope ponovne upotrebe i obnavljanja. Ova direktiva je izmijenjena *Odlukom Komisije 2002/525/EZ od 27. juna 2002. godine, Odlukom Komisije 2005/63/EZ od 24. januara 2005. godine, Odlukom Komisije 2005/438/EZ od 10. juna 2005. godine, Odlukom Vijeća 2005/673/EZ od 20. septembra 2005. godine, Direktivom 2008/33/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. marta 2008. godine, Odlukom Komisije 2008/689/EZ od 1. augusta 2008. godine, Direktivom 2008/112/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 16. decembra 2008. godine, Odlukom Komisije 2010/115/EU od 23. februara 2010. godine, Direktivom Komisije 2011/37/EU od 30. marta 2011. godine*.

Upotreba žive, heksavalentnog hroma, kadmija i olova u dijelovima vozila ponuđenih na tržištu je zabranjena. U skladu sa Direktivom, države članice organiziraju će skladištenje i preradu otpadnih vozila u skladu sa zahtjevima Okvirne direktive o otpadu. Vlasnik ili posjednik otpadnog vozila dobit će potvrdu o uništenju nakon što se vozilo prebaci u ovlašteno postrojenje za obradu. Ovlaštena postrojenja za obradu rastavit će otpadna vozila prije obrade i izdvojiti sve dijelove opasne za okoliš. Prioritet se obavezno daje ponovnoj upotrebi i iskorisćenju (recikliranju, regeneraciji itd.) dijelova vozila. Proizvođači vozila moraju osigurati informacije o načinu rastavljanja za svaki tip novog vozila ponuđen na tržištu.

Direktiva 2006/66/EZ *Evropskog parlamenta i Vijeća od 6. septembra 2006. godine o baterijama i akumulatorima i otpadnim baterijama i akumulatorima, koja opoziva Direktivu 91/157/EEZ (Direktiva o baterijama i akumulatorima)*, kasnije izmijenjena *Direktivom 2008/12/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. marta 2008. godine, Direktivom 2008/103/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 19. novembra 2008. godine, zabranjuje stavljanje u promet alkalnih mangan-dioksidnih baterija koje težinski sadrže više od 0,025% žive, osim alkalnih mangan dioksidnih baterija namijenjenih dužoj upotrebi u ekstremnim uvjetima (ispod 0 °C ili iznad 50 °C) koje mogu sadržavati do 0,05% žive (težinski). Zabrana isključuje alkalne mangan dioksidne dugmaste baterije i baterije koje se sastoje od dugmastihih baterijskih ćelija. Direktiva također nalaže obaveze vezane za stavljanje u promet i odlaganje baterija i akumulatora koji sadrže više od 25 mg žive po ćeliji, više od 0,025% kadmija od ukupne težine i više od 0,4% olova od ukupne težine. Ove baterije i akumulatori pri stavljanju u promet obavezno se označavaju posebnom hemijskom oznakom za sadržaj teških metala i oznakom za odvojeno odlaganje, opisanim u Direktivi o obilježavanju (93/86/EEZ). Ova direktiva također postavlja pravila za prikupljanje, recikliranje, obradu i uklanjanje baterija i akumulatora. Države članice moraju osigurati odvojeno prikupljanje istrošenih baterija i akumulatora i poduzeti mjere osiguranja da se baterije i akumulatori ne smiju ugrađivati u uređaje na način koji potrošačima ne dozvoljava njihovo odstranjivanje nakon što se istroše*.

Direktiva (EZ) 96/59/EZ od 16. septembra 1996. godine o uklanjanju polihlorovanih bifenila (PCB/PCT) i polihlorovanih terfenila (PCB/PCT) (Direktiva o uklanjanju PCB-a i PCT-a), izmijenjena *Uredbom (EZ) br. 596/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. juna 2009. godine, nalaže državama članicama da poduzmu neophodne mjere da osiguraju uklanjanje korištenih PCB-a/PCT-a i što raniju dekontaminaciju i uklanjanje PCB-a/PCT-a i opreme koja sadrži te materije. Oprema koja sadrži PCB/PCT se mora obilježiti i potrebno je napraviti popis sve opreme koja sadrži PCB u količinama većim od 5 dm³. Korišteni PCB/PCT i opremu koja sadrži PCB/PCT je potrebno što prije preneti u postrojenja koja posjeduju dozvolu za dekontaminaciju i/ili uklanjanje PCB-a/PCT-a. Direktiva definira uvjete pod kojima se vrši dekontaminacija i/ili uklanjanje. Zemlje članice moraju pripremiti planove za dekontaminaciju i/ili uklanjanje*

inventorirane opreme i sadržaja PCB-a unutar roka od tri godine.

PCB-i su, između ostalog, obuhvaćeni u *Uredbom Komisije (EZ) br. 850/2004 o postojanim organskim zagađivačima*, izmijenjenom *Uredbom br. 757/2010 od 24. augusta 2010. godine*, koja izmjenjuje Aneks I i III, i *Uredbom br. 756/2010 od 24. augusta 2010. godine*, koja izmjenjuje Aneks IV i V.

Direktiva Vijeća 86/278/EZ od 12. juna 1986. godine o zaštiti okoliša, a naročito zemljišta, pri upotrebi otpadnog mulja u poljoprivredne svrhe (Direktiva o otpadnom mulju) definira mjere kontrole nad upotrebom otpadnog mulja u poljoprivredi. Izmijenjena je *Direktivom Vijeća 91/692/EEZ od 23. decembra 1991. godine*, *Uredbom Vijeća (EZ) br. 807/2003 od 14. aprila 2003. godine* i *Uredbom (EZ) br. 219/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. marta 2009. godine*.⁶³ Postavlja maksimalne granične vrijednosti koncentracija teških metala (kadmija, bakra, nikla, olova, cinka i žive) u zemljištu i u mulju koji se koristi u poljoprivredi, kao i maksimalne vrijednosti teških metala koje je na godišnjoj osnovi dozvoljeno dodati poljoprivrednom zemljištu, navedene u Aneksima I A, I B i I C ove direktive. Neophodno je čuvati dokumentaciju o količinama, sastavu i karakteristikama mulja proizvedenog i isporučenog za poljoprivredne svrhe, kao i o lokacijama na kojima se mulj koristi. Direktiva zahtijeva analizu mulja i zemljišta na kome se mulj koristi, u skladu sa usvojenim procedurama za uzimanje uzoraka i analizu.

Direktiva 2006/21/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća o upravljanju otpadom u ekstrakcijskim industrijama (otpad iz rudarstva), koji predstavlja jedan od najvećih tokova otpada u EU. Uključuje materijale koji se uklanjaju kako bi se došlo do mineralnih ruda, kao što su gornji sloj zemljišta, pokrovne stijene i otpadni kamen, kao i jalovinu koja preostaje nakon ekstrakcije minerala iz mineralnih ruda. Ovi uticaji mogu imati trajne ekološke i socioekonomske posljedice, a popravne mjere za njihovo otklanjanje mogu biti izuzetno zahtjevne i skupe. Pravilno upravljanje otpadom iz ekstrakcijskih industrija je stoga neophodno kako bi se osigurala dugoročna stabilnost postrojenja za uklanjanje, kao i radi prevencije ili umanjavanja zagađivanja voda i zemljišta kiselim ili lužnim izlivima i curenjem teških metala. Postrojenja za preradu otpada iz ekstrakcijskih industrija mogu poslovati samo na osnovu dozvole izdate od nadležnih vlasti.

4.1.2.4. Propisi o transportu otpada

Transport otpada je reguliran *Uredbom (EZ) br. 1013/2006 Evropskog parlamenta i Vijeća od 14. juna 2006. godine o transportu otpada (Uredba o transportu otpada)*, izmijenjenom *Uredbom Komisije (EZ) br. 1379/2007 od 26. novembra 2007. godine*, *Uredbom Komisije (EZ) br. 669/2008 od 15. jula 2008. godine*, *Uredbom (EZ) br. 219/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. marta 2009. godine*, *Uredbom Komisije (EZ) br. 308/2009 od 15. aprila 2009. godine*, *Direktivom 2009/31/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. godine*, *Uredbom Komisije (EU) br. 413/2010 od 12. maja 2010. godine*, *Uredbom Komisije (EZ) br. 664/2011 od 11. jula 2011. godine*, *Uredbom Komisije (EU) br. 135/2012 od 16. februara 2012. godine*.

Uspostavlja procedure za kontrolu pošiljki otpada, preuzima zahtjeve Bazelske konvencije⁶⁴ o nadzoru i kontroli pošiljki otpada (1989), kao i Odluke o kontroli prekograničnog kretanja otpada namijenjenog za operacije iskorištenja vrijednosti otpada,⁶⁵ koji je usvojio OECD 2001. godine. Uredba o transportu otpada se odnosi i na pošiljke unutar zemlje članice. Definira složen sistem procedura za obavješćavanje i izdavanje odobrenja (baziran na dokumentima o kretanju otpada i odobrenju zemlje pošiljaoca, tranzitnih zemalja ili zemlje primaoca, prije početka transporta pošiljke) za svako prekogranično kretanje otpada, zavisno od vrste pošiljke i namjene otpada. Nadležne vlasti pošiljaoca i primaoca imaju odgovornost da osiguraju odlaganje/ponovnu upotrebu otpada na ekološki odgovoran način, te za zabranu i kažnjavanje nelegalnog kretanja otpada. Sve prekogranične pošiljke otpada moraju biti osigurane finansijskim garancijama ili odgovarajućim polisima osiguranja. Uredba o transportu otpada pravi razliku između otpada namijenjenog ponovnoj upotrebi i otpada namijenjenog za odlaganje. Propisuje posebne režime za kretanje otpada preko granica zemalja članica unutar Zajednice i za kretanje otpada preko granica EU, u oba smjera, i zabranjuje svako kretanje opasnog otpada namijenjenog za ponovnu upotrebu iz EU ka zemljama koje nisu članice OECD-a. Aneksi II, III i IV odgovaraju "zelenoj", "žutoj" i "crvenoj" listi otpada iz Odluke OECD-a iz 1992. godine. Lista otpada čiji izvoz nije dozvoljen je posebno navedena (Aneks V).

Evropski parlament i Vijeće su 4. jula 2012. godine usvojili *Direktivu 2012/19/EU o električnom i elektronskom otpadu (EEO)*, s ciljem efektivnije borbe protiv ilegalnog izvoza otpada. Direktiva o EEO prisiliće će izvoznike da testiraju i osiguraju dokumentaciju o prirodi svojih pošiljki, ukoliko postoji rizik da se radi o pošiljkama otpada.

4.2. ZAHTJEVI INSTITUCIONALNOG PRILAGODAVANJA

Zahtjevi EU u pogledu institucionalnog prilagođavanja u sektoru upravljanja otpadom u zemljama članicama se sastoje od:

- jasnog definiranja nadležnih institucija za provođenje propisa EU u oblasti otpada (u smislu raspodjele nadležnosti između različitih centralnih, regionalnih i lokalnih (općine i gradovi) preduzeća za upravljanje otpadom, industrijskih/komercijalnih proizvođača otpada, istraživačkih institucija);
- utvrđivanje nadležnih institucija koje će snositi odgovornost za poduzimanje radnji vezanih za planiranje i provođenje propisa EU u oblasti otpada, u smislu:
- razvoja strategije upravljanje otpadom i planova za upravljanje otpadom (uključujući i planove za upravljanje opasnim otpadom), kao i za provedbu strateških dokumenata za:
- klasifikaciju deponija;
- rudarstvo;
- spaljivanje otpada;
- transport otpada;
- ovlaštenja nadležnih institucija da preuzmu odgovornost za:
- postavljanje tehničkih standarda (GVE za određene zagađivače; odobravanje programa uzimanja uzoraka; odobravanje standarda za lokacije i poslovanje deponija);
- izdavanje dozvola /odobrenja;
- praćenje, nadzor i inspekciju postrojenja za upravljanje otpadom i aktivnosti vezanih za upravljanje otpadom;
- iniciranje i provođenje izvršnih mjera;
- osiguravanje prikupljanja i analize podataka i izvještavanja.⁶⁶

5. KVALITET ZRAKA I KLIMATSKE PROMJENE 5.1 OBIM PREUZIMANJA Uvodne napomene

Razvoj sektora kvaliteta zraka i klimatskih promjena je zasnovan na rastućim pritiscima vezanim za prekogranično i globalno zagađenje zraka. EU je razvila određeni broj zakonskih instrumenata s ciljem borbe protiv rastućeg broja problema. Za potrebe ove strategije, oni su podijeljeni u tri grupe:

- kvalitet zraka;
- emisije u zrak i
- standardi za goriva i gasove staklene bašte (GHG).

Sveobuhvatan spisak zakonskih instrumenata koji sačinjavaju pravnu stečevinu EU u oblasti kvaliteta zraka i klimatskih promjena se nalazi u Aneksu I ove strategije. Neki od zakonskih instrumenata koji se tradicionalno povezuju sa Sektorom kvaliteta zraka i klimatskih promjena, kao npr. Direktiva o VPS (2001/80/EZ), su analizirani u drugim sektorima zbog nedavnih izmjena u zakonodavstvu (npr. izmjenama Direktiva o VPS i spaljivanju otpada (SO) u sklopu nove Direktive o ME (2010/75/EU)).

Razvoj sektora kvaliteta zraka i klimatskih promjena je zasnovan na rastućim pritiscima vezanim za prekogranično i globalno zagađenje zraka. EU je razvila određeni broj zakonskih instrumenata s ciljem borbe protiv rastućeg broja problema. Za potrebe ove strategije, oni su podijeljeni u tri grupe:

- kvalitet zraka;
- emisije u zrak i
- standardi za goriva i gasove staklene bašte (GHG).

Sveobuhvatan spisak zakonskih instrumenata koji sačinjavaju pravnu stečevinu EU u oblasti kvaliteta zraka i klimatskih promjena se nalazi u Aneksu I ove strategije. Neki od zakonskih instrumenata koji se tradicionalno povezuju sa Sektorom kvaliteta zraka i klimatskih promjena, kao npr. Direktiva o VPS (2001/80/EZ), su analizirani u drugim sektorima zbog nedavnih izmjena u zakonodavstvu (npr. izmjenama Direktiva o VPS i spaljivanju otpada (SO) u sklopu nove Direktive o ME (2010/75/EU)).

Pregled 6.1.2.2 Kvalitet ambijentalnog zraka

U skladu sa *Direktivom 2008/50/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 21. maja 2008. godine o kvalitetu ambijentalnog zraka i čistijem zraku za Evropu (Direktiva o KAV-u)*, svaka zemlja članica mora odrediti nadležne institucije za, između ostalog:

- procjenu kvaliteta ambijentalnog zraka;
- odobravanje mjernih sistema (metodologija, oprema, mreže i laboratorije);
- osiguravanje preciznosti mjerenja;
- analizu mjernih metoda i
- saradnju sa drugim zemljama članicama i Evropskom komisijom.

Pored toga, zemlje članice su obavezne da na svojim teritorijama uspostave zone i naseljena područja koja odražavaju gustinu naseljenosti i ekosisteme izložene zagađenju zraka, u kojima se procjena zagađenosti zraka i upravljanje kvalitetom zraka klasificiraju najmanje jednom u pet godina, u skladu sa propisanim postupkom. Procjena i lokacija mjesta gdje se uzimaju uzorci, u skladu sa unaprijed definiranim kriterijima, mora se uspostaviti/provoditi za sumpor dioksid, azot dioksid i azotne nitrati, čestice materije (PM₁₀ i PM_{2,5}), olovo, benzen, ugljen monoksid i ozon. Pored toga, zemlje članice moraju osigurati da, u svim zonama i naseljenim područjima, nivoi sumpor dioksida, PM₁₀, olova, ugljen monoksida, azot dioksida i benzena ne prelaze granične vrijednosti određene u samoj zemlji članici. Fine lebdjeće čestice (PM_{2,5}) imaju značajan negativan uticaj na zdravlje ljudi i granična vrijednost ispod koje ne predstavljaju rizik za zdravlje ljudi još nije određena. Stoga ih treba regulirati kao i druge zagađujuće materije i smanjenju njihove prisutnosti u zraku pristupiti kombiniranjem pristupa općeg smanjenja koncentracija i graničnih vrijednosti. Cilj je do 2020. godine smanjiti izloženost PM_{2,5}, sa početkom prve faze graničnih vrijednosti od 1. januara 2015. godine.

Direktiva 2004/107/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 15. decembra 2004. godine o arseniku, kadmiju, živi, niklu i policikličnim aromatičnim ugljovodicima u ambijentalnom zraku postavlja ciljne vrijednosti za koncentracije arsenika, kadmija, nikla i benzo(a)pirena u zraku, važeće u zonama i naseljenim područjima od 31. decembra 2012. godine. Nakon sticanja određenog iskustva u provođenju ove direktive, može se razmotriti mogućnost spajanja njenih odredbi sa odredbama Direktive o KAV-u. Planovi kvaliteta zraka se moraju razviti za zone i naseljena područja u kojima koncentracije zagađujućih materija prelaze relevantne ciljne vrijednosti kvaliteta zraka ili granične vrijednosti, uključujući i privremeno dozvoljene tolerancije. Prekogranica priroda određenih zagađujućih materija, kao što su ozon i čestice materije, može zahtijevati saradnju između susjednih zemalja članica u pripremi i godišnjem nivou osvježje državni inventar emisija (sumpor dioksid, azot oksid, isparljiva organska jedinjenja i amonijak). Aneks I ove direktive navodi komisiji bez odgađanja i ne kasnije od dvije godine nakon završetka godine kada je zabilježeno prvo prekoračenje. U slučaju rizika prekoračenja graničnih vrijednosti, obavezno se moraju pripremiti kratkoročni akcioni planovi. U slučaju da su bilo koji pragovi upozorenja, granične vrijednosti ili ciljne vrijednosti plus dozvoljene tolerancije ili dugoročni ciljevi prekoračeni zbog značajnog prekograničnog kretanja zagađujućih materija ili njihovih uzrocnika, pogođena zemlja članica mora inicirati saradnju ili, po potrebi, pokrenuti zajedničke aktivnosti, npr. pripremu zajedničkih ili koordiniranih planova za poboljšanje kvaliteta zraka. U slučaju prekoračenja pragova upozorenja ili informiranja, informacije o tome će se što je prije moguće proslijediti nadležnim vlastima i javnosti u pogođenoj susjednoj zemlji članici. Javnost je potrebno informirati o kvalitetu ambijentalnog zraka i planovima za poboljšanje kvaliteta zraka.

6.1.2.3 Emisije u zrak

Instrumenti koji se bave emisijama u zrak se sastoje od kompleta vrlo različitih pravnih instrumenata koji reguliraju različite aspekte emisije zagađujućih materija u zrak, koje mogu imati negativne efekte na ljude i okoliš.

Direktiva 2001/81/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća o državnoj gornjoj granici za određene zagađujuće materije (Direktiva o GGE), izmijenjena Direktivom Vijeća 2006/105/EZ od 20. novembra 2006. godine i Uredbe (EZ) br. 219/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. marta 2009. godine o uspostavljanju jedinstvene gornje granice emisija vezanih za zakiseljavanje i eutrofikaciju, postavlja gornje granice ukupnih emisija nekoliko zagađujućih materija (sumpor dioksid, azot oksid, isparljiva organska jedinjenja i amonijak). Aneks I ove direktive navodi gornje granice emisija za svaku od trenutnih 28 zemalja članica. Zemlje članice su uglavnom slobodne da samostalno odrede načine za postizanje usklađenosti sa Direktivom. Naglasak je stavljen na što ekonomičnije mjere.

Zemlje članice su obavezne poduzeti napore na postizanju postavljenih gornjih granica emisija najkasnije do 2010. godine, a daljnji ciljevi su postavljeni za 2020. godinu radi smanjenja zakiseljavanja, eutrofikacije i prizemnog ozonskog zagađenja. Radi postizanja ovih ciljeva, neophodna je priprema programa za smanjenje emisija ovih zagađujućih materija. Zemlje članice su obavezne da pripreme i na godišnjem nivou osvježje državni inventar emisija i procjene budućih emisija i da ih dostave Evropskoj komisiji i EEA.

Pored Direktive koja uspostavlja jedinstvene gornje granice emisija, podsektor emisija u zrak uključuje nekoliko direktiva o emisijama isparljivih organskih jedinjenja (VOC). To su *Direktiva 94/63/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 20. decembra 1994. godine o kontroli emisija isparljivih organskih jedinjenja koje nastaju kao posljedica skladištenja benzina i njegove distribucije od terminala do pumpnih stanica (Direktivu o oslobađanju VOC-a iz benzina)*, *Direktiva 2009/126/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 21. oktobra 2009. godine o fazi II prikupljanja benzinskih isparenja tokom sipanja goriva u motorna vozila na pumpnim stanicama (Direktiva o fazi II rekuperacije benzinskih para)*, čiji je cilj smanjenje emisija VOC-a iz skladištenja i distribucije benzina i *Direktiva 2004/42/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 21. aprila 2004. godine o ograničenju emisija isparljivih organskih jedinjenja koja nastaju korištenjem organskih razređivača u dekorativnim bojama i lakovima i proizvodima za finalnu obradu vozila, koja izmjenjuje Direktivu 1999/13/EZ (Direktiva o bojama)*, čiji je cilj prevencija negativnih uticaja na okoliš od emisija VOC-a iz dekorativnih boja i proizvoda za finalnu obradu vozila.

Operacije, instalacije, vozila i rezervoari koji se koriste za skladištenje, tovarjenje i transport benzina između terminala ili između terminala i pumpnih stanica moraju odgovarati tehničkim odredbama VOC-ove Direktive za benzin faza I. Direktiva dalje definira dizajn i način rukovanja mobilnim rezervoarima, odnosno način utovara u skladišni prostor na pumpnim stanicama. Direktiva o fazi II rekuperacije benzinskih para definira obavezu zemalja članica da osiguraju da sve nove pumpne stanice, kao i postojeće stanice na kojima se vrše veće prepravke, moraju biti opremljene (faza II) sistemom za prikupljanje benzinskih isparenja efektivno od 1. januara 2012. godine.

Zemlje članice su obavezne da uspostave nadležnu instituciju i obavijeste Evropsku komisiju o tome, te osiguraju da proizvodi navedeni u Aneksu I ove direktive nisu pušteni u promet, osim ukoliko ne prelaze granične vrijednosti postavljene Aneksom II, efektivno od 1. januara 2010. godine. Zemlje članice su obavezne da vrše praćenje i da putem obaveznog izvještavanja obavijeste Komisiju o rezultatima.

Pored toga, postoje propisi o usklađivanju zakona zemalja članica vezani za mjere protiv emisije gasovitih i čvrstih zagađujućih materija iz motora sa unutrašnjim sagorijevanjem instaliranih u pokretne mašine koje se koriste u izvancestovnom saobraćaju, koji sadrže sedam direktiva: primarnu *Direktivu 97/68/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 16. decembra 1997. godine o usklađivanju zakona zemalja članica u oblasti mjera protiv emisije gasovitih i čvrstih zagađujućih materija iz motora sa unutrašnjim sagorijevanjem instaliranih u pokretne mašine koje se koriste u izvancestovnom saobraćaju* i izmjena u *Direktivi 2002/88/EZ, Direktivi 2004/26/EZ, Direktivi 2006/105/EZ, Direktivi 2010/26/EU, Direktivi 2011/88/EU te posljednjih izmjena u Direktivi 2012/46/EU (Direktiva o mašinama u izvancestovnom saobraćaju)*.

Uredba (EZ) br. 850/2004 Evropskog parlamenta i Vijeća od 29. aprila 2004. godine o postojanim organskim zagađujućim materijama (Direktiva o POZ-u), čiji je cilj zaštita zdravlja ljudi i okoliša od POZ-a putem zabrana i što hitnijeg postepenog izbacivanja iz upotrebe ili ograničavanja proizvodnje, puštanja u promet i korištenja materija koje su predmet Štokholmske konvencije o protokolu za postojane organske zagađujuće materije i protokola iz Konvencije o dalekosežnom prekograničnom zagađenju zraka za postojane organske zagađujuće materije iz 1979. godine, minimizacijom, i sa ciljem što ranije eliminacije, gdje je to izvodljivo, ispuštanja takvih materija i uspostavljanjem odredbi o otpadu koji se sastoji, koji sadrži ili koji je kontaminiran bilo kojom od ovih materija. Ova uredba predviđa sistem izdavanja dozvola za POZ.

6.1.2.4 Standardi za goriva i pravni instrumenti vezani za GHG

O pitanju standarda za goriva postoje dvije direktive, koje će biti razmotrene u ovom dokumentu. Radi se o Direktivi 98/70/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. oktobra 1998. godine o kvalitetu benzinskih i dizelskih goriva, koja izmjenjuje Direktivu Vijeća 93/12/EEZ (*Direktiva o kvalitetu goriva*), uz izmjene u *Direktivi Komisije 2000/71/EZ od 7. novembra 2000. godine, Direktivi 2003/17/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 3. marta 2003. godine, Uredbi (EZ) br. 1882/2003 Evropskog parlamenta i Vijeća od 29. septembra 2003. godine, Direktivi 2009/30/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. godine, Direktivi 2009/30/EZ o promoviranju upotrebe energije iz obnovljivih izvora i Direktivi Vijeća 1999/32/EZ od 26. aprila 1999. godine o smanjenju sadržaja sumpora u određenim tečnim gorivima, sa izmjenama u Direktivi 93/12/EEZ (Direktiva o sadržaju sumpora u tečnim gorivima)*.

Direktiva o kvalitetu goriva definira za cestovna vozila, pokretne mašine koje se koriste u izvancestovnom saobraćaju (uključujući plovila na unutrašnjim plovim putevima, ako nisu na moru), poljoprivredne i šumarske traktore i rekreativna plovila kada nisu na moru, tehničke specifikacije vezane za zdravlje ljudi i okoliš za goriva koja se upotrebljavaju u motorima sa pozitivnim i kompresijskim paljenjem, uzimajući u obzir tehničke zahtjeve takvih motora i ciljne vrijednosti za redukciju emisije gasova staklene bašte tokom njihovog životnog ciklusa. Definira odredbe o puštanju u promet benzinskih i dizelskih goriva, radnji koje je potrebno preduzeti u slučaju iznenadne promjene u ponudi sirove nafte i naftnih derivata posredstvom nepredviđenih okolnosti, što bi rafinerijama u zemljama članicama otežalo poštovanje zahtjeva o specifikaciji goriva iz ove direktive. Zemlje članice su obavezne da odrede dobavljača ili dobavljače odgovorne za praćenje i izvještavanje o životnom ciklusu emisija gasova staklene bašte po jedinici energije dobijene iz isporučenog goriva ili energije. Direktiva o sadržaju sumpora u tečnim gorivima ima za cilj smanjenje sumpor dioksida koji nastaje sagorijevanjem određenih vrsta tečnih goriva, putem postavljanja graničnih vrijednosti za sadržaj sumpora u takvim gorivima. Direktiva zabranjuje upotrebu gorivih ulja i plinskih ulja ukoliko sadržaj sumpora u njima prelazi 1%, odnosno 0,1% ukupne mase. Direktiva sadrži i odredbe koje se odnose na, između ostalog, moguća odstupanja, provjere usklađenosti i izvještavanje.

Pravni instrumenti koji se bave GHG-om se sastoje od niza instrumenata čiji je konačni cilj borba protiv klimatskih promjena, a pristup se sastoji od redukcije emisija GHG-a, što ne isključuje druge metode, kao što je hvatanje i skladištenje ugljika. Direktiva 2009/29/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća, kojom se izmjenjuje Direktiva 2003/87/EZ s ciljem poboljšanja i proširenja sistema za trgovanje pravima na emisiju gasova staklene bašte Zajednice (*Direktiva o trgovini emisijama*), uspostavlja sistem za trgovinu emisijama GHG-a s ciljem postizanja obaveza preuzetih Kjoto protokolom⁶⁷ o efikasnoj redukciji emisija GHG-a za 8% do 2008-2012 godine, u odnosu na nivo iz 1990. godine. Direktiva definira uspostavljanje sistema za trgovinu emisijama (STE) na teritoriji EU za GHG-e navedene u Aneksu II ove direktive i odnosi se na sve aktivnosti nabrojene u Aneksu I ove direktive, uključujući velika energetska postrojenja i rafinerije i velike fabrike za proizvodnju čelika, cementa, stakla, keramike i papira. Direktiva obavezuje operatere koji se bave ovim djelatnostima da isposluju dozvole od institucija nadležnih za izdavanje dozvola; uvjeti za izdavanje dozvola su definirani Direktivom. Prilikom izdavanja dozvola za emisije GHG-a, poželjna je koordinacija ili usklađivanje sa dozvolama definiranim Direktivom o industrijskim emisijama (DIE). Ova direktiva navodi i ukupne dozvoljene kvote za avijaciju. Za svaki petogodišnji period je potrebno pripremiti

državni plan raspodjele, uz navođenje ukupne količine planirane kvote za taj period i predloženog načina raspodjele. Dalje, Direktiva propisuje kaznu u iznosu od 100 eura za svaki ekvivalent tone CO₂ emitiran od postrojenja čija uprava nije predala kvotu. Javnost mora imati pristup odlukama o dodjeli kvota, informacijama o projektnim aktivnostima u kojima zemlja članica učestvuje neposredno ili davanjem ovlaštenja za učešće privatnim ili javnim subjektima i izvještajima o emisijama, koji su neophodni u sklopu dozvole za emisiju GHG-a i koje čuva nadležna institucija.

Operateri imaju obavezu podnošenja izvještaja o praćenju nadležnoj instituciji, koji moraju biti verificirani od nezavisnih verifikatora. U svrhu provođenja ove odredbe usvojene su dvije uredbe. *Uredba Komisije (EU) br. 601/2012 od 21. juna 2012. godine o praćenju i izvještavanju o emisijama gasova staklene bašte u skladu sa Direktivom 2003/87/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća*, izmijenjena Uredbom Komisije (EU) br. 206/2014 o potencijalima za globalno zagrijavanje posredstvom gasova staklene bašte osim CO₂ (*Uredba o prijavljivanju emisija GHG-a*), postavlja pravila za praćenje i prijavljivanje emisija GHG-a i podataka o aktivnostima u skladu sa Direktivom o trgovini emisijama. Ova uredba se primjenjuje od 1. januara 2013. godine. Operateri imaju obavezu praćenja i prijavljivanja emisija GHG-a u skladu sa principima navedenim u Uredbi i moraju posjedovati plan praćenja (standardizirana ili pojednostavljena verzija) odobren od nadležnih institucija. Sva postrojenja na koja se primjenjuje ova uredba moraju biti kategorizirana, potrebno je odrediti granice praćenja i ponuditi izbor načina praćenja (baziranog na kalkulacijama ili mjerenjima). Operater mora nadležnim institucijama podnijeti izvještaj o emisijama, koji pokriva godišnje emisije u datom periodu, do 31. marta svake godine.

S obzirom na to da ovaj izvještaj mora biti verificiran, Komisija je usvojila *Uredbu (EU) br. 600/2012 od 21. juna 2012. godine o verifikaciji izvještaja o emisijama gasova staklene bašte i tona-kilometar izvještaja i o akreditaciji verifikatora u skladu sa Direktivom 2003/87/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća (Uredba o verifikaciji izvještaja o emisijama GHG-a)*. Uredba postavlja odredbe koje se primjenjuju na verifikaciju ovih izvještaja i akreditaciju i nadzor verifikatora. Uredba se primjenjuje na verifikaciju emisija GHG-a od 1. januara 2013. godine. Uloga verifikatora je da pruži konačnu potvrdu da izvještaj koji podnosi operater ne sadrži značajne netačnosti. Uredba navodi detaljnu proceduru za vršenje verifikacije, odnosno kontrolnu listu za prethodne verifikacije, sadržaj analize rizika, plan verifikacije, posjetu lokaciji radi procjene rada mjernih uređaja i sistema za praćenje, sadržaj izvještaja o verifikaciji. U slučaju da se utvrdi postojanje netačnih izjava, dužnost verifikatora je da ukaže operateru na njih i zahtijeva njihovu korekciju. Verifikator mora zadovoljiti nekoliko zahtjeva kako bi stekao status kvalificiranog verifikatora.

Informacije iz registra dodijeljenih, prenijetih i otkazanih kvota moraju biti dostupne javnosti, što je navedeno i u Direktivi o trgovini emisijama. Iz ovog razloga je EU usvojila *Uredbu (EZ) br. 994/2008 o standardiziranom i osiguranom sistemu registara (Uredba o registrima)*, u skladu sa Direktivom 2003/87/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća i Odlukom br. 280/2004/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća, koja sadrži dodatne odredbe u vezi sa ovim registrom. Uredba postavlja generalne zahtjeve, operativne zahtjeve i zahtjeve održavanja primjenjive na standardizirani i osigurani registarski sistem, koji se sastoji od registara, kao i za Dnevnik transakcija Zajednice (CITL). Pored toga, definira i sistem komunikacije između CITL-a i dnevnika transakcija (ITL) koji je uspostavio, vodi i održava Sekretarijat Okvirne konvencije Ujedinjenih naroda o klimatskim promjenama (UNFCCC). Uredba sadrži određen broj konkretnih odredbi vezanih za funkcioniranje registara i za sistem u cjelini.

Direktiva o trgovini emisijama definira i odredbe vezane za izvještavanje prema Komisiji. Nakon usvajanja Direktive o trgovini emisijama, Komisija je usvojila nekoliko dodatnih direktiva s ciljem pojašnjavanja određenih aspekata ove direktive. Radi se o:

- Uredbi o zrakoplovstvu (EU) br. 82/2010 - koja nabraja aviooperatore koji su poduzeli zrakoplovne aktivnosti navedene u Aneksu I Direktive o trgovini emisijama, uz navođenje administrativne zemlje članice za svakog aviooperatera;
- Odluka o zrakoplovstvu (2009/450/EZ) - koja u svom aneksu daje detaljno objašnjenje zrakoplovnih aktivnosti nabrojanih u Aneksu I Direktive o trgovini emisijama;
- Odluka o dvostrukom brojanju (2006/780/EZ) – koja definira odredbe za provođenje člana 11. b (3) i (4) Direktive o trgovini emisijama;
- Odluka o praćenju i izvještavanju (2007/589/EZ) - u čijem aneksu se navode uputstva za praćenje i izvještavanje o emisijama gasova staklene bašte iz aktivnosti nabrojanih u Aneksu I Direktive o trgovini emisijama;
- Odluka o riziku curenja ugljika (2010/2/EU) - koja navodi sektore i podsektore izložene značajnom riziku curenja ugljika.

Usvojeni su i drugi pravni instrumenti koji sadrže elemente koji se bave različitim aspektima klimatskih promjena. *Direktiva 1999/94/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. decembra 1999. godine o pružanju informacija kupcima o ekonomičnosti potrošnje goriva i emisijama CO₂ pri stavljanju u promet novih putničkih vozila (Direktiva o informiranju kupaca)*, izmijenjena Direktivom 2003/73/EZ, Uredbom (EZ) br. 1882/2003 i Uredbom (EZ) br. 1137/2008, osigurava pružanje informacija o ekonomičnosti potrošnje goriva i emisijama CO₂ za nove putničke automobile ponuđene na prodaju ili lizing u EU, kako bi kupci mogli napraviti informiran izbor. Direktiva propisuje obavezno postavljanje ili prikazivanje oznake o ekonomičnosti potrošnje goriva i emisijama CO₂, koja mora biti u skladu sa zahtjevima navedenim u Aneksu I ove direktive i postavljena na vidljivom mjestu pored svakog novog modela putničkog automobila na prodajnom mjestu. Dalje, Direktiva propisuje obaveznu pripremu vodiča o ekonomičnosti potrošnje goriva i emisijama CO₂, u skladu sa zahtjevima Aneksa II Direktive i svaki poster (ili displej) mora navoditi listu zvaničnih podataka o potrošnji goriva i zvaničnih podataka o emisijama CO₂ za sve nove modele putničkih automobila, kao i da promotivni materijali moraju sadržavati zvaničnu potrošnju goriva i zvanične podatke o emisijama CO₂ za modele putničkih automobila.

Direktiva 2009/31/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. godine o geološkom skladištenju ugljen dioksida (Direktiva o skladištenju ugljen dioksida) uspostavlja pravni okvir za okolinski sigurno skladištenje CO₂ u sklopu borbe protiv klimatskih promjena. Direktiva osigurava regulaciju hvatanja CO₂ unutar DIE, kao i da su hvatanje CO₂ i prevoz cjevovodima regulirani Direktivom o PUO. Direktiva je stoga usmjerena na regulaciju skladištenja CO₂. Direktiva se ne odnosi na geološko skladištenje CO₂ u ukupnoj planiranoj masi manjoj od 100 kilotona, koje se poduzima za istraživačke i razvojne svrhe ili za testiranje novih proizvoda i procesa. U skladu sa Direktivom, nijedna skladišna lokacija ne može poslovati bez skladišne dozvole koju izdaju zemlje članice. Procedura izdavanja skladišne dozvole mora biti otvorena i dostupna svim subjektima koji posjeduju potrebne kapacitete. Dozvole se dodjeljuju na osnovu objektivnih, objavljenih i transparentnih kriterija. Direktiva definira sadržaj aplikacije, uvjete izdavanja skladišne dozvole i sadržaj dozvole. Zemlje članice su dužne da Zajednici omoguće pristup aplikacijama za dozvole i Zajednica ima pravo davanja svog mišljenja o njima. Operater je obavezan obavljati praćenje postrojenja za injektiranje i izvještavati nadležne institucije. Inspekcija je obavezna. Također, Direktiva propisuje obaveze koje se odnose na zatvaranje i finansijsku sigurnost i mehanizme za period nakon zatvaranja. Odgovornosti propisane Direktivom mogu snositi različite nadležne institucije zemlje članice. Nadležne institucije su odgovorne za uspostavljanje i održavanje registara izdatih skladišnih dozvola i zatvorenih skladišnih lokacija. Javnost mora biti obaviještena o geološkom skladištenju CO₂.

Svrha *Uredbe (EZ) br. 443/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. godine o postavljanju emisijskih standarda za nove putničke automobile u sklopu integriranog pristupa unutar Zajednice smanjenju emisija CO₂ iz lakih vozila (Uredba o emisijama iz putničkih automobila)* postavlja standarde za emisione performanse novih putničkih vozila registriranih u EU, koji čini sastavni dio integriranog pristupa EU smanjenju emisija CO₂ iz lakih vozila, uz održavanje pravilnog funkcioniranja domaćeg tržišta. Cilj ove uredbe je kreiranje podsticanja za automobilsku industriju za investiranje u nove tehnologije. Uredba aktivno promovira eko-inovacije i uzima u obzir buduće tehnološke napretke. Uredbom je određena vrijednost od 130 g CO₂/km kao srednja vrijednost emisija za nova putnička vozila, koja će se postići tehnološkim unapređenjem motora vozila. Od 2020. godine, ova uredba propisuje ciljnu vrijednost od 95 g CO₂/km kao srednju vrijednost emisija za novu flotu vozila. Uredba se odnosi na motorna vozila kategorije M1, kako je definirana u Aneksu II Direktive 2007/46/EZ (putnički automobili), koja se prvi put registriraju u EU i koja nisu bila ranije registrirana izvan EU ("novi putnički automobili"). Za svaku kalendarsku godinu, zemlja članica mora bilježiti informacije o svim novim putničkim automobilima registriranim na svojoj teritoriji. Zemlja članica mora odrediti i Evropskoj komisiji prosljediti informacije nabrojane u Dijelu B Aneksa II za prethodnu kalendarsku godinu. Podaci će se podnositi po obrascu definiranom u Dijelu C Aneksa II.

Odluka 280/2004/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. februara 2004. godine o mehanizmu praćenja emisija gasova staklene bašte u Zajednici i za provođenje Kjoto protokola (Odluka o mehanizmu praćenja) uspostavlja mehanizme za:

- praćenje svih antropogenih emisija, po izvoru, i uklanjanja, po deponiji GHG, koji nisu kontrolirani Montrealskim protokolom o materijama koje oštećuju ozonski omotač u zemljama članicama;
- procjenu napretka ka ispunjenju obaveza vezanih za ove emisije (po izvoru) i uklanjanja (po deponiji);
- provedbu UNFCCC-a i Kjoto protokola o pitanju državnih programa, inventara GHG-a, državnih sistema i registara na nivou EU i njenih zemalja članica i relevantnih procedura iz Kjoto protokola i
- osiguravanje pravovremenog, sveobuhvatnog, tačnog, konsistentnog, uporedivog i transparentnog izvještavanja od EU i njenih zemalja članica prema Sekretarijatu UNFCCC-a.

S druge strane, *Odluka br. 406/2009/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. godine o naporima zemalja članica na redukciji emisija gasova staklene bašte radi postizanja obećanja Zajednice o smanjenju emisija gasova staklene bašte do 2020. godine (Odluka o djeleženju napora)* definira minimalne doprinose zemalja članica u postizanju obećanja EU o smanjenju emisija gasova staklene bašte u periodu od 2013. do 2020. godine za emisije GHG-a i pravila koja se odnose na davanje ovih doprinosa i njihovu evaluaciju. Pored toga, Odluka propisuje odredbe o procjenjivanju i provedbi pooštrenih zahtjeva EU, odnosno smanjenje preko 20%, koje će se primjenjivati nakon što EU odobri međunarodni sporazum o klimatskim promjenama, koji će voditi ka smanjenju emisija u obimu većem od trenutnih zahtjeva.

Konačno, tu je i *Uredba (EZ) br. 1005/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 16. septembra 2009. godine o materijama koje oštećuju ozonski omotač (preinačena verzija) (Uredba o materijama koje oštećuju ozonski omotač)*, uz izmjene *Uredbom Komisije (EU) br. 744/2010 od 18. avgusta 2010. godine*, čija je namjena usklađivanje propisa EU sa zahtjevima Montrealskog protokola, sa izmjenama. Uredba propisuje pravila za proizvodnju, uvoz, stavljanje u promet, upotrebu, obnavljanje, recikliranje, popravljivanje i uništavanje materija koje oštećuju ozonski omotač, za izvještavanje o takvim materijama i za uvoz, stavljanje u promet i upotrebu proizvoda koji sadrže ili se oslanjaju na takve materije.

ZAHTJEVI INSTITUCIONALNOG PRILAGODAVANJA Institucionalni aspekti kvaliteta atmosferskog zraka

S ciljem provedbe pravne stečevine EU u oblasti kvaliteta ambijentalnog zraka, zemlje članice su obavezne imenovati nadležnu instituciju ili institucije za:

- tehničku ekspertizu;

- odnose sa drugim vladinim i nevladinim tijelima;
- ovlaštenja za provođenje izvršnih mjera i
- ovlaštenja za pripremu i predaju izvještaja Evropskoj komisiji.

Nakon identifikacije zona i naseljenih mjesta, potrebno je imenovati i odrediti adekvatne institucije (za provođenje procjena kvaliteta atmosferskog zraka, što uključuje praćenje i modeliranje), osposobljene za kompilaciju inventara i nezavisno osiguranje kvaliteta u svim zonama i naseljenim mjestima.

Također, od zemalja članica se očekuje da uspostave efektivan sistem za uzimanja uzoraka i pružanje tehničkih Vijeća o zagađujućim materijama za koje je potrebna procjena kvaliteta.

Pored toga, dužne su i sljedeće:

- da uspostave odgovarajuće aranžmane za rukovanje i skladištenje podataka;
- da uspostave informacionu bazu podataka;
- da osiguraju mogućnost konsultacije sa susjednim državama u slučaju potrebe;
- da osiguraju brzo informiranje javnosti u slučaju potrebe.⁶⁸

Institucionalni aspekti vezani za klimatske promjene

Specifični institucionalni zahtjevi u različitim aspektima provedbe relevantnih propisa EU i međunarodnih ugovora o klimatskim promjenama su navedeni i pojašnjeni ispod.

6.1.2.5 Praćenje i izvještavanje o GHG-u

Zahtjevi institucionalnog prilagođavanja, u zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima, u oblasti praćenja i izvještavanja o GHG-u se sastoje od sljedećeg:

- uspostave jedinstvenog sistema za praćenje i izvještavanje o emisijama GHG-a, u skladu sa odlukama KSUNFCCC-a, uz imenovanje nadležnih institucija za:
- osiguravanje ispunjenja svih obaveza, što uključuje i organizaciona pitanja;
- upravljanje procedurama izvještavanja (podnošenje izvještaja Sekretarijatu UNFCCC-a koji potvrđuje da je dodijeljena državna kvota jednaka relevantnim državnim nivoima utvrđenim u skladu s Odlukom 2002/358/EZ i Kjoto protokolom);
- određivanja konkretnog subjekta (institucije) koja će pratiti provođenje obaveza iz ovih odluka. Taj subjekat se može uspostaviti u sklopu ministarstva nadležnog za zaštitu okoliša, s tim da mora imati i regulatornu međusektorsku ulogu kako bi osigurao sljedeće:
- da sve institucije i privatne ustanove koje su obavezne da podnose informativne izvještaje podnesu ih jednoj fokalnoj tački;
- da se informacije primljene iz različitih izvora kontroliraju i verifiriraju od jednog subjekta (institucije) kako bi se izbjegli nedostaci, dupliranje i fragmentacija i
- tačnost, uporedivost i transparentnost podataka;
- pojednostavljenje sistema izvještavanja o zagađujućim materijama u zraku u skladu sa Direktivom o kvalitetu zraka (2008/50/EZ), Direktivom o GGE-u i CLRTAP-u kako bi se izbjegla preklapanja, postigla efikasnija upotreba resursa i izbjegli konflikti između sistema izvještavanja;
- koordinaciju između različitih institucija s ciljem pripreme inventara GHG-a korištenjem podataka prikupljenih iz najboljih raspoloživih izvora (u skladu sa uputstvima prihvaćenim od KSS UNFCCC-a);
- provjere jesu li informacije koje su primljene od nadležnih institucija u zemlji članici i proslijeđene Evropskoj komisiji i Sekretarijatu UNFCCC-a;
- kompletne;
- tačne, konsistentne, transparentne i
- uporedive.

Kako bi to omogućila, država mora raspolagati adekvatnim regulatornim i/ili proceduralnim sistemima, koji će omogućiti olakšano i koordinirano prikupljanje potrebnih informacija od svih relevantnih pružalaca podataka/informacija;

- Imenovanje nadležnog administratora za održavanje jedinstvenog registra za propisno računovodstvo o:

- izdavanju;
- držanju;
- prenosu;
- sticanju;
- otkazivanju iz
- povlačenju

AAU-a, ERU-a i CER-ova i njihovom prenosu.⁶⁹

6.1.2.6 Sistem trgovine emisijama u EU

Za provođenje Direktive o STE moraju se odrediti nadležne institucije (jedna koja snosi primarnu odgovornost i druge odgovorne u ulozi provedbenih tijela za konkretne elemente, npr. izdavanje za emisiju GHG-a i primanje verifikiranih izvještaja o emisijama), za sljedeće:

- identifikaciju postrojenja;
- izdavanje dozvola za emisije GHG-a za takva postrojenja;
- upravljanje slobodnim kvotama datim postrojenjima (član 10. a i 10. c EU Direktive o STE-u);
- nadzor nad ciklusom poštovanja obaveza iz domena usklađenosti;
- procedure izvještavanja.

Nadležni administrator je neophodan za upravljanje računima u registarskom sistemu, a institucionalni subjekat mora snositi odgovornost za nadzor nad praćenjem, izvještavanjem i verifikacijom emisija (ovu ulogu može imati određeni dio nadležne institucije ili odvojeno tijelo). Pored ovoga, moraju se uspostaviti i posebne mjere praćenja za odstupanja i pravilnu upotrebu i predaju ZI/CDM kredita.⁷⁰

Preporučuje se uspostava namjenskog subjekta za holističko praćenje EU Direktive o STE i Odluke o zajedničkim naporima,⁷¹ koji bi trebalo da igra unakrsno-regulatornu ulogu između sektora kako bi se osiguralo da sve institucije i privatne ustanove koje su obavezne da podnose informativne izvještaje podnesu ih jednoj fokalnoj tački, te da se informacije primljene iz različitih izvora podvrgavaju kontroli kvaliteta i verifikaciji od samo jednog subjekta, kako bi se izbjegli nedostaci, duplikacija i fragmentacija i osigurala tačnost, uporedivost i transparentnost.

6.1.2.7 Hvatanje i skladištenje ugljika

Institucionalni zahtjevi koji proističu iz Direktive o hvatanju i skladištenju ugljika obuhvataju:

- određivanje nadležnih institucija za provedbu ove direktive, u smislu:
- izdavanja dozvola;
- praćenja;
- pružanja uputstava i konsultacija i
- uspostavljanja adekvatnih koordinacionih mjera;
- određivanje nadležne institucija koja će biti zadužena za uspostavljanje i održavanje:
- registra izdatih dozvola za skladištenje i
- trajnog registra zatvorenih skladišnih lokacija i okolnih skladišnih kompleksa;
- uspostavljanje inspekciskog sistema za provjeru usklađenosti sa Direktivom o skladištenju ugljika i efektima na zdravlje ljudi i okoliša;
- uspostavljanje odgovarajuće procedure za rješavanje sporova pred nezavisnim organom (za rješavanja sporova u vezi sa transportnim mrežama i skladišnim lokacijama);
- osiguravanje efektivnog, proporcionalnog sistema provedbe kaznenih mjera koji odvraća od daljnjih prekršaja u oblasti zaštite okoliša.⁷²

6.1.2.8 Kvalitet goriva

Zahtjevi vezani za kvalitet goriva obuhvataju dodjelu odgovornosti institucijama i drugim organizacijama za reguliranje kvaliteta goriva, što uključuje:

- praćenje kvaliteta goriva;
- prikupljanje i obrada podataka o kvalitetu goriva;
- uspostavu sistema za procjenjivanje postoji li potreba za pooštavanjem standarda za kvalitet goriva (npr. u određenim područjima, radi zaštite okoliša);
- uspostavu provedbenog sistema koji će se primjenjivati u slučajevima nepoštovanja propisa kojim se preuzimaju zahtjevi pravne stečevine EU u vezi sa gorivom (uključujući i kaznene mjere u slučaju kršenja propisa);
- osiguravanje adekvatne verifikacije u pogledu informacija i podataka primljenih od poslovnih operatera (uključujući verifikaciju poštovanja kriterija održivosti, koji se moraju uzeti u obzir pri smanjivanju emisija GHG-a);
- uspostavu sistema i procedura za praćenje poštovanja zahtjeva u vezi sa kvalitetom goriva;
- uspostavu baze podataka ili drugog sistema za prikupljanje podataka o kvalitetu goriva na nivou BiH.⁷³

6.1.2.9 Automobili / kombi vozila

Zahtjevi za automobile / kombi vozila obuhvataju imenovanje institucija i drugih organizacija koje će snositi odgovornost za informiranje o zahtjevima vezanim za CO₂ u propisima koji se odnose na laka vozila, uz osiguravanje dovoljnog stepena koordinacije između institucija, s ciljem osiguravanja:

- efikasnosti;
- pravne izvjesnosti i
- transparentnosti.

Postavljeni su zahtjevi i za uspostavljanje sistema prikupljanja podataka i izvještavanja, kako bi se odgovorilo na zahtjeve vezane za praćenje i izvještavanje u skladu s propisima o emisijama CO₂ iz automobila / kombi vozila, zahtjevi vezani za određivanje institucija nadležnih za prikupljanje i distribuciju podataka dobijenih praćenjem, te zahtjev za uspostavljanje provedbenog sistema, koji će se baviti slučajevima nepoštovanja ovih propisa.⁷⁴

6.1.2.10 Zaštita ozonskog omotača i fluorirani gasovi

Potrebno je odrediti jednu ili više nadležnih institucija osposobljenih za sljedeće zadatke:

- konsultaciju sa zainteresiranim stranama i objavljivanje uputstava za njih;
- upravljanje procedurama obavještanja i davanja ovlaštenja;
- praćenje poštovanja propisa i provođenje izvršnih mjera;
- uspostavljanje odgovarajućih procedura za prikupljanje i obradu podataka (u skladu sa zahtjevima vezanim za izvještavanje);
- kreiranje formalnih procedura za izvještavanje itd.⁷⁵

6. INDUSTRIJSKO ZAGAĐENJE 6.1 OBIM PREUZIMANJA 6.1.1 Uvodne napomene

Pristupi koji se baziraju na odvojenoj kontroli emisija u zrak, vodu i zemljište mogu, umjesto zaštite cjelokupnog okoliša, podstaći prebacivanje zagađenja iz jednog medija u drugi. Zbog ovoga su neophodne dozvole (ili registracija), kako bi se zagađenje moglo kontrolirati i kako bi se izbjegle nezgode i nesreće, te ograničile njihove posljedice. Pored ovoga, drugi instrumenti, kao što je javna dostupnost podataka o emitiranim zagađujućim materijama, informiranje kupaca o proizvodima i sistematske revizije, indirektno doprinose zaštiti okoliša od industrijskog zagađenja. Zbog ovoga je EU usvojio pravne instrumente koji zagađenju iz industrijskih izvora pristupaju iz nekoliko uglova.

"Najprominentniji" pravni instrument u ovom sektoru je *Direktiva 2010/75/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 24. novembra 2010. godine o industrijskim emisijama (Direktiva o industrijskim emisijama - DIE)*. DIE je rezultat procedure preinačavanja, koja je unijela izmjene iz sljedećih direktiva i integrirala ih u jedan dokument:

- Direktiva 2008/1/EZ o integralnoj prevenciji i kontroli zagađenja (Direktiva o IPKZ-u);
 - Direktiva 2001/80/EZ o ograničavanju emisija određenih zagađujućih materija iz velikih postrojenja za spaljivanje (Direktiva o VPS-u);
 - Direktiva 2000/76/EZ o spaljivanju otpada (Direktiva o SO-u);
 - Direktiva 1999/13/EZ o ograničavanju emisija isparljivih organskih jedinjenja posredstvom upotrebe organskih razređivača u određenim djelatnostima i postrojenjima (Direktiva o emisijama VOC razređivača);
 - Tri direktive koje se tiču titanij dioksida (Direktiva 78/176/EEZ o uklanjanju, Direktiva 82/883/EEZ o praćenju i nadzoru i Direktiva 92/112/EEZ o programima za smanjenje zagađenja).
- DIE je usvojen i objavljen 2010. godine, a stupio je na snagu 6. januara 2011. godine. Međutim, bez obzira na to što je Direktiva već stupila na snagu, određeni dijelovi DIE će u budućnosti opozvati odredbe postojećih direktiva koje su uključene u DIE, konkretno od sljedećih datuma:
- IPKZ, SO, VOC razređivači i tri Direktive o TiO₂ - od 7. januara 2014. godine;
 - Direktiva o VPS-u - od 1. januara 2016. godine.

Za potrebe EAS-a, razmatrat će se samo DIE. Razlog je to što je, za potrebe ovog projekta, 2020. godina pretpostavljena za godinu pridruženja BiH Evropskoj uniji. Imajući ovo na umu, zajedno sa činjenicom da su odredbe DIE jasno definirane kao i da su datumi opoziva drugih direktiva jasno definirani u njoj, posebno razmatranje direktiva koje sačinjavaju DIE se može smatrati suvišnim. Datumi opoziva drugih direktiva bit će uzeti u obzir pri formuliranju kratkoročnih i srednjoročnih preporuka.

Istom logikom razmatrat će se samo *Direktiva 2012/18/EU o kontroli faktora rizika za veće nesreće uzrokovane opasnim materijama (Direktiva Seveso III)*, koja izmjenjuje i naknadno opoziva *Direktivu Vijeća 96/82/EZ (Direktiva Seveso II)*. Direktiva Seveso III je usvojena 4. jula 2012. godine i opoziva Direktivu Seveso II efektivno od 1. juna 2015. godine.

Shodno tome, za potpuno preuzimanje (i usklađivanje zahtjeva iz) DIE i Seveso III može se donijeti odluka o formulaciji DSIP-ova i APID-a (kako su definirani ovom strategijom) na način koji će predstavljati temeljnu osnovu za sljedeći iterativni korak na usklađivanju ovih pitanja u oblasti zaštite okoliša.

7 Pregled

7 Pregled

6.1.2.1 Direktiva o industrijskim emisijama

Postrojenja nabrojana u Aneksu I DIE, velika postrojenja za spaljivanje i postrojenja za spaljivanje (između ostalog i) otpada ne mogu poslovati bez dozvole. Postrojenja i djelatnosti u kojima se koriste organski razređivači mogu biti oslobođeni od obaveze posjedovanja dozvole, ali samo ako postoji sistem za njihovu registraciju. Ovakva postrojenja i djelatnosti se smatraju najvećim zagađivačima i značajno doprinose ukupnim emisijama unutar EU.

Dozvola treba uključivati sve mjere neophodne za postizanje visokog stepena sveobuhvatne zaštite okoliša. U dozvoli moraju biti navedeni uvjeti potrošnje sirovina i energije (energetska efikasnost), emisije u vodu, zrak, zemljište, emisije buke, vibracija, toplote, mirisa, prevencije i prerade otpada i prečišćavanja otpadnih voda, te prevencije i kontrole nezgoda. To znači da dozvola mora biti integralne prirode. U slučaju da je obuhvaćeno više nadležnih institucija ili da se izdaje više od jedne dozvole, procedura izdavanja dozvole mora biti potpuno koordinirana kako bi se osigurao efektivan i integriran pristup svih institucija nadležnih u ovom procesu.

Uvjeti za izdavanje dozvole se postavljaju na osnovu najboljih dostupnih tehnika (BAT) (koje moraju biti u skladu sa BAT zaključcima, koje dalje moraju biti u skladu sa referentnim dokumentima o najboljim dostupnim tehnikama (BREF), koje izdaje IPKZ ured u Seviji i usvaja, odborskom procedurom, Evropska komisija). Međutim, u situacijama kada standardi zaštite okoliša zahtijevaju oštrije uvjete od onih koji se mogu postići na osnovu najboljih dostupnih tehnika, u dozvolu se uključuju dodatne mjere, ne dovodeći u pitanje mjere neophodne za poštovanje standarda zaštite okoliša. Zahtjev za dozvolu mora sadržati, između ostalog, izvještaj o prvobitnom stanju zemljišta i podzemnih voda, što će omogućiti vraćanje lokaliteta u prvobitno stanje nakon zatvaranja postrojenja.

Neophodno je vršiti kontinuirano praćenje rada operatera, uz redovne inspeksijske kontrole. Javnost mora imati mogućnost pristupa, između ostalog, sadržaju odluke, uključujući kopiju dozvole i sve naknadne izmjene, kao i obrazloženje odluke. Dalje, javnosti mora biti garantirana mogućnost učešća u proceduri izdavanja dozvole i mogućnost pokretanja pravne procedure. Ove dozvole su podložne redovnoj reviziji, ali su moguće i vanredne revizije. DIE, također, regulira i proceduru vezanu za prekogranične uticaje.

DIE definiše uvjete koji su obavezujući samo za određena zagađivačka postrojenja i djelatnosti; na primjer, zahtjevi vezani za GVE i praćenje rada VPS-a su definirani u Aneksu V DIE. Direktiva dozvoljava i određena odstupanja u slučaju VPS-a. Pored toga, pod određenim uvjetima, Direktiva dozvoljava nastavak poslovanja velikih zagađivača koji nisu usklađeni sa zahtjevima iz Direktive do kraja 2023. godine. Također, zemlje članice imaju mogućnost izrade Plana za smanjenje emisija u BiH, kojim bi olakšale provođenje ove direktive. Zahtjevi

vezani za GVE i praćenje postrojenja za SO i VOC su postavljeni u Aneksima VI i VII ove direktive. Posebne odredbe koje se tiču postrojenja koja proizvode TiO₂ su definirane Poglavljem VI i Aneksom VIII Direktive.

6.1.2.11 Direktiva Seveso III

Direktiva Seveso III (2012/18/EU) propisuje pravila za prevenciju većih nesreća koje uključuju opasne materije i ograničavanje posljedica na zdravlje ljudi i okoliš. Spisak opasnih materija se nalazi u Aneksu I Direktive. Operater ustanove u kojoj su prisutne opasne materije mora poduzeti sve mjere potrebne za prevenciju većih nesreća i ograničiti njihove posljedice na zdravlje ljudi i okoliš. Obavezan je obavijestiti nadležnu instituciju o svim stavkama koje su navedene u Direktivi.

Operateri takvih postrojenja moraju usvojiti pisani dokument koji sadrži politiku prevencije većih nesreća (MAPP) i pravilno ga provesti u praksi. Izvještaj o sigurnosti, između ostalog, pokazuje da su MAPP i sistem upravljanja sigurnošću za njegovo provođenje izvedeni u praksi. Krajnji rok za njihov razvoj u svim postrojenjima je 1. juni 2018. godine. Dalje, operateri moraju usvojiti i interni plan djelovanja u slučaju opasnosti (koji sadrži informacije nabrojane u Aneksu IV Direktive), koji također mora biti usvojen u svim postrojenjima najkasnije do 1. juna 2018. godine.

Zemlje članice osigurat će da se ciljevi prevencije većih nesreća i ograničavanja posljedica takvih nesreća na zdravlje ljudi i okoliš uzimaju u obzir prilikom izrade planova za korištenje zemljišta (odnosno, odabir lokacije novih postrojenja, prevoznih putevi itd.). Javnost mora imati pristup, između ostalog, izvještaju o sigurnosti i Popisu opasnih materija i imati mogućnost učešća u procesu donošenja odluka. Direktiva također definira i radnje koje operater i zemlja članica moraju poduzeti u slučaju većih nesreća. Direktiva zahtijeva da zemlje članice izvrše inspekciju i propisuje osnovna pravila za takve inspekcije.

6.1.2.3 Evropski registar ispuštanja i prenosa zagađujućih materija (EPRTR)

Uredba (EZ) br. 166/2006 Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. januara 2006. godine o uspostavljanju evropskog registra ispuštanja i prenosa zagađujućih materija, sa izmjenama iz Direktive Vijeća 91/689/EEZ i 96/61/EZ (E-PRTR), izmijenjene Uredbom (EZ) br. 596/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. juna 2009. godine, obuhvata podatke o ispuštanju određenih zagađujućih materija i prenosu otpada koje su operateri obavezni prijaviti. Uredba o E-PRTR-u sadrži odredbe o osiguranju kvaliteta i procjeni primljenih informacija. Krajnji cilj je osiguravanje slobodnog pristupa javnosti informacijama koje sadrži.

6.1.2.4 EMAS

Uredba (EZ) br. 66/2010 Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. septembra 2009. godine o EU Eco oznaci i Uredba (EZ) br. 1221/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. novembra 2009. godine o dobrovoljnom učešću organizacija u EU sistemu upravljanja i zaštite okoliša (EMAS) ⁷⁶ propisuje sisteme eko-označavanja i eko-upravljanja u EU kao dobrovoljne sisteme. Cilj eko-označavanja je promocija određenih proizvoda koji imaju niži potencijalni uticaj na okoliš od drugih proizvoda koji pripadaju istoj grupi proizvoda. Eko-označavanje je u suštini namijenjeno potrošačima kao obavještenje o uticaju proizvoda na okoliš. EMAS je sredstvo koje preduzećima i drugim organizacijama daje mogućnost evaluacije, izvještavanja i unapređenja njihovih performansi u oblasti zaštite okoliša. U suštini, EMAS je EU verzija standarda ISO 14001.

6.2 ZAHTJEVI INSTITUCIONALNOG PRILAGODAVANJA

Kada je u pitanju institucionalni okvir za implementaciju DIE (preinačene verzije IPKZ-a), zemlja članica je dužna osigurati "istinski integriranu kontrolu zagađenja na izvoru". Imajući na umu da propisi u ovom sektoru zaštite okoliša imaju veliki uticaj na industrijske djelatnosti i zaštitu okoliša u datoj državi, u proces kontrole zagađenja se moraju uključiti brojne institucije i druge zainteresirane strane. Stoga zemlje članice moraju poduzeti sljedeće korake:

- Određivanje institucija nadležnih za provođenje propisa u sektoru IKZ;
- osiguravanje da nadležne institucije i druge zainteresirane strane djeluju u sklopu "integriranog i koordiniranog pristupa, izbjegavajući preklapanja", na transparentan način i uz maksimalno konsultiranje sa svim zainteresiranim stranama;
- osiguravanje jasnih poveznica između nadležnih institucija i drugih organizacija odgovornih za pitanja koja se tiču kontrole zagađenja i upravljanja rizicima (lokalne vlasti, zdravstvo i vlasti nadležne za planiranje); sa naročitim naglaskom na jasno definirane mehanizme za koordinaciju između nadležnih institucija u pogledu Seveso i DIE (preinačena verzija IPKZ) direktiva;
- provođenje nadzora i regulacije organizacija nadležnih za izdavanje dozvola i za njihovu provedbu (ukoliko se radi o različitim organizacijama);
- osiguravanje aranžmana za efektivno učešće svih zainteresiranih organa i organizacija u kontroli zagađenja i upravljanju rizicima, uključujući i širu javnost, u skladu sa Direktivom 2003/35/EZ, uspostavljanje javnog registra i osiguravanje javnog pristupa IPKZ-u (preinačena verzija) aplikacijama, podacima o usklađenosti i povezanim dokumentima;
- osiguravanje uspostave adekvatnog akreditacionog tijela;
- osiguravanje postojanja institucija odgovornih za izdavanje uputstava o BAT-u, aranžmane i procedure za izdavanje dozvola, prelazne aranžmane koji se odnose na industrijsko zagađenje zraka i postrojenja za spaljivanje, razvoj politike prevencije nesreća, planove za hitne slučajeve i sigurnosne izvještaje, inspekcije, sistem upravljanja zaštitom okoliša i vezanim akreditacijama, standarde za eko-označavanje;
- osiguravanje postojanja adekvatnog sistema za bilježenje i obradu podataka, kao i postojanje i pravilnu funkciju sistema za praćenje;
- osiguravanje vršenja konsultacija sa susjednim zemljama;
- osiguravanje postojanja adekvatnog sistema i procedura za konsultaciju / izvještavanje prema Evropskoj komisiji, javnosti, organizacijama na koje utiče IPKZ i druge zemlje u slučaju postojanja prekograničnih pitanja. ⁷⁷

7. HEMIHALIJE 7.1 OBIM PREUZIMANJA 7.1.1 Uvodne napomene

Tokom sredine devedesetih godina, povećan uvid u moguće negativne efekte hemikalija je doveo do porasta svijesti o tome da postojeći propisi EU ne mogu pružiti dovoljno informacija o hemikalijama da bi predstavljali osnovu za naučne ocjene. Nakon velike debate krajem devedesetih godina, EU je razvila novo zakonodavstvo o hemikalijama, *Uredbu (EZ) br. 1907/2006 Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. decembra 2006. godine o registraciji, procjeni, odobrenjima i restrikcijama hemikalija (REACH)*, koja je stupila na snagu 2007. godine. ⁷⁸ REACH uredba je od 2007. godine do danas pretrpjela brojne izmjene. ⁷⁹ REACH sistem je podržan *Uredbom (EZ) br. 1272/2008 o klasifikaciji, označavanju i pakovanju supstanci i smjesa*. Ova Uredba objedinjuje klasifikacione kriterije i pravila o označavanju iz Globalno harmoniziranog sistema (GHS) Ujedinjenih naroda sa zakonodavstvom EU i uključuje odredbe o Inventaru klasifikacije i obilježavanja.

Zakonski okvir EU u oblasti hemijskih materija se do usvajanja REACH uredbe sastojao od više različitih direktiva i uredbi, koje su nastajale u periodu od 1967. godine, kada je usvojena prva *Direktiva Vijeća 67/548/EEZ od 27. juna 1967. godine o usklađivanju zakona, uredbi i administrativnih odredbi koje se tiču klasifikacije, pakovanja i označavanja opasnih supstanci (Direktiva o opasnim supstancama)*. Do danas je usvojen veliki broj izmjena ove direktive, a usvojen je i veliki broj (preko 40 direktiva i uredbi) propisa s ciljem regulacije ovog izuzetno složenog sektora. Nekolicina ovih EU direktiva se odnosi na konkretna pitanja vezana za uvoz i izvoz opasnih hemikalija, procjenu i kontrolu rizika postojećih materija, klasifikaciju, pakovanje i označavanje opasnih smjesa itd. Od 1999. godine, Evropska komisija radi na konsolidaciji zakonodavstva u oblasti upravljanja hemikalijama u zemljama članicama EU. Zbog složenosti i tehničkih/naučnih pojedinosti, kao i konkurencije između interesa različitih političkih grupa i državnih interesa, ovaj proces je trajao nekoliko godina. REACH predstavlja instrument namijenjen konsolidaciji zakonodavstva u ovom sektoru.

Sljedeći kratki prikaz obima ovih zakonskih instrumenata:

- *Uredba (EZ) br. 1272/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća od 16. decembra 2008. godine o klasifikaciji, označavanju i pakovanju supstanci i smjesa* i REACH uredba uspostavljaju:

- centralnu strukturu (Agenciju za hemikalije) odgovornu za koordinaciju kontrole hemikalija iz aspekta zaštite zdravlja i okoliša;
- zahtjeve preuzimanja putem okvirnog zakona o hemikalijama i dodatnih higijenskih standarda;
- zahtjeve razvoja kapaciteta za praćenje i provedbu u zemljama članicama, naročito na graničnim prelazima;
- zahtjeve uspostavljanja jedinstvenih registara hemikalija;
- obavezu javnog pružanja informacija privatnom sektoru o zahtjevima EU.

- *Uredba (EU) br. 649/2012 Evropskog parlamenta i Vijeća od 4. jula 2012. godine o izvozu i uvozu opasnih hemikalija* zamjenjuje *Uredbu (EZ) br. 689/2008*. ⁸⁰ Ova Uredba, kojom se u EU implementira Roterdamska konvencija, i koja definira posebne uvjete za uvoz i izvoz reguliranih hemikalija regulira označavanje i pakovanje svih izvoznih pošiljki opasnih hemikalija u treće zemlje u skladu sa EU standardima, sa efektom od 1. marta 2014. godine. Propisuje oštrije standarde zaštite zdravlja ljudi i okoliša. Fokus je posebno stavljen na upravljanje adekvatnim rokom trajanja izvoznih hemikalija i propisno skladištenje. Aneks navodi spisak hemikalija koje podliježu proceduri obavještenja o izvozu i onih koje podliježu postupku

davanja saglasnosti na osnovu prethodnog obavještenja.

- Uredba (EK) br. 850/2004 *Evropskog parlamenta i Vijeća* od 29. aprila 2004. o postojanim organskim zagađujućim materijama i amandmanima Direktive 79/117/EEC kao i amandmanima Uredbe Vijeća (EK) br. 1195/2006, 172/2007 i 323/2007, Uredbe (EK) 2016/293/EU i 2016/460/EU amandmani Aneksa I, IV i V, koji uključuju hexabromocyclododecan (HBCDD), kojim se implementira Štokholmska konvencija o postojanim organskim zagađivačima (POPs) i propisuje oštrije standarde zaštite zdravlja ljudi i okoliša. Cilj konvencije je ograničavanje, zabrana proizvodnje, upotreba, emisija, uvoz i izvoz vrlo toksičnih supstanci, poznatih kao postojeće organske zagađujuće materije, radi zaštite zdravlja ljudi i okoline.
- *Uredba (EZ) br. 2037/2000 Evropskog parlamenta i Vijeća* od 29. juna 2000. godine o supstancama koje oštećuju ozonski omotač zahtijeva ocjenu implementacije državnog programa za postepeno uklanjanje ODS-a i poduzimanje dodatnih mjera, što uključuje i usvajanje propisa potrebnih za postizanje međunarodnih zahtjeva. Ova uredba je do danas pretrpjela nekoliko izmjena.⁸¹
- *Uredba (EZ) br. 648/2004 Evropskog parlamenta i Vijeća* od 31. marta 2004. godine o deterđentima zahtijeva procjenu postojećih propisa i njihove provedbe. Ova uredba je izmijenjena Uredbom Komisije (EZ) br. 907/2006 od 20. juna 2006. godine, Uredbom (EZ) br. 1336/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća od 16. decembra 2008. godine, Uredbom (EZ) br. 219/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. marta 2009. godine, Uredbom Komisije (EZ) br. 551/2009 od 25. juna 2009. godine, Uredbom (EU) br. 259/2012 Evropskog parlamenta i Vijeća od 14. marta 2012. godine.
- Direktiva Vijeća 87/217/EEZ od 19. marta 1987. godine o prevenciji i redukciji zagađenja okoliša azbestom, uz izmjene iz Direktive 91/692/EEZ i Uredbe EZ/807/2003, zahtijeva postavljanje dodatnih mjera kontrole proizvoda koji sadrže azbest i mjera kontrole nad upotrebom azbesta u proizvodnji, te postavlja granice azbestnih emisija pri rušenju zgrada, u proizvodnji itd.
- Direktiva 2004/10/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. februara 2004. godine o usklađivanju zakona, uredbi i administrativnih odredbi u oblasti primjene principa dobre laboratorijske prakse i verifikacije njihove primjene pri ispitivanju hemijskih supstanci sa izmjenama iz Uredbe (EZ) br. 219/2009, zahtijeva razvoj sistema certifikacije laboratorija u skladu sa OECD standardima DLP-a.
- EU je 22. septembra 2010. godine usvojio Direktivu 2010/63/EU, koja ažurira i zamjenjuje Direktivu 86/609/EEZ o zaštiti životinja koje se koriste za naučne svrhe, koja zahtijeva uspostavljanje sistema izdavanja dozvola za eksperimente na životinjama. Nova Direktiva je u punom obliku stupila na snagu 1. januara 2013. godine.
- Direktiva 2009/128/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 21. oktobra 2009. godine o uspostavljanju okvira za akciju Zajednice i postizanje održive upotrebe pesticida.
- *Uredba (EU) br. 528/2012 Evropskog parlamenta i Vijeća* od 22. maja 2012. godine o stavljanju u promet i upotrebi biocidnih proizvoda, koja izmjenjuje i zamjenjuje Direktivu 98/8/EZ o stavljanju u promet biocidnih proizvoda sa efektom od 1. septembra 2013. godine, zahtijeva razvoj sistema davanja ovlaštenja i stavljanje u promet biocida.

7.1.2 Pregled 7.1.2.1 REACH - Uredba EZ/1907/2006

REACH - Uredba EZ/1907/2006, do danas nekoliko puta izmijenjena,⁸² stvara jedinstven sistem za "postojeće" i "nove" hemikalije, sa naglaskom na:

- registraciju;
- smanjenje obima ispitivanja na životinjama, uz razmjenu podataka;
- bolje informiranje o opasnostima i rizicima;
- procjenu potencijalnih rizika putem konsultiranja industrije radi dobivanja dodatnih informacija;
- proces davanja odobrenja;
- pripremu Inventara klasifikacije i obilježavanja i
- javnu dostupnost informacija.

Odredbe REACH uredbe prenose odgovornost za pružanje dokaza o sigurnosti hemikalija na industriju, kako bi se izbjegli ili adekvatno kontrolirali rizici na zdravlje ljudi i okoliš.

Osnovi zahtjevi buhvataju sljedeće:

- Proizvođači i uvoznici su obavezni da prikupe informacije o karakteristikama supstanci i da te informacije registriraju u centralnoj bazi podataka;
- Preduzeća koja proizvode ili uvoze više od jedne tone određene hemijske materije godišnje imaju obavezu registracije takvih hemikalija u centralnoj bazi podataka. Ako se hemikalija ne registira, njena proizvodnja ili uvoz na tržište EU neće biti dozvoljeni;
- Evropska agencija za hemikalije u Helsinkiju predstavlja centralnu tačku REACH sistema - vodi bazu podataka za ovaj sistem, vrši koordinaciju i temeljnu procjenu posebno zabrinjavajućih hemikalija i vodi javnu bazu podataka iz koje potrošači i stručnjaci mogu dobiti informacije o opasnostima;
- Progresivnu zamjenu najopasnijih hemikalija nakon što se identificiraju odgovarajuće alternative za njih;
- Krajnji korisnici hemikalija moraju:
- primjenjivati mjere kontrole rizika za opasne materije koje su navedene u proizvođačevom sigurnosno-tehničkom listu;
- imaju pravo informirati proizvođača o tome da koriste određenu materiju, odnosno registrirati tu vrstu primjene, kako bi je proizvođač mogao uključiti u procjenu sigurnosti date hemikalije;
- Moraju pružiti dovoljno informacija proizvođaču, kako bi proizvođač mogao razviti adekvatan scenario izloženosti za tu vrstu upotrebe. Alternativno, mogu provesti i vlastitu procjenu sigurnosti hemikalije i rezultate prijaviti Agenciji za hemikalije.

7.1.2.2 Ostali EU propisi o hemikalijama

EU sistem klasifikacije i označavanja opasnih supstanci i smjesa je okvirni zahtjev koji se koristi i pri definiranju obima drugih akata EU o zaštiti okoliša, uključujući Direktivu o opasnom otpadu i Seveso direktive o prevenciji opasnosti od većih nesreća.

Uredba (EZ) br. 1272/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća od 16. decembra 2008. o razvrstavanju, označavanju i pakovanju tvari i smjesa, kojom se izmjenjuju, dopunjuju i ukidaju Direktiva 67/548/EEZ i Direktiva 1999/45/EZ i izmjenjuje i dopunjuje Uredba (EZ) br. 1907/2006, kojom se u Evropskoj uniji implementira Globalno harmonizirani sistem klasifikacije i obilježavanja hemikalija Ujedinjenih naroda, ima za cilj osigurati visok nivo zaštite zdravlja ljudi i okoliša, kao i slobodan promet supstanci, smjesa i proizvoda kroz usaglašavanje kriterija za klasifikaciju supstanci i smjesa, kao i pravila za obilježavanje i pakovanje opasnih supstanci i smjesa. Ova regulativa propisuje obaveze za proizvođače, uvoznike i daljnje korisnike da izvrše klasifikaciju, obilježavanje i adekvatno pakovanje supstanci i smjesa koje stavljaju na tržište, te da prijave Evropskoj agenciji za hemikalije ovu klasifikaciju i obilježavanje. Propisano je uspostavljanje liste usaglašene klasifikacije i obilježavanja, te uspostavljanje Inventara klasifikacije i obilježavanja.

Uredba (EZ) br. 2037/2000 Evropskog parlamenta i Vijeća od 29. juna 2000. godine je zamijenila Uredbu Vijeća (EZ) br. 3093/94 o supstancama koje oštećuju ozonski omotač, s ciljem usvajanja pravila Zajednice o tehničkom razvoju, koja su se pojavila nakon usvajanja Uredbe, i u skladu sa izmjenama Montrealskog protokola o supstancama koje oštećuju ozonski omotač iz 1995, 1997. i 1999. godine. Uredba o supstancama koje oštećuju ozonski omotač (94/3093) ograničava/regulira proizvodnju, uvoz, izvoz, isporučivanje, upotrebu, obnavljanje, recikliranje, popravljivanje i uništavanje supstanci koje oštećuju ozonski omotač (ODS) i time provodi obaveze EU iz Bečke konvencije o zaštiti ozonskog omotača i Montrealskog protokola, s izmjenama.

Direktiva 87/217/EEZ od 19. marta 1987. godine o prevenciji i redukciji zagađenja okoliša azbestom, uz izmjene iz Direktive 91/692/EEZ i Uredbe EZ/807/2003, podržava ostala EU ograničenja vezana za azbest postavljanjem graničnih vrijednosti emisija azbesta u zrak i tečni otpad. Zahtijeva smanjenje emisija na izvoru i recikliranje tečnih otpada iz proizvodnje azbesta. Direktiva propisuje da se rušenje zgrada, prevoz i odlaganje azbestnog otpada mora vršiti bez ispuštanja azbesta.

Uredba (EZ) br. 648/2004 Evropskog parlamenta i Vijeća od 31. marta 2004. godine o deterđentima zabranjuje stavljanje u promet i upotrebu deterđentata koji ne zadovoljavaju specifične zahtjeve biorazgradivosti surfaktanata u sklopu njihove formulacije i određuje metode za ispitivanje biorazgradivosti surfaktanata.

Direktiva 2004/10/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. februara 2004. godine o usklađivanju zakona, uredbi i administrativnih odredbi u oblasti primjene principa dobre laboratorijske prakse i verifikacije njihove primjene pri ispitivanju hemijskih materija⁸³ zahtijeva da laboratorije koje vrše ispitivanje hemijskih proizvoda u skladu sa, između ostalog, Direktivom 67/548/EEZ, poštuju OECD-ove principe dobre laboratorijske prakse DLP kako bi podaci o hemijskim proizvodima bili međusobno prihvatljivi.

Direktiva 2010/63/EU, koja ažurira i zamjenjuje Direktivu 86/609/EEZ o zaštiti životinja koje se koriste za naučne svrhe, koja je pripremljena s ciljem maksimalnog mogućeg smanjenja broja životinja koje se koriste za eksperimentalne svrhe, odnosno za testiranje toksičnosti hemikalija, u skladu sa Direktivom 67/548/EEZ. Postavlja minimalne standarde za smještaj i brigu i regulira korištenje životinja putem sistematske evaluacije projekata, koja uključuje, između ostalog, procjenu stepena bola, patnje i trajnih ozljeda nanesenih životinjama. Zahtijeva redovne inspekcije bazirane na riziku i poboljšava transparentnost putem primjene mjera kao što je objavljivanje netehničkih sažetaka projekata i retrospektivne procjene. Razvijanje, provjera i provođenje alternativnih metoda se promovira mjerama kao što je uspostavljanje referentne EU laboratorije za provjeru alternativnih metoda, podržanih od laboratorija u zemljama članicama, i traži od zemalja članica da promoviraju alternativne metode. Zemlje članice moraju osigurati da su svi uzgajivači, dobavljači i korisnici registrirani i ovlašteni od nadležne institucije. Ova ovlaštenja se mogu davati na određeni vremenski period isključivo ako uzgajivač, dobavljač ili korisnik i njihovi subjekti odgovaraju zahtjevima ove direktive.

Uredba (EU) br. 528/2012 Evropskog parlamenta i Vijeća od 22. maja 2012. godine o stavljanju u promet i upotrebi biocidnih proizvoda ima za cilj slobodan promet biocidnim proizvodima unutar EU, uz osiguranje visokog stepena zaštite zdravlja ljudi, životinja i okoliša. Uredba propisuje postupak odobravanja aktivnih supstanci, stavljanja u promet i upotrebu biocidnih proizvoda, uključujući i pravila o međusobnom priznavanju odobrenja i o paralelnoj trgovini.

7.2 ZAHTJEVI INSTITUCIONALNOG PRILAGODAVANJA

Zbog činjenice da postoji veliki broj zainteresiranih strana i subjekata na koje utiču EU propisi u oblasti hemikalija, kao i toga da je u provođenje propisa o hemikalijama u zemljama članicama uključeno više različitih institucija (iz oblasti zaštite okoliša, zdravstva i socijalne zaštite, rada, poljoprivrede, industrije, veterinarstva), zemlje članice su dužne osigurati sljedeće:

- davanje nadležnosti institucijama koje posjeduju adekvatne kadrovske i materijalne resurse;
- da nadležna institucija vrši konsultaciju sa zainteresiranim stranama i priprema i objavljuje uputstva za njih. Zainteresirane strane uključuju institucije nadležne za zaštitu okoliša (o pitanjima opasnih materija, proizvodnje proizvoda koji sadrže azbest), građevinske industrije, javnosti i institucija koje se bave istraživanjem, na svim nivoima vlasti;
- nadležna institucija može upravljati procedurama za prijavu i odobravanje, posjeduju sposobnost praćenja usklađenosti sa propisima i provedbe izvršnih mjera (odnosno, postoji efektivan sistem za vršenje inspekcije i provedbu);
- nadležna institucija je uspostavila adekvatan sistem za prikupljanje, obradu i prenos podataka, koji omogućava pripremu i podnošenje izvještaja u skladu sa pravnom stečevinom EU u oblasti hemikalija i ima pripremljene procedure za izvještavanje i pripremu rekapitulacije prikupljenih statističkih informacija;
- nadležna institucija može garantirati zaštitu poslovno osjetljivih informacija;
- dati ovlaštenja relevantnim i adekvatnim laboratorijama;
- mehanizme za hitno obavještanje javnosti (u slučajevima navedenim u Direktivama 2001/18/EZ i 98/81/EZ i Uredbi 1946/2003).⁸⁴

8. ZAŠTITA PRIRODE 8.1 OBIM PREUZIMANJA

Direktiva Vijeća 92/43/EEZ od 21. maja 1992. godine o konzervaciji prirodnih staništa i divlje faune i flore, uz izmjene iz Direktiva 97/62/EZ i 2006/105/EZ i Uredbe (EZ) 1882/2003, uspostavlja evropsku mrežu ekoloških lokaliteta (Natura 2000) i osigurava zaštitu odabranih staništa i vrsta na način koji vrstama i samom lokalitetu pruža "povoljan konzervacioni status". Također, Direktiva propisuje i pravnu osnovu za striktnu zaštitu određenih vrsta koje su od velikog konzervacionog značaja u Evropi.

Direktiva 2009/147/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 30. novembra 2009. godine o konzervaciji divljih ptica (kodificirana verzija Direktive 79/406/EZ i njenih izmjena) zahtijeva od zemalja članica da zaštite divlje ptice i njihova staništa. Zemlje članice imaju obavezu da uspostave i upravljaju zaštićenim područjima i zabrane aktivnosti koje bi mogle naštetiti lokalitetima i vrstama.

Uredba Vijeća (EZ) br. 338/97 od 9. decembra 1996. godine o zaštiti vrsta divlje faune i flore putem regulacije trgovine njima ima za cilj postavljanje pravne osnove za provođenje CITES konvencije, odnosno regulacije trgovine određenim biljnim i životinjskim vrstama koje su ugrožene ili mogu postati ugrožene trgovinom. Uredba omogućava provođenje CITES konvencije u EU, iako EU nije potpisnica ove konvencije.⁸⁵

Direktiva Vijeća 1999/22/EZ od 29. marta 1999. godine o držanju divljih životinja u zooološkim vrtovima postavlja pravila za licenciranje i inspekciju zoooloških vrtova. Osnovni zahtjev ove direktive je provedba adekvatnog sistema licenciranja zoooloških vrtova, koji će osigurati primjenu odgovarajućih mjera ili zatvaranje zooološkog vrta u slučaju kršenja zahtjeva. Direktiva također zahtijeva nametanje efektivnih i proporcionalnih kaznenih mjera koje će odvratiti uprave zoooloških vrtova od daljnjeg kršenja.

Uredba Vijeća (EEZ) br. 3254/91 od 4. novembra 1991. godine o zabrani klopki za noge zabranjuje upotrebu klopki za noge i ograničava uvoz koža životinja uhvaćenih ovakvim klopkama.

8.2 ZAHTJEVI INSTITUCIONALNOG PRILAGODAVANJA

Zahtjevi EU za zemlje članice o pitanju usklađivanja u ovom sektoru obuhvataju poduzimanje sljedećih koraka:

- Određivanje nadležnih institucija za provođenje propisa o zaštiti prirode, koje će snositi odgovornost za provedbu sljedećih aktivnosti;
- uspostavljanje sistema opće zaštite svih ptica u divljini (čime se osigurava njihova zaštita);
- određivanje i uspostavljanje područja pod posebnom zaštitom;
- provođenje procedura za zabranu uvoza određenih proizvoda od foka;
- uspostavljanje upravnih tijela, naučnih tijela i određivanje carinskih tijela nadležnih za vršenje provjera;
- uspostavljanje snažnog sistema za provedbu i praćenje;
- izvještavanje prema Evropskoj komisiji o određivanju nadležnih institucija i preuzimanju i provođenju EU propisa u oblasti zaštite prirode;
- osiguravanje da nadležne institucije (u skladu sa ustavnim ili administrativnim uređenjem) posjeduju kapacitete potrebne za adekvatno vršenje poslova planiranja, zaštite i upravljanja lokalitetom i podizanje javne svijesti;
- uspostavljanje aranžmana za efektivno uključenje i učešće u donošenju odluka svih zainteresiranih strana (uključujući, između ostalog, sve zainteresirane javne institucije, poljoprivrednike, vlasnike zemljišta, lovce, ribolovce itd.).⁸⁶

9. BUKA U OKOLIŠU 9.1 OBIM PREUZIMANJA 9.1.1 Uvodne napomene

Propisi EU o buci u okolišu propisuju obavezu zemalja članica da izrade strateške mape buke, koristeći usklađene indikatore buke. Nadležne institucije su odgovorne za izradu akcionih planova za smanjenje buke u područjima gdje buka prelazi dozvoljene nivoe i za održavanje nivoa buke u područjima sa prihvatljivim vrijednostima. Smanjenje buke koju proizvode uređaji za upotrebu na otvorenom, pravilno označavanje i procjena su neophodni za izvoz proizvoda za vanjsku upotrebu proizvedenih u BiH na tržište EU. I konačno, pravni instrumenti koji se bave prometnom, avionskom i željezničkom bukom imaju za cilj smanjenje buke koju emitiraju automobili, motocikli, avioni (naročito u blizini većih aerodroma) i željeznice.

9.1.2 Pregled 9.1.2.1 Direktiva o buci u okolišu

Direktiva 2002/49/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. juna 2002. godine o procjeni i upravljanju bukom u okolišu - Deklaracija Komisije pred Odborom za pomirenje u vezi sa Direktivom o procjeni i upravljanju bukom u okolišu (Direktiva o buci u okolišu) se primjenjuje na buku kojoj su izloženi ljudi u urbanim i ruralnim sredinama, ali isključuje buku iz aktivnosti u domaćinstvima, buku na radnom mjestu, buku u transportnim vozilima i buku koju proizvode vojne operacije. Direktiva zahtijeva od zemalja članica da upotrijebe četiri definirana indikatora buke za izradu mapa buke, kako je definirano Aneksom I Direktive - od kojih se tri odnose na izloženost buci tokom dana (L_{dan}), večeri ($L_{večer}$) i noći ($L_{noć}$), dok četvrta predstavlja ponderiranu srednju vrijednost ostale tri (L_{dvn}). Komisija je odgovorna za uspostavljanje zajedničkih mjera za procjenu za $L_{noć}$ i L_{dan} , do kada će se ove vrijednosti određivati metodologijom navedenom u Aneksu II Direktive. Za planiranje akustičnosti (tj. mjera smanjenja budućih emisija buke) i zoniranje buke, mogu se koristiti i drugi indikatori osim $L_{noć}$ i L_{dan} .

Sva ograničenja nivoa buke, važeća ili planirana, se moraju prijaviti Komisiji. Nadležne institucije u zemljama članicama moraju usvojiti akcione planove za smanjenje izloženosti buci na određenim lokacijama, identificiranim u mapama buke, ograničavanjem nivoa buke ili na osnovu drugih kriterija. Strateške mape buke i akcioni planovi su obavezni za sva naseljena područja sa više od 100.000 stanovnika, prometnice sa više od tri miliona vozila godišnje i željeznice sa više od 30.000 vozova. Spisak ovih lokacija se mora dostaviti Komisiji. Minimalni zahtjevi vezani za mape buke i akcione planove su postavljeni u Aneksima IV i V Direktive.

Mape buke i akcioni planovi moraju biti podvrgnuti evaluaciji i reviziji, ukoliko je to potrebno, svakih pet godina, a najkasnije do 30. juna 2012. godine. Strateške mape buke i akcioni planovi moraju biti javno dostupni.

9.1.2.2 Direktiva o uređajima za upotrebu na otvorenom

Direktiva 2000/14/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 8. maja 2000. godine o usklađivanju zakona zemalja članica u oblasti emisija buke u okolišu iz uređaja za upotrebu na otvorenom, sa izmjenama iz Direktive 2005/88/EZ i Uredbe (EZ) 219/2009, (Direktiva o vanjskoj opremi), propisuje standarde za emisiju buke, procedure za procjenu usklađenosti, tehničku dokumentaciju i prikupljanje podataka o emisijama buke u okolišu iz uređaja za upotrebu na otvorenom. Direktiva se odnosi na nabrojane vrste uređaja za upotrebu na otvorenom (granične vrijednosti su navedene za 22 vrste uređaja) i definirane (definicije su priložene za 55 vrsta uređaja) Direktivom.

9.1.2.3 Propisi o saobraćajnoj buci

Pravni instrumenti koji se bave bukom na putnim saobraćajnicama obuhvataju:

- Direktivu Vijeća 92/23/EEZ od 31. marta 1992. godine o gumama za motorna vozila i priključna vozila i njihovo postavljanje (Direktiva o gumama za motorna vozila), sa izmjenama iz Direktive 2001/43/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 27. juna 2001. godine o gumama za motorna vozila i priključna vozila i njihovo postavljanje, i Direktivu Komisije 2005/11/EZ od 16. februara 2005. godine, koja obuhvata prilagođavanje gornje Direktive tehničkim naprecima na ovom polju. Postavlja pravila za gume koja se odnose ne samo na njihove karakteristike već i na zahtjeve opremljenosti motornih i priključnih vozila o pitanju guma;

- Direktiva Vijeća 70/157/EEZ od 6. februara 1970. godine o usklađivanju zakona zemalja članica o dozvoljenim zvučnim nivoima i **izduvnim** sistemima motornih vozila (Direktiva o motornim vozilima), koja je izmijenjena: Direktivom Komisije 73/350/EEZ, Direktivom Vijeća 77/212/EEZ, Direktivom Komisije 81/334/EEZ, Direktivom Komisije 84/372/EEZ, Direktivom Vijeća 84/424/EEZ, Direktivom Vijeća 87/354/EEZ, Direktivom Komisije 89/491/EEZ; Direktivom Vijeća 92/97/EEZ, Direktivom Komisije 96/20/EZ, Direktivom Komisije 99/101/EZ, Direktivom Komisije 2007/734/EZ. Ova direktiva umanjuje granične vrijednosti buke iskazane u dB(A) u aneksima ove direktive. Ova direktiva također definira proceduru testiranja;

- Direktiva Vijeća 97/24/EZ od 17. juna 1997. godine o nekim karakteristikama motornih vozila sa dva ili tri točka (Direktiva o buci motocikala) propisuje procedure za testiranje i homologaciju, kao i gornje vrijednosti emisije buke za motorna vozila sa dva i tri točka (motocikli, mopedi i tricikli). Ova direktiva je izmijenjena Direktivom 2002/51/EZ, Direktivom Komisije 2003/77/EZ, Direktivom Komisije 2005/30/EZ, Direktivom Komisije 2006/120/EZ, Direktivom Komisije 2006/27/EZ, Direktivom Komisije 2006/72/EZ i Direktivom Komisije 2009/108/EZ⁸⁷ i

- Uredba (EZ) br. 1222/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. novembra 2009. godine o označavanju guma u smislu ekonomičnosti potrošnje goriva i drugim ključnim parametrima, uz izmjene iz Uredbe 228/2011 i Uredbe 1235/2011, odnosi se na gume tipa C1, C2 i C3, nabraja odgovornosti dobavljača i distributera guma i vozila i traži od zemalja članica da procijene deklariranu klasu vanjske buke i izmjerene vrijednosti u skladu sa Aneksom I, dio C, i procedurom definiranom u Aneksu IV Uredbe.

Pravni instrumenti koji se bave avionskom bukom obuhvataju:

- Direktivu Vijeća 80/51/EEZ od 20. decembra 1979. godine o ograničenju emisija buke iz podzvučnih zrakoplova (Direktiva o buci iz podzvučnih zrakoplova), sa izmjenama iz Direktive 83/206/EEZ;

- Direktivu Vijeća 89/629/EEZ od 4. decembra 1989. godine o ograničenju emisija buke koju stvaraju civilni podzvučni mlazni avioni (Direktiva o civilnim podzvučnim mlaznim avionima), uz izmjene iz Direktive 92/14/EZ o ograničenju avionskih operacija iz dijela 2, poglavlje 2, Knjiga 1. Aneksa 16 Konvencije o međunarodnoj civilnoj avijaciji, sa izmjenama iz Direktive 98/20/EZ i Direktive 1999/28/EZ i

- Direktivu 2002/30/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. marta 2002. godine o uspostavljanju pravila i procedura za uvođenje operativnih ograničenja na aerodromima u Zajednici (Direktiva o aerodromskoj buci), sa izmjenama iz Uredbe (EZ) br. 1137/2008, koja propisuje osnovna pravila za zabranu najbučnijih letjelica na evropskim aerodromima.

Ove direktive osiguravaju da će zemlje članice izvršiti provođenje standarda za emisiju buke koju stvaraju podzvučne letjelice, koji su sporazumno dogovoreni, ali nemaju pravnu snagu unutar Međunarodne organizacije za civilnu avijaciju (ICAO). Direktive, pored toga, provode i određene preporuke Konferencije evropske civilne avijacije. Direktive se razlikuju od drugih direktiva koje se bave bukom time što ne isključuju uvođenje oštrijih mjera od zemalja članica.

Direktive zajednički zahtijevaju od zemalja članica da osiguraju da se relevantne kategorije civilnih letjelica registrirane na njihovim teritorijama ne koriste ako nisu odobrene u skladu sa određenim poglavljima Knjige 1 Aneksa 16/5 Konvencije o međunarodnoj civilnoj avijaciji⁸⁸. Pored toga, ovi pravni instrumenti propisuju pravila za dosljedno uvođenje operativnih ograničenja na aerodromima u EU, s ciljem ograničavanja broja osoba na koje negativno utiče buka koju stvaraju letjelice. Dalje, daju opća pravila o upravljanju bukom koju stvaraju letjelice, pravila za procjenu potrebe uvođenja operativnih ograničenja i pravila za provođenje takvih ograničenja, naročito u pogledu letjelica usklađenih samo sa poglavljem 3. ICAO standarda. Gradski aerodromi imaju pravo na uvođenje strožih zahtjeva, ali pod uvjetom da su zadovoljeni određeni kriteriji.

Željeznička buka je regulirana:

- Direktivom 2008/57/EZ o zajedničkom djelovanju željezničkog sistema unutar Zajednice, uz izmjene iz Direktive 2009/131/EZ koja mijenja Aneks VII Direktive 2008/57/EZ, Direktive 2011/18/EU koja mijenja Aneks II, V i VI Direktive 2008/57/EZ, Direktive 2013/9/EU koja mijenja Aneks III Direktive 2008/57/EZ;⁸⁹ (Direktiva o zajedničkom djelovanju evropskog željezničkog sistema) i

- Odlukom Komisije 2011/229/EU od 4. aprila 2011. godine o tehničkim specifikacijama za zajedničko djelovanje (interoperabilnost) podsistema "buka koju proizvodi željeznički vozni park" u transevropskom konvencionalnom željezničkom sistemu, sa izmjenama iz Odluke Komisije od 23. jula 2012. godine o tehničkim zahtjevima za zajedničko djelovanje.

U skladu sa ovim pravnim instrumentima, Tehnički zahtjevi za zajedničko djelovanje se odnose na željeznički vozni park Transevropskog konvencionalnog željezničkog sistema.

9.2 ZAHTJEVI INSTITUCIONALNOG PRILAGODAVANJA

O pitanju provođenja propisa EU u oblasti buke u okolišu, određeni su sljedeći zahtjevi u pogledu institucionalnog prilagođavanja u zemljama kandidatima, s ciljem usklađivanja propisa:

- određivanje nadležne institucija u smislu:
 - tehničke ekspertize;
 - odnosa sa drugim institucijama i nevladinim organizacijama i
 - ovlaštenja za provođenje izvršnih mjera,
- koja će Komisiju izvještavati o buci, u skladu sa relevantnim propisima EU;
- određivanje nadležnih institucija koje će snositi odgovornost za izradu (i odobravanje, po potrebi) strateških mapa buke i akcionih planova za naseljena područja, saobraćajnice, željeznice i aerodrome (u skladu sa Direktivom o buci u okolišu br. 2002/49/EZ);
 - uspostavljanje odgovarajućih aranžmana za:
 - obavještanje javnosti o izloženosti buci;
 - efektima izlaganja buci;
 - učešće javnosti u donošenju odluka i
 - uključenost javnosti u proces upravljanja bukom;
 - vršenje konsultacija sa susjednim zemljama, kada je to potrebno, radi usaglašavanja strateških mapa buke i planiranja aktivnosti;
 - određivanje nadležnih institucija koje snose odgovornost za daljnje radnje na provođenju Direktive 2000/14/EZ, uključujući i nadzor nad tržištem;
 - imenovanje tijela odgovornih za provođenje nadzora nad procedurom procjene usklađenosti u skladu sa Direktivom 2000/14/EZ.⁹⁰

IZVORI MEĐUNARODNIH OBAVEZA BIH U OBLASTI ZAŠTITE OKOLIŠA I. UVODNE NAPOMENE

Međunarodni ugovori o zaštiti okoliša, kao izvor međunarodnih obaveza BiH, nisu posebno obrađeni EAS-om. Međutim, međunarodni ugovori o zaštiti okoliša, čiji je EU potpisnik, i koje na taj način postaju dio pravne stečevine EU, moraju se uključiti u pravne sisteme u BiH putem preuzimanja pravnih instrumenata EU, u kojima su te obaveze ugrađene u pravnu stečevinu EU. Stoga je važno napomenuti da BiH ima dvostruku međunarodnu obavezu o pitanju svih ugovora o zaštiti okoliša potpisanih od EU i BiH:

- obavezu direktnog poštovanja ugovora njegovim provođenjem na svojoj cjelokupnoj teritoriji i učešćem u aktivnostima i institucionalnim aranžmanima definiranim tim međunarodnim ugovorima, uključujući i redovno izvještavanje prema KSS-u;
- obavezu indirektnog poštovanja međunarodnih ugovora kroz preuzimanje dijelova pravne stečevine EU koji se odnose na date međunarodne ugovore u svoje pravne sisteme, provođenje i izvršenje tih propisa, kao i redovno izvještavanje prema institucijama EU.

U ovom kontekstu, ustavne dužnosti entiteta, BD BiH i ostalih administrativnih jedinica su bez sumnje relevantne za provođenje međunarodnih ugovora u BiH. Pojedinačna pitanja usklađenosti u aktivnostima i radnjama institucija nadležnih za zaštitu okoliša u BiH na provođenju međunarodnih ugovora o zaštiti okoliša, moraju se elaborirati i kreirati u skladu sa ustavnim nadležnostima BiH, entiteta i BD BiH kroz komplet zajednički zacrtanih, usklađenih planskih dokumenata za provedbu svakog međunarodnog ugovora. Ovi kompleti dokumenata bi se trebali sastojati od Strategije za prilagođavanje primjenjive na čitavoj teritoriji BiH i Strategije i akcionih planova primjenjivih na teritorije FBiH, RS i BD BiH. Procedure za izradu nacrti i usvajanje ovih dokumenata trebaju potpuno odražavati nadležnosti institucija za zaštitu okoliša uspostavljenih pozitivnim zakonima.

Spisak relevantnih izvora međunarodnih obaveza BiH u oblasti zaštite okoliša nalazi se u Aneksu II ove strategije.

V PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIRI ZA Usklađivanje propisa U BIH 1. UVODNE NAPOMENE

Zakonska prava i obaveze u oblasti zaštite (očuvanja, zaštite i unapređenja) okoliša države BiH i njenih političkih (ustavnih) jedinica (FBiH, RS i BD BiH) se mogu sagledati iz ugla:

- Ustava i zakonodavstva BiH;
 - Ustava i zakonodavstva FBiH i RS i
 - Konačne odluke Arbitražnog tribunala za spor oko međuentitetske granice na području Brčkog, izdate 5. marta 1999. godine⁹¹ i s tim povezanog zakonodavstva u BiH i BD BiH.⁹²
- U daljnjem tekstu slijedi pregled relevantnih ustavno-pravnih odredbi i njihovo usklađivanje u oblasti okoliša, unutar općeg zakonodavnog i institucionalnog okvira u BiH. Ovi okviri

također čine osnovu unutar koje BiH ispunjava svoje međunarodne obaveze prihvaćene putem potpisivanja/ratifikacije međunarodnih ugovora (u ovom slučaju SSP-a) i svi ustavni dijelovi BiH, odnosno FBiH, RS i BD BiH, imaju dužnost pružiti svu neophodnu pomoć državnom nivou u njihovom ispunjavanju

2. USTAVNO-PRAVNE ODREDBE U BIH 2.1. USTAV BIH

Ustav BiH sve funkcije i ovlaštenja (odnosno funkcije izvršne vlasti) koja nisu eksplicitno dodijeljena institucijama BiH dodjeljuje entitetima FBiH i RS (i Brčko Distriktu).⁹³ Entiteti i sve njihove sastavne jedinice (kantoni, gradovi i općine) moraju poštovati Ustav i odluke institucija BiH.⁹⁴ Prepoznato je da su institucije BiH nadležne za vanjsku politiku.⁹⁵ Entiteti su dužni pružiti svu potrebnu podršku institucijama BiH u ispunjavanju međunarodnih obaveza BiH.⁹⁶ Zajedničkim tumačenjem ove tri ustavne odredbe iz članova III 1. (a), 3. (b) i 2. (b) može se zaključiti da one čine zadovoljavajući normativni okvir za ispunjenje međunarodnih obaveza BiH prihvaćenih potpisivanjem SSP-a. Ovaj normativni okvir, zaokružen sa nekoliko zakonskih odredbi navedenih u daljnjem tekstu, zapravo predstavlja državni pravni okvir unutar kojeg će se EAS provoditi, uzimajući u obzir relevantne zahtjeve ustavno-pravnih sistema entiteta i BD BiH. Predsjedavajući i ministri Vijeća ministara BiH snose odgovornost za provedbu politika i odluka BiH koje se tiču, između ostalog, i vanjske politike.⁹⁷ Po osnovu ovih ustavnih odredbi, nekoliko zakona BiH regulira pitanja od značaja za nadležnosti institucija BiH za problematiku zaštite okoliša. Slijedi kratak pregled ovih zakona i sekundarnog zakonodavstva.

2.2. ZAKON O VIJEĆU MINISTARA \$\$\$Zakon o Vijeću ministara (Službeni glasnik BiH" br. 30/3, 42/3, 81/06, 76/07, 81/07, 24/08 i Tumačenje ("Službeni glasnik BiH", br.94/07). \$\$\$

U provođenju svojih dužnosti i prava, Vijeće ministara BiH ima mogućnost usvajanja različitih zakonskih akata, odnosno:

- odluka;
- zaključaka;
- nacrtu i prijedloga zakona;
- analiza;
- informacija;
- strateških dokumenata;
- programa;
- sporazuma;
- protokola i
- drugih akata.⁹⁸

U skladu sa članom 23, Direkcija za evropske integracije BiH (DEI) je, između ostalog, nadležna za usklađivanje svih aktivnosti institucija BiH kao i nadzor nad provođenjem relevantnih odluka tih institucija u oblasti evropskih integracija. DEI ima obavezu učestvovanja u aktivnostima i izradi nacrtu politika i pravnih instrumenata vezanih za dužnost BiH da djeluje s ciljem uključenja u procese evropskih integracija.⁹⁹

2.3. ZAKON O MINISTARSTVIMA I DRUGIM ORGANIMA UPRAVE U BIH \$\$\$"Službeni glasnik BiH", br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09 i 103/09) 102 Član 7. stav 2. 103 Član 9. stav 2. 104 Član 16. stav 2. \$\$\$

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je uspostavljeno Zakonom o ministarstvima i drugim organima uprave u BiH,

- kreiranjem politika;
- osnovnim principima;
- koordinacijom aktivnosti;

- usklađivanjem planova institucija u entitetima i BD BiH sa međunarodnim institucijama na polju zaštite okoliša i razvoja i upotrebe prirodnih resursa.

U slučaju konflikta između nadležnosti ministarstava ili u slučaju da određeni zadaci nisu jasno dodijeljeni određenom ministarstvu, a ako su slične prirode kao zadaci za koje je ministarstvo nadležno, Vijeće ministara BiH donijet će odluku u tome koje je ministarstvo nadležno.

Zakon također detaljno regulira nadležnosti DEI.¹⁰⁰ DEI ima obavezu da uspostavi funkcionalne odnose sa ministarstvima, administrativnim organizacijama i entitetskim vladama na polju strategije i politika EU integracija, usklađivanja zakona i koordinacije podrške.¹⁰¹

Unutrašnja organizacija ministarstava mora biti bazirana na načelima zacrtanim Zakonom o upravi BiH i Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji usvojenom od strane Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH.¹⁰² Ministar pravde mora da dostavi svoje mišljenje o Pravilniku o unutrašnjoj organizaciji, koja se konačno potvrđuje odlukom Vijeća ministara BiH.¹⁰³

Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH (MVTEO) je u aprilu 2009. godine usvojena od strane Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i usvojena na 84. sjednici Vijeća ministara BiH, održanoj 17. aprila 2009. godine. Uslijedile su dvije izmjene, prva u julu 2009. godine, koji je usvojena na 95. sjednici Vijeća ministara BiH, održanoj 23. jula 2009. godine, i druga 30. jula 2010. godine, koji je usvojena na 128. sjednici Vijeća ministara BiH, održanoj 14. jula 2010. godine. Ovim Pravilnikom je uspostavljen Sektor za prirodne resurse, energiju i zaštitu okoliša. Novim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH od 15. jula 2016. formiran je Sektor za vodne resurse, turizam i zaštitu okoliša, koji se sastoji od tri odsjeka:

- Odsjek za vodne resurse;
- Odsjek za turizam i
- Odsjek za zaštitu okoliša.

Odsjek za zaštitu okoliša, između ostalog, nadležno je i za pravne, analitičke, stručno-operativne i informativno-dokumentacione zadatke u oblastima:

- predlaganja politika, osnovnih principa, koordinacije aktivnosti i usklađivanja planova institucija entiteta i institucija na međunarodnom nivou o pitanju zaštite okoliša;
- izradu nacrtu, predlaganje i provođenje analize politike, međunarodne saradnje i projekata u BiH;
- analitičko praćenje i priprema stručnih analiza, informacija i mišljenja o ekološkim pitanjima, međunarodnoj saradnji i provođenju RIO 1992 i Agende 21 dokumenata, kao i priprema i provedba internih programa BiH i strategija u ovoj oblasti;
- koordinacija pri izradi nacrtu strateških dokumenata BiH iz aspekta postavljanja i razvoja politike okoliša;
- saradnja sa strukturama EU (Evropska komisija i EEA) u oblasti razvoja bh. politike okoliša i usklađivanja propisa i standarda u oblasti zaštite okoliša sa pravnom stečevinom EU i njena provedba u praksi.¹⁰⁴

Ministarstvo civilnih poslova BiH je uspostavljeno Zakonom o ministarstvima i drugim organima uprave u BiH i nadležno je za obavljanje poslova i izvršavanje zadataka koji su u nadležnosti Bosne i Hercegovine i koji se odnose na utvrđivanje osnovnih principa koordiniranja aktivnosti, usklađivanje planova entitetskih tijela vlasti i definiranje strategija na međunarodnom planu u više poručja, od kojih je jedna oblast zdravstva i socijalne zaštite.

2.4. ZAKON O UPRAVI \$\$\$"Službeni glasnik BiH", br. 32/02, 102/09. \$\$\$

U skladu sa članom 11. ovog Zakona, izvršenje razvojne politike i provođenje zakona i drugih propisa u nadležnosti su MVTEO-a, u aspektu formulacije politike i provođenja propisa o zaštiti okoliša, odnosno pripreme razvojnih politika, i u, između ostalih, oblasti okoliša.

Administrativne institucije u BiH, u provođenju sopstvenih dužnosti i dužnosti vezanih za međusobne odnose, obavezne su dostaviti tražene podatke i informacije jedne drugima, razmjenjivati informacije i iskustva i uspostaviti zajednička stručna i druga radna tijela, te sarađivati na druge načine.¹⁰⁵

Član 32. propisuje da odnosi između administrativnih institucija BiH i administrativnih institucija entiteta i BD BiH moraju biti bazirani na njihovim nadležnostima definiranih Ustavom i zakonima, kao i na saradnji, međusobnom obavještanju i pregovorima.¹⁰⁶ Institucije BiH imaju pravo tražiti podatke, izvještaje i drugu dokumentaciju potrebnu za obavljanje svojih dužnosti od izvršnih i drugih institucija entiteta i BD BiH. Institucije BiH imaju obavezu dostaviti podatke, izvještaje i drugu dokumentaciju potrebnu izvršnim i drugim institucijama entiteta i BD BiH za obavljanje njihovih dužnosti.¹⁰⁷

2.5. OSTALI PROPISI RELEVANTNI ZA PITANJA ZAŠTITE OKOLIŠA

Ustavne odredbe i odredbe ostalih propisa koje čine širi zakonodavni okvir za provođenje propisa o zaštiti okoliša u BiH (kao što su primjeri nabrojani u Tabeli I ispod), entitetima i BD BiH nisu posebno ispitani, osim u kontekstu i za potrebe iscrpnijeg pregleda postojećih propisa u oblasti zaštite okoliša u BiH, entitetima i BD BiH.

Tabela I: OSTALI RELEVANTNI PROPISI U BiH

Br.	Naziv propisa
1.	Zakon o Vijeću ministara ("Sl. glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 24/08)
2.	Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine ("Sl. glasnik BiH", br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09 i 103/09)
3.	Zakon o upravnom postupku ("Sl. glasnik BiH", br. 29/02, 12/04, 88/07, 93/09), 41/13)
4.	Zakon o upravi ("Sl. glasnik BiH", br. 32/02, 102/09)
5.	Zakon o upravnim sporovima ("Sl. glasnik BiH", br. 19/02, 88/07, 83/08, 74/10)

3. OKVIRNI PRISTUP usklađivanja PROPISA U OBLASTI ZAŠTITE OKOLIŠA 3.1. UVODNE NAPOMENE

Razvoj ovog strateškog dokumenta se odvija istovremeno sa nekoliko faktora koji imaju specifične posljedice na njegovu prirodu i (upravni) profil. Kao prvo, treba uzeti u obzir da je Evropska komisija u svom Izvještaju o napretku za BiH za 2013. godinu ocijenila da je BiH:

[...] u zastoj u procesu evropskih integracija, dok druge zemlje u regiji napreduju. Politički predstavnici ne dijele viziju o općem smjeru i budućnosti zemlje niti o načinu na koji bi trebala da funkcioniše. Nema detaljnog unutrašnjeg političkog dijaloga o temeljnim pitanjima kao što su proces integracije u EU, niti je bilo određivanja prioriteta s tim u vezi.

Plan za EU nije bio prioritet za političke predstavnike u zemlji, što je imalo za rezultat nedostatak napretka u njoj evropskoj perspektivi. [...] Nedostatak stvarne političke podrške planu za EU ima za rezultat jako ograničen napredak također i o pitanju usklađivanja sa zakonodavstvom i standardima EU. To se posebno odnosi na područja veterinarstva i sigurnosti hrane; konkurentnosti; javnih nabavki; energije; okoliša i klimatskih promjena; transporta; zapošljavanja i socijalnih politika. ¹⁰⁸

Komisija je odlučila odgoditi daljnje rasprave o IPA II dok se zemlja ne vrati na pravi put u procesu integracije u EU. U nedostatku opipljivog napretka, BiH rizikuje da izgubi značajna sredstva IPA-e. ¹⁰⁹

U svom Izvještaju o napretku za BiH za 2015. godinu navodi se da su pripreme u ovoj oblasti u ranoj fazi, ali je bilo određenog napretka. U narednom periodu BiH treba objaviti i početi primjenjivati dokument o doprinosu zemlje očekivanom Sporazumu UN-a o klimatskim promjenama iz 2015, uspostaviti usklađeni zakonski okvir za zaštitu okoliša i klimatske promjene, unaprijediti strateško planiranje i provođenje acquisa u ovim oblastima, ojačati administrativne kapacitete i sistem nadzora, te unaprijediti međuinstitucionalnu koordinaciju između svih nadležnih organa.

Neophodno je raditi na implementaciji ciljeva održivog razvoja UN-a (SDG 17) te unaprijediti aktivnosti na implementaciji Pariškog sporazuma Okvirne konvencije UN-a o promjeni klime.

Kao drugo, treba napomenuti i to da razvoj EAS-a odražava obećanje institucija BiH i EU da će proces usklađivanja u sektorima zaštite okoliša, navedenim u poglavlju 27. SSP-a, postaviti na strukturiran i pravilno rukovođen kolosijek, koji će na efikasniji način povesti BiH ka integraciji u EU u narednom planskom periodu.

Kao treće, ispunjavanje međunarodnih obaveza BiH (u smislu usklađivanja obaveza u oblasti zaštite okoliša) i pružanje potrebne finansijske pomoći i TP BiH u ovom procesu, po mogućnosti putem IPA II programa i poželjno za provođenje direktiva koje zahtijevaju velika ulaganja (direktive o UOV-u, vodi za piće, upravljanju poplavama i odlaganju otpada na deponije), specifični su uvjeti koji imaju uticaj na određene aspekte EAS-a.

Prema tome, EAS, zajedno sa provedbenim strateškim instrumentima FBiH, RS i BD BiH, treba se posmatrati kao strateški / planski okvir usmjeren ka njegovanju procesa usklađivanja u periodu 2014 - 2020. Usvajanje ovih instrumenata na relevantnim upravnim nivoima i na temelju pozitivnih propisa BiH, FBiH, RS i BD BiH i prema zakonom utvrđenim procedurama, osigurat će jasne uvjete za sljedeći ponovljeni korak preuzimanja pravne stečevine EU o okolišu, bolju provedbu propisa FBiH o okolišu na svim nivoima i, konačno, usklađivanje zaštite okoliša u BiH sa zahtjevima EU.

Shodno tome, osim njihove očiglednosti, koja je posljedica upravnih podjela koje čine temelj za razvoj EAS-a i provedbenih instrumenata za entitete i BD BiH, ovi instrumenti se mogu posmatrati kao sredstva za podsticanje željenih promjena i jačanje sektora zaštite okoliša.

3.2. PREGLED TRENUTNE SITUACIJE U BIH 3.2.1. Sažetak nadležnosti javnih institucija u BiH u oblasti zaštite okoliša

Na osnovu analize postojećih ustavnih i zakonodavnih okvira u BiH, moguće je napraviti kratki pregled nadležnosti javnih institucija u BiH u vezi sa zaštitom okoliša.

U skladu sa postojećim propisima, Bosna i Hercegovina je nadležna za:

- provođenje međunarodnih ugovora
- definiranje politika, općih principa, koordinacije aktivnosti i usklađivanja planova entitetskih institucija i institucija na međunarodnom nivou, unutar nadležnosti BiH;
- koordinaciju aktivnosti na usklađivanju pravnog sistema BiH sa standardima potrebnim za pristupanje EU (pravna stečevina EU);
- statistiku vezanu za okoliš u saradnji sa nadležnim entitetskim institucijama;
- zaštitu ozonskog omotača;
- kvalitet tečnih naftnih goriva;
- koordinaciju aktivnosti u oblasti fitosanitarne zaštite;
- slobodu pristupa informacijama i prava na pravnu zaštitu;
- zaštitu životinja koje se koriste za naučne svrhe i
- avionsku buku.

Više pojedinosti o ovim nadležnostima se nalazi ispod, u dijelu poglavlja koje daje pregled trenutne situacije po sektorima.

Sve ostale nadležnosti za okoliš spadaju pod nadležnost FBiH, RS, BD BiH i lokalnih zajednica.

Prema Ustavu FBiH, Vlada FBiH i vlade kantona dijele odgovornost za zaštitu okoliša. ¹¹⁰ Ustav dopušta da se ova odgovornost ispunjava zajednički ili odvojeno, ili od kantona pod koordinacijom Vlade FBiH. ¹¹¹

Ustav FBiH daje nadležnost Vladi FBiH da izrađuje politike i provodi zakone vezano za politiku zaštite okoliša. ¹¹² Parlament FBiH ima ovlasti da donosi zakone za ispunjavanje odgovornosti koje su dodijeljene Vladi FBiH. ¹¹³

FBiH je administrativno podijeljena na 10 kantona. ¹¹⁴ Određen broj kantona je usvojio propise o zaštiti okoliša. EAS se ne bavi unutrašnjim ustavnim pitanjima u FBiH. Ustav FBiH obavezuje kantone i Vladu FBiH da se međusobno stalno konsultiraju u pogledu ovih odgovornosti. ¹¹⁵ Ustav dalje zahtijeva od FBiH da djeluje uz poštovanje odgovornosti kantona, različitih uvjeta u kantona i potrebe za fleksibilnošću u provedbi pri donošenju zakona i propisa koji se primjenjuju u cijeloj Federaciji. ¹¹⁶

Članom 68. Ustava RS utvrđeno je da RS uređuje i osigurava zaštitu okoliša. ¹¹⁷ Narodna skupština RS je zakonodavni organ koji donosi zakone, druge propise i opće akte. ¹¹⁸ Vlada RS predlaže zakone i druge zakonodavne akte s ciljem provođenja i izvršenja zakona i drugih zakonodavnih akata, usvaja naredbe, odluke i druga izvršna ovlaštenja neophodna za primjenu zakona.

Zakonom o teritorijalnoj organizaciji RS ("Službeni glasnik RS", broj 69/09 i 70/12) uređena je teritorijalna organizacija prema kojoj postoje 64 općine. Ustav ne spominje podjelu ovlaštenja u pitanjima zaštite okoliša između RS i njenih općina. Općine u RS-u imaju obavezu da, putem svojih vlasti i u skladu sa zakonom, između ostalog, osiguraju zadovoljenje potreba građanstva o pitanju zaštite okoliša.

Amandman na Ustav BiH određuje BD BiH kao jedinicu lokalne samouprave (JLS) koja posjeduje sopstvene institucije, zakone, propise, ovlaštenja i statut. BD BiH ima nadležnost nad svim pitanjima zaštite okoliša koja ne spadaju pod nadležnost bh. vlasti.

3.2.2. Trenutni status preuzimanja

U stvarnosti, proces preuzimanja propisa o okolišu je počeo 2002. godine u RS-u, 2003. u FBiH i 2004. godine u BD BiH, usvajanjem sljedećih zakona:

- Zakona o zaštiti okoliša;
- Zakona o upravljanju otpadom;
- Zakona o zaštiti zraka;
- Zakona o zaštiti prirode i
- Zakona o zaštiti voda.

Zakoni o zaštiti voda su u RS-u i FBiH kasnije zamijenjeni Zakonima o vodama.

Nadležne vlasti u FBiH, RS i BD BiH su dodatno usvojile brojne sekundarne pravne instrumente s ciljem provedbe i izvršenja ovih zakona. Kao što je poznato iz procesa pristupanja drugih zemalja, preuzimanje pravne stečevine EU u pravni sistem BiH (odnosno zemalja kandidata i potencijalnih kandidata za članstvo u EU) isti je iterativan proces koji traje godinama. Iz tog razloga je razumno očekivati da će svi postojeći propisi o okolišu u BiH biti (detaljno) revidirani u budućnosti, s ciljem njihovog poboljšanja i usklađivanja sa pravnom stečevinom EU u oblasti zaštite okoliša.

Od 2002. godine, napreci postignuti u razvijanju kapaciteta BiH za provođenje standarda, odnosno postepeno usklađivanje njenog zakonodavstva i politika sa pravnom stečevinom EU (uključujući i oblast zaštite okoliša), u skladu sa prioritetima postavljenim u SSP-u, ocjenjuju se svake godine u Izvještaju o napretku, koji priprema Evropska komisija. Evropska komisija prati i vrši ocjenu stepena preuzimanja i napretka u provedbi pravne stečevine EU u oblasti okoliša u zemljama Zapadnog Balkana i Turskoj, kroz implementaciju regionalnih projekata (RENA, ECRAN). Posljednji izvještaj pokriva 2015. godinu.

3.2.3. Strateški i politički instrumenti u Bosni i Hercegovini

Usvajanje niza različitih političkih instrumenata o pitanjima zaštite okoliša je neophodno kako bi se stvorila povoljna klima u društvu i javnoj upravi na svim nivoima uključenim u razvoj, provođenje i izvršenje propisa o zaštiti okoliša usklađenih sa pravnom stečevinom EU iz ove oblasti i poduzimanje drugih potrebnih mjera. Ovi propisi i druge mjere moraju biti usmjereni ka pokretanju promjena koje će voditi ka visokom stepenu zaštite okoliša i zaštite zdravlja ljudi, kao i postizanju održivog razvoja zemlje u cjelini. Najvažniji politički instrumenti, koji se koriste u praksi u EU i čije se razvijanje, usvajanje i provođenje preporučuje zemljama sa statusom kandidata za članstvo u EU, su sljedeći:

- strategije;
- sektorske politike i
- akcioni planovi.

Nakon usvajanja takvih političkih i planskih instrumenata, zemlja kandidat može ponuditi jasan uvid u stanje okoliša, potrebne intervencije (zakonodavne, institucionalne, finansijske ili druge prirode) kao i jasne osnove koje EU može iskoristiti za planiranje svoje tehničke i finansijske pomoći sektoru okoliša u predstojećem periodu. Trenutno, takvi politički instrumenti nedostaju u BiH. Međutim, realno je pretpostaviti da su EAS kao strateški instrument primjenjiv na čitavoj teritoriji BiH, kao i instrumenti entiteta i BD BiH, potrebni za provedbu EAS-a na njihovim teritorijama.

Tokom posljednje decenije (2005-2015), institucije nadležne za zaštitu okoliša u BiH su radile na usvajanju nekoliko političkih instrumenata. Akcioni plan za zaštitu od poplava i upravljanje rijekama u BiH 2014-2017 je izrađen i usvojen od Vijeća ministara BiH u januaru 2015. godine, dok npr. Nacionalni akcioni plan (NAP) za smanjenje zagađenja uzrokovano aktivnostima sa kopna (nacrt pripremljen 2005. godine) i dalje čeka na pokretanje postupka za njegovo usvajanje od nadležnih institucija u BiH.

Tačnije, tokom izrade nacrt ovog teksta EAS-a, utvrđeno je da postoje tri strateška dokumenta usvojena na nivou BiH; podaci su prikazani u Tabeli II ispod:

Tabela II: STRATEŠKI I POLITIČKI INSTRUMENTI BiH

Br.	Naslov	Usvojen od / godina	Objavljen
1.	Strategija i akcioni plan za zaštitu biološke i pejzažne raznolikosti BiH (2008-2015)	Vijeće ministara BiH/ 155. sjednica, 3. 7. 2011.	-
2.	Strategija prilagođavanja na klimatske promjene i niskoemisionog razvoja	Vijeće ministara BiH / 65. sjednica, 8. 10. 2013.	-
3.	Strategija upravljanja radioaktivnim otpadom	Vijeće ministara BiH /2013.	"Sl. glasnik BiH", br. 01/14.

Ovi politički instrumenti, kao i drugi instrumenti - čija je svrha šira od samo zaštite okoliša (npr. razvoj ili određena konkretna pitanja) - moraju biti međusobno usklađeni i konsistentni. Međutim, za potrebe usklađivanja propisa u oblasti zaštite okoliša sa pravnom stečevinom EU (odnosno EU propisima o okolišu), do sada usvojeni dokumenti čine nedovoljan okvir za aktivnosti u periodu 2014 – 2020. i za odgovarajuće planiranje tehničke i finansijske pomoći EU koja bi se trebala osigurati u istom periodu. Određeni broj konkretnih strateških i političkih dokumenata bi trebao biti u vrlo kratkom roku usvojen od institucija BiH nadležnih za okoliš, s obzirom na to da će planovi EU za period 2014-2020. Bez usvajanja tih dokumenata, zemlja bi mogla biti izložena riziku gubitka podrške EU sektoru zaštite okoliša tokom čitavog ovog perioda, što bi dovelo do znatnog smanjenja sposobnosti ispunjavanja njenih međunarodno prihvaćenih obavezujućih dužnosti, koje su navedene u SSP-u. Odgovarajući politički instrumenti koje je potrebno usvojiti u entitetima i BD BiH su ključni provedbeni instrumenti, čija je suštinska namjena pružanje pomoći zemlji BiH u ispunjavanju međunarodno prihvaćenih obavezujućih dužnosti na čitavoj teritoriji BiH.

3.3 KOORDINIRANI STRATEŠKI PRISTUP USKLADIVANJU

Razvoj tekstova strateških /političkih / planskih instrumenata u BiH namijenjen usklađivanju sektora okoliša, treba pratiti jasnu logiku nadležnosti za propise / politike, koje su podijeljene između različitih upravnih nivoa vlasti za zaštitu okoliša i hijerarhiju dokumenata. U tom pogledu, nadležne vlasti u BiH bi trebale primjenjivati sljedeću šemu:

- Strategija usklađivanja propisa u oblasti zaštite okoliša (EAS) je izrađena kao dokument BiH koji je primjenjiv na cjelokupnoj teritoriji BiH;
- Instrumenti/provedbeni dokumenti entiteta i BD BiH za implementaciju EAS-BiH (EAS FBiH, EAS RS i BD BiH) su pripremljeni i trebaju biti usvojeni od nadležnih institucija prema relevantnim procedurama propisanim zakonima entiteta i BD BiH;
- Planovi za provođenje direktiva (DSIP) bi trebali biti izrađeni i usvojeni od nadležnih institucija za provođenje direktiva, tako da oni budu primjenjivi na teritoriji na koju se odnosi DSIP;
- Akcioni planovi za provođenje (EU) direktiva (APID-i) su pripremljeni (u svojstvu instrumenata koji se primjenjuju u entitetima i BD BiH) i trebali bi biti finalizirani i usvojeni od nadležnih institucija, po relevantnim procedurama propisanim zakonima entiteta i BD BiH;
- Politike zaštite okoliša entiteta i BD BiH bi trebale biti prilagođene provedbi na njihovim teritorijama, odnosno za tri dijela teritorije BiH, i usvojene od nadležnih vlasti, po relevantnim procedurama propisanim zakonima entiteta i BD BiH;
- Tekst Politike zaštite okoliša BiH je potrebno pripremiti i usvojiti od nadležnih institucija vlasti na nivou BiH, po relevantnoj proceduri propisanoj propisima na nivou BiH;
- Planove za provođenje obaveza BiH prihvaćenih potpisivanjem međunarodnih ugovora o zaštiti okoliša je potrebno pripremiti i usvojiti od nadležnih institucija na nivou BiH, po relevantnoj proceduri i u svojstvu instrumenata koji se primjenjuju na cjelokupnoj teritoriji BiH;
- Izrada nacrti i usvajanje brojnih strategija, politika i planova u BiH namijenjenih usklađivanju sektora zaštite okoliša bi od nadležnih vlasti u BiH trebala biti tretirana kao koordinirani proces koji uključuje sve zainteresirane institucije BiH, entiteta i BD BiH. Ovi instrumenti moraju biti međusobno usaglašeni i koherentni o pitanju sadržaja i planiranog vremenskog rasporeda. Entiteti i BD BiH usvojiti će dokumente u skladu sa sopstvenim propisima u oblasti zaštite okoliša prema procedurama propisanim njihovim zakonima.
- O pitanju odnosa sa EIONET-om i dužnosti izvještavanja prema EEA, potrebno je razviti i usvojiti sljedeće strateške, političke i planske instrumente (sa ograničenim rokom trajanja ¹¹⁹), s ciljem da država BiH ispuni svoje međunarodne obaveze koje su prihvaćene SSP-om i kako bi se osigurala provedba tih međunarodnih zahtjeva na cjelokupnoj teritoriji:
- Strateški dokument, usklađen sa EAS-BiH;
- Plan za provođenje Uredbe o EIONET-u (provodiv na cjelokupnoj teritoriji države);
- Entitetski / BD BiH akcioni planovi za provođenje Uredbe o EIONET-u na njihovim teritorijama (u skladu sa Planom za provođenje ove Uredbe na nivou BiH).
- O pitanju ispunjavanja drugih obaveza izvještavanja od BiH, u skladu sa Direktivom o standardiziranom izvještavanju (SRD), pripremiti će se nacrti i usvojiti sljedeći dokumenti:
- Plan za provođenje direktive (SRDSIP) treba biti pripremljen i usvojen od nadležnih institucija u BiH, koji se primjenjuje na cijeloj teritoriji BiH;
- Akcioni planovi za provođenje SRDSIP-a bi trebali biti pripremljeni (u svojstvu instrumenata koji se primjenjuju na određene dijelove BiH) nakon (ili paralelno sa) usvajanjem SRDSIP-a, za oba entiteta i BD BiH, i zatim usvojeni od nadležnih institucija i po relevantnim procedurama propisanim zakonima entiteta i BD BiH.

Razumno je i realno očekivanje da će ovaj pristup osigurati koordinaciju (a uz to i dosljednost i skladnost iz ugla postojećih pravnih sistema u entitetima i BD BiH) aktivnosti / radnji koje je neophodno poduzeti kako bi se osigurao efektivan proces usklađivanja propisa.

Proces koordinacije aktivnosti/radnji na usklađivanju propisa u oblasti zaštite okoliša se može upostaviti preko usvojenog Mehanizma koordinacije procesa evropskih integracija u BiH, kojim se definišu institucionalni i operativni sistemi i način ostvarivanja koordinacije institucija u BiH na provođenju aktivnosti u vezi s procesom integriranja BiH u EU. (Službeni glasnik BiH br.72/16)

Ovaj pravno obavezujući mehanizam bi se trebao koristiti i za redovno prilagođavanje aktivnosti na usklađivanju propisa u oblasti zaštite okoliša u skladu sa izmjenama u pravnoj stečevini Zajednice koje se tiču ove oblasti.

U ovom procesu se posebno poštuje i član 9. Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave BiH.

3.4. PRAĆENJE PROCESA USKLADIVANJA

Kao posljedica obaveza koje je BiH preuzela putem SSP-a, praćenje procesa usklađivanja u sektoru okoliša treba predstavljati dio šire aktivnosti praćenja procesa usklađivanja unutar zemlje. Sve aktivnosti predviđene EAS-om u pretpripremnom periodu predstavljaju obavezan predmet redovnog praćenja i revizije. Sveobuhvatan mehanizam za praćenje postaje važan kada dođe do porasta broja zainteresiranih strana uključenih u proces usklađivanja. Iz ovog razloga uspostavljanje formalnih, strukturiranih sistema, naročito na poljima komunikacije, koordinacije, praćenja i izvještavanja, predstavlja jedan od glavnih prioriteta za BiH.

U BiH, MVTGO, u saradnji sa DEI, predstavlja nadležnu instituciju za koordinaciju, praćenje i izvještavanje o provedbi aktivnosti na procesu usklađivanja propisa u oblasti zaštite okoliša. Praćenje i izvještavanje procesa usklađivanja EU iz poglavlja 27 SSP-a obuhvata:

- Prikupljanje i elaboraciju podataka i informacija o stepenu provedbe aktivnosti definiranih u EAS - BiH i relevantnim dokumentima za njegovo provođenje na nivou entiteta i BD BiH, konkretno:

- pravno usklađivanje / preuzimanje i provođenje pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša (Tabela usklađenosti - TP, Upitnik o implementaciji - UI);
- institucionalni aranžmani (organizacija, kapaciteti);
- napredak u provedbi investicionih planova;
- aktivnosti na provedbi izvršenju.
- Redovnu komunikaciju sa zainteresiranim stranama o procesu usklađivanja sa propisima EU u oblasti zaštite okoliša na državnom nivou i nivou entiteta i BD BiH;
- Koordinacija pripreme i izrade nacrti mjesečnih, kvartalnih i godišnjih izvještaja o napretku (za ministra, DEI, Vijeće ministara);
- Koordinacija pripreme i izrade nacrti izvještaja o napretku (periodičnih) za sastanke Pododbora EUD/EZ i EU/BiH.

Proces koordinacije, praćenja i izvještavanja i provedbe procesa usklađivanja propisa u oblasti zaštite okoliša je potrebno uspostaviti i provoditi u skladu sa pozitivnim zakonima, kao što je navedeno ranije u tekstu, u dijelu "Koordinirani strateški pristup usklađivanju".

Svrha praćenja gore opisanog procesa usklađivanja propisa u oblasti zaštite okoliša je pružanje stalnog uvida u tempo provedbe planiranih aktivnosti na usklađivanju propisa, kao osnove za brzo poduzimanje potrebnih mjera koje će osigurati ravnomjeran i kontinuiran napredak na usklađivanju propisa u BiH, u skladu sa SSP-om. Iz ovog razloga, sve strategije, politike i planovi moraju biti fleksibilni i dozvoljavati unošenje neophodnih izmjena i podešavanje prema razvoju situacije u okviru procesa EU integracija u zemlji. Neophodno je usvajanje jasnih i nekomplikiranih procedura za unošenje izmjena na svim upravnim nivoima.

4. TRENUTNA SITUACIJA PO SEKTORIMA 4.1. HORIZONTALNA PITANJA 4.1.1. Uvodne napomene

Bosna i Hercegovina je decentralizirana zemlja sa visokim stepenom zakonodavne autonomije entiteta i BD BiH. U kontekstu zaštite okoliša, vlasti na nivou BiH imaju veoma ograničene nadležnosti, kako je navedeno ranije, i većina pravnih zahtjeva EU je preuzeta, ili će biti preuzeta, u zakonodavstvo entiteta i BD BiH. U ovom trenutku je potrebno naglasiti da je, za potrebe EAS-a, BiH odgovorna za provođenje svih obaveza koje proističu iz međunarodnih ugovora o zaštiti okoliša. Pored toga, nakon što postane članica EU, BiH će imati odgovornost redovnog izvještavanja o okolišu prema vlastima EU u skladu sa Direktivom 91/692/EEZ (SRD).

Konkretna obaveza BiH je efikasna koordinacija radnji vezanih za provođenje međunarodnih ugovora ratificiranih od BiH. Vlasti BiH (državni nivo) su nadležne i odgovorne za koordinaciju i usklađivanje aktivnosti usmjerenih ka punom preuzimanju i provođenju međunarodnih ugovora koji se odnose na pitanja zaštite okoliša. Drugi aspekt koji treba razmotriti u ovom kontekstu je činjenica da je BiH odgovorna za provedbu SSP-a, između ostalog, u preuzimanju pravne stečevine EU u pravni sistem BiH, kako je prethodno detaljno elaborirano. Preuzimanje odgovornosti za efikasnu koordinaciju aktivnosti na zaštiti okoliša na svojoj cjelokupnoj teritoriji i na svim nivoima vlasti je zahtjevan zadatak za BiH, koji ima za cilj uspješno preuzimanje pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša i zatim primjenu usvojenih propisa.

BiH također učestvuje u preuzimanju pojedinih zakonskih akata EU u sklopu provođenja svojih nadležnosti. Na primjer, BiH je usvojila Zakon o slobodnom pristupu informacijama, ¹²⁰

koji se odnosi na sve informacije u posjedu institucija na nivou BiH. Kada je u pitanju preuzimanje ove direktive na slobodu pristupa informacijama o okolišu, BiH ima obavezu preuzeti sve zahtjeve iz ove direktive u propise BiH. BiH je jedna od strana i u dvije međunarodne konvencije o okolišu, Espoo i Arhuskoj konvenciji, ali još nije pristupila/ratificirala protokole i amandmane ovih konvencija.

4.1.2. Utvrđeni nedostaci

Osnovni nedostatak u horizontalnom sektoru je vidljivi nedostatak efikasnih mehanizama za koordinaciju i usklađivanje aktivnosti između institucija nadležnih za okoliš na različitim nivoima. Pored toga, utvrđeni su i određeni nedostaci u pogledu propisa o javnoj dostupnosti informacija o okolišu, konkretno:

- prikupljanje, obrada i podnošenje informacija EU;
- definicije koje nisu potpuno usklađene sa definicijama u relevantnim propisima EU;
- odredbe vezane za pravni interes u proceduri za dobijanje informacija;
- odredbe vezane za troškove dostavljenih informacija;
- odredbe vezane za uspostavljanje registra informacija dostupnih kod institucija nadležnih za okoliš;
- nepostojanje odredbi koje zabranjuju tajnost određenih podataka o zagađenju okoliša.

Uočen je nedostatak u vezi sa pristupanjem/ratifikacijom protokola Espoo konvencije i amandmana na Arhusku konvenciju.

4.1.3. Neki zaključci

U BiH, FBiH, RS i BD BiH je postignut određeni stepen usklađenosti propisa o okolišu sa relevantnim aktima EU. Potrebno je da se ide u pravcu potpunog preuzimanja EU zakonodavstva u oblasti zaštite okoline i njegovoj harmonizaciji u oba entiteta i BD, radi ostvarivanja većeg stepena usklađenosti pravnih propisa iz oblasti zaštite okoliša sa propisima EU.

Horizontalni propisi sami po sebi predstavljaju pravni okvir zaštite okoliša u EU i moraju se razmatrati u svojoj složenosti i multipolarnoj povezanosti sa propisima u različitim sektorima. Pojedinačno preuzimanje nasumično izabranih odredbi se ne može smatrati punim preuzimanjem pravne stečevine EU u oblasti okoliša, pošto, praktično, svi zahtjevi iz horizontalnih propisa moraju biti obuhvaćeni i preuzeti na integralan način.

Do sada provedene analize, a naročito izvještaji o praćenju napretka preuzimanja i provođenja pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša, ¹²¹ odvojeno su posmatrali pojedinačne odredbe. Ovaj pristup može dati određene rezultate i kvantificirati postignute napretke, ali za potpunu usklađenost propisa na nivou FBiH, RS i BD BiH potrebno je razumijevanje krajnjeg cilja i pozicije horizontalnih propisa i pažljiv pristup među odnosima između pojedinačnih pravnih akata. U dijelu teksta koji se odnosi na preuzimanja konkretnih zahtjeva koje postavljaju EU propisi, naglašeno je da je preuzimanje u određenim slučajevima izvršeno samo za pojedinačne odredbe nekih pravnih akata EU, čime je propuštena šansa da se preuzimanje propisa izvrši na integralan način.

Interna komunikacija između institucija nadležnih za okoliš na nivoima BiH, FBiH, RS i BD BiH od ključne je važnosti, s obzirom na složenost ustavne strukture BiH i potrebu za visokim stepenom koordinacije i usklađivanja u procesu preuzimanja, što je jedna od međunarodno prihvaćenih dužnosti države BiH. Ova pozicija zahtijeva aktivno učešće svih uključenih nadležnih institucija. Ovo dalje pretpostavlja detaljnu razradu izvodljivog pristupa koordinaciji u procesu prikupljanja, obrade i podnošenja informacija o preuzimanju, provedbi i izvršenju pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša Evropskoj komisiji i EEA-u. S obzirom na to da se ovo pitanje pojavljuje u svim diskusijama o sektorskim propisima, ovdje ćemo ga detaljno razmotriti, dok će se u nastavku teksta svesti samo na napomenu.

Sistem izvještavanja prema Evropskoj komisiji i EEA regulirat će se putem usvojenog Mehanizma koordinacije. U ovom kontekstu, institucija nadležna za izvještavanje prema Evropskoj komisiji i EEA:

- Prikuplja određene informacije o preuzimanju, provedbi i izvršenju pravne stečevine EU u oblasti okoliša od nadležnih vlasti BiH, entiteta i BD BiH;
- Vršiti prenos informacija Evropskoj komisiji i EEA-u.

Prikupljanje i prenos informacija mora obuhvatiti cjelokupnu teritoriju BiH i može uključivati (ali nije ograničeno) sljedeće:

- Informacije o:
 - metodologiji koja se koristi za mjerenje hemijskog sastava finih čestičnih materija (PM_{2,5});
 - metodologiji uzimanja uzoraka i mjerenja isparljivih organskih jedinjenja (VOC);
 - spiskovima zona i naseljenih mjesta gdje vrijednosti određenih zagađujućih materija prelaze granične vrijednosti iz razloga koji se mogu pripisati prirodnim izvorima - Direktiva o kvalitetu ambijentalnog zraka (dalje u tekstu: "KAV").
- Određene informacije o zonama i naseljenim mjestima gdje vrijednosti arsena, kadmija, žive, nikla i policikličnih aromatičnih ugljovodika u ambijentalnom zraku prelaze relevantne ciljane vrijednosti propisane Aneksom I ove direktive.
- Inventar procjene budućih emisija (Direktiva o GGE-u);
- Informacije o primijenjenom izuzimanju, u smislu trgovine emisijama i informacija od komercijalnih operatera (Direktiva o trgovini emisijama);
- Zahtjevi za dozvolu za skladištenje ugljika (u skladu sa zahtjevima Direktive o skladištenju ugljen dioksida) i ostali povezani materijali koje nadležna institucija treba uzeti u obzir pri:
 - donošenju odluke o izdavanju dozvola za skladištenje ugljika;
 - pripremi nacrtu dozvole za skladištenje ugljika i
 - konačne odluke u vezi sa zahtjevom;
- Državni plan raspodjele za trgovinu emisijama, informacije o izdavanju, držanju, prenosu i otkazu kvota za trgovinu emisijama (Direktiva o trgovini emisijama);
- Informacije (u skladu sa Okvirnom direktivom o otpadu) o:
 - otpadu koji se smatra opasnim, čak i ako se ne pojavljuje kao takav na listi otpada;
 - otpadu koji se ne smatra opasnim, mada se pojavljuje kao takav na listi otpada;
 - izvještaj o postizanju svih ciljeva u vezi s otpadom;
 - opća pravila za oslobađanje od obaveze posjedovanja dozvole;
 - planovi upravljanja otpadom i
 - programi za prevenciju stvaranja otpada;
 - Informacije o smanjenju biorazgradivog otpada koji se odlaže na deponije (Direktiva o deponijama);
- Informacije o, između ostalog:
 - GVE-u;
 - BAT-u;
 - Izvještaji nadležnih institucija o emisijama sumpor dioksida, azot oksida i prašine i energetske unosi itd;
 - određeni podaci za svako veliko postrojenje za spaljivanje (VPS); (u skladu sa Direktivom o industrijskim emisijama - DIE);
 - Informacije o većim nesrećama koje uključuju opasne materije (u skladu sa Direktivom Seveso III);
 - Informacije iz strateških mapa buke i sažeci akcionih planova (u skladu sa Direktivom o buci o okolišu).

Kako bi se ovaj proces olakšao, pri preuzimanju određenih aspekata pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša, propisi u entitetima i BD BiH trebaju uključivati odredbe o proslijeđivanju nadležnoj instituciji informacija o preuzimanju i provođenju određenih pravnih instrumenata, kao i detaljnije odredbe koje se tiču nekih od gore navedenih pitanja, sa ciljem podrške državnom nivou BiH u ispunjavanju svoje međunarodno preuzete dužnosti da o ovim pitanjima pravovremeno obavještava vlasti EU.

4.2. SEKTOR UPRAVLJANJA VODAMA 4.2.1. Pregled

U pogledu preuzimanja pravne stečevine EU u oblasti voda i u skladu sa važećim propisima BiH, BiH igra ulogu u najmanje tri smjera:

- zaključivanju i provođenju međunarodnih ugovora vezanih za upravljanje vodama;
- provođenju efikasne koordinacije i usklađivanja aktivnosti na provedbi i izvršenju međunarodnih ugovora vezanih za upravljanje vodama i
- provođenju efikasne koordinacije i usklađivanja aktivnosti na preuzimanju pravne stečevine EU u oblasti voda u pravne sisteme entiteta i BD BiH, te naknadnu provedbu i izvršenje entitetskih i BD BiH propisa koji sadrže preuzete odredbe pravne stečevine EU u ovoj oblasti.

Iz ugla međunarodnih ugovora, između EU i BiH ne postoji raskorak. Država BiH je jedini partner EU u procesu usklađivanja propisa u oblasti zaštite okoliša. Gledano iz ovog ugla, institucije u BiH imaju odgovornost da osiguraju primjenu pravne stečevine EU u oblasti upravljanja vodama na čitavoj teritoriji BiH. Stoga, za uspješno ispunjenje ove međunarodne obaveze BiH je, u skladu sa Ustavom i ustavima entiteta, te statutom DB BiH, nadležna za koordinaciju i usklađivanje aktivnosti u procesu preuzimanja, provedbe i izvršenja pravne stečevine EU u oblasti upravljanja vodama.

Vodni sektor je izuzetno osjetljive prirode i ima značajne potencijale za uticaj na okoliš drugih zemalja. Sistem upravljanja riječnim slivovima uključuje i potrebu za intenzivnom međunarodnom saradnjom između zemalja koje dijele područje istog riječnog sliva. S obzirom na činjenicu da entitetski i BD BiH zakoni o vodama reguliraju pitanje upravljanja vodama isključivo na svojim teritorijama, ovi zakoni predstavljaju instrumente preuzimanja i stoga moraju biti usklađeni sa ODV-om, uključujući i princip upravljanja vodama na nivou riječnog sliva. Međutim, iz perspektive države BiH, upravljanje vodama predstavlja složeno pitanje pošto su u BiH praktično uspostavljena tri vodna područja rijeke Save kao dijela međunarodnog sliva rijeke Dunav i još dva vodna područja međunarodnog sliva Jadranskog mora, koji se nalaze unutar granica BiH. Uzevši u obzir da su područja riječnog sliva osnovne jedinice u upravljanju vodama, u BiH će biti potrebne jasne koordinacione procedure da bi sva ova područja riječnog sliva djelovala zajednički i koordinirano. Dalje, zemlje koje dijele međunarodni riječni sliv (npr. Dunav ili Sava) su obavezne pripremiti jedinstven plan upravljanja riječnim slivom, koji čini dio ukupnog plana upravljanja određenim riječnim slivom u međunarodnom kontekstu. Stoga postoji jaka potreba za uređenjem ovih aktivnosti kako unutar BiH, tako i na međunarodnom nivou. Upravo zbog ovog zahtjeva uspostavljene su i operativne su Međunarodna komisija za zaštitu rijeke Dunav i Međunarodna komisija za sliv rijeke Save. Jedinstveni planovi upravljanja za sliv rijeke Dunav i sliv rijeke Save su već doneseni.

Koordinacija i usklađivanje aktivnosti u ovom kontekstu ne znači uplitanje u ili intervenciju nad ustavno-pravnim nadležnostima institucija za zaštitu okoliša u BiH. Cilj kreiranja efektivnog mehanizma za koordinaciju i usklađivanje je omogućiti adekvatan odgovor na postojeće međunarodne obaveze BiH, odnosno na pravno obavezujuće zahtjeve EU u vezi sa vodama.

Pravilnik o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće ¹²² propisuje zahtjeve i standarde koje mora ispunjavati voda za piće, uključujući:

- maksimalne dozvoljene vrijednosti za parametre ispravnosti i kvaliteta vode;
- metodologiju laboratorijskog testiranja i
- mjere za praćenje zdravstvene ispravnosti vode za piće.

Osnovni cilj ovog pravilnika je zaštita ljudskog zdravlja od negativnih efekata bilo kakve kontaminacije vode namijenjene za ljudsku upotrebu, osiguravanjem zdravstvene ispravnosti vode. Pravilnik je pripremila Agencija za sigurnost hrane BiH, u bliskoj saradnji sa nadležnim vlastima u entitetima i BD BiH. Sadrži odredbe kojim se preuzmaju zahtjevi Direktive o vodi za piće.

Pravilnik o prirodnim mineralnim i prirodnim izvorskim vodama ¹²³ propisuje elementarne zahtjeve vezane za zdravstvenu ispravnost i kvalitet koje prirodne mineralne i prirodne izvorske vode moraju zadovoljiti; postavlja uvjete za upotrebu i priznavanje prirodne mineralne i prirodne izvorske vode, kao i sadržaj njihove deklaracije. ¹²⁴

U Republici Srpskoj na snazi je Pravilnik o ispravnosti vode za piće ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 75/15).

4.2.2. Osnovni utvrđeni nedostaci

Osnovni utvrđeni nedostaci obuhvataju sljedeće:

- Nivo koordinacije i usaglašavanja aktivnosti u procesu preuzimanja EU zakonodavstva između različitih nivoa vlasti nije zadovoljavajući;
- Postojeći ljudski i finansijski kapaciteti ne osiguravaju potrebnu osnovu za dugoročnu održivost i implemeentaciju EU zakonodavstva i međunarodnih obaveza te je potrebno poboljšati postojeću institucionalnu infrastrukturu.

4.2.3. Institucionalni aspekti

U skladu sa Pavilnikom o unutrašnjoj organizaciji Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH od 15. jula 2016. godine, formiran je Sektor za vodne resurse, turizam i zaštitu okoliša, koji je podijeljen na tri odsjeka: Odsjek za vodne resurse, Odsjek za turizam i Odsjek za zaštitu okoliša.

Odsjek za vodne resurse vrši koordinaciju aktivnosti vezanih za vodni sektor.

U skladu sa Zakonom o hrani BiH, ¹²⁵ voda namijenjena za ljudsku potrošnju (pitka voda) je prehrambeni proizvod i potpada pod pravni režim ovog zakona. U Republici Srpskoj voda namijenjena za ljudsku upotrebu je obuhvaćena Zakonom o hrani ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 19/17).

Agencija za sigurnost hrane, u saradnji sa nadležnim institucijama entiteta i BD BiH i laboratorijama za kontrolu hrane, nadležnim inspektoratima i institucijama javnog zdravstva u BiH, je odgovorna za:

- prikupljanje i obradu podataka o sigurnosti vode za piće;
- ocjenu rizika za zdravlje ljudi;
- educiranje zainteresiranih strana;
- saradnju sa domaćim i međunarodnim institucijama u oblasti sigurnosti hrane;
- promociju naučnih istraživanja iz svog domena.

4.3. SEKTOR UPRAVLJANJA OTPADOM 4.3.1. Pregled

Na državnom nivou u BiH postoji samo jedan propis koji se odnosi na otpad, Pravilnik o zbrinjavanju farmaceutskog otpada. ¹²⁶ Ovaj pravilnik sadrži odredbe kojima su preuzete određene definicije iz Okvirne direktive o otpadu, odredbe o hijerarhiji otpada, planu za upravljanje otpadom, prikupljanje, preradu i označavanje otpada. Pravilnik se odnosi samo na farmaceutski otpad. Po ovom Pravilniku, nadležna institucija je Agencija za lijekove i medicinska sredstva BiH. Propisi BiH koji se odnose na upravljanje otpadom su navedeni u Tabeli 3.

Tabela III: PROPISI O UPRAVLJANJU OTPADOM NA NIVOU BiH

Br.	Naslov
1.	Zakon o lijekovima i medicinskim sredstvima ("Sl. glasnik BiH", br. 58/08)
2.	Pravilnik o zbrinjavanju farmaceutskog otpada ("Sl. glasnik BiH", br. 23/11)
3.	Zakon o statistici BiH ("Sl. glasnik BiH", br. 26/04 i 42/04)

4.3.2. Utvrđeni nedostaci

Precizno utvrđivanje nedostataka u efektivnom i efikasnom ispunjavanju međunarodnih obaveza BiH u oblasti otpada nije pokriveno EAS-om, osim u kontekstu usklađivanja propisa sa pravnom stečevinom EU. Više pojedinosti o tome nalazit će se u relevantnim strateškim dokumentima FBiH, RS i BD BiH namijenjenim provedbi EAS-a na njihovim teritorijama.

4.4. KVALITET ZRAKA I KLIMATSKE PROMJENE 4.4.1. Preuzimanje propisa 4.4.1.1. Okvirne napomene

Preuzimanje propisa u oblasti kvaliteta zraka u BiH je već započeto i uspostavljene su nadležne institucije. Entiteti i BD BiH su usvojili propise kojima se djelimično preuzima pravna stečevina EU o kvalitetu zraka i klimatskim promjenama. Međutim, postoji potreba za izmjenama postojećih propisa i uvođenje novih propisa kako bi se relevantni pravni instrumenti EU preuzeli u potpunosti. Određivanje zona i naseljenih mjesta mora predstavljati prioritet u svim dijelovima BiH. O vremenskim ograničenjima za postavljanje graničnih vrijednosti za određene zagađujuće materije obuhvaćene pravnim instrumentima o kvalitetu zraka je moguće pregovarati sa Komisijom u kasnijim fazama pridruživanja BiH Evropskoj uniji.

Granične vrijednosti emisija u BiH definirane su propisima usvojenim od nadležnih institucija u oba entiteta. Nadležne institucije u BiH moraju postići dogovor o usaglašenim graničnim vrijednostima emisija i omogućiti industrijama u zemlji da se postepeno prilagode strogim standardima kvaliteta vezanim za okoliš. Ciljne vrijednosti trebaju odgovarati nacionalnim gornjim graničnim vrijednostima emisija u zemljama sa sličnim industrijskim djelatnostima kao BiH.

Postoje veliki nedostaci u pogledu preuzimanja pravnih instrumenata o emisijama u zrak, koje uključuju, između ostalog, Direktivu o VOC-u u benzinu, Direktivu o fazi II rekuperacije benzinskih para i Direktivu o bojama.

U Republici Srpskoj se Pravilnikom o uvjetima za ograničenje i zabranu proizvodnje, prometa i korištenja hemikalija, ¹²⁷ koji je donesen na osnovu Zakona o hemikalijama, propisuje sadržaj isparljivih organskih jedinjenja u bojama i lakovima koji se nanose na zgrade, njihovu opremu i ugradne dijelove, te u sredstvima i premazima za reparaciju drumskih vozila, a u skladu sa Direktivom 2004/42/CE. Također je interesantno nepostojanje propisa o POZ-u, naročito zbog toga što je BiH potpisnik Štokholmske konvencije o postojećim organskim zagađujućim materijama i teži da postane potpisnik Protokola o POZ-u iz Evropske konvencije o dalekosežnom prekograničnom zagađenju zraka. U Republici Srpskoj su, u skladu sa Pravilnikom o uvjetima za ograničenje i zabranu proizvodnje, prometa i korištenja hemikalija, regulirana ograničenja i zabrane proizvodnje, prometa i upotrebe ovih supstanci.

Što se tiče kvaliteta i sadržaja goriva, Odluka o kvalitetu tečnih naftnih goriva ¹²⁸ usvojena je na državnom nivou. Ova odluka propisuje zahtjeve kvaliteta goriva, uključujući i sadržaj sumpora. Zakoni o zaštiti zraka FBiH, RS i BD BiH sadrže pravne osnove za usvajanje sekundarnih propisa o metodologiji mjerenja i kontrole sadržaja sumpora u gorivima. Nijedan od ovih pravnih instrumenata još nije usvojen.

Kada je u pitanju emisija GHG-a (STE), BiH ima priliku da uspostavi funkcionalan sistem i integriira relevantne dijelove tog sistema sa postojećim sistemom u zemlji, npr. sistemom za izdavanje okolišnih dozvola, čime bi se najbolje iskoristili njegovi ograničeni resursi. Sve zemlje članice, bez obzira jesu li to zemlje iz Aneksa I Kjoto protokola ili ne, su obavezne da učestvuju u STE-u. Ovo se odnosi i na BiH, koja nije obuhvaćena Aneksom I. BiH će morati preuzeti pravne instrumente EU koji se odnose na GHG. Međutim, njihovo preuzimanje ne mora predstavljati vrhunski prioritet. Odluka o uspostavljanju ovlaštenog tijela za provedbu Mehanizma čistog razvoja (CDM) Kjoto protokola UNFCCC-a u BiH ¹²⁹ pruža priliku subjektima odgovornim za razvoj projekata da pretoče smanjenja emisija u jedinice kojima se može trgovati na STE-u.

Tabela IV: PROPISI O KVALITETU ZRAKA I KLIMATSKIM PROMJENAMA NA NIVOU BiH

Br.	Naslov
1.	Zakon o osnovama sigurnosti saobraćaja na putevima u BiH ("Sl. glasnik BiH", br. 6/06, 75/06, 44/07, 84/09, i 48/10)
2.	Pravilnik o homologaciji vozila, dijelova, uređaja i opreme vozila (Sl. glasnik BiH", br. 41/08)
3.	Uputstvo o provođenju postupka homologacije tipa vozila (Sl. glasnik BiH", br. 89/10)
4.	Uputstvo o provođenju postupka homologacije pojedinačnog vozila (Sl. glasnik BiH", br. 89/10)
5.	Odluka o najnižim tehničkim zahtjevima za novoproducirana i korištena vozila pri homologaciji tipa vozila i homologaciji pojedinačnog vozila (Sl. glasnik BiH", br. 89/10)
6.	Odluka o kvalitetu tečnih naftnih goriva ("Sl. glasnik BiH", br. 27/02, 28/04, 16/05, 14/06, 22/07, 101/08, 71/09, 58/10 i 73/10)
7.	Odluka o uvjetima i načinu provođenja Montrealskog protokola i postepenog isključivanja iz upotrebe supstanci koje oštećuju ozonski omotač u BiH (Sl. glasnik BiH", br. 36/07)
8.	Odluka o uspostavljanju ovlaštenog tijela za provedbu Mehanizma čistog razvoja (CDM) Kjoto protokola UNFCCC-a u BiH (Sl. glasnik BiH", br. 102/10)

4.4.1.2. Pregled preuzetih propisa 4.4.1.2.1. Kvalitet zraka i emisije u zrak

Na nivou BiH nisu usvojeni propisi koji se odnose na kvalitet ambijentalnog zraka i emisije u zrak, s obzirom na to da je ovaj segment u isključivoj nadležnosti entiteta.

4.4.1.2.2. Standardi za goriva i pravni instrumenti vezani za GHG

Vijeće ministara BiH je usvojilo Odluku o kvalitetu tečnih naftnih goriva,¹³⁰ koja propisuje uvjete i kvalitet koji moraju posjedovati tečna naftna goriva koja se u BiH koriste za pokretanje motora sa unutrašnjim sagorijevanjem, kao i tečnih goriva namijenjenih proizvodnji energije sagorijevanjem. Odluka propisuje standarde za fizičke i hemijske karakteristike tečnih naftnih goriva, njihove gornje granice emisija, procedure i metodologiju za ocjenjivanje ovih karakteristika, označavanje i pružanje dokaza da je kvalitet goriva u skladu sa zahtjevima ove odluke, kao i praćenje i način izbora kompetentnih institucija koje će provoditi ovu odluku, uključujući i potrebne kompetencije. Odluka također sadrži odredbe o sadržaju sumpora u naftnim gorivima i nafti, mada vrijednosti nisu sasvim usklađene sa onima koje su navedene u Direktivi. Pored toga, Odluka ne uključuje odredbe o izvještavanju.

Odluka o uvjetima i načinu provođenja Montrealskog protokola i postepenog isključivanja iz upotrebe supstanci koje oštećuju ozonski omotač u BiH¹³¹ propisuje uvjete za provedbu međunarodnih obaveza koje proističu iz Bečke konvencije o zaštiti ozonskog omotača (1985) i Montrealskog protokola (1987) Konvencije, sa izmjenama. Odluka, između ostalog, sadrži odredbe o uvozu i izvozu ovih materija, kao i uvoz i izvoz proizvoda koji sadrže ove materije.

4.4.1.3. Utvrđeni nedostaci u preuzimanju

U navedenom zakonodavstvu su utvrđeni sljedeći nedostaci:

- Odluka o kvalitetu tečnih naftnih goriva ne sadrži sljedeće:
- sve relevantne definicije (odnosno, nedostaju: definicija Američkog društva za testiranje i materijalne metode, kritičnog opterećenja);
- odredbe o stavljanju u promet benzina i dizela;
- odredbe o određivanju dobavljača odgovornih za praćenje i izvještavanje o životnom ciklusu emisija gasova staklene bašte po jedinici energije dobijene iz isporučenog goriva ili energije;
- iste parametre za sadržaj sumpora u gorivu i nafti.
- Propisi koji se odnose na pokretne mašine koje se koriste u izvancestovnom saobraćaju ne postoje;
- Propisi o supstancama koje oštećuju ozonski omotač ne sadrže odredbe o trgovini sa zemljama koje nisu potpisale Montrealski protokol i curenju i emisijama kontroliranih supstanci.

4.4.2. Trenutne institucionalne postavke

U skladu sa Odlukom o kvalitetu tečnih naftnih goriva¹³², ocjenu kvaliteta tečnih goriva provode inspeksijske službe.

U skladu sa Odlukom o uvjetima i načinu provođenja Montrealskog protokola i postepenog isključivanja iz upotrebe supstanci koje oštećuju ozonski omotač u BiH,¹³³ institucija nadležna za izdavanje dozvola za uvoz i izvoz supstanci koje oštećuju ozonski omotač i uvoz i izvoz proizvoda koji sadrže ove supstance (provedba Montrealskog protokola) je MVTEO, uz prethodno izdatu saglasnost od Federalnog ministarstva okoliša i turizma (FMOIT), Ministarstva za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju (MPUGE) i Odjeljenja za prostorno planiranje i imovinsko-pravne poslove Brčko Distrikta BiH (OPPIPP), zavisno od sjedišta uvoznika/izvoznika.

Vijeće ministara je usvojilo i Odluku o osnivanju ovlaštenog organa za provođenje projekata Mehanizma čistog razvoja Kjoto protokola Okvirne Konvencije UN-a o promjeni klime u Bosni i Hercegovini¹³⁴ (Službeni glasnik BiH 102/10) i Odluku o dopuni Odluke o osnivanju ovlaštenog organa za provođenje projekata Mehanizma čistog razvoja Kjoto protokola Okvirne Konvencije UN-a o promjeni klime u Bosni i Hercegovini¹³⁵ (Službeni glasnik BiH br. 45/15).

Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju Republike Srpske je određeno od Vijeća ministara BiH za operativnu fokalnu tačku u ime BiH za potrebe Okvirne Konvencije UN-a o promjeni klime (UNFCCC). U skladu s tim, Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju Republike Srpske zastupa zemlju u provedbi aktivnosti vezanih za UNFCCC i vrši koordinaciju djelovanja svih drugih organa, na svim nivoima, u kontekstu provođenja zahtjeva koji proističu iz Konvencije.

4.5. INDUSTRIJSKO ZAGAĐENJE 4.5.1. Trenutna situacija

Nivo BiH nije nadležan u operativnom smislu za sektor industrijskog zagađenja.

Podaci prikupljeni za PRTR na entitetskom nivou se za sada ne prosljeđuju institucijama EU, niti su dostupni na internetu. Ne postoje propisi koji reguliraju:

- dodjelu ovlaštenja na nivou BiH za izvještavanje prema institucijama EU;
- sadržaj i strukturu PRTR-a BiH;
- slobodu pristupa BiH PRTR-u putem interneta;
- pojedinačne dužnosti u smislu podnošenja izvještaja;
- ispunjavanje međunarodnih obaveza, sa naglaskom na implementaciju, npr. Protokola o SPO (Kijev, 2003) i Arhuske konvencije.

S ciljem regulacije ovih pitanja, izrađen je Nacrt (u formatu isporučevina IPA 2007 projekta *Podrška implementaciji Direktive o IPKZ-u*) kompleta tekstova pravnih instrumenata za BiH, FBiH, RS i BD BiH.¹³⁶ Tekstovi su međusobno usklađeni.

4.6. HEMIKALIJE 4.6.1. Status preuzimanja 4.6.1.1. Uvodne napomene

U preuzimanju pravne stečevine EU u oblasti hemikalija, BiH ima sljedeću ulogu:

- zaključivanje međunarodnih ugovora i ispunjavanje međunarodnih obaveza koje iz njih proističu (što je isključiva nadležnost države BiH);
- određivanje adekvatnih okvira za koordinaciju i usklađivanje razvoja, usvajanja, provedbe i primjene efikasnog pravnog sistema za hemikalije.

Institucije nadležne za oblast hemikalija u BiH trebaju vršiti usklađivanja aktivnosti na preuzimanju, provođenju i izvršenju pravne stečevine EU te uspostaviti partnerstvo i komunikaciju o hemikalijama sa Evropskom agencijom za hemikalije.

Za strukturiran pristup vlasti nadležnih za okoliš u aktivnostima BiH na usklađivanju propisa u oblasti hemikalija, neophodno je usvajanje i primjena adekvatnih DSIP-ova i APID-a, kako su konceptualno razrađeni u ovoj strategiji.

Propisi o hemikalijama u BiH obuhvataju pravne instrumente navedene u Tabeli V.

Tabela V: PROPISI O HEMIKALIJAMA NA NIVOU BiH

Br.	Naslov
1.	Zakon o fitofarmaceutskim sredstvima ("Sl. glasnik BiH", br. 49/04)
2.	Odluka o zabrani registracije, uvoza i prometa aktivnih materija ("Sl. glasnik BiH", br. 55/08, 35/10, 79/10 i 63/11)
3.	Odluka o zabrani registracije, uvoza i prometa aktivnih materija ("Sl. glasnik BiH", br. 47/09, 15/10, 02/11 i 06/12)
4.	Odluka o zabrani registracije, uvoza i prometa fitofarmaceutskih sredstava koja sadrže aktivnu materiju butoksikarboksim ("Sl. glasnik BiH", br. 72/10)
5.	Odluka o zabrani registracije, uvoza i prometa fitofarmaceutskih sredstava koja sadrže aktivnu materiju bifentim ("Sl. glasnik BiH", br. 72/10)
6.	Spisak aktivnih materija dozvoljenih za upotrebu u fitofarmaceutskim sredstvima u BiH ("Sl. glasnik BiH", br. 3/12)
9.	Pravilnik o zaštiti pokusnih životinja i uvjeti koje moraju ispunjavati pravne osobe koje provode eksperimente na životinjama ("Sl. glasnik BiH", br. 46/10)

4.6.1.2. Pregled

Zakon o hrani propisuje definiciju "kontaminanta" i postavlja pravnu osnovu za postupke koji se moraju provesti tokom prerade, pripreme, obrade, pakovanja, transporta i skladištenja hrane koja sadrži takve ("kontaminante") supstance ili mogući uticaj na okoliš. Pravilnik o maksimalno dozvoljenim količinama za određene kontaminante u hrani propisuje najveće dozvoljene koncentracije nitrata, mikotoksina, metala, metaloida, 3-monokloropropan-1,2-diola (3-MCPD), policikličnih aromatskih ugljovodika, dioksina i polihlorovanih bifenila sličnih dioksinima u hrani, kao i mjere koje je potrebno poduzeti u slučaju prelaska maksimalnih dozvoljenih koncentracija. Odredbe ovog pravilnika su u skladu sa relevantnim propisima EU. Procedure za prikupljanje podataka i procjenu rizika od kontaminanata i njihovih ostataka u hrani su na nivou BiH obuhvaćene Zakonom o hrani. Prikupljanje, analiza i sumiranje potrebnih podataka su u domenu odgovornosti Agencije za sigurnost hrane BiH i njenih partnera i saradnika unutar BiH.

*Zakon o fitofarmaceutskim sredstvima BiH*¹³⁷ regulira transport i praćenje, registraciju aktivnih supstanci u formi FFS-a, registraciju FFS-a, izdavanje dozvola na osnovu Zakona, transport, upotrebu i praćenje FFS-a, ostatke FFS-a, vođenje registra FFS-a i distributera FFS-a, razmjenu podataka i dokumentiranje FFS-a, tehničke zahtjeve za uređaje i primjenu FFS-a, nadležnost tijela odgovornih za provedbu Zakona i sekundarnih propisa usvojenih s ciljem provedbe Zakona.

Na nivou BiH, odnosno za cjelokupnu teritoriju zemlje, nisu postavljena pravila o klasifikaciji, pakovanju i označavanju hemikalija. Ove aktivnosti su u nadležnosti entiteta i BD BiH.

Zakon o fitofarmaceutskim sredstvima BiH preuzima zahtjeve EU Direktive 91/414/EEZ o trgovanju pesticidima i postupku registracije FFS-a. Tijelo nadležno za registraciju je Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja.¹³⁸ BiH još nije usvojila sekundarne propise u skladu sa Zakonom, kojima bi se preuzeli Aneksi I - IV Direktive. U bliskoj saradnji sa nadležnim vlastima FBiH i RS, Uprava BiH je usvojila Spisak aktivnih materija dozvoljenih za upotrebu u fitofarmaceutskim sredstvima u BiH,¹³⁹ kojim su preuzeti zahtjevi Aneksa I Direktive, odnosno nove Uredbe (EU) br. 540/od 25. maja 2011. godine, kojom se provodi Uredba (EZ) br. 1107/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća u pogledu spiska dozvoljenih aktivnih materija.

Još nije uspostavljena procedura za prikupljanje podataka i procjenu rizika FFS-a, kako nalažu propisi EU. Ovo pitanje također je u nadležnosti entiteta i BD BiH. Član 12. Zakona o fitofarmaceutskim sredstvima BiH propisuje postupak za postavljanje ograničenja u trgovini i upotrebi fitofarmaceutskih sredstava. Do sada je Vijeće ministara BiH usvojilo sekundarne propise (odluke) koje zabranjuju promet određenih aktivnih materija koje se nalaze u FFS-u, kako je navedeno u Tabeli VI ispod:

Tabela VI: PROPISI O ZABRANI PROMETA AKTIVNIH MATERIJIA NA NIVOU BiH

Br.	Naslov
1.	Odluka o zabrani registracije, uvoza i prometa aktivnih materija ("Sl. glasnik BiH", br. 55/08, 35/10, 79/10 i 63/11)
2.	Odluka o zabrani registracije, uvoza i prometa aktivnih materija ("Sl. glasnik BiH", br. 47/09, 15/10, 02/11 i 06/12)
3.	Odluka o zabrani registracije, uvoza i prometa fitofarmaceutskih sredstava koja sadrže aktivnu materiju butoksikarboksim ("Sl. glasnik BiH", br. 72/10)
4.	Odluka o zabrani registracije, uvoza i prometa fitofarmaceutskih sredstava koja sadrže aktivnu materiju bifentin ("Sl. glasnik BiH", br. 72/10)

Kontrolu uvoza FFS-a vrši fitosanitarna inspekcija na graničnim prelazima ovlaštenim za promet FFS-a. FFS se može uvesti isključivo uz posjedovanje dozvole koju izdaje Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja.

Pravilnikom o zaštiti pokusnih životinja i uvjetima koje moraju ispunjavati pravne osobe koje provode eksperimente na životinjama.¹⁴⁰ Pravilnik je usklađen sa Direktivom 86/609/EEZ, koja obuhvata izdavanje dozvola za eksperimente na životinjama. Vlast nadležna za izdavanje ovih dozvola je Ured za veterinarstvo u sklopu MVTEO-a.

4.6.1.3. Osnovni utvrđeni nedostaci

U zakonodavstvu BiH su utvrđeni sljedeći nedostaci:

- Ustavom i zakonima definirane su nadležnosti entitetskih organa u reguliranju upravljanja hemikalijama, te je saradnju nadležnih organa potrebno uspostaviti u skladu sa sistemom koordinacije procesa evropskih integracija u BiH.
- Vezano za legislativu upravljanja hemikalijama, potrebno je usvojiti nove ili ažurirati postojeće propise u Republici Srpskoj i Federaciji BiH, na koordiniran i usaglašen način.
- Jasna podjela zadataka između vlasti nadležnih za upravljanje hemikalijama u FBiH, RS i BD BiH u pogledu informiranja državnih vlasti o koracima poduzetim u sklopu procedure detaljnog vođenja registra koju nalažu EU propisi o hemikalijama treba biti definirana sistemom koordinacije procesa evropskih integracija u BiH.

4.6.2. Trenutna institucionalna postavka

REACH je glavni pravni instrument EU koji regulira hemikalije i sigurnost njihove upotrebe unutar EU. Slijedi kratak pregled u ovom kontekstu, koji navodi institucije u BiH koje su nadležne u oblasti hemikalija i odgovorne osigurati da BiH ispoštuje sve relevantne zahtjeve EU.

Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja je administrativno tijelo u sklopu MVTEO-a, odgovorno za zaštitu zdravlja bilja, proizvodnju i promet sjemena i sadnog materijala, zaštitu novih sorti, promet i upotrebu fitofarmaceutskih sredstava i mineralnih đubriva. Odlukom Vijeća ministara BiH,¹⁴¹ Uprava je uspostavljena kao nadležna vlast odgovorna za koordinaciju i provedbu Roterdamske konvencije¹⁴² u BiH i, shodno tome, sve povezane obaveze koje proističu iz pravne stečevine EU koja se odnosi na implementaciju Roterdamske konvencije.

Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja je nadležna za:

- podnošenje procjena Sekretarijatu Roterdamske konvencije o budućem uvozu hemikalija na koje se primjenjuje postupak prethodnog pristanka;
 - slanje obavijesti Sekretarijatu Konvencije o izvozu hemikalija;
 - podnošenje prijedloga za unošenje opasnih pesticida u Aneks III Konvencije;
 - omogućavanje pristupa informacijama o odredbama Konvencije relevantnim vlastima i drugim zainteresiranim stranama;
 - provedbu Zakona o fitofarmaceutskim sredstvima BiH,¹⁴³ koji propisuje postupke registracije, nadzora nad trgovinom i prometom aktivnih materija i fitofarmaceutskih sredstava.
- Ured za veterinarstvo je osnovan Zakonom o veterinarstvu BiH¹⁴⁴ i Odlukom Vijeća ministara BiH od 18. decembra 2000. godine, kao tijelo pod direktnom jurisdikcijom MVTEO-a. Zakon propisuje svrhu veterinarskih usluga u BiH i određuje sljedeće odgovornosti Ureda za veterinarstvo:
- unapređenje i poboljšanje zdravlja životinja;
 - provedbu sistema za identifikaciju i praćenje kretanja životinja (AIMCS);
 - propisivanje mjera zaštite populacija kroz kontrolu bolesti životinja i prevenciju prenošenja takvih bolesti sa životinja na ljude;
 - osiguravanje sigurnosti sirovina i prehrambenih proizvoda životinjskog porijekla;
 - osiguravanje sigurnosti vode za životinje;
 - osiguravanje provođenja mjera za zaštitu okoliša od zagađenja patogenima koji se javljaju kod životinja i uvjeta vezanih za higijenu i sigurnost životinja u sklopu zaštite zdravlja životinja;
 - provedbu mjera dezinfekcije, zaprašivanja i kontrole štetočina;
 - zaštitu životinja od okrutnosti i patnje i osiguravanje dobrobiti životinja;
 - pružanje podrške u veterinarskoj edukaciji i informiranje javnosti.¹⁴⁵

Ured za veterinarstvo BiH je u oblasti hemikalija nadležan za reguliranje pitanja zaštite životinja koje se koriste za naučna ispitivanja. Ured za veterinarstvo BiH snosi pravnu odgovornost za provođenje svojih nadležnosti na usklađen način i u skladu sa operativnim aktivnostima entitetskih veterinarskih službi.

Agencija za sigurnost hrane BiH je nezavisna upravna organizacija, osnovana u skladu sa Zakonom o hrani i Odlukom Vijeća ministara BiH. Agencija je odgovorna za sljedeće aktivnosti:

- analizu rizika (ocjenu, upravljanje i komunikaciju o rizicima);
- pokretanje, pripremu, izradu nacrti i podnošenje prijedloga propisa o hrani;
- pružanje savjeta i naučne i tehničke podrške zakonodavstvu i politici BiH u svim oblastima koje imaju direktan ili indirektan uticaj na hranu i hranu za životinje;
- pružanje informacija o svim pitanjima iz svoje nadležnosti i informacija o rizicima;
- davanje mišljenja o proizvodima, uključujući prehrambene proizvode i hranu za životinje vezano uz genetski modificirane organizme;
- promocija i koordinacija razvoja jedinstvenih metodologija procjene rizika, u sklopu svojih redovnih aktivnosti;
- uspostavljanje sistema i mreže organizacija koje djeluju u okviru djelatnosti Agencije i odgovara za njihovo djelovanje;
- obavljanje drugih poslova potrebnih za provođenje svojih ovlaštenja i odgovornosti.

4.7. ZAŠTITA PRIRODE 4.7.1. Napomene o preuzimanju

Po Ustavu BiH, BiH ima nadležnosti za zaključivanje međunarodnih ugovora i koordinaciju aktivnosti u sektoru zaštite prirode.

4.7.2. Osnovni utvrđeni nedostaci

U zakonodavstvu BiH su utvrđeni sljedeći nedostaci:

- BiH nije potpisnik sljedećih međunarodnih ugovora koji čine sastavni dio pravne stečevine EU u oblasti zaštite prirode:
- Bonna konvencija od 23. jula 1979. godine o konzervaciji migratornih vrsta divljih životinja;
- Sporazum od 16. juna 1995. godine o konzervaciji afričko-evroazijskih vodenih migratornih močvarnih ptica, ali i drugih međunarodnih sporazuma.

Vijeće ministara je na sjednici održanoj 13. jula 2011. godine usvojilo Strategiju zaštite biološke i pejzažne raznolikosti BiH za period 2008-2015. Ovaj dokument sadrži osnovna uputstva za efikasno i održivo upravljanje biološkom i pejzažnom raznolikošću. Odluka je zasnovana na istraživačkoj studiji pod nazivom "BiH - ZEMLJA RAZNOLIKOSTI".¹⁴⁶ Provođenje Strategije prati Vijeće ministara BiH i MVTEO, u saradnji sa nadležnim entitetskim vlastima.

Federalno ministarstvo okoliša i turizma je postavljeno za operativnu fokalnu tačku u ime BiH za potrebe Konvencije o biološkoj raznolikosti (KBR). U skladu s tim, Federalno ministarstvo zastupa zemlju u provedbi aktivnosti vezanih za KBR i vrši koordinaciju djelovanja svih drugih organa, na svim nivoima, u kontekstu provođenja zahtjeva koji proističu iz KBR-a.

4.8. BUKA U OKOLIŠU 4.8.1. Napomene o preuzimanju 4.8.1.1. Uvodne napomene

Propisi BiH o buci u okolišu su navedeni u Tabeli VII.

Tabela VII: PROPISI O BUCI U OKOLIŠU NA NIVOU BiH

Br.	Naslov
1.	Zakon o zrakoplovstvu BiH ("Sl. glasnik BiH", br. 39/09)
2.	Pravilnik o početnoj homologaciji zrakoplova i zrakoplovnih komponenti ("Sl. glasnik BiH", br. 21/06)
3.	Pravilnik o aerodromima ("Sl. glasnik BiH", br. 9/11)
4.	Pravilnik o dozvoljenim nivoima buke ("Sl. novine SRBiH", br. 46/89)

4.8.1.2. Pregled

Propisi EU koji se odnose na saobraćaj su djelimično preuzeti u pravni sistem državnog nivoa u BiH. Na primjer, Direktiva o gumama na motornim vozilima je dio sistema za odobravanje tipskih vozila (*EZ WVTA* sistem). U skladu sa Uputstvom o provođenju postupka homologacije tipa vozila i Uputstvom o provođenju postupka homologacije pojedinačnog vozila, ¹⁴⁷ usvojenih od ministra komunikacija i prometa BiH, Potvrda o usklađenosti (dio *EZ WVTA* procedure) se može regulirati u BiH kako bi se izbjeglo ponavljanje procedure. S obzirom na to da su zahtjevi ove direktive dio *EZ WVTA* sistema, obaveze koje proističu iz Direktive su preuzete u propise BiH. Pored toga, članovi 8, 11. i Aneks IV Odluke o najnižim tehničkim zahtjevima za novoproducirana i korištena vozila pri homologaciji tipa vozila i homologaciji pojedinačnog vozila, ¹⁴⁸ usvojene od strane ministra komunikacija i prometa BiH, djelimično se preuzimaju zahtjevi Direktive o buci motocikala. Direktive o avionskoj buci su preuzete u propise BiH putem relevantnih propisa na državnom nivou koji se odnose na civilno zrakoplovstvo, uglavnom kroz Zakon o zrakoplovstvu BiH, ¹⁴⁹ Pravilnik o početnoj homologaciji zrakoplova i zrakoplovnih komponenti ¹⁵⁰ i Pravilnik o aerodromima. ¹⁵¹ Propisi o buci u okolišu i uređajima za upotrebu na otvorenom uskoro bi mogli biti usvojeni; određene aktivnosti na njihovom usvajanju već su u toku u FBiH.

4.8.1.3. Utvrđeni nedostaci

- Propisima o saobraćajnoj buci na nivou BiH su samo djelimično preuzeti zahtjevi relevantne direktive (odnosno smanjene granične vrijednosti za buku iz motornih vozila) i
- Pravni instrumenti BiH o željezničkoj buci uopće ne preuzimaju zahtjeve EU.

4.8.2. Nadležne institucije BiH

U skladu sa postojećim propisima na državnom nivou, ¹⁵² Uputstvom o provođenju postupka homologacije tipa vozila ¹⁵³ i Uputstvom o provođenju postupka homologacije pojedinačnog vozila, ¹⁵⁴ institucija nadležna za saobraćajnu buku je MKP BiH, koja je također nadležna za homologaciju vozila. Registracija vozila u BiH nije moguća ukoliko se ne zadovolje zahtjevi ovih i drugih relevantnih propisa na državnom nivou. Izdavanje registracije za vozila obavljaju nadležna ministarstva unutrašnjih poslova unutar BiH (RS, kantoni). Direkcija za civilno zrakoplovstvo je nadležna za avionsku buku, kako je propisano Zakonom o zrakoplovstvu BiH, ¹⁵⁵ Pravilnikom o početnoj homologaciji zrakoplova i zrakoplovnih komponenti ¹⁵⁶ i Pravilnikom o aerodromima. ¹⁵⁷

VI EKONOMSKI ASPEKTI USKLADIVANJA PROPISA I. POČETNA SITUACIJA I.1. TRENUTNI UVJETI IZ EKONOMSKE / FINANSIJSKE PERSPEKTIVE

Fundamentalni aspekt svake strategije je određivanje njenih troškova. Ovo nazivamo ekonomskim nedostacima ili troškovima usklađivanja propisa.

U procesu zadovoljavanja zahtjeva koje pravna stečevina EU postavlja za BiH, BiH se susreće sa velikim ekonomskim i finansijskim izazovima. Iznos investicija i troškovi operacija i održavanja neophodni za premošćivanje ekonomskih nedostataka su visoki, potreban je i duži vremenski period, a postoje i brojna ograničenja koja proističu iz prihvatljivosti potrošačima, državnih investicionih kapaciteta u oblasti projekata zaštite okoliša, dostupnosti donatorskih sredstava, kapaciteta za održivo finansiranje itd.

Iskustva novih zemalja članica EU (2004 i 2007) daju jasno upozorenje o tome šta bi BiH trebala pokušati izbjeći. Zemlje članice koje su pristupile EU 2004. godine su u velikom broju slučajeva naišle na velike teškoće u preuzimanju strukturalnih i kohezivnih fondova i, u nekoliko slučajeva, nedostaci u pripremi, provođenju tendera ili realizaciji su rezultirali time da je Komisija primijenila finansijske korektivne mjere. Nakon pristupanja 2007. godine, Rumunija i Bugarska su efektivno počele puniti budžet EU zbog njihove sporosti u aktivaciji EU grantova. Ovdje se radilo o slučaju neodgovarajućeg finansijskog planiranja i lošeg programiranja grantova, što je dovelo do toga da je manje od 10% dostupnih fondova povučeno tokom prve tri godine članstva, kako je navedeno u posljednjem KPMG-ovom Izveštaju o napretku za "EU fondove u Centralnoj i Istočnoj Evropi", objavljenom u aprilu 2012. godine, kao i na osnovu informacija iz Eurostata. ¹⁵⁸

Kapaciteti za ekonomsko i finansijsko planiranje unutar institucija BiH su trenutno na niskom stepenu razvoja i nisu ni blizu stepenu razvijenosti i stopi specijalizacije koji su potrebni za brzo i uspješno povlačenje EU grantova, drugih donatorskih doprinosa i finansijskih mehanizama drugih internacionalnih finansijskih institucija (IFI). Ministarstvima je potrebno osoblje sa odličnim poznavanjem ekonomije kako bi se osigurali potrebni kapaciteti za ekonomsku i finansijsku analizu i planiranje. Ako se ovi kapaciteti ne izgrade u prepristupnoj fazi, to će rezultirati nemogućnošću efikasne aktivacije EU grantova i povrat troškova kroz korisničke naknade i ekonomske instrumente. S obzirom na red veličine iznosa o kojima se ovdje radi, cijena propuštanja ove prilike i neefikasnosti u ovim oblastima za BiH bit će izuzetno visoka.

1.2 POREĐENJE PROSJEČNIH PARAMETARA ZA EU I BiH

Prvi korak u utvrđivanju ekonomskih nedostataka je definiranje početne tačke. Iako se trošak svake od direktiva koje zahtijevaju visoke investicije izračunava alatom za modeliranje, koji se pominje ispod u ovom poglavlju, sažeti pregled nekoliko osnovnih parametara koji ilustriraju postojeće razlike između BiH i prosjeka za EU je prikazan u tabelama VIII i IX.

Tabela VIII: KOMPARATIVNI INDIKATORI

(Bazne godine za podatke, 2006-2012.)

OPĆE
Broj stanovnika
BDP/stanovniku
Inflacija
Prihod domaćinstva
Trošak komunalija po domaćinstvu\$\$\$Prema ispitivanju u EU 2010. godine, EU27 troškovi stanovanja i komunalija po domaćinstvu iznose 33.1% i nije pravljena razlika između troškova stanovanja i troškova komunalnih usluga. U ispiti \$\$\$
Troškovi za okoliš
OKOLIŠ

Snabdijevanje vodom za piće
Snabdijevanje prečišćenom vodom za piće
Prikupljeno urbanih otpadnih voda
Prečišćeno urbanih otpadnih voda
Prikupljanje čvrstog komunalnog otpada
Odgovarajući tretman (deponija/spaljivanje)
Reciklaža čvrstog komunalnog otpada
Emisije Nox
Emisije SO2
Emisije CO2

Tabela IX: KLJUČNE PRETPOSTAVKE I CILJNI STEPEN USKLADENOSTI

	Jedinica	BiH	Pretpostavke
OPĆE			
Broj stanovnika	miliona	3,84	U opadanju 0,3%
BDP/stanovniku	€	3.324	BDP u porastu; 1% -2013; 3,5%-2014; 5%
Inflacija	KM/€	2,1%	KM i € predviđeno 2% u €
Prihod domaćinstva	€/domaćinstvu	2.335	Predviđen rast po stopi Inflacija + 40% BDP
Trošak komunalija* po domaćinstvu	%	8,9%	Primijenjen prag od 25%
Troškovi za okoliš	% BDP-a	0,27%	Primijenjen prag od 3%
OKOLIŠ			
Snabdijevanje vodom za piće	% usluženog stanovništva	71,42%	Predviđeno dostizanje 93%
Snabdijevanje prečišćenom vodom za piće	% usluženog stanovništva	46,00%	Predviđeno dostizanje 100%
Prikupljeno urbanih otpadnih voda	% usluženog stanovništva	21,7%	Predviđeno dostizanje 90%
Prečišćeno urbanih otpadnih voda	% prečišćenih otpadnih voda	3,83%	Predviđeno dostizanje 99%
Prikupljanje čvrstog komunalnog otpada	% usluženog stanovništva	78,64%	Predviđeno dostizanje 99%
Odgovarajući tretman (deponija/spaljivanje)	% čvrstog komunalnog otpada	9,11%	Predviđeno dostizanje 99%
Reciklaža čvrstog komunalnog otpada	% čvrstog komunalnog otpada	5,00%	Predviđeno dostizanje 43,5%
Emisije Nox	kg/stanovniku	14,32	Br. linearno smanjenje EU
Emisije SO2	g/stanovniku	109,11	Pretpostavljeni cijevi. EU ciljevi za 2025. god.
Emisije CO2	tona/stanovniku	5,34	17,8 NOx; 11,5 SO2; 8,0 CO2

Indikatori za BiH su otprilike uporedivi sa onima iz zemalja Centralnog/Zapadnog Balkana. Najveći nedostaci su u području BDP-a po stanovniku i prihodima domaćinstava, manje od šestine prosjeka EU.

U oblasti okoliša, najveći (i najskuplji) nedostaci su u domenu prečišćavanja otpadnih voda, koje trenutno iznosi 10%, i u kontroli industrijskih emisija, konkretno emisija SO₂, koje su vrlo visoke uglavnom zbog izвозno orijentirane industrije proizvodnje energije i činjenice da se ona u velikom procentu oslanja na niskokvalitetni ugalj.

Upravljanje čvrstim otpadom, s obzirom na to da zahtijeva unapređivanje i izgradnju prilagođenih deponija, zatvaranje ilegalnih deponija otpada, rehabilitaciju većih i starijih deponija kao i razvoj modernog sistema za prikupljanje i prevoz otpada, također će zauzeti značajan dio vrlo ograničenih resursa.

Generalno gledano, trenutno stanje okolišne infrastrukture navodi na zaključak da će biti potreban dug period tranzicije i proporcionalno visoke investicije kako bi se ispoštovali zahtjevi prilagođavanja visokoinvesticionim direktivama.

2. TROŠAK usklađivanja PROPISA 2.1 DEFINICIJA

Proces usklađivanja implicira niz dodatnih troškova i koristi za bh. ekonomiju. Troškovi usklađivanja propisa u oblasti zaštite okoliša nastaju iz širokog spektra različitih potreba, što se u osnovi svodi na sljedeće:

- povećanje administrativnog opterećenja zbog potrebe preuzimanja, provedbe, izvršenja i praćenja pravne stečevine EU,
- obimne investicije u kapitalnu opremu, postrojenja itd. potrebne za provođenje i prilagođavanje pravnoj stečevini EU,
- troškove korištenja i održavanja (O&M) povezane sa poslovanjem ovih investicija.

Ove troškove će snositi:

- Budžet Bosne i Hercegovine;
- budžeti entiteta, kantona i lokalnih zajednica;
- industrija, u javnom i privatnom sektoru;
- domaćinstva, putem različitih mehanizama povrata troškova, uključujući i tarife za javne komunalne usluge.

Važno je spomenuti da se troškovi usklađivanja definiraju kao "dodatni troškovi za BiH zbog usvajanja pravne stečevine EU" i ne treba ih brkati sa ukupnim troškovima zaštite okoliša u BiH, koji mogu obuhvatati i politike koje nisu direktno povezane sa primjenom propisa EU.

Potrebno je osigurati i da se, pri poređenju predviđenih troškova, koriste iste metodologije i da se odnose na iste stavke. Pored toga, treba obratiti pažnju i na to jesu li procjene izražene u čistoj/neto sadašnjoj vrijednosti (NPV) i uključuju li operativne troškove ili samo investicione troškove.

Procjene troškova su nalik statistici, imaju naučnu osnovu, ali su često pogrešno shvaćene i/ili se pogrešno primjenjuju.

2.2 OBIM I METODOLOGIJA ANALIZE TROŠKOVA 2.2.1 Uvodne napomene

Za procjenu troškova usklađivanja i općih efekata regulacije mogu se upotrijebiti dvije metode:

- Pristup od dna prema vrhu. Ovaj pristup se sastoji od ekstrapolacije troškova na osnovu podataka prikupljenih putem ispitivanja i referentnih cijena po sektorima. Time djelimično popunjena baza podataka se zatim ekstrapolira kako bi se dobili podaci za cijelu direktivu, tj. sektor zaštite okoliša.
- Pristup od vrha prema dnu, odnosno makroekonometrijska analiza. U ovom slučaju se efekti procjenjuju na osnovu zagađivača (materija) koje je potrebno ukloniti ili stanovništva koje treba obuhvatiti novim ili unaprijeđenim standardima i količinama i jediničnim cijenama preuzetim iz domaćih i međunarodnih izvora.

Pristup od dna prema vrhu se generalno primjenjuje kada postoje obimni podaci i kada direktiva koja se procjenjuje utiče na pojedini sektor sa ograničenim brojem zainteresiranih strana. Njegova snaga je u tome što predstavlja procjenu baziranu na podacima dobijenim iz industrijskih izvora i stvarnim podacima preuzetim od operatera. Slabost ovog pristupa je da ekstrapolacija može rezultirati velikim greškama, naročito ako su bazni podaci nedovoljni, nereprezentativni ili preuzeti iz referentnih izvora, koji se jako razlikuju od jedinstvenih uvjeta koji vladaju u korisničkoj zemlji/regiji.

Pristup od vrha prema dnu, tj. makroekonometrijski pristup, se koristi kada su direktive koje se procjenjuju složene i imaju širok domet, a naročito ako znatno utiču na populaciju i stoga moraju biti tempirane tako da ne pređu gornju granicu pristupačnosti.

U slučaju direktiva koje zahtijevaju velike investicije, sa jako složenim uticajima na stanovništvo putem interaktivnih emisija u zrak i vodu ili akumulacije čvrstog otpada, koje imaju direktne i štetne posljedice na zdravlje i gdje povrat troškova ublažavanja posljedica mora doći primarno od javnosti kroz povećanje cijena (za otpad, vodu, el. energiju) i rast cijena povezanih proizvoda (cement, gorivo, proizvodi hemijske industrije), makroekonometrijski pristup je od ključne važnosti.

U ovoj procjeni troškova su, *de facto*, iskorištena oba pristupa: makro za direktive koje zahtijevaju velike investicije i mikro za popunjavanje praznina i bolje definiranje makro pristupa na državnom nivou.

Alati razvijeni za makroekonometrijsku procjenu su primijenjeni odvojeno za svaku vrstu emisija. Tako su razvijena tri glavna alata za ovaj model:

- emisije u zrak;
- emisije u vodu;
- upravljanje čvrstim otpadom.

Pored toga, razvijen je i četvrti model za zaštitu prirode i biološke raznolikosti, s obzirom na to da ova oblast predstavlja jedan od ključnih elemenata EU politike za zaštitu okoliša, iako iz ugla troškova usklađivanja ne rezultira značajnim troškovima.

Usklađivanje horizontalnih propisa i propisa o buci u okolišu i hemijskom sektoru su procijenjeni na osnovu proporcionalnosti sa sličnim tranzicijskim ekonomijama, pošto ne postoje dovoljni podaci iz domaćih izvora kako bi se uradila ekstrapolacija. Ovo, ipak, nema značajan efekat na red veličine i vremenski okvir potreban za usklađivanje.

Rezultati dobijeni upotrebom ovih modela su prezentirani u vidu višegodišnjeg toka troškova, koji se može povezati sa gornjim granicama pristupačnosti. Ovo zauzvrat garantira da provedba procesa usklađivanja neće:

- postaviti nerealan vremenski okvir gdje bi operativni troškovi prevazišli limit prihvatljivosti, odnosno gdje maksimalan povrat troškova ne bi mogao pokriti operativne izdatke;
- dozvoliti značajno unakrsno subvencioniranje između različitih sektora okoliša, koje bi moglo opasno ugroziti balansirano provođenje zbog interaktivne prirode elemenata u okolišu.

Ovi faktori se moraju ozbiljno uzeti u obzir kako bi se stvorila izvodljiva i kredibilna državna politika.

Procjena troškova je provedena u dvije etape:

- Preliminarna analiza na osnovu postojećih studija, statistika i budžeta različitih institucija, naročito za direktive koje zahtijevaju velike investicije. Ova početna procjena predstavlja baznu odrednicu koja nam omogućava da uspostavimo okvir za detaljnu analizu troškova po sektorima ili direktivama. Ovaj "bazni scenario" dobijen iz postojećih informacija nam također omogućava da uradimo i generalnu makroekonomsku analizu i odredimo preliminarni vremenski okvir za puno usklađivanje direktiva iz pravne stečevine EU sa investicione tačke gledišta, upoređivanjem investicionih potreba sa finansijskim i ekonomskim kapacitetima BiH.
- Najbolja trenutna procjena troškova EAS usklađivanja za ove sektore je navedena iznad.

Početna tačka za razmatranja iz ovog poglavlja je preliminarna analiza, a procedura se u osnovi sastoji od sljedećeg:

- Temeljne evaluacije postojećih brojčanih podataka za sektor kako bi se utvrdilo koja je metodologija korištena u ranije obavljenim procjenama;
 - Pripreme matrice jediničnih cijena izvedenih iz baznog scenarija, postojećih studija izvodljivosti za projekte koji su trenutno u toku i, obavezno, u slučajevima gdje nije moguće dobiti jedinične cijene za BiH, treba dati "najbolje moguće procjene" na osnovu situacije u BiH i iskustava ključnih i viših eksperata iz drugih tranzicijskih ekonomija gdje su vršene ove vrste analiza;
 - Ove informacije se prikupljaju i unose, zajedno sa ogromnim nizom neophodnih pretpostavki i parametara specifičnih za pojedinačne sektore u računski model;
 - Model se zatim prilagođava potrebama i prioritetima BiH i uključuje pregledan modul za ulazne parametre pomoću kojih se manipulira politikama za pojedinačne sektore. Ovo predstavlja interfejs korišten za pripremu ovog poglavlja. Naredni modul služi za finalno pojednostavljeno predstavljanje rezultata, nudi mogućnost izrade grafikona radi lakše vizualizacije i dozvoljava laku manipulaciju modelom u svrhu procjene efekata različitih političkih odluka.
- Ovdje je namjera bila da se kreira temeljni model koji je jednostavan za upotrebu i koji će omogućiti vlastita u BiH da usvoje temeljne koncepte i steknu osjećaj vlasništva nad ovim analitičkim sredstvom. Svi sektorski modeli se mogu naknadno proširivati i nadograđivati, kako postanu dostupne nove informacije i kako se razvijaju kapaciteti za njihovo korištenje. Ovo će biti od velike koristi na početku pregovora o pristupanju između EU i BiH i kada bude potrebno kreirati i analizirati različite scenarije za usklađivanje politika.

2.2.2 Određivanje vremenskog okvira

Puna usklađenost sa svim aspektima pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša se može očekivati tek nakon što se poduzmu sve neophodne investicije iz visokoinvesticionih direktiva.

Za ovaj proces je, posmatrajući iskustva drugih zemalja u tranziciji, potrebno otprilike 20 do 30 godina. Stoga je, u principu, usvojen period u trajanju od 30 godina za potrebe analize troškova EAS-a. Konkretni prelazni periodi potrebni za provođenje svake od visokoinvesticionih direktiva bi se trebali uklopiti u ovaj opći vremenski raspored.

2.2.3 Naglasak na visokoinvesticione direktive

Sve direktive utiču na više od jednog sektora, što je konstanta u domenu zaštite okoliša. Dio izazova u sektoru industrijskog zagađenja je, na primjer, riješen nizom direktiva koje se odnose na komunalni čvrsti otpad ili putem Direktive o UOV-u. Iz ovog razloga, standardna praksa je stavljanje naglaska na visokoinvesticione direktive i izračun toga "šta preostaje" za pojedinačne sektore.

Visokoinvesticione direktive, generalno gledano, predstavljaju oko 85% ukupnih troškova i one su te koje imaju najveće efekte na stanovništvo, te je stoga njihova provedba ograničena i granicama pristupačnosti za domaćinstva, kao i onima na nivou institucionalnih budžeta.

2.2.4 Definicija administrativnih troškova, kapitalnih i operativnih izdataka 2.2.4.1 Administrativni troškovi

Neki od administrativnih troškova predviđenih za sektore okoliša nastajati će iz horizontalnih propisa. Precizniji izračun administrativnih troškova se može uraditi nakon što se preciznije definiraju institucije nadležne za određena pitanja vezana za usklađivanje. Za potrebe EAS-a, ovi troškovi su procijenjeni na osnovu prethodnih iskustava iz drugih tranzicionih ekonomija.

U ukupnoj procjeni troškova, iznosi za dodatne administrativne troškove bit će navedeni za svaki od sektora obuhvaćenih EAS-om.

Molimo da obratite pažnju na to da ovi pretpostavljeni iznosi ne predstavljaju osnovu za pripremu planova - biće izračunati isključivo kao početna indikacija potrebnog obima dodatnih sredstava. Vlade entiteta i BD BiH će naknadno izvršiti pažljivu procjenu stvarnih resursa koji su trenutno dostupni i koji će biti potrebni u budućnosti i, shodno tome, poduzeti potrebne radnje. Svi dodatni administrativni troškovi bit će raspodijeljeni između BiH (u EAS-u) te između oba entiteta i BD BiH (u strateškim dokumentima entiteta i BD BiH).

Gdje je to moguće, dodatni administrativni troškovi koji prelaze trenutne nivoe bit će procijenjeni korištenjem pristupa "od dna ka vrhu". To uključuje:

- procjenu broja dodatnog osoblja koje će biti potrebno;
 - uzimanje prosječnog iznosa troškova godišnje plate za stručnog člana osoblja;
 - dodavanje provizije za režijske troškove po stopi od % godišnje plate stručnog člana osoblja.
- Režijski troškovi obuhvaćeni ovom procentualnom procjenom su, između ostalog:
- troškovi koji se ne odnose na naknade za rad dodatno zaposlenog stručnog osoblja (zapošljavanje, osiguranje, penzioni doprinosi, naknade za bolovanje itd.);
 - uredski prostor i uredska oprema (računari i periferna oprema, namještaj itd.) za dodatno osoblje, uključujući i troškove korištenja i održavanja; troškovi dodatnog poslovnog prostora i uredske opreme su uključeni (m^2 dodatnog prostora/prosječni trošak/ m^2);
 - stručno usavršavanje kroz edukaciju; ovi troškovi će biti tekući, mada je vjerovatno da će se nakon početno visokog nivoa u narednim godinama smanjivati;
 - plate i povezani troškovi osoblja za podršku, neophodnog za pružanje podrške stručnom osoblju i obavljanje neproductivnih poslova;
 - putni i slični troškovi za stručno i drugo osoblje, nastali tokom obavljanja dužnosti.

2.2.4.2 Troškovi investicija i troškovi operativnog rada i održavanja

Sve relevantne informacije o troškovima investicija i troškovima operativnog rada i održavanja u sektoru zaštite okoliša su već prikupljene, počevši od najnovijeg sveobuhvatnog spiska i skraćenog spiska projekata u oblasti okoliša, budžeta za svaki sektor iz postojećih baza podataka i ostalih podataka dostupnih iz projekata tehničke podrške, kako bi se pripremila ukupna procjena baznih troškova.

Nakon ovoga, i s ciljem ispunjenja zadataka neophodnih za utvrđivanje ekonomskih nedostataka, utvrđeno je:

- prikupljeni podaci su prikazani po sektorima zaštite okoliša;
- prikupljene su informacija o dodatnim troškovima investicija i rada i održavanja, kao i pojedinosti o metodologiji koja je korištena za pripremu ovih procjena troškova projekata (npr. studije izvodljivosti);
- pripremljena je matrica jediničnih troškova koji će se primjenjivati u svakom sektoru;
- isti postupak je primijenjen za investicije i reinvesticije i za troškove operativnog rada i održavanja;
- utvrđeni jedinični troškovi, projekti i nedostaci bit će obrađeni kroz model za procjenu troškova usklađivanja u svakom sektoru, čime će se dobiti konkretna procjena troškova za svaku visokoinvesticionu direktivu / sektor obuhvaćen EAS-om.

2.2.5 Postavljanje višegodišnjih ciljeva i višegodišnji tokovi troškova

Program za modeliranje treba sadržavati sljedeće parametre:

- višegodišnji tokovi troškova, po direktivi/sektoru;
- višegodišnji mogući povrat troškova, po direktivi/sektoru;
- pretpostavke vezane za makroekonomske i socioekonomske parametre;
- aktivacijske stope za povrat troškova;
- pretpostavke o stopama iskorištenosti EU grantova i donatorskih sredstava;
- predviđena domaća finansijska sredstva;
- predviđena sredstva iz internacionalnih finansijskih institucija, drugih projekata i privatnih investicija;
- ostali tehnički parametri neophodni za funkcioniranje modela.

Program za modeliranje je kreiran tako da podesi sve tokove prema unesenim parametrima, odnosno prema planiranim datumima kada će se postići puna usklađenost.

Postojeći strateški i planski dokumenti su uzeti u obzir gdje god je to bilo moguće. U slučaju da akcioni planovi predviđaju periode u kojima će biti pređene gornje granice prihvatljivosti troškova operativnog rada i održavanja, ili ako su zahtjevniji od onih koji se primjenjuju u postojećim zemljama članicama, ciljni datumi su odgođeni kako bi se postavili realni i razumni rokovi za postizanje usklađenosti, gledano iz ekonomskog ugla.

Ova analiza osjetljivosti je iterativan proces koji se primjenjuje s ciljem određivanja razumnih rokova za potpunu usklađenost razmatranih direktiva/sektora. Njena svrha je utvrđivanje reda veličine, koji će naknadno biti preciznije definiran EAS-om i entitetskim i BD BiH strateškim dokumentima.

2.2.6 Opis programa za modeliranje

Model za procjenu troškova usklađivanja je napravljen tako da, pored toga što je lak za upotrebu i baziran na najjednostavnijim mogućim principima, ispuni sve početne zahtjeve EAS-a, ali i da ode korak dalje i ponudi neke vrijedne dodatne funkcije, kao što su:

- Jasno prepoznatljivi obrasci za unos podataka, koje je moguće, kako se podaci budu brzo mijenjati (što je apsolutno realna mogućnost), lako prepraviti. Obrasci za unos podataka su sljedeći:
- socioekonomski podaci,
- makroekonomski parametri,
- obrazac za sektorske podatke,
- referentni jedinični troškovi.

Ovi obrasci imaju dvostruku ulogu: unos odgovarajućih podataka za direktivu/sektor u računski modul i prikupljanje, na organiziran i pristupačan način, kontekstualnih informacija na kojima je baziran unos podataka.

- Obimne referentne baze podataka. Jedinični troškovi su određeni pomoću tri izvora podataka:

- međunarodne reference, uključujući susjedne ekonomije u tranziciji koje su pristupile EU 2004. ili 2007. godine, kao i relativno nedavne procjene troškova usklađivanja za Hrvatsku, Makedoniju i Tursku;
- djelimične procjene troškova za BiH iz različitih izvora i procjene pripremljene za Twinning projekte;
- studije izvodljivosti pripremljene za infrastrukturne projekte i drugi relevantni domaći izvori.

Ovo je omogućilo EnViS projektu da utvrdi racionalne i realne jedinične troškove za potrebe EAS-a, koji se nazivaju "najbolji referentni jedinični troškovi za BiH". Kao i druge karakteristike ovog modela, ovi jedinični troškovi se mogu kontinuirano prilagođavati razvoju podataka. Konceptualno posmatrano, mora se naglasiti da su mogućnosti primjene otvorene, odnosno da model mora biti prilagođen promjenama okolnosti, a ovo je od posebnog značaja u ovom ranom stadiju pristupanja u kome se BiH trenutno nalazi.

Posebne karakteristike programa za modeliranje su sljedeće:

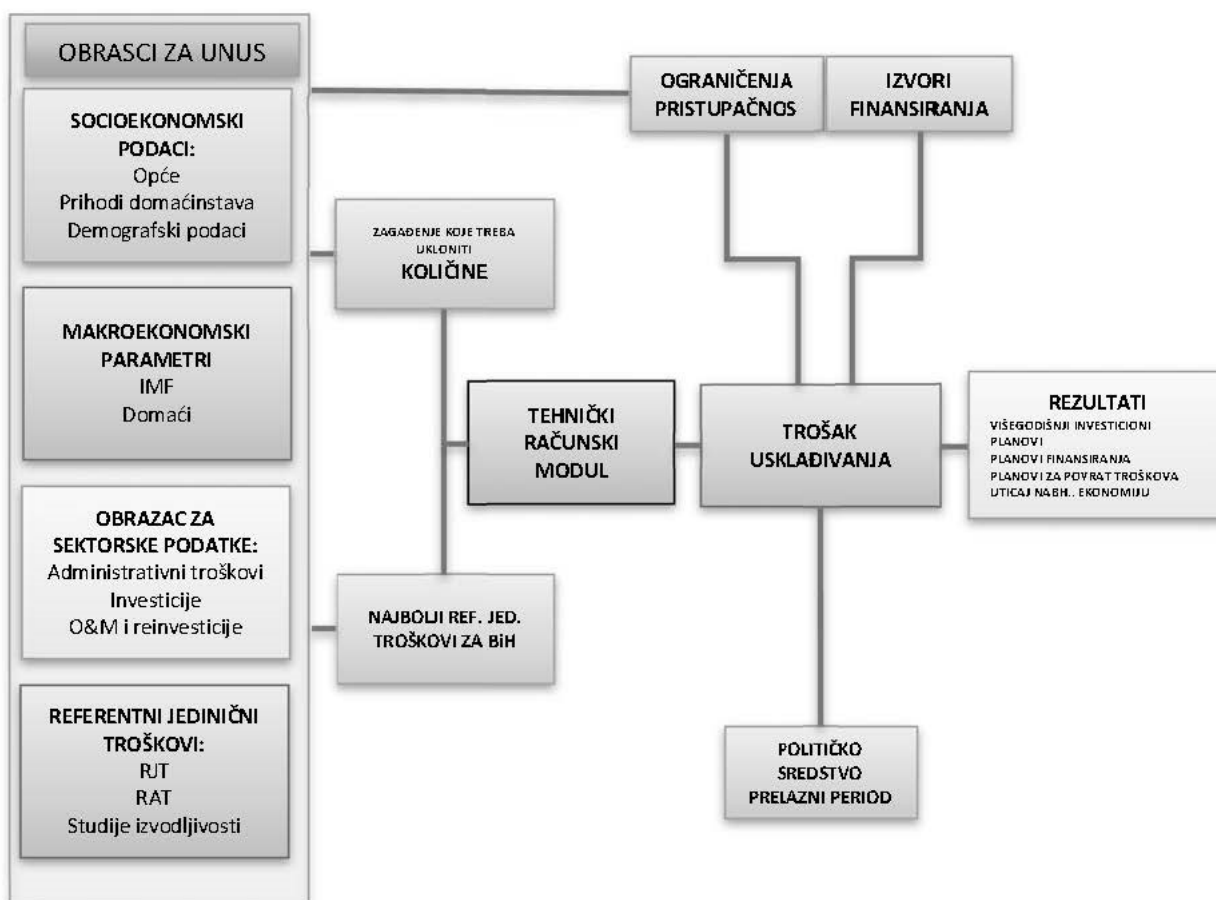
- Obrazac za unos podataka sa mogućnošću dvostranog ograničavanja kriterija pristupačnosti. Ovo je u suštini izračun pristupačnosti, sličan onom koji se koristi za velike infrastrukturne projekte pri apliciranju za strukturalne fondove EU, i može se ograničiti na nivou zemlje (u vidu procenta BDP-a) i na nivou korisnika (u vidu procenta prihoda domaćinstva). Time prelazni periodi prolaze dvostruku provjeru da ne bi došlo do prekoračenja pristupačnosti na nivou BiH i da korisničke naknade ne pređu prag pristupačnosti za domaćinstva.
- Sredstvo za izradu politika. Modul analize osjetljivosti omogućava korisnicima da procijene efekte određenih promjena ciljnih parametara usklađenosti na višegodišnje investicione planove i granice pristupačnosti. Ovo će imati poseban strateški značaj u pregovorima o poglavlju 27. i bez sumnje pruža dodatnu vrijednost EAS-u.
- Model će biti kumulativni. Ovo će omogućiti raščlanjivanje proračuna troškova na državnom nivou na sektorske procjene i procjene na nivou direktive ili grupe direktiva, što će biti posebno korisno kako bi se osiguralo da se djelimične izmjene podataka u bilo kom aspektu bilo koje direktive mogu skladno uvrstiti u cjelinu.
- Direktive vezane za izvore finansiranja. Iz Izvještaja o izvorima finansiranja ¹⁵⁹ i ekonomskih instrumenata koji su u upotrebi u BiH, formirat će se model za EAS i provedbene instrumente, formiranjem baze podataka koja sadrži izvore finansiranja (uključujući i ekonomske instrumente) i postavljanjem poveznica sa poželjnim izvorima finansiranja za svaku direktivu ili grupu direktiva. Tako se finansijski planovi mogu efikasno osvježiti ili unaprijediti u slučaju da se pojave dodatne informacije ili na snagu stupe novi propisi koji unose primjene u ekonomske instrumente.

NAPOMENA: Programi za modeliranje su kreirani samo za procjenu troškova u sklopu analize ekonomskih nedostataka. Poveznice i puna funkcionalnost su kreirani djelimično za EAS i buduće strateške dokumente entiteta i BD BiH.

Kao dodatno pojašnjenje, u prilogu se nalazi grafički prikaz arhitekture EAS modela.

Grafikon I: ARHITEKTURA EAS MODELA ZA PROCJENU TROŠKOVA USKLADIVANJA

Grafikon I: ARHITEKTURA EAS MODELA ZA PROCJENU TROŠKOVA USKLADIVANJA

2.3 TROŠAK USKLADIVANJA PO SEKTORIMA 2.3.1 Sektor upravljanja vodama 2.3.1.1 Početna situacija

U pogledu udjela u ukupnim troškovima usklađivanja propisa u oblasti zaštite okoliša, upravljanje vodama uveliko predstavlja najveći podsektor zaštite okoliša. Ovaj sektor je reguliran velikim brojem propisa EU. Međutim, treba napomenuti da ovi propisi ne pokrivaju čitav spektar djelovanja vezano za upravljanje vodama; na primjer, nisu postavljeni zahtjevi u vezi sa navodnjavanjem ili nestašicom vode i sušama. Stoga, kako bi se postigao potpuno integralan pristup u upravljanju vodama, proces planiranja mora obuhvatiti i aspekte koji nisu propisani zakonodavstvom EU.

Okvirna direktiva o vodama (ODV) je dominantan propis u vodnom sektoru i propisuje:

- ciljeve zaštite okoliša;
- postupak planiranja upravljanja vodama;
- praćenje, procjenu i analizu pritiska i uticaja;
- pripremu i provedbu šestogodišnjih planova za upravljanje riječnim slivovima, s ciljem postizanja ciljeva zaštite okoliša.

Povezane direktive o standardima kvaliteta okoliša, opasnim materijama i podzemnim vodama dopunjuju ODV, kao i zahtjevi propisani drugim direktivama:

- obavezni standardi stanja kvaliteta vode za određene vrste upotrebe - voda za piće i voda za kupanje;
- kontrola izvora zagađenja: urbane otpadne vode, nitrati iz poljoprivrednih djelatnosti;
- Direktiva o industrijskim emisijama, ocjena uticaja na okoliš.

Pored ovih mjera, pravna stečevina EU zahtijeva i pripremu šestogodišnjih planova za upravljanje rizikom od poplava.

2.3.1.2 Obrazloženje procjene troškova

Pravna stečevina EU u oblasti voda je obimna, zahtjevna, složena za primjenu i skupa za provođenje. Složenost primjene propisa proističe dijelom iz potrebe da se odgovori na zahtjeve mnogih faktora koji utiču na vodni ciklus, odnosno:

- industrijske djelatnosti regulirane IPKZ (DIE) programom i povezanim propisima;
- poljoprivredne djelatnosti, uključujući i Zajedničku poljoprivrednu politiku ¹⁶⁰ u vezi sa povoljnim poljoprivrednim i ekološkim uvjetima (unakrsna usklađenost);
- urbana i saobraćajna infrastruktura, uključujući izmjene sistema odvodnje, stanja kvaliteta voda i morfologije plovnih puteva.

Pravna stečevina EU ostavlja određeni broj ključnih pitanja u rukama zemalja članica, od kojih su najvažnija:

- raspodjela vodnih resursa (iako je ovo dijelom obuhvaćeno ODV-om, koji postavlja određena ograničenja na ukupnu iskorištenost resursa zbog postizanja ekoloških ciljeva);
- koji dijelovi zemlje će imati snabdijevanje pitkom vodom iz centralnog, "javnog" sistema, a koji dijelovi će se snabdijevati iz "sopstvenih izvora" kao što su privatni bunari;
- nivo zaštite od rizika od poplava pojedincima i posjedima.

Pravna stečevina ne nameće konkretne zahtjeve za institucionalne odredbe u sektoru voda, ali se oslanja na zemlje članice i njihove "odgovarajuće aranžmane" i dodjelu nadležnosti organima vlasti.

Ovaj sektor nosi i najveće implikacije za druge sektore pošto je voda medij koji prima zagađenje iz mnogih izvora i smanjenje zagađenosti u morima zahtijeva blisku saradnju sa zagađivačima i integrirano upravljanje vodnim ciklusom i riječnim slivovima.

Postoji veliki zaostatak u neophodnim investicijama u sektor voda, koji se mora riješiti kako bi se osiguralo povećanje nivoa usluga dostupnih javnosti.

Postavljanje jasnih razgraničenja između ovih komponenata je tehnički zahtjevno i postoji mnogo nedefiniranih oblasti između onoga što je potrebno poduzeti s ciljem usklađivanja i onoga što je stvar državne politike i nije vođeno usvajanjem pravne stečevine EU. Osnovna pretpostavka u procjenama troškova je usklađenost sa zahtjevima kvaliteta i proširenje sistema i, kako je ranije pojašnjeno, troškovi su procijenjeni za utvrđeni dvadesetogodišnji period, do 2033. godine.

Tabela X: DEFINIRANJE POSTOJEĆIH NEDOSTATAKA

Usluge snabdijevanja i odvodnje voda	UKUPNO (%)	BiH	EU
Snabdijevanje vodom za piće	% usluženog stanovništva	71,42%	93%
Snabdijevanje prečišćenom vodom za piće	% usluženog stanovništva	46,00%	100%
Prikupljeno urbanih otpadnih voda	% usluženog stanovništva	21,7%	93%
Prečišćeno urbanih otpadnih voda	% prečišćenih otpadnih voda	3,83%	87%

Za sve ove direktive je razvijen zaseban program za modeliranje, za procjenu troškova da se premoste nedostaci. Pored toga, obavezna je i provedba Direktive o upravljanju rizikom od poplava, koja se, iako ova problematika predstavlja primarno domaći prioritet i nije diktirana zahtjevima pravne stečevine EU (jedna od nedefiniranih oblasti), u određenoj mjeri mora hitno provesti i stoga je obuhvaćena analizom; procjena troškova vezanih za ovu direktivu je bazirana na postojećem nacrtu dokumenta koji definira strategiju i politiku upravljanja vodama u BiH (2011).¹⁶¹

U skladu sa ustavnim uređenjem u BiH, upravljanje vodama je u nadležnosti entiteta.

Strategija integralnog upravljanja vodama u RS 2015-2024 je donesena shodno Zakonu o vodama RS, koji je zvanično usvojen od NSRS u martu 2016. Odluka o usvajanju Strategije objavljena je u Sl. glasniku RS 17/16. U Federaciji BiH usvojena je Strategija upravljanja vodama Federacije BiH 2010 -2022. Dokument je usvojen u skladu sa Zakonom o vodama u Federaciji BiH, od oba doma Parlamenta Federacije BiH, u decembru 2011. godine.

Tako će se izračun troškova usklađivanja u oblasti upravljanja vodama sastojati od tri odvojena dijela:

- voda za piće, u pogledu kvaliteta i proširenja usluga do nivoa uporedivog sa EU;
- urbane otpadne vode, uključujući prikupljanje i prečišćavanje;
- zaštita od poplava.

NAPOMENA: Važno je napomenuti da je za potrebe ekonomske analize nedostataka korišten period u trajanju od 20 godina, što je uobičajena praksa. Nakon što se ove kalkulacije provjere u smislu uklapanja u granice pristupačnosti i druga ograničenja (u EAS-u i strateškim dokumentima entiteta i BD), ovaj početni period će vjerovatno biti promijenjen kako bi se izradio realan plan koji je u skladu sa datim ograničenjima. Tako će kalkulacije biti izmijenjene nakon razvoja EAS-a i DSIP-ova, uz saglasnost nadležnih institucija za vode u BiH.

2.3.1.3 Jedinичni troškovi 2.3.1.3.1 Opće napomene

U idealnim uvjetima, postupak procjene troškova bi se oslanjao na detaljnu ocjenu svake urbane morfološke zone ili naseljenog područja i pribavljanje podataka o postojećoj vodnoj infrastrukturi (i njenom stanju) u datom području, odnosno popis postojećih objekata.

Korišteni pristup je baziran na najboljim dostupnim informacijama za naseljena područja sa preko 10.000 stanovnika, uz sekundarnu ekstrapolaciju podataka za manje općine za koje podaci o broju stanovnika nisu dostupni.

Prostorni raspored naseljenih područja sa manje od 10.000 stanovnika je proračunat na osnovu ekstrapolacije postojećih podataka o rasporedu stanovništva u susjednim zemljama sa sličnim rasporedom stanovništva. Teoretski raspored stanovništva se može zamijeniti stvarnim brojkama, nakon što se steknu uvjeti za uključivanje svih nedostajućih podataka, uključujući i popis stanovništva. Uticaj na ovu procjenu troškova usklađivanja neće biti značajan. Ono što će imati veći uticaj na predviđanje tokova troškova su granice pristupačnosti, na svim nivoima vlasti.

Provedena analiza je bazirana na usluženosti populaciji, uz podjelu na sljedeće kategorije:

- I naseljena mjesta sa > 100.000 stanovnika;
- II naseljena mjesta sa 50.000 do 99.999 stanovnika;
- III naseljena mjesta sa 10.000 do 49.999 stanovnika;
- IV naseljena mjesta sa 2.000 do 9.999 stanovnika;
- V naseljena mjesta sa < 1.999 stanovnika (nisu obuhvaćena Direktivom o UOV-u).

Niže u tekstu je pojašnjen proces, odnosno metodologija koja je korištena za pripremu procjena troškova za ove kategorije naseljenih mjesta.

2.3.1.3.2 Urbane otpadne vode 2.3.1.3.2.1 Kanalizacione mreže

Trošak kanalizacione mreže je zbir dužine cijevi za svaki promjer cijevi (1 do n) pomnožen sa jediničnim troškom za dati promjer cijevi. Raspored cijevi je povezan sa vrstom i veličinom naseljenog mjesta.

Jedinični troškovi postavljanja cijevi su proračunati na osnovu velikog broja izvora i podešeni prema nedavno provedenim projektima u regiji, a predstavljaju funkciju promjera cijevi.

Potrebne dužine cijevi zavise od ukupne dužine mreže i standardnih tehničkih pretpostavki vezanih za potrebne promjere cijevi i predviđeni stepen opterećenja.

Ukupna dužina mreže je funkcija veličine opsluženog područja i gustine naseljenosti. Ova funkcija se izračunava na osnovu postojećih podataka i podešava prema gustinama naseljenosti tipičnim za urbana područja.

Okvirno gledano, ovaj pristup omogućava procjenu troška mreže na osnovu podataka o području i gustini naseljenosti. Tako procijenjen trošak mreže se tada raspoređuje ili na postojeću infrastrukturu ili na "buduće investicije", na osnovu dostupnih podataka o procentu pokrivenosti. Time dobijamo procjenu troškova budućeg proširenja mreže.

Dodata su i sredstva potrebna za renovaciju postojećih mreža.

2.3.1.3.3 Voda za piće 2.3.1.3.3.1 Uvodne napomene

Za Direktivu o vodi za piće je korišten sličan pristup, ali uz neke značajne razlike. Kao prvo, Direktiva ne navodi konkretne "jedinice usklađenosti" kao takve. Pored toga, Direktiva ne obavezuje zemlje članice da snabdijevaju vodom za piće bilo koji dio svog stanovništva, ili stanovništvo uopće. Ono što Direktiva propisuje su obavezni standardi za javno snabdijevanje. Ukratko, zemlje članice su slobodne da odlučuju o tome koliko pokrivenost će omogućiti za svoje stanovništvo.

Za procjenu troškova je upotrijebljen sljedeći pristup. Trenutni stepen snabdijevanja je utvrđen za velika, srednja i manja urbana i naseljena područja. Procenat od 96% stanovništva je uzet kao budući cilj pokrivenosti, što iz perspektive EU predstavlja punu pokrivenost. Također su navedeni i zahtjevi za preradu vode iz različitih izvora.

2.3.1.3.3.2 Mreža za vodosnabdijevanje

Procjena troškova prati sličan konceptualni pristup onom koji je korišten za Direktivu o UOV-u, odnosno trošak mreže za vodosnabdijevanje je funkcija veličine i gustine naseljenosti područja koje mreža pokriva. Potrebna cjevovodna mreža je proporcionalna veličini mreže za vodosnabdijevanje.

2.3.1.3.3.3 Priprema

Priprema je opet funkcija obima i vrste prerade, a vrsta prerade zavisi od vrste izvora (površinska ili podzemna voda). "f" funkcije su razvijene iz međunarodno dostupnih podataka i zatim podešene prema iskustvima u projektima u regiji.

Diferencijalni troškovi su ponovo ukupni troškovi umanjeni za vrijednost postojećih objekata, s tim da se postojeći objekti vrednuju prema zvaničnom kapacitetu i pretpostavljenom stanju objekta (odnosno, u kalkulaciju su uračunata sredstva za renovaciju).

Kao i za Direktivu o UOV-u, operativni troškovi su utvrđeni na sličan način, korištenjem standardnih funkcija za izračun troškova i podešavanja prema uvjetima u regiji.

2.3.1.3.4 2.3.1.3.4.1. Zaštita od poplava

Troškovi su procijenjeni na osnovu Strategija upravljanja vodama i rezultata analize u okviru projekta " Podrška vodnoj politici u BiH", finansiranom sredstvima IPA 2007.

Procjene troškova koje su sadržane u ovoj strategiji su prilagođene kako bi se uklopile u metodologiju višegodišnjih tokova troškova korištenu za ovu procjenu troškova usklađivanja.

2.3.1.4 Ciljevi usklađenosti 2.3.1.4.1 Uvodne napomene

Iako je prerano za postavljanje ciljeva usklađenosti, i tabela u nastavku prikazuje samo najbolja moguća predviđanja u postojećim okolnostima, priprema metodologije i utvrđivanje reda veličine su od izuzetne važnosti za preciznije određivanje buduće politike koja će pratiti razvoj okolnosti u BiH. U ovom slučaju, ciljevi usklađenosti su postavljeni u formi procenata stanovništva koje će biti obuhvaćeno potpuno usklađenim sistemom.

NAPOMENA: Alati u modelu koji povezuju troškove i uslužno stanovništvo se smatraju ključnim za procjenu troškova usklađivanja, strateških dokumenata entiteta i BD BiH i politike

usklađivanja. Odražavaju obavezu koju će BiH morati preuzeti u vezi sa ugovorom o pristupanju. Ovo nije slučaj kada je u pitanju zaštita od poplava i stoga se razumno raspoređen vremenski plan investicija smatra dovoljnim.

2.3.1.4.2 Voda za piće

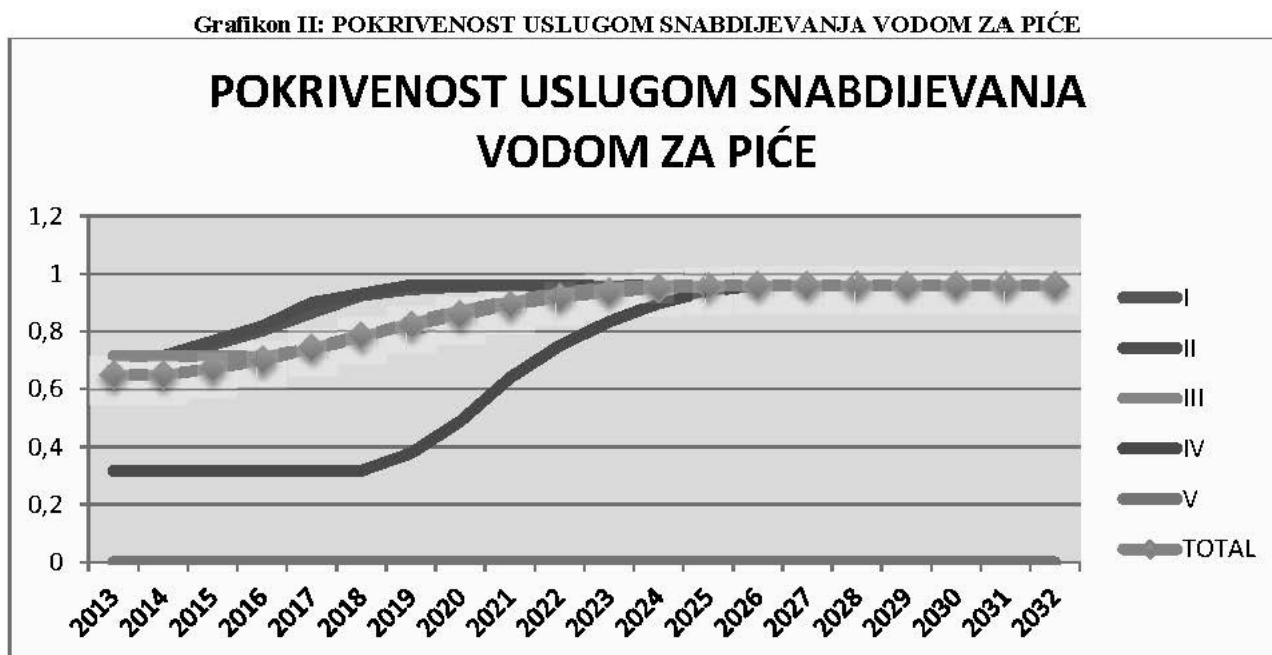
Prvobitno postavljeni rok je do 2025. godine. Ciljevi koje je potrebno postići su pokrivenost 96% stanovništva uslugom i vodosnabdijevanje u potpunosti usklađeno sa standardima u ovom segmentu.

Tabela XI: CILJEVI USKLADENOSTI ZA VODU ZA PIĆE

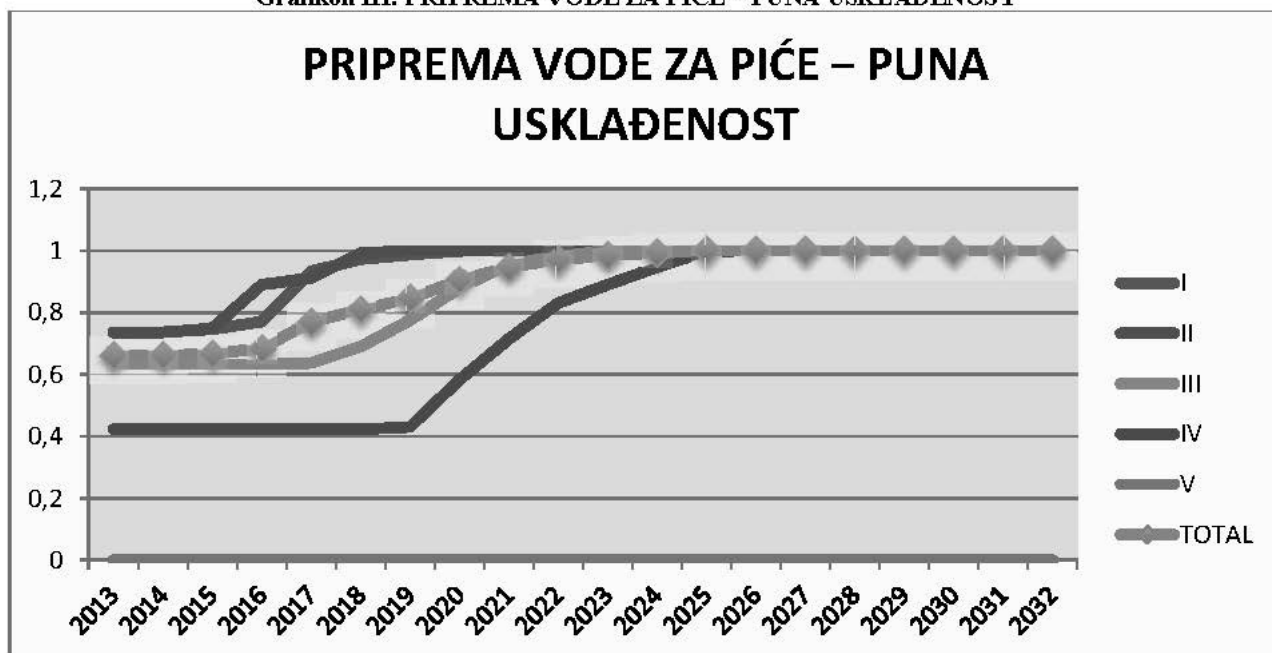
Koncept	Naseljeno područje	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.
Snabdijevanje vodom za piće	I	71%	71%	75%	80%	86%	92%	95%	96%	96%	96%	96%	96%	96%
u % stanovništva	II	71%	71%	77%	82%	90%	93%	96%	96%	96%	96%	96%	96%	96%
	III	71%	71%	71%	71%	74%	78%	83%	87%	91%	93%	95%	96%	96%
	IV	32%	32%	32%	32%	32%	32%	38%	49%	64%	75%	83%	90%	94%
	V	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	UKUPNO	65%	65%	67%	70%	74%	79%	82%	86%	89%	92%	94%	95%	96%
Pročišćavanje vode	I	74%	74%	75%	77%	93%	97%	99%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
u % stanovništva	II	74%	74%	75%	89%	91%	99%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	III	63%	63%	63%	63%	64%	69%	77%	88%	95%	98%	100%	100%	100%
	IV	42%	42%	42%	42%	42%	42%	43%	58%	71%	83%	89%	95%	100%
	V	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	UKUPNO	66%	66%	67%	68%	77%	81%	85%	90%	95%	97%	98%	99%	100%

Grafikon ispod ilustrira konvergencije za različite kategorije naseljenih mjesta o pitanju pokrivenosti i standarda kvaliteta.

Grafikon II: POKRIVENOST USLUGOM SNABDIJEVANJA VODOM ZA PIĆE

Grafikon III: PRIPREMA VODE ZA PIĆE – PUNA USKLAĐENOST

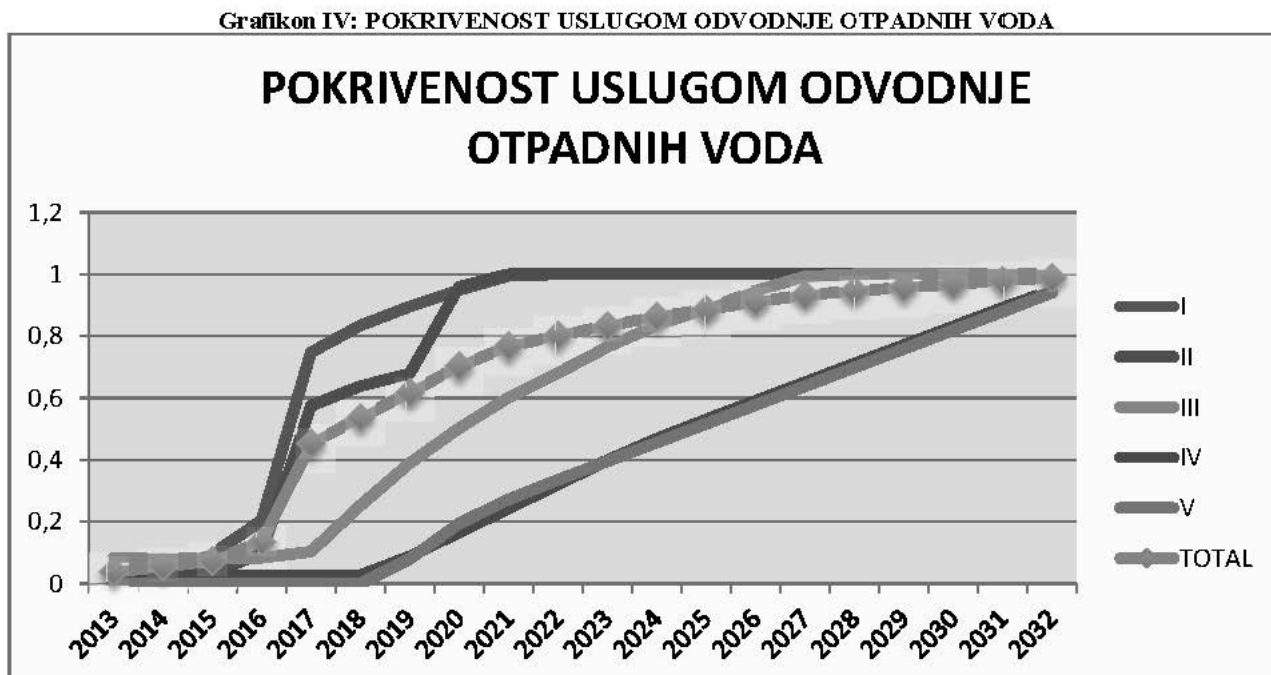
2.3.1.4.3 Urbane otpadne vode

Prvobitno postavljeni rok je do 2033. godine. Ciljevi koje je potrebno postići su pokrivenost 88% stanovništva uslugom za sve, osim naseljenih područja sa manje od 2.000 stanovnika koja nemaju obavezu usklađivanja, u skladu sa svim standardima iz ovog segmenta.

Tabela XII: URBANE OTPADNE VODE

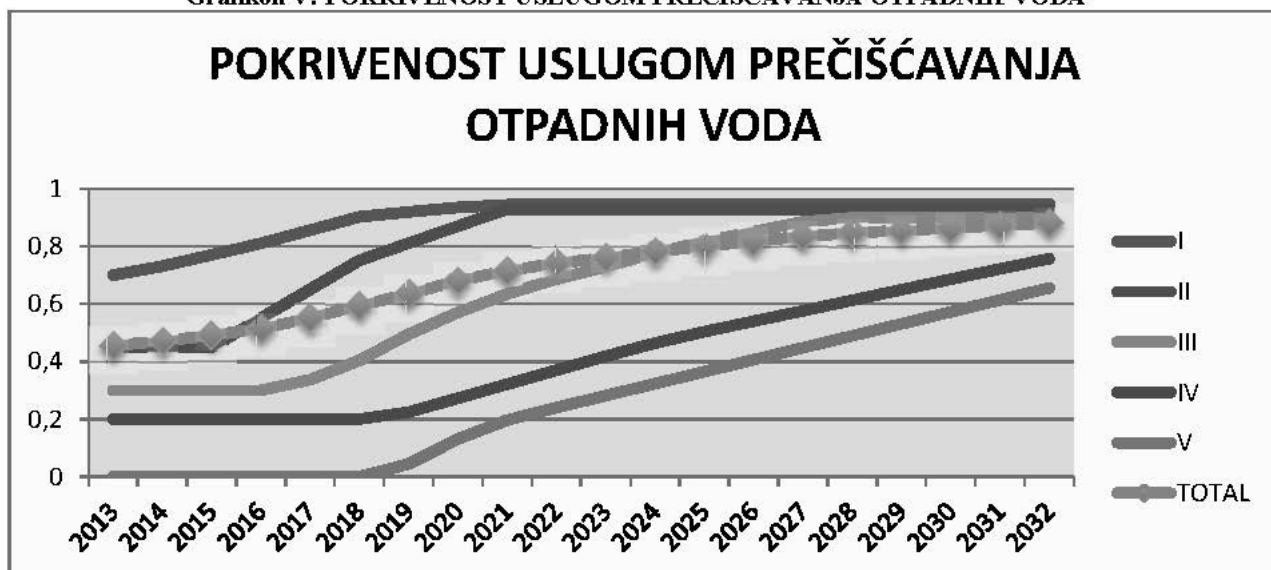
Koncept	Naseljeno područje	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.	2033.
Urbane otpadne vode	I	70%	74%	78%	83%	87%	89%	90%	91%	92%	92%	92%	92%	92%	92%	92%	92%	92%	92%	92%	92%	92%
u % stanovništva	II	45%	45%	55%	65%	75%	75%	75%	81%	87%	93%	93%	93%	93%	93%	93%	93%	93%	93%	93%	93%	93%
	III	30%	30%	30%	30%	33%	38%	46%	52%	57%	62%	67%	70%	74%	78%	81%	84%	87%	89%	90%	90%	90%
	IV	20%	20%	20%	20%	20%	20%	24%	30%	35%	39%	44%	49%	54%	58%	61%	65%	70%	74%	77%	80%	80%
	V	0%	0%	0%	0%	0%	0%	5%	14%	21%	26%	31%	35%	40%	45%	50%	54%	59%	64%	68%	73%	73%
	UKUPNO	46%	48%	50%	53%	56%	58%	62%	66%	69%	71%	73%	75%	77%	79%	81%	83%	84%	86%	87%	88%	88%
Priprema	I	3%	7%	18%	74%	83%	89%	95%	99%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
u % stanovništva	II	3%	3%	10%	57%	64%	64%	64%	68%	96%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	III	8%	8%	8%	8%	10%	22%	33%	42%	50%	58%	64%	70%	78%	82%	87%	92%	96%	99%	100%	100%	100%
	IV	2%	2%	2%	2%	2%	2%	11%	19%	26%	33%	41%	49%	55%	60%	66%	72%	79%	86%	90%	95%	100%
	V	0%	0%	0%	0%	0%	0%	8%	19%	26%	33%	39%	45%	51%	57%	63%	69%	75%	82%	88%	94%	100%
	UKUPNO	4%	6%	12%	43%	48%	54%	61%	68%	73%	77%	79%	82%	85%	87%	90%	92%	95%	97%	98%	99%	100%

Grafikon IV: POKRIVENOST USLUGOM ODVODNJE OTPADNIH VODA

I-naseljena mjesta sa > 100.000 stanovnika; II-naseljena mjesta sa 50.000 do 99.999 stanovnika; III-naseljena mjesta sa 10.000 do 49.999 stanovnika; IV-naseljena mjesta sa 2.000 do 9.999 stanovnika; V-naseljena mjesta sa < 1.999 stanovnika (nisu obuhvaćena Direktivom o UOV-u).

Grafikon V: POKRIVENOST USLUGOM PREČIŠĆAVANJA OTPADNIH VODA

I-naseljena mjesta sa > 100.000 stanovnika; II-naseljena mjesta sa 50.000 do 99.999 stanovnika; III-naseljena mjesta sa 10.000 do 49.999 stanovnika; IV-naseljena mjesta sa 2.000 do 9.999 stanovnika; V-naseljena mjesta sa < 1.999 stanovnika (nisu obuhvaćena Direktivom o UOV-u).

I-naseljena mjesta sa > 100.000 stanovnika; II-naseljena mjesta sa 50.000 do 99.999 stanovnika; III-naseljena mjesta sa 10.000 do 49.999 stanovnika; IV-naseljena mjesta sa 2.000 do 9.999 stanovnika; V-naseljena mjesta sa < 1.999 stanovnika (nisu obuhvaćena Direktivom o UOV-u).

2.3.1.4.4. Zaštita od poplava

U skladu sa rezultatima analiza u okviru projekta "Podrška vodnoj politici u BiH" i ostalim relevantnim studijskim dokumentima, usklađivanje u oblasti zaštite od poplava je podijeljena na tri osnovne faze:

- Faza I obuhvata "hitne" projekte, uglavnom na rehabilitaciji postojeće infrastrukture koja je u lošem stanju i povećava rizik od poplava jer su područja koje više ne štiti na adekvatan način u više navrata bila poplavljena;
- Faza II obuhvata visokoprioritetne radnje na rehabilitaciji postojeće infrastrukture koja predstavlja visok rizik;
- Faza III obuhvata projekte koji će omogućiti punu usklađenost BiH.

Tabela XIII: CILJEVI PO FAZAMA U OBLASTI ZAŠTITE OD POPLAVA

TROŠKOVNA STAVKA	FAZA I - UNAPREĐENJE			FAZA II - VISOKOPRIORITETNE RADNJE				
GODINA	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
CILJEVI PO FAZAMA	10%	40%	100%	15%	30%	50%	75%	100%

TROŠKOVNA STAVKA	FAZA III - PROVEDBA DO STATUSA POTPUNE USKLADENOSTI												
GODINA	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
CILJEVI PO FAZAMA	2%	4%	7%	12%	18%	25%	33%	45%	57%	70%	83%	96%	100%

Hronološki niz ciljeva usklađivanja je definiran na osnovu postojećeg stanja i definiranog konačnog cilja. Ovo je očigledno samo najbolja moguća procjena za potrebe EAS-a i ne odražava konkretnu politiku BiH koja, kako je ranije navedeno, još ne postoji kao takva. Katastrofalne poplave, koje su se dogodile u maju 2014. godine i rezultirale gubitkom ljudskih života i ogromnim materijalnim štetama širom zemlje, ukazuju na potrebu za razvijanjem konkretne politike na svim nivoima u BiH. Precizni pokazatelji troškova usklađivanja bit će poznati nakon elaboracije planova upravljanja rizikom od poplava.

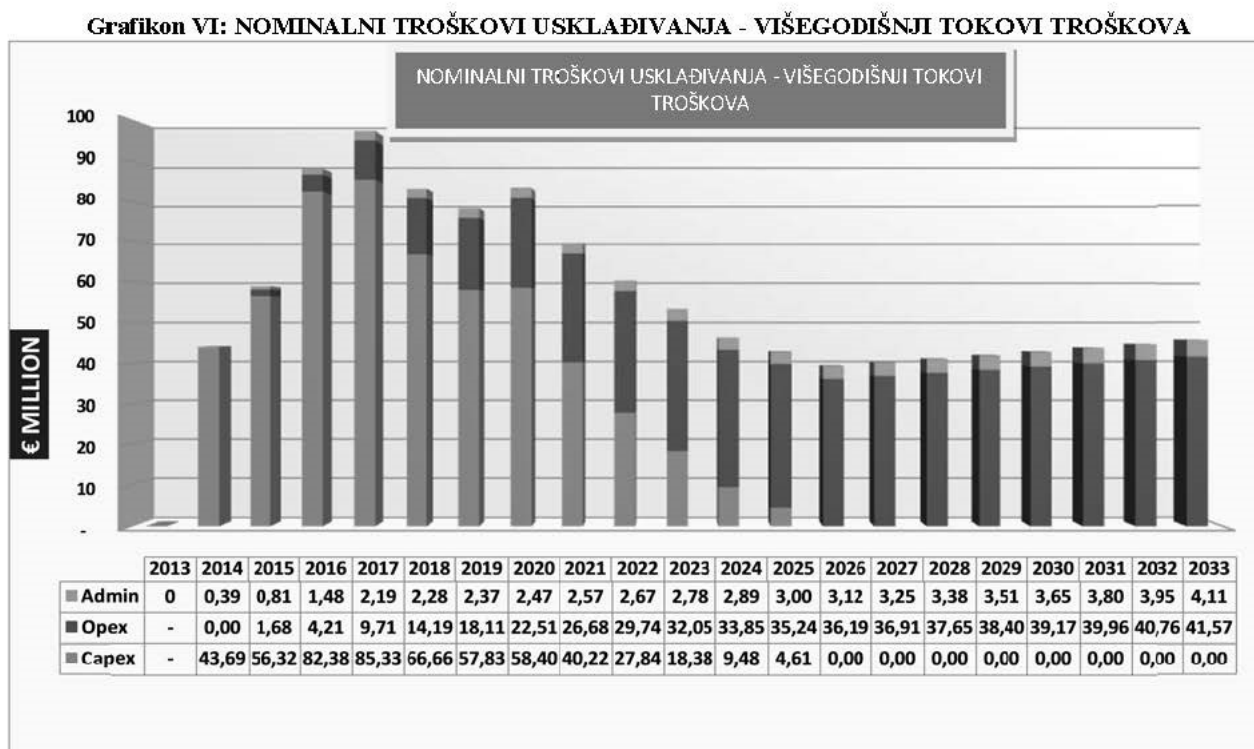
2.3.1.5 Troškovi usklađivanja

Na osnovu ranijih ciljeva usklađivanja, definiranih obima izraženih u procentima stanovništva pokrivenog potpuno usklađenim sistemom i definiranih jediničnih troškova, moguće je procijeniti troškove usklađivanja na višegodišnjoj osnovi. Ovo je dolje ilustrirano u smislu nominalnih kapitalnih, operativnih i administrativnih troškova.

2.3.1.5.1 Voda za piće

Kapitalni izdaci (Capex) dostižu najvišu tačku 2017. godine, sa nešto preko 85 miliona eura godišnje, najvećim dijelom zbog predviđenih hitnih radova na kratkoročnoj zaštiti od poplava. Operativni izdaci (Opex) rastu na značajnih 42 miliona eura godišnje 2033. godine. Administrativni troškovi rastu paralelno sa operativnim izdacima, ali u mnogo manjem obimu i dostižu 4 miliona eura godišnje 2033. godine. Ispod procjene troškova je naveden nediskontirani, odnosno nominalni iznos.

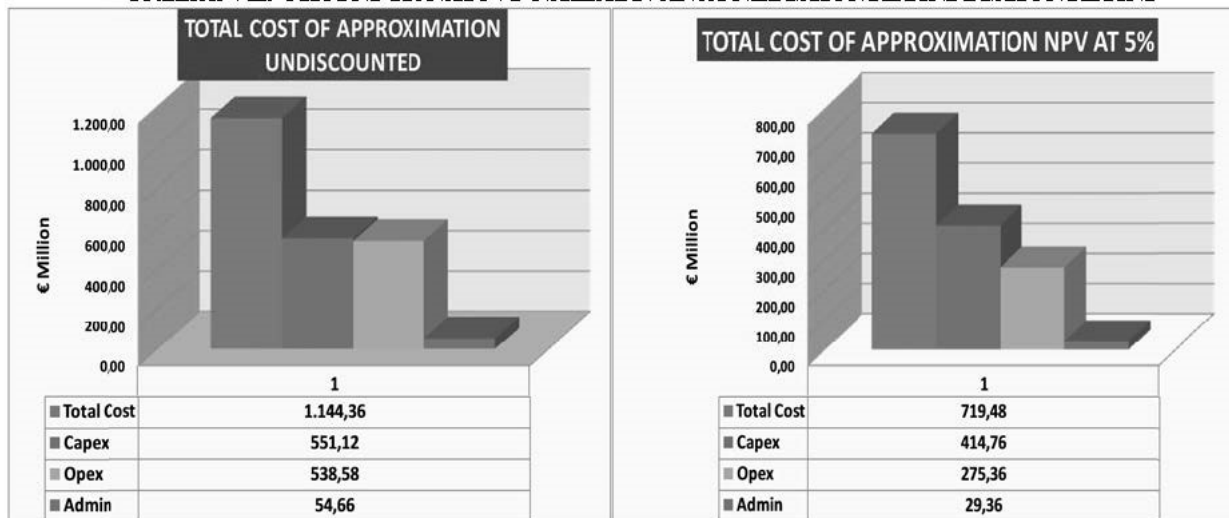
Grafikon VI: NOMINALNI TROŠKOVI USKLAĐIVANJA - VIŠEGODIŠNJI TOKOVI TROŠKOVA

Ukupni troškovi u iznosu od 1.144 miliona eura do 2033. godine su ipak okvirna procjena i stvarni iznos zavisit će od hronologije troškova. Troškovi ovog reda veličine plativi 2014. godine nisu isto što i isti iznos plativ npr. 2033. godine. Stoga, kako bi se definirao uporediv iznos i eliminirala izobličenja uzrokovana vremenom, tokovi troškova su diskontirani na njihovu vrijednost u 2013. godini. Ovaj ekonomski koncept se naziva čista/neto sadašnja vrijednosti (NPV) i koristi se kao indikator sadašnje vrijednosti troškova prouzrokovanih političkim odlukama. Korištena diskontna stopa je 5%, ista koja se trenutno preporučuje za velike infrastrukturne projekte. Red veličine je prikazan u donjem grafikonu:

- investicioni troškovi, Capex, su procijenjeni na ukupno 415 miliona eura do 2025. godine;
- operativni izdaci su značajni (tekući) troškovi koji do 2033. godine iznose 275 miliona eura, izraženo u sadašnjoj vrijednosti;
- administrativni troškovi su procijenjeni na 29 miliona eura, sa prosjekom neto sadašnje vrijednosti od oko 4 miliona eura godišnje.

Grafikon VII: UKUPNI TROŠKOVI USKLAĐIVANJA NEDISKONTIRANI/DISKONTIRANI

Grafikon VII: UKUPNI TROŠKOVI USKLAĐIVANJA NEDISKONTIRANI/DISKONTIRANI

Ukupni troškovi usklađivanja u oblasti vode za piće su procijenjeni na 719 miliona eura.

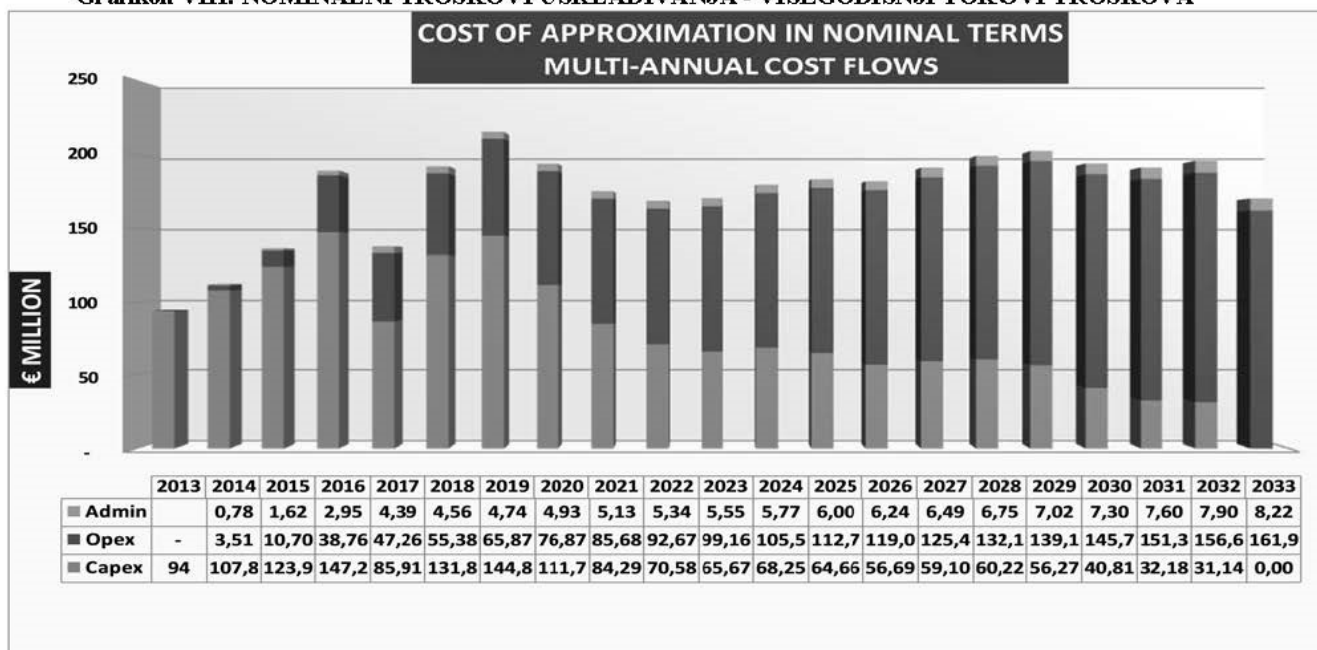
2.3.1.5.2 Urbane otpadne vode

Kapitalni izdaci (Capex) dostižu najvišu tačku 2016. godine, sa nešto preko 147 miliona eura godišnje, najvećim dijelom zbog predviđenih kratkoročnih kanalizacionih radova u većim naseljenim područjima.

Operativni izdaci (Opex) rastu na značajnih 162 miliona eura godišnje 2033. godine.

Administrativni troškovi rastu paralelno sa operativnim izdacima, ali u mnogo manjem obimu i prelaze 8 miliona eura godišnje 2033. godine.

Ispod procjene troškova je naveden nediskontirani, odnosno nominalni iznos.

Grafikon VIII: NOMINALNI TROŠKOVI USKLAĐIVANJA - VIŠEGODIŠNJI TOKOVI TROŠKOVA**Grafikon VIII: NOMINALNI TROŠKOVI USKLAĐIVANJA - VIŠEGODIŠNJI TOKOVI TROŠKOVA**

Ukupni troškovi u iznosu od 3.672 miliona eura do 2033. godine su ipak okvirna procjena i stvarni iznos zavisiće od hronologije troškova. Troškovi ovog reda veličine plativi 2014. godine nisu isto što i isti iznos plativ npr. 2033. godine.

Stoga, kako bi se definirao usporediv iznos i eliminirala izobličenja uzrokovana vremenom, tokovi troškova su diskontirani na njihovu vrijednost u 2013. godini. Ovaj ekonomski koncept se naziva čista/neto sadašnja vrijednost (NPV) i koristi se kao indikator trenutne vrijednosti troškova prouzrokovanih političkim odlukama.

Korištena diskontna stopa je 5%, ista koja se trenutno preporučuje za velike infrastrukturne projekte. Red veličine je prikazan u donjem grafikonu:

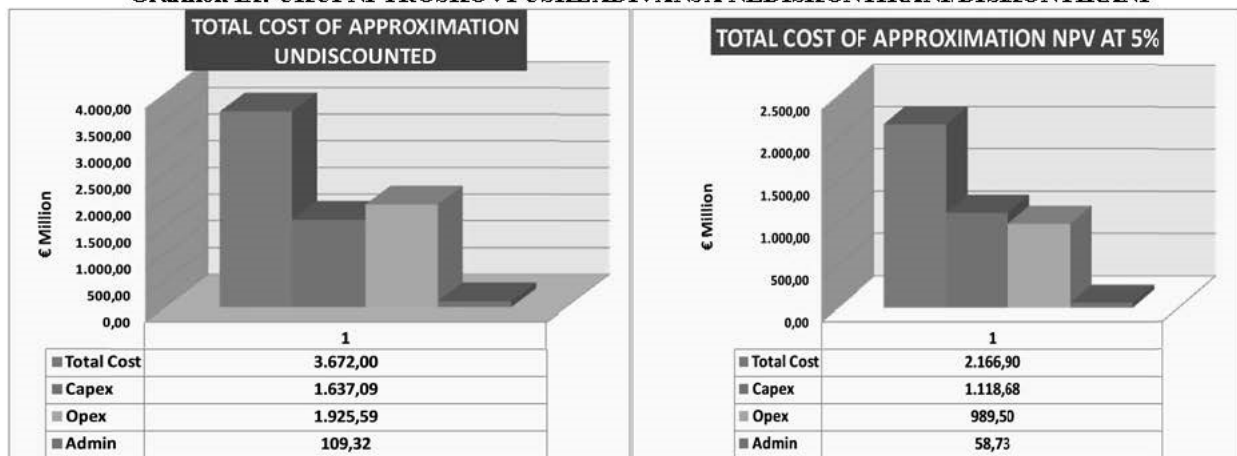
- investicioni troškovi, Capex, su procijenjeni na ukupno 1.119 miliona eura do 2033. godine;

- operativni izdaci su značajni (tekući) troškovi koji do tog datuma iznose 990 miliona eura, izraženo u sadašnjoj vrijednosti;

- administrativni troškovi su procijenjeni na 59 miliona eura, sa prosjekom neto sadašnje vrijednosti od oko 8 miliona eura godišnje.

Grafikon IX: UKUPNI TROŠKOVI USKLAĐIVANJA NEDISKONTIRANI/DISKONTIRANI

Grafikon IX: UKUPNI TROŠKOVI USKLADIVANJA NEDISKONTIRANI/DISKONTIRANI

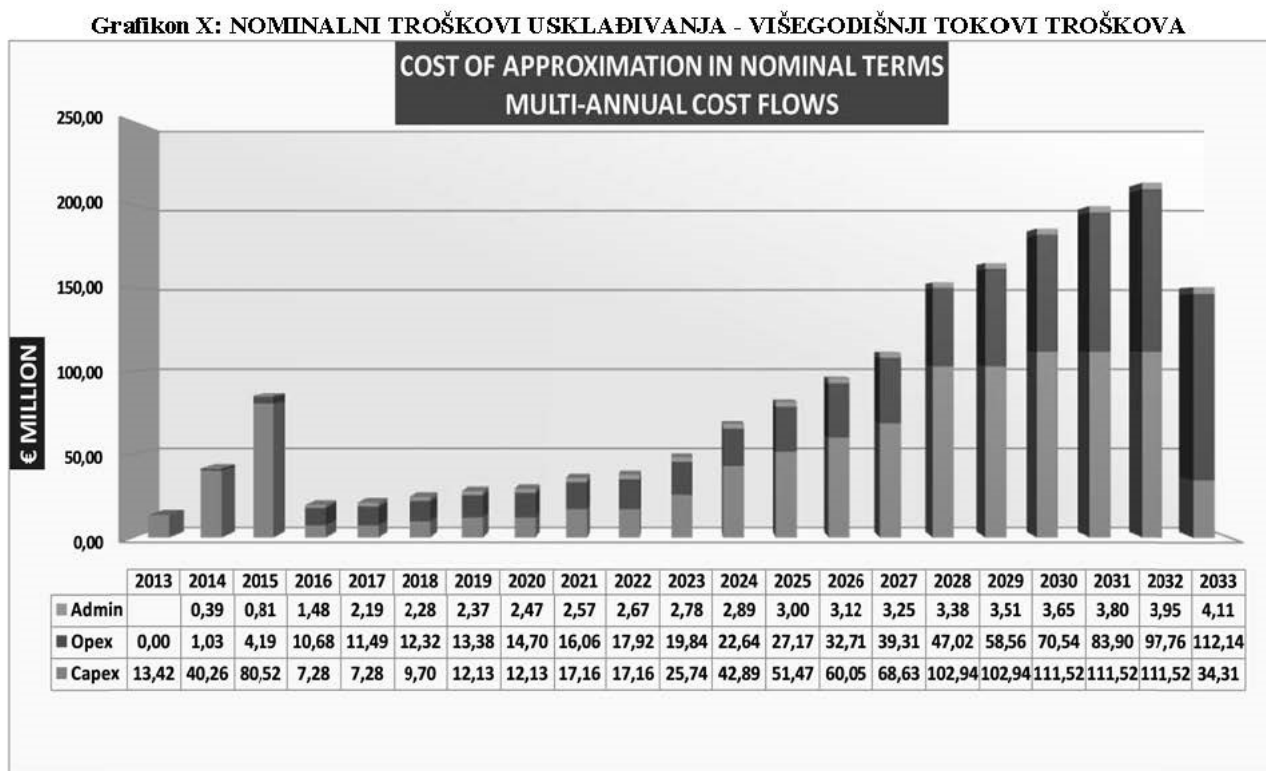

Ukupni troškovi usklađivanja u oblasti urbanih otpadnih voda su procijenjeni na 2.167 miliona eura, što je značajan iznos po svim standardima.

2.3.1.5.3 Zaštita od poplava

Kapitalni izdaci (Capex) dostižu najvišu tačku 2030. godine, sa nešto preko 112 miliona eura godišnje, iako 2015. godine dostižu 81 milion eura. Operativni izdaci (Opex) rastu na značajnih 122 miliona eura godišnje 2033. godine. Administrativni troškovi rastu paralelno sa operativnim izdacima, ali u mnogo manjem obimu, i iznose 4 miliona eura godišnje 2033. godine.

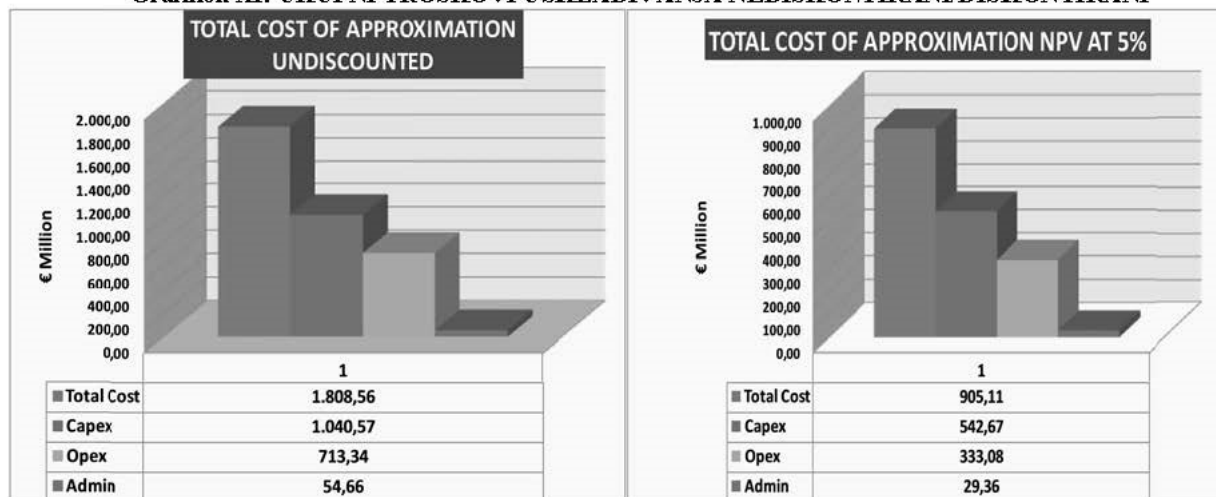
Grafikon X: NOMINALNI TROŠKOVI USKLADIVANJA - VIŠEGODIŠNJI TOKOVI TROŠKOVA

Ukupni troškovi u iznosu od 1.808 miliona eura do 2033. godine su ipak okvirna procjena i stvarni iznos zavisit će od hronologije troškova. Troškovi ovog reda veličine plativi 2014. godine nisu isto što i isti iznos plativ npr. 2033. godine. Stoga, kako bi se definirao usporediv iznos i eliminirala izobličenja uzrokovana vremenom, tokovi troškova su diskontirani na njihovu vrijednost u 2013. godini. Ovaj ekonomski koncept se naziva čista/neto sadašnja vrijednost (NPV) i koristi se kao indikator trenutne vrijednosti troškova prouzrokovanih političkim odlukama. Korištena diskontna stopa je 5%, ista koja se trenutno preporučuje za velike infrastrukturne projekte. Red veličine je prikazan u donjem grafikonu:

- investicioni troškovi, Capex, su procijenjeni na ukupno 543 miliona eura do 2033. godine;
- operativni izdaci su značajni (tekući) troškovi koji do 2033. godine iznose 333 miliona eura, izraženo u sadašnjoj vrijednosti;
- administrativni troškovi su procijenjeni na 29 miliona eura, sa prosjekom neto sadašnje vrijednosti od oko 4 miliona eura godišnje.

Grafikon XI: UKUPNI TROŠKOVI USKLADIVANJA NEDISKONTIRANI/DISKONTIRANI

Grafikon XI: UKUPNI TROŠKOVI USKLAĐIVANJA NEDISKONTIRANI/DISKONTIRANI

Ukupni troškovi usklađivanja u oblasti zaštite od poplava su procijenjeni na 905 miliona eura, što predstavlja značajnu prepreku jer je, za razliku od vode za piće i urbanih otpadnih voda, faktor povrata troškova vrlo nizak i indirektan.

2.3.1.6 Faktori važni za finansiranje

Postojeće tri glavna izvora finansijskih sredstava:

- EU fondovi i međunarodne donacije;
- lokalni izvori finansijskih sredstava;
- krediti/zajmovi stranih banaka i internacionalnih finansijskih institucija (IFI).

Domaći doprinosi prikupljat će se iz:

- naknada za vodu;
- posebnih (namjenskih) naknada definiranih drugim zakonima;
- prihoda vodoprivrednih preduzeća od povećanja cijena usluga (povrat troškova);
- namjenskih sredstava iz budžeta entiteta, kantona i općina;
- sredstava javnih zajmova;
- posebnih (namjenskih) poreza;
- po osnovi Zakona o koncesijama.

Potrebni iznosi sredstava navode na to da predstoje ozbiljna ograničenja po osnovi pristupačnosti, kako na nivou domaćinstva, što će uticati na povrat troškova, tako i na svim nivoima u BiH, što će naročito uticati na zaštitu od poplava.

Ovo će vjerovatno značiti da će se početno razmatrani period od 20 godina, odnosno do 2033. godine, pokazati kao nedovoljan. Iz ovog razloga će se ova analiza u EAS-u revidirati kada se ekonomski nedostatak poveže sa navedenim granicama pristupačnosti.

2.3.2 Sektor upravljanja otpadom 2.3.2.1 Početna situacija

U ovom sektoru postoji 15 propisa EU: Tri se smatraju posebno složenim i/ili skupim za preuzimanje i provedbu:

- Okvirna direktiva o otpadu;
- Direktiva o ambalaži i ambalažnom otpadu i
- Direktiva o deponijama.

Okvirna direktiva o otpadu (2008/98/EZ) uspostavlja sljedeću hijerarhiju upravljanja otpadom:

- prevencija;
- priprema za ponovnu upotrebu;
- recikliranje;
- iskorištavanje (npr. dobijanje energije od gasova iz deponija);
- deponovanje otpada.

Pored toga, uvodi i dva osnovna koncepta:

- otpad kao nusproizvod;
- prestanak statusa otpada.

Ona podstiče, iako ne obavezuje, zemlje članice da se usmjere na produženu odgovornost proizvođača koja je definirana kao "odgovornost za uticaj proizvoda na okoliš tokom njegovog čitavog životnog ciklusa".

Provedba Okvirne direktive o otpadu zahtijeva efektivan sistem za izdavanje dozvola skupljačima otpada, prevoznici, preduzećima za upravljanje otpadom, korisnicima otpada kao sirovine i svim drugim posrednicima. Potrebni su i jaki kapaciteti za praćenje i inspekciju, naročito u prvoj godini provedbe, kako bi se smanjio izuzetno negativan uticaj neregistriranih proizvođača otpada koji bi podrivao sistem tokom najkritičnijeg perioda. Direktiva također zahtijeva uspostavljanje integrirane i odgovarajuće mreže postrojenja za uklanjanje otpada, uključujući i iskorištavanje miješanog komunalnog otpada.

Pristup procjeni troškova usklađivanja BiH u ovom sektoru uzima u obzir sve ove komponente, s ciljem definiranja integralnog sistema za upravljanje otpadom. Tako su jedinični troškovi i obimi sektora utvrđeni na osnovu ovakvog sistema.

2.3.2.2 Obrazloženje procjene troškova

Na osnovu nacrtu Strategije upravljanja otpadom (PHARE 2000), Federalne strategije i plana upravljanja otpadom, te urađenih studija izvodljivosti, omogućeno je određivanje početnog stanja sistema za upravljanje otpadom u BiH za potrebe ove analize troškova, putem podjele različitih regija u četiri kategorije:

- Regije sa uspostavljenim sanitarnim deponijama (REL);
- Regije u kojima su započeti radovi na uspostavi sanitarnih deponija (RWC);
- Regije gdje postoji sporazum između općina, što je važan prethodni korak (RMAS);
- Regije koje još uvijek nisu definirane (NEDEFINIRANE).

Sljedeći korak se sastoji od utvrđivanja broja stanovnika trenutno obuhvaćenih svakom kategorijom i procjene procenta ukupnih troškova koji će biti potrebni da se usluga stanovništvu podigne na potreban, odnosno usklađen nivo.

Rezultati ove analize su navedeni ispod.

Tabela XIV: RASPORED STANOVNIŠTVA PO STEPENU NEUSKLADENOSTI

Regije upravljanja otpadom	Broj stanovnika	% ukupnih troškova
Regije sa uspostavljenim sanitarnim deponijama	1.407.961	35,00%
Regije u kojima su započeti radovi	585.706	90,00%
Regije sa međuočinskim sporazumima	1.171.156	100,00%
Nedefinirane	678.801	100,00%
UKUPNO ZA BiH	3.843.624	

Ovo nam daje elementarnu, ali prilično realnu indikaciju o infrastrukturnim nedostacima koje treba podvrgnuti ekonomskoj analizi.

2.3.2.3 Jedinični troškovi 2.3.2.3.1 Uvodne napomene

Postizanje potpuno usklađenog sistema za upravljanje čvrstim komunalnim otpadom zahtijeva niz kapitalnih investicija (Capex), operativnih troškova i troškova održavanja (Opex) i administrativnih (Admin) troškova. Jedinični troškovi ovog sistema trebaju biti izraženi u vidu jediničnog troška po populaciji.

Za utvrđivanje referentnog jediničnog troška za BiH, kombinirano je sljedeće:

- analiza slučaja, ovdje reproducirana, za standardnu populacionu jedinicu od 435.000 stanovnika, što se 2013. godine smatra optimalnim brojem za regionalni sistem;
- dostupne međunarodne reference vezane za troškove drugih zemalja u tranziciji;
- stvarni troškovi projekata u BiH i studije izvodljivosti.

Ove reference su sumirane ispod.

Sažeti pregled troškova kapitalnih ulaganja iz analize slučaja:

- najmanja ukupna ulaganja potrebna za usklađivanje sa zahtjevima EU za 435.000 stanovnika su 35.717.764 eura (nediskontirano, bez zamjena);
- ovo odgovara ulaganju od 82,1 eura po glavi stanovnika;
- operativni troškovi i troškovi održavanja.

Ukupni operativni troškovi za prikupljanje iz analize slučaja navode iznos od 8.372.202 eura kao minimalne ukupne troškove operativnog rada i održavanja potrebne za usklađivanje sa zahtjevima EU za 435.000 stanovnika, odnosno 19,25 eura po stanovniku godišnje.

2.3.2.3.2 Studije izvodljivosti u BiH

Brojčani podaci iz studija izvodljivosti su dobijeni iz dostupnih projekata. Prosječni ekvivalentni trošak po glavi stanovnika je naveden ispod.

Tabela XV: REFERENCE IZ STUDIJA IZVODLJIVOSTI

U BiH	€/PE
CAPEX	86
OPEX	16

2.3.2.3.3 Međunarodne reference

Prosječni ekvivalentni jedinični troškovi u drugim zemljama u regiji su sumirani ispod.

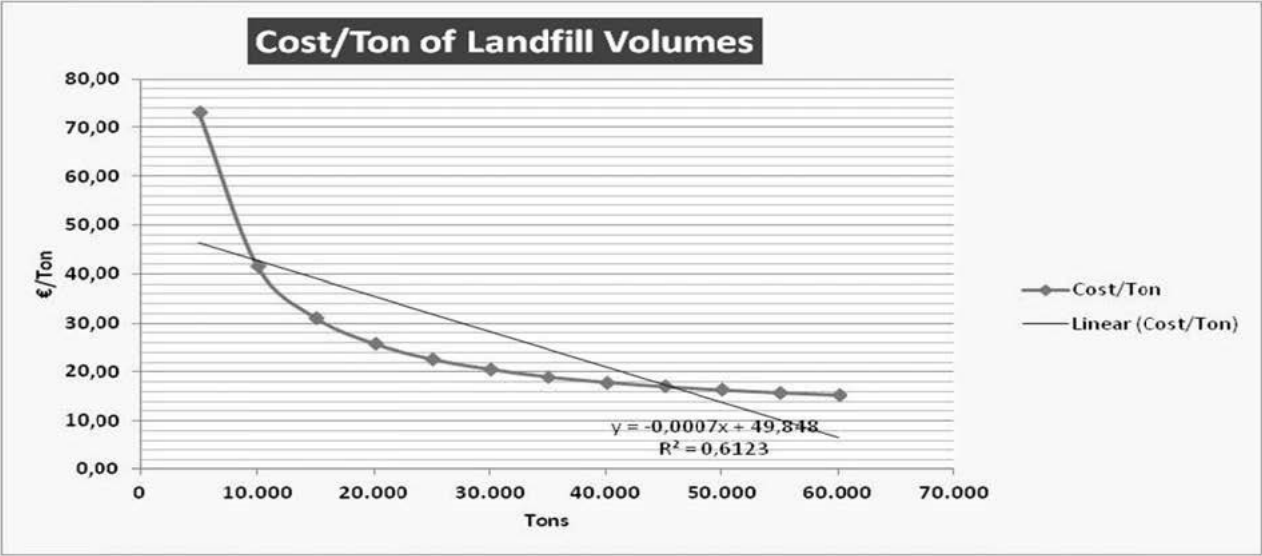
Tabela XVI: PROSJEČNI REZULTATI U €/PE

PROSJEČNI REZULTATI U €/PE		
REFERENCA	CAPEX	OPEX
SRBIJA	70,37	15
RUMUNLIJA	91,04	15
BUGARSKA	85,30	17
HRVATSKA	80,51	11
POLJSKA	92,49	17
BOSANSKI FS	85,66	16
JEDINIČNI TROŠAK ZA BIH PO EAS BREF	84,23	15,14

2.3.2.3.4 Prilagodavanje ovih referenci uvjetima u BiH

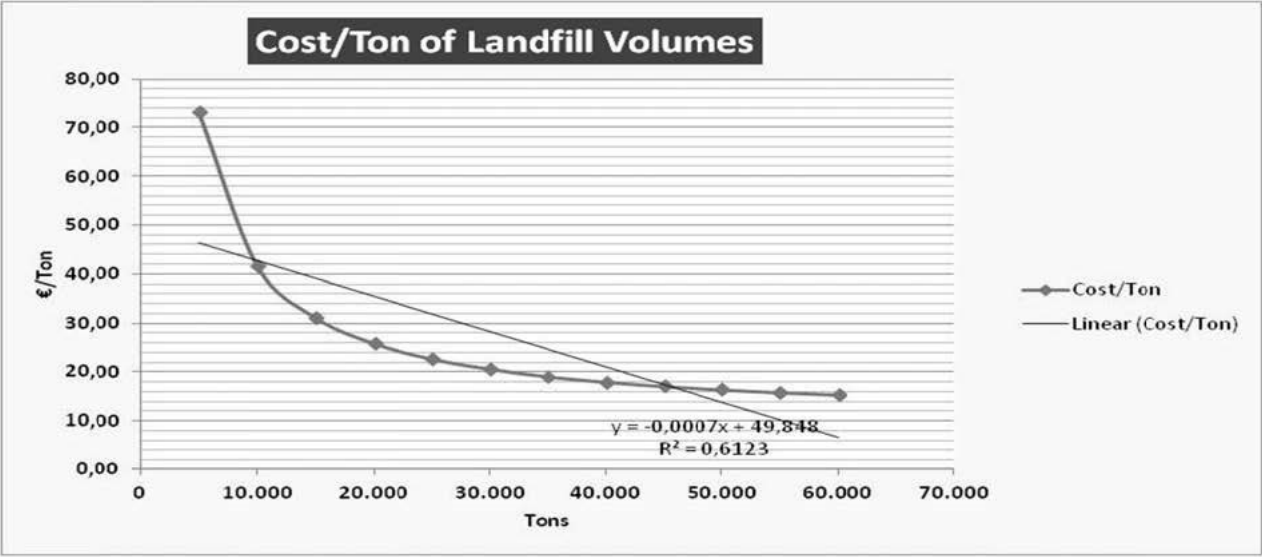
Distribucija troškova navedenih gore se odnosi na regije srednje veličine, koje su vjerovatno veće od onih koje će se koristiti u BiH, s obzirom na njenu kompliciranu orografiju i institucionalne postavke. Trošak po toni otpada je direktno povezan sa zapreminskom težinom, kako je ilustrirano ispod.

Grafikon XII: TROŠAK PO TONI ZAPREMINSKE TEŽINE ODLOŽENE NA DEPONIJU

Grafikon XII: TROŠAK PO TONI ZAPREMINSKE TEŽINE ODLOŽENE NA DEPONIJU

Grafikon XII: TROŠAK PO TONI ZAPREMINSKE TEŽINE ODLOŽENE NA DEPONIJU

Stoga je za potrebe EAS-a i da bi se ovi jedinični troškovi što bolje prilagodili specifičnim uvjetima u BiH, razvijen indeks za trošak po toni, koji se primjenjuje za gore nabrojane kategorije regija.

Tabela XVII: INDEKS TROŠKOVA PO TONI

TONA	KAPITALNI IZDACI		OPEX	TROŠAK PO TONI	INDEKS
	Fiksni	Varijabilni			
1	315.152	3	7	315.162	2.047,834
5.000	315.152	17.120	33.573	73,17	475,43
10.000	315.152	34.240	67.146	41,65	270,65
15.000	315.152	51.395	100.720	31,15	202,40
20.000	315.152	68.479	134.293	25,90	168,27
25.000	315.152	85.599	167.866	22,74	147,79
30.000	315.152	102.719	201.439	20,64	134,14
35.000	315.152	119.839	235.013	19,14	124,39
40.000	315.152	136.959	268.586	18,02	117,07
45.000	315.152	154.078	302.159	17,14	111,38
50.000	315.152	171.198	335.732	16,44	106,83
55.000	315.152	188.318	369.306	15,87	103,11
60.000	315.152	205.438	402.879	15,39	100,00

Ovaj koncept je za BiH primijenjen na sljedeći način.

Tabela XVIII: SAŽETAK JEDINIČNIH TROŠKOVA ZA RAČUNANJE KAPITALNIH IZDATAKA

PREGLED JEDINIČNIH TROŠKOVA ZA CAPEX	Broj	Broj stanovnika	Prosjek	Tona/god.	Indeks troškova	OSNOVICA	PRIMJENJENO
Regije sa uspostavljenim sanitarnim deponijama	5	1.407.961	281.592	95.741	100,00	85,66	85,66
Regije u kojima su započeti radovi	4	585.706	146.427	49.785	106,30	85,66	91,05
Regije sa međupćinskim sporazumima	8	1.171.156	146.395	49.774	106,30	85,66	91,05
Nedefiniran	9	678.801	75.422	25.644	147,79	85,66	126,59

Ovim su gore navedeni jedinični troškovi kapitalnih izdataka (Capex), u rasponu od 85,66 do 126,59 eura po stanovniku, primijenjeni na različite regije definirane za potrebe analize troškova usklađivanja.

Operativni izdaci su procijenjeni korištenjem formule navedene ispod.

Tabela XIX: JEDINIČNI TROŠKOVI ZA OPEX

TROŠKOVI OPERACIJA I ODRŽAVANJA		TIPSKE PROJEKTNE INVESTICIJE			
		GRADEVINSKI RADOVI			23,98%
CIKLUS ZAMJENE		NASIPI I KASETE			12,16%
		INSTALACIJE I POSTROJENJE			12,08%
		MAŠINE I TEŠKA VOZILA			18,93%
		ZATVARANJE NESANTARNIH DEPONJA			23,83%
		INŽINJERING, NADZOR...			9,00%
JEDINIČNI TROŠKOVI					
	Zamjena				5,67%
	O&M				18,53%

Ove brojke su unutar raspona zabilježenog u studiji izvodljivosti međunarodnim referencama i blizu onima navedenim u studijama izvodljivosti za BiH. Generalno povećanje iznosa kapitalnih izdataka tokom prilagođavanja se opravdava činjenicom da će usklađeni sistemi biti primijenjeni na manje regije.

NAPOMENA: Ova metodologija povezuje kapitalne izdatke sa ciljevima usklađenosti u smislu procenta stanovništva pokrivenog potpuno usklađenom uslugom, što će *de facto* predstavljati osnovu obaveze BiH prema EU.

2.3.2.4 Ciljevi usklađenosti

Iako je prerano za postavljanje ciljeva usklađenosti, i tabela u nastavku prikazuje samo najbolja moguća predviđanja u postojećim okolnostima, priprema metodologije i utvrđivanje reda veličine su od izuzetne važnosti za preciznije određivanje buduće politike koja će pratiti razvoj okolnosti u BiH.

U ovom slučaju, ciljevi usklađenosti su postavljeni u formi procenata stanovništva koje će biti obuhvaćeno potpuno usklađenim sistemom upravljanja čvrstim otpadom.

Tabela XX: CILJEVI VEZANI ZA PREMOŠĆAVANJE NEDOSTATAKA

CILJEVI VEZANI ZA PREMOŠĆAVANJE NEDOSTATAKA (USKLADENOST)															
Naselja	Stanovništvo	% ukupno/god.	Trenutno	Pretpostavljeni cijevi											
			2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.
REL	1.407.961	USLUŽENO	0,00%	10,00%	25,00%	40,00%	60,00%	80,00%	95,00%	95,00%	95,00%	95,00%	95,00%	95,00%	95,00%
			0	140.036	351.990	563.185	844.777	1.126.369	1.337.563	1.337.563	1.337.563	1.337.563	1.337.563	1.337.563	1.337.563
RWC	585.706	USLUŽENO	0,00%	15,00%	40,00%	65,00%	90,00%	95,00%	95,00%	95,00%	95,00%	95,00%	95,00%	95,00%	95,00%
			0	210.054	234.282	380.709	527.135	556.420	556.420	556.420	556.420	556.420	556.420	556.420	556.420
RMAS	1.171.156	USLUŽENO	0,00%	0,00%	0,00%	5,00%	15,00%	30,00%	45,00%	60,00%	80,00%	95,00%	95,00%	95,00%	95,00%
			0	0	0	58.558	175.673	351.347	527.020	702.694	936.925	1.112.599	1.112.599	1.112.599	1.112.599
NEDEFINIRANO	678.801	USLUŽENO	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	5,00%	15,00%	30,00%	45,00%	60,00%	80,00%	90,00%	95,00%
			0	0	0	0	0	33.940	101.820	203.640	305.460	407.280	543.041	610.921	644.861
UKUPNO	OSOBA		0	350.090	586.273	1.002.451	1.547.585	2.068.076	2.522.824	2.800.318	3.136.369	3.413.863	3.549.623	3.617.503	3.651.443
	% STAN.		0,00%	9,11%	15,25%	26,08%	40,26%	53,81%	65,64%	72,86%	81,60%	88,82%	92,35%	94,12%	95,00%

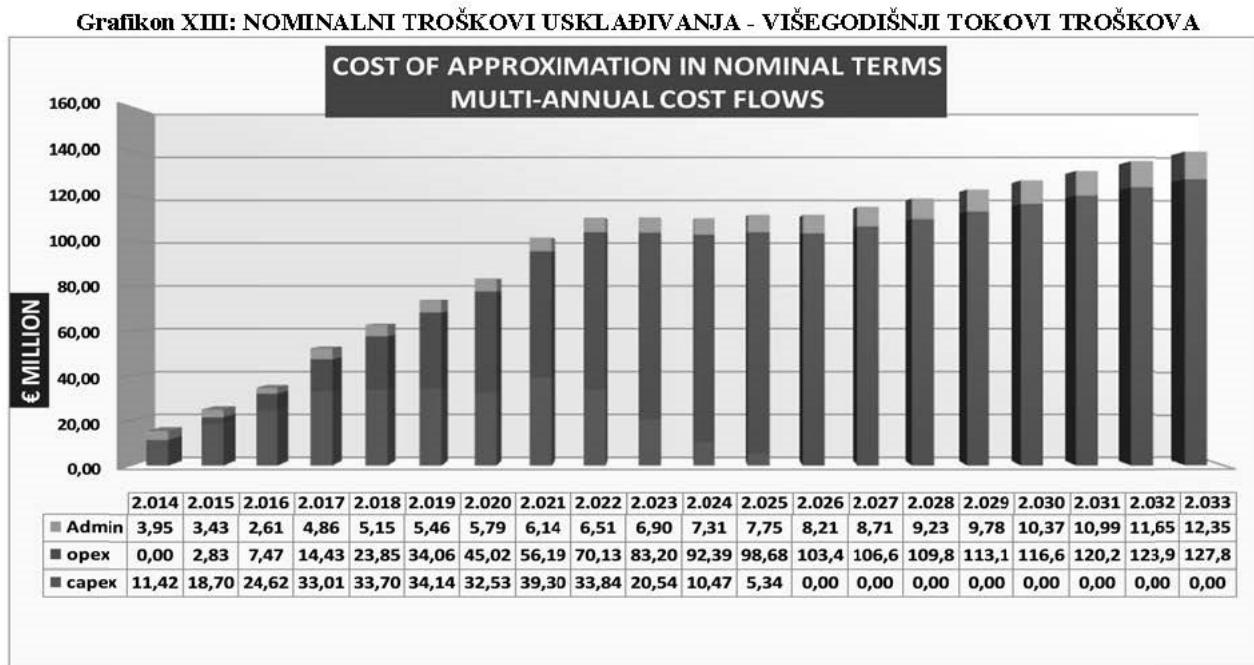
Hronološki niz ciljeva usklađivanja je definiran na osnovu postojećeg stanja i definiranog konačnog cilja. Ovo je očigledno najbolja moguća procjena za potrebe EAS-a i ne odražava konkretnu politiku BiH koja, kako je ranije navedeno, još ne postoji kao takva.

Kao što se može vidjeti, ciljani rok za usklađivanje sa prosječnim ciljevima zemalja EU 28 je 2025. godina.

2.3.2.5 Troškovi usklađivanja

Na osnovu ranijih ciljeva usklađivanja, definiranih obima izraženih u procentima stanovništva opsluženog potpuno usklađenim sistemom i definiranih jediničnih troškova, moguće je procijeniti troškove usklađivanja na višegodišnjoj osnovi. Ovo je dolje ilustrirano u smislu nominalnih kapitalnih, operativnih i administrativnih troškova.

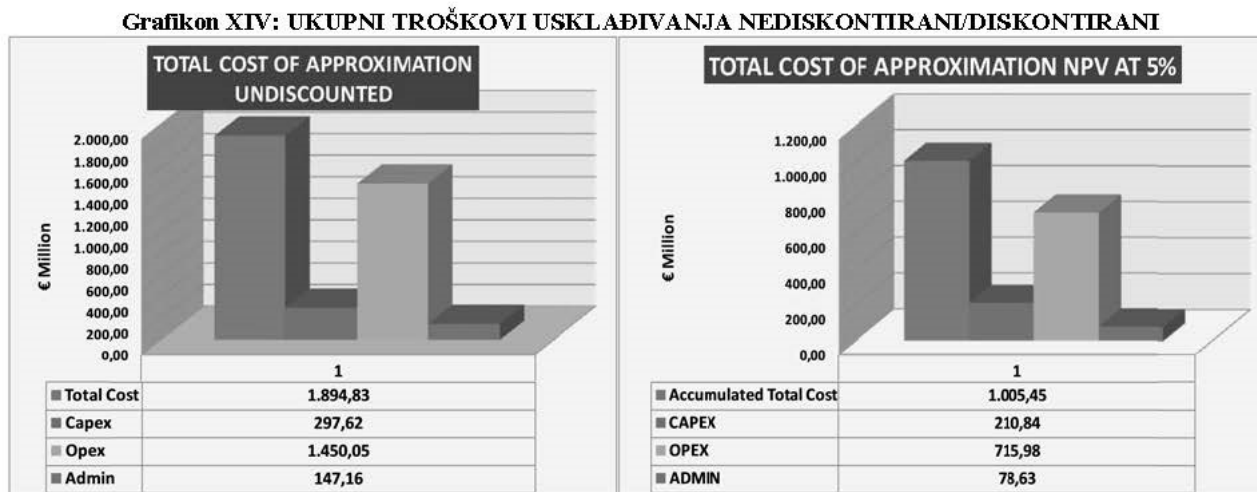
Grafikon XIII: NOMINALNI TROŠKOVI USKLAĐIVANJA - VIŠEGODIŠNJI TOKOVI TROŠKOVA

Kapitalni izdaci (Capex) dostižu najvišu tačku 2021. godine, sa nešto preko 39 miliona eura godišnje. Operativni izdaci (Opex) rastu na značajnih 128 miliona eura godišnje 2033. godine. Ovo odražava važnu karakteristiku sektora upravljanja otpadom da je operativno zahtjevan, odnosno svaka mjera investicije u upravljanje otpadom rezultira obimnim tokom Opex troškova, koji se direktno sudaraju sa granicama pristupačnosti. Administrativni troškovi rastu paralelno sa operativnim izdacima, ali u mnogo manjem obimu i dostižu 12 miliona eura godišnje 2033. godine.

Ispod procjene troškova je naveden nediskontirani, odnosno nominalni iznos.

Grafikon XIV: UKUPNI TROŠKOVI USKLAĐIVANJA NEDISKONTIRANI/DISKONTIRANI

Ukupni troškovi u iznosu od 1,895 miliona eura do 2033. godine su ipak okvirna procjena i stvarni iznos zavisiće od hronologije troškova. Troškovi ovog reda veličine plativi 2014. godine nisu isto što i isti iznos plativ npr. 2033. godine. Stoga, kako bi se definirao usporediv iznos i eliminirala izobličenja uzrokovana vremenom, tokovi troškova su diskontirani na njihovu vrijednost u 2013. godini. Ovaj ekonomski koncept se naziva čista/neto sadašnja vrijednost (NPV) i koristi se kao indikator trenutne vrijednosti troškova prouzrokovanih političkim odlukama.

Korištena diskontna stopa je 5%, ista koja se trenutno preporučuje za velike infrastrukturne projekte. Red veličine je naveden u gornjem grafikonu. Investicioni troškovi su procijenjeni na ukupno 210 miliona eura do 2025. godine. Operativni izdaci su značajno viši (tekući) troškovi, koji do tog datuma iznose 716 miliona eura. Administrativni troškovi iznose 79 miliona eura, sa prosjekom neto sadašnje vrijednosti od oko 4 miliona eura godišnje.

2.3.2.6 Faktori važni za finansiranje

Za investicione troškove bit će primljena značajna podrška od donatora, naročito kroz EU IPA program. Mogu se aktivno tražiti i drugi donatori jer postoje brojni programi pomoći za uklanjanje i odlaganje otpada. Međutim, treba napomenuti da upravljanje otpadom uključuje visoke troškove operacija i održavanja, koji se moraju nadoknaditi povratom troškova kroz naknade. Iz ovog razloga na raspored investicija više utiču ograničenja vezana za pristupačnost domaćinstvima nego mogućnost pribavljanja investicionih sredstava.

2.3.3 Emisije u zrak (DIE) 2.3.3.1 Početna situacija

Ekonomske posljedice emisija u zrak su obimne, složene i utiču na brojne industrije, uglavnom one koje su obuhvaćene direktivama o industrijskim emisijama, klimatskim promjenama i kvalitetu zraka.

Ove vrste emisija, pored toga, imaju veliki uticaj na zdravlje i, donekle, prekogranične uticaje, što njihovom ograničavanju/smanjivanju daje visok prioritet.

Provedba svih zahtjeva u sklopu ovih direktiva nije moguća u kratkom roku zbog tehničkih ograničenja, u vidu uspostavljanja pouzdanog popisa i sistema za praćenje, i ograničenja vezanih za pristupačnost koja će usporiti napredak provedbe.

Proces provedbe će vjerovatno trajati najmanje sedam do deset godina nakon finalizacije EAS-a i strateških dokumenata entiteta i BD BiH. Prije početka efektivne provedbe, neophodna je priprema programa za postepenu provedbu i realnog plana za uspostavu kontrole nad svakim sektorom obuhvaćenim DIE-om, kako bi pogođene organizacije i njihovi resursi mogli podnijeti potrebne investicije. Ovo dalje zahtijeva unapređenje postojećih baza podataka, koje moraju biti detaljno usklađene širom BiH. Koordinacija sa industrijom, naročito u energetsom sektoru, bit će od ključnog značaja.

2.3.3.2 Obrazloženje procjene troškova

Troškovi su vrlo bitna stavka u postizanju usklađivanja i provedbenih potreba u procesu usklađivanja. Treba finansirati različite vrste troškova, koji se mogu podijeliti na sljedeći način:

- Troškovi koje će snositi nadležne institucije;
- preliminarni troškovi uspostavljanja ili restrukturiranja regulatornog tijela nadležne institucije i svih potrebnih agencija - što uključuje troškove materijalnih i ljudskih resursa i obuke;
- troškovi uvođenja procedura za izdavanje dozvola i inspeksijskog nadzora;
- troškovi vezani za određivanje objekata na koje će se primjenjivati ove direktive i ocjena njihovog trenutnog stanja;
- troškovi vezani za razvoj BAT vodiča i uputstava za svaki industrijski sektor;
- konsultantski troškovi;
- troškovi bilježenja podataka i izvještavanja;
- troškovi obuke i edukacije i
- tekući operativni troškovi za rad sistema.

Ovi troškovi se mogu nadoknađivati primjenom programa za povrat troškova u skladu sa principom da zagađivač plaća, čime vlada - kroz nametanje naknada za izdavanje dozvola i regulatorni režim - ima mogućnost nadoknade regulatornih troškova od operatera i postrojenja. Povrat troškova bi trebao biti potpun za sve troškove vezane za dozvole, a programi kao što su EMAS i eko-označavanje bi trebali biti potpuno samofinansirajući, gledano iz ugla regulatornih tijela.

- Troškovi koje će snositi industrija:

Jasno je da će troškovi industrijskog usklađivanja biti daleko veći od direktnih troškova provedbe propisa. Troškovi vezani za smanjenje emisija iz velikih postrojenja za spaljivanje na prihvatljive nivoe mogu uključivati potrebu izgradnje novih postrojenja, koja će zamijeniti zastarjela, dodavanje novih jedinica postrojenjima koja manje zagađuju radi kompenzacije energetske gubitke usljed zatvaranja velikih zagađivača, izmjenu komponenata unutar postrojenja radi prelaska na manje zagađujuća goriva i tome slično. Direktiva o industrijskim emisijama nameće dalekosežne obaveze i znatne troškove industriji i vlastima na svim nivoima.

Primjena principa najboljih dostupnih tehnika (BAT) bit će ključni faktor troškova u svim industrijskim sektorima. Na kraju bi najveća cijena mogla biti zatvaranje određenih postrojenja. BREF dokumenti bi trebali pružiti neka uputstva u ovoj oblasti, a procjena lokalnih okolnosti i uvjeta također će biti od velikog uticaja.

Procjena troškova je provedena u dvije etape:

- Preliminarna analiza na osnovu postojećih budžeta raznih institucija koji su dati na uvid. Baze podataka za BiH su intenzivno korištene za utvrđivanje trenutne situacije. Ova početna procjena je rezultirala polaznim brojkama za emisije, što je omogućilo postavljanje okvira za polazni scenario. Nakon toga su izvršene projekcije rasta GHG-a na osnovu podataka iz raznih TP projekata i lokalnih statistika, čime je kreiran scenario redovnog poslovanja (RP), odnosno vjerovatni porast emisija u slučaju da se ne poduzmu mjere na smanjenju emisija. Razlika između RP-a i procijenjenih ograničenja koja zahtijevaju propisi EU, Okvirna konvencija Ujedinjenih naroda o klimatskim promjenama (UNFCCC) i drugi međunarodni ugovori pružit će grubu procjenu zapremine gasova koje će biti potrebno smanjiti odgovarajućim mjerama za smanjenje emisija.
- Troškovi smanjenja emisija su procijenjeni na osnovu međunarodnih referenci i primijenjeni na obime koje je potrebno smanjiti, čime je dobijena procjena troškova usklađivanja u ovom sektoru.

2.3.3.3 Troškovi smanjenja emisija

Troškovi smanjenja emisija su dobijeni primjenom Regionalnog modela za simulaciju zagađenja zraka (RAINS). Korišten je model za države EU 25 (Rumunija, Bugarska i Hrvatska nisu bile članice u tom trenutku), koji predstavlja najkompletniju studiju troškova smanjivanja emisija do sad i smatra se prihvatljivom opcijom za primjenu u BiH, gdje takvi podaci ne postoje. Ovi podaci su sumirani u Tabeli XXI ispod.

Tabela XXI: TROŠKOVI SMANJENJA EMISIJA ZAGAĐUJUĆIH MATERIJALA

TROŠKOVI SMANJENJA EMISIJA					
RAINS MODEL ZA EU OGRANIČENJA EMISIJA SCENARIO B (SREDNJI) ZA EU 25					
ZAGAĐUJUĆA MAT.	SMANJENO TONA	TROŠKOVI		RASPON EU 25 PO EPRT- <u>u</u>	
	2005-2020.	(NIVELIRANO mEUR)	TROŠAK PO TONI	DONJI	GORNJI
SO2	1.238.000	14.010	11.317	5.600	16.000
NOX	1.592.000	14.970	9.403	4.400	12.000
NH3	1.088.000	38.925	35.777	11.000	31.000
ČEST. MAT.	255.000	9.540	37.412	26.000	75.000
VOC	977.000	1.770	1.812	950	2.800
TROŠKOVI SMANJENJA EMISIJA SLUŽE SAMO KAO REFERENCA. TROŠKOVI EMISIJA U ZRAK SU BAZIRANI NA TP PROJEKTU "UNAPREĐENJE KONTROLE EMISIJA", KOJI SE BAVI STRATEGIJAMA ZA UPRAVLJANJE EMISIJAMA I PREDLOŽENIM GORNJIM GRANIČNIM VRIJEDNOSTIMA ZA TURSKU. TREBA NAPOMENUTI DA KOMBINIRANE TEHNOLOGIJE ZA VIŠE OD JEDNE ZAGAĐUJUĆE MATERIJE UMANJUJU GORE NAVEDENE TROŠKOVE, KOJI PREDSTAVLJAJU ZASEBNE TROŠKOVE SMANJENJA EMISIJA ZA SVAKU ZAGAĐUJUĆU MATERIJU POJEDINAČNO. JEDINIČNI TROŠKOVI ZA OVU SVRHU SU DOBIJENI I PRILAGOĐENI KORIŠTENJEM SCENARIJA B ZA CEMENTNU INDUSTRIJU (KOJI PREPORUČUJE), DIREKTNO SMANJENJE NA SCENARIO B, UZ ODGOVARAJUĆI PRELAZNI PERIOD, ŠTO JE OČIGLEDNO EKONOMIČNIJA OPCIJA I KAO TAKVA JE KORIŠTENJA U OVOJ ANALIZI.					

Postupak primjene ovih troškova u BiH je bio da se uzme srednja vrijednost iz raspona, koja se zatim prilagodi primjenom inflacionog indeksa za EUR od godine kada je kalkulacija napravljena do 2013. godine.

Na NMVOC je primijenjen niži raspon, s obzirom na geomorfološke karakteristike BiH i relativno nizak intenzitet cementne industrije.

Tabela XXII: TROŠKOVI SMANJENJA EMISIJA ZA BiH

TROŠKOVI SMANJENJA EMISIJA ZA BIH	NOx	SO2	NM/VOC
U EUR po odstranjenoj toni	9.403	11.317	39.224

2.3.3.4 Ciljevi usklađenosti

Kao početni cilj za potrebe ekonomske procjene nedostataka za industrije u sektoru cementa, VOC-a i drugim neenergetskim sektorima, postavljena je 2023. godina. Za energetski sektor, koji proizvodi najveći dio emisija i time snosi najveći dio troškova smanjenja emisija, postavljeni cilj je 2025. godina. Međutim, potrebno je napomenuti da ovi rokovi možda neće biti postignuti zbog ograničenja vezanih za pristupačnost, koja će biti utvrđena EAS-om, jer se troškovi energetskog sektora direktno prenose na potrošače putem cijena električne energije i time su podložni ograničenjima vezanim za pristupačnost domaćinstvima.

Tabela XXIII: CILJEVI VEZANI ZA EMISIJE U ZRAK

CILJEVI ZA EMISIJE (postizanje ciljeva)													
Sektor	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.
Energetski sektor	1%	2%	5%	9%	14%	20%	27%	35%	45%	57%	72%	90%	100%
Cement	3%	10%	20%	35%	50%	60%	70%	80%	90%	95%	100%	100%	100%
VOC	2%	10%	17%	25%	35%	45%	60%	70%	80%	90%	100%	100%	100%
Ostalo	2%	10%	20%	35%	50%	60%	70%	80%	90%	95%	100%	100%	100%

2.3.3.5 Troškovi usklađivanja

Za procjenu troškova usklađivanja je potrebno primijeniti troškove smanjenja emisija na obim emisija koje je potrebno smanjiti. Obim emisija zagađujućih materija koje se moraju smanjiti (odnosno, obim glavnih zagađujućih materija - SO₂, NO_x i NMVOC koje treba smanjiti) je procijenjen na osnovu trenutnih nivoa i predloženih graničnih vrijednosti emisija do 2025. godine.

Tabela XXIV: TRENUTNI NIVOI EMISIJA (PROCJENE ZA BiH ZA 2013. GODINU)

TRENUTNI NIVOI EMISIJA (procjene za BiH za 2013. godinu)				
Emisije u tonama				
	Godina	NOX	SO2	NM VOC
POLAZNE PREDRATNE PROCJENE	1990.	81.310	448.890	27.010
NAJBOLJE PROCJENE RAZLIČITI IZVORI	2004.	55.000	419.000	37.803
NAJBOLJA PROCJENA ZA PROJEKAT	2013.	80.000	450.000	40.000

Za procjenu obima zagađenja koje je potrebno odstraniti je pripremljen RP scenario, koji prikazuje očekivani rast emisija u BiH tokom narednih godina.

Tabela XXV: UKUPNI RAST EMISIJA GHG-a

UKUPNI RAST EMISIJA GHG-a		
Godina	Količine	Porast
2010.	23.121	POČETNA SITUACIJA
2015.	25.750	1,11
2020.	26.870	1,16
2025.	28.320	1,22
2030.	31.270	1,35

Godina 2010. je postavljena za početnu situaciju. Predstavlja pretpostavljeni obim emisija koji BiH treba postići do 2025. godine, u skladu sa prihvaćenim obavezama (Gotenburški protokol) prema EU. Ovakvo smanjenje zahtijeva smanjenje po RP scenariju ekvivalentno stopi smanjenja od 22% u odnosu na trenutne emisije. Izraženo u tonama, potrebna smanjenja emisija su:

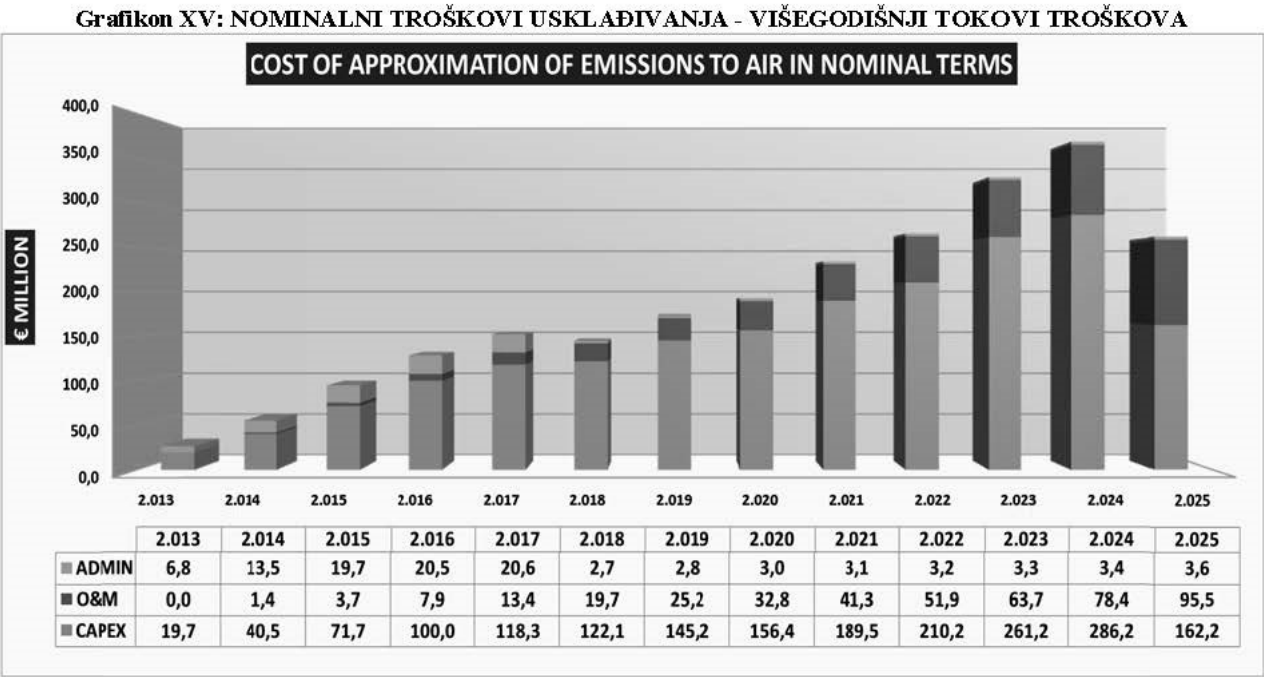
Tabela XXVI: POTREBNA SMANJENJA EMISIJA

EKVIVALENT SMANJENJA EMISIJA DO 2025. GODINE	NOX	SO2	NMVOC
U tonama, bazirano na količinama iz 2013. godine.	17.600	99.000	8.800

Predložene granične vrijednosti emisija ni u kom slučaju ne treba smatrati fiksnim ciljevima politike BiH već predloženim vrijednostima koje omogućavaju postizanje zahtjeva pravne stečevine EU (i Gobenburškog protokola) do navedene godine. Time predstavljaju razumnu referencu za potrebe EAS-a, mada će za potrebe uključjenja u Sistem trgovine emisijama unutar EU (STE) i pregovore sa EU o odgovarajućim prelaznim periodima biti potrebna mnogo detaljnija studija.

Na osnovu ranijih ciljeva usklađivanja, definiranih troškova smanjenja emisija i procijenjenih obima emisija koje je potrebno odstraniti, moguće je procijeniti troškove usklađivanja, mada u jako pojednostavljenoj formi, na višegodišnjoj osnovi. Ovim se dobija razuman red veličina i polazni vremenski raspored. Ovo je dalje ilustrirano u smislu nominalnih kapitalnih, operativnih i administrativnih troškova.

Grafikon XV: NOMINALNI TROŠKOVI USKLAĐIVANJA - VIŠEGODIŠNJI TOKOVI TROŠKOVA

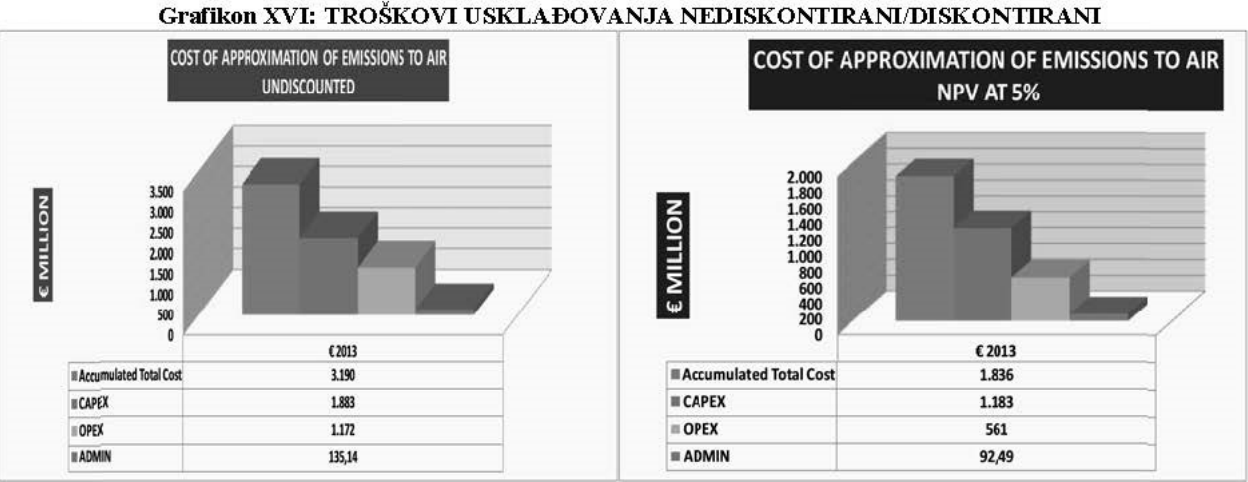
Kapitalni izdaci (Capex) dostižu najvišu tačku 2024. godine, sa nešto preko 286 miliona eura godišnje. Operativni izdaci (Opex) rastu na značajnih 95 miliona eura godišnje 2025. godine. Ovo je značajan tekući trošak koji će biti u potpunosti prenesen na korisnike putem nadoknade troškova. Administrativni troškovi su visoki tokom prvih pet godina, kada se pretpostavlja intenzivna potreba za izradom različitih inventara, akcionih planova itd. Nakon ovog početnog perioda, administrativni troškovi ostaju na nivou od oko 3 miliona eura godišnje. Ukupni troškovi u iznosu 3.190 miliona eura do 2033. godine su, ipak, okvirna procjena i stvarni iznos zavisiće od hronologije troškova. Troškovi ovog reda veličine plativi 2014. godine nisu isto što i isti iznos plativ npr. 2033. godine.

Stoga, kako bi se definirao usporediv iznos i eliminirala izobličenja uzrokovana vremenom, tokovi troškova su diskontirani na njihovu vrijednost u 2013. godini. Ovaj ekonomski koncept se naziva čista/neto sadašnja vrijednost (NPV) i koristi se kao indikator sadašnje vrijednosti troškova prouzrokovanih političkim odlukama.

Korištena diskontna stopa je 5%, ista koja se trenutno preporučuje za velike infrastrukturne projekte. Investicioni troškovi, Capex, su procijenjeni na ukupno 1.183 miliona eura do 2025. godine. Operativni izdaci su značajni (tekući) troškovi koji do 2033. godine iznose 561 miliona eura, izraženo u sadašnjoj vrijednosti. Administrativni troškovi su procijenjeni na 92 miliona eura i uglavnom su koncentrirani u prvih 4 - 5 godina u provedbenim planovima.

Red veličine je naveden u donjem grafikonu:

Grafikon XVI: TROŠKOVI USKLAĐIVANJA NEDISKONTIRANI/DISKONTIRANI

Ukupni troškovi usklađivanja u oblasti emisija u zrak su procijenjeni na 1.836 miliona eura.

Daljnje indikacije o efektima na industriju i troškovima koje će snositi osnovni industrijski sektori odgovorni za emisije u zrak navedeni su u donjoj tabeli.

Tabela XXVII: DISKONTIRANI INVESTICIONI TROŠKOVI POTREBNI ZA POSTIZANJE CILJEVA

DISKONTIRANI INVESTICIONI TROŠKOVI POTREBNI ZA POSTIZANJE CILJEVA (m EUR)					
DIREKTIVA/PAKET	Investicioni troškovi	Troškovi O&M	Admin. troškovi	Ukupni troškovi	PRISTUPAČNO CILJNI ROKOVI
Energetski sektor	917	449	0	1.366	2025.
Cement	14	8	0	22	2023.
VOC	85	5	0	90	2023.
Ostalo (procijenjeno na dodatnih 15%)	167	99	0	266	2023.
Administracija	0	0	92	92	2023.
UKUPNO ZRAK	1.183	561	92	1.836	2025.

2.3.4 Zaštita prirode i biološke raznolikosti 2.3.4.1 Početna situacija

Očuvanje prirode i zaštita biološke raznolikosti su ključni ciljevi politika EU u oblasti zaštite okoliša, bazirani na principima održivog korištenja prirodnih resursa. U martu 2010. godine, državici EU su se posvetili ambicioznom cilju zaustavljanja, i preokretanja, gubitka biološke raznolikosti u Evropi do 2020. godine. Fundamentalni politički mehanizam u ovom pogledu je mreža posebnih područja konzervacije (PPK) i područja pod posebnom zaštitom NATURA 2000, koja je kreirana s ciljem zaštite najvažnijih prirodnih staništa. EU je, pored toga:

- donio propise o trgovini ugroženim vrstama, proizvodima od foka i kitova i držanju divljih životinja u zoološkim vrtovima i
- zabranio upotrebu klopki za noge unutar EU.

Zbog svoje teritorijalne primjene, NATURA 2000 imat će značajne uticaje koji će se morati uzeti u obzir u primjeni drugih politika, naročito onih iz oblasti poljoprivrede, šumarstva i razvoja infrastrukture. Potreba za unošenje lokaliteta iz mreže NATURA 2000 u prostorno i infrastrukturno planiranje povezat će procese provedbe direktiva o PUO i SPO.

2.3.4.2 Obrazloženje procjene troškova

Iako je rad na određivanju potencijalnih lokaliteta za NATURA-u 2000 u BiH u toku, trenutno nije moguće predvidjeti sve lokalitete koji bi mogli ući u okvir NATURA-e 2000 i time procenat teritorije BiH koji bi mogao biti obuhvaćen tim lokalitetima. Postojeći propisi koji reguliraju zaštitu prirode na nivou entiteta i BD BiH ne sadrže "odgovarajuće postupke provjere" koje zahtijeva Direktiva o staništima za projekte koji bi mogli imati uticaj na lokalitete obuhvaćene mrežom NATURA 2000 te stoga nije moguće napraviti preciznu procjenu troškova.

Iz ovog razloga se data procjena troškova mora posmatrati kao vjerovatni red veličine baziran prvenstveno na iskustvima susjednih regija, pošto daljnji razvoj događaja u planiranju zaštićenih područja u BiH ostaje neizvjestan.

2.3.4.3 Jedinični troškovi

Uopćeno gledano, jedinični troškovi bi trebali biti definirani u skladu sa predviđenim površinama pod zaštitom. Za potrebe EAS-a je pripremljena pojednostavljena matrica jediničnih troškova bazirana na iskustvima u regiji, naročito u Rumuniji, Bugarskoj i Hrvatskoj.

Tipični investicioni troškovi vezani za zaštitu prirode su sljedeći:

- priprema planova za upravljanje;
- naknade za zemljište unutar zaštićenog područja;
- naknade za djelatnosti koje nisu dozvoljene u određenim okolnim zonama;
- transakcijski troškovi za kupovinu privatnog zemljišta u ključnim područjima;
- nabavka opreme za tekuće praćenje, nadzor i zaštitu zaštićenog područja.

Tabela XXVIII: JEDINIČNI TROŠKOVI PRIMIJENJENI NA NOVA ZAŠTIĆENA PODRUČJA U EUR/ha

JEDINIČNI TROŠKOVI	EUR/ha
PLANOVI ZA UPRAVLJANJE	11,85
POLJOPRIVREDNO ZEMLJIŠTE	3,00
OKOLNE ZONE	1,00
TROŠKOVI TRANSAKCIJA	14,00
OPREMA	3,51

2.3.4.4 Ciljevi usklađenosti

Iako je prerano za postavljanje ciljeva usklađenosti, i tabela u nastavku prikazuje samo najbolja moguća predviđanja u postojećim okolnostima, priprema metodologije i utvrđivanje reda veličine su od izuzetne važnosti za preciznije određivanje buduće politike koja će pratiti razvoj okolnosti u BiH. U ovom slučaju su ciljevi usklađenosti postavljeni u smislu površine koja treba biti zaštićena kako bi se postigao prosjek za EU, kako je navedeno u posljednjoj EEA publikaciji o ovoj temi: ZAŠTIĆENA PODRUČJA U EVROPI, PREGLED (2012).¹⁶²

Tabela XXIX: POVRŠINE ZAŠTIĆENIH PODRUČJA U BiH

PREGLED ZAŠTIĆENIH PODRUČJA Površina BiH = 51.210 km2							
KATEGORIJA	br.	VRSTA	UKUPNA ZAŠTIĆENA POVRŠINA (ha) TRENUTNO STANJE	DODATNA ZAŠTITA (ha) ZA USKLADIVANJE SA EU 27	UKUPNO ZAŠTIĆENE POVRŠINE (ha)	% POVRŠINE POD ZAŠTITOM 2012. GODINE	2023.
Ia i Ib	3	NACIONALNI PARKOVI	40.545	6.000	46.545	0,79%	0,91%
II	2	PARKOVI PRIRODE	43.211	59.000	102.211	0,84%	1,99%
V	2	ZAŠTIĆENI PEJZAŽI	8.514	375.000	383.514	0,17%	7,48%
IV	3	PRIRODNI REZERVATI	1.419	200.000	201.419	0,03%	3,93%
III	8	SPOMENICI	7.853		7.853	0,15%	0,15%
VI		UPRAVLJANJE STANIŠTIMA I DRUGIM ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA OD KULTURNO- HISTORIJSKOG ZNAČAJA		40.000	40.000	0,00%	0,78%
UKUPNO	18		101.541	680.000	781.541	1,98%	15,25%

Pomoću trenutnog stanja i definiranih ciljeva moguće je definirati hronološki raspored ciljeva usklađivanja. Ovo je očigledno samo najbolja moguća procjena za potrebe EAS-a i ne odražava konkretnu politiku BiH koja, kako je ranije navedeno, još ne postoji kao takva.

Tabela XXX: CILJEVI USKLADENOSTI (ZAŠTITA PRIRODE)

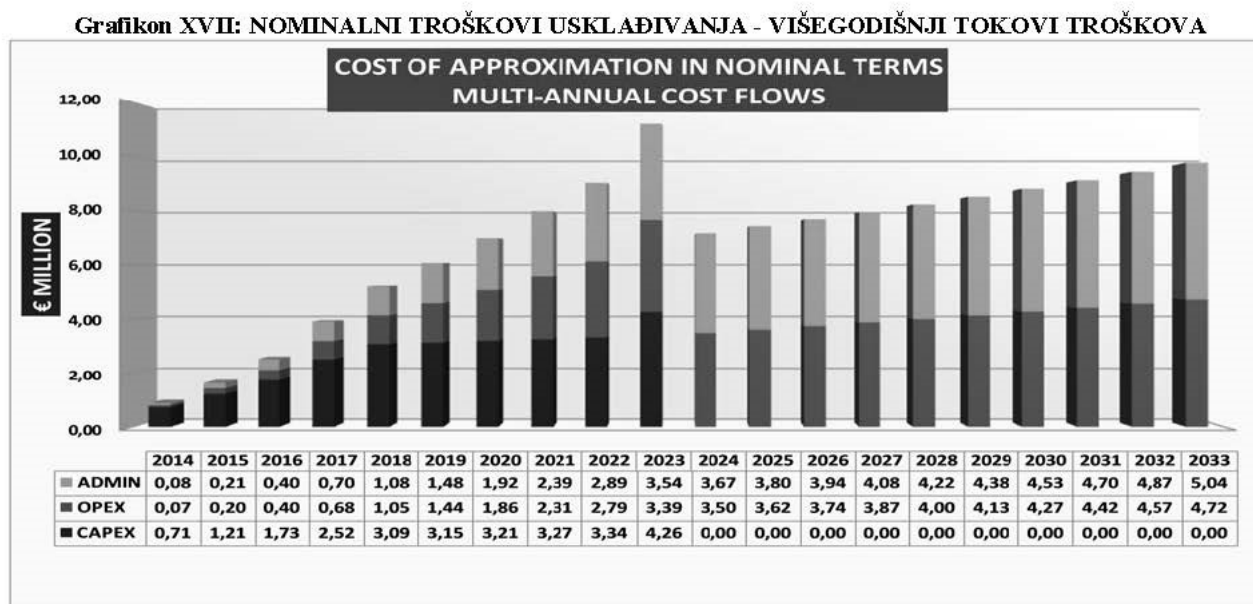
CILJEVI USKLADENOSTI											
	Trenutno	Predviđeni ciljevi									
	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Zaštićeno područje (nejasnih 18.000 - utvrđeno dedukcijom)	84.309										
Potrebno proširenje	698.000	3%	5%	7%	10%	12%	12%	12%	12%	12%	15%
Proširenje u ha		20.940	34.900	48.860	69.800	83.760	83.760	83.760	83.760	83.760	104.700
Konvergenција proširenja (%)		3%	8%	15%	25%	37%	49%	61%	73%	85%	100%

Kao što se može vidjeti, postavljeni cilj za usklađivanje prema prosjeku EU 28 je 2023. godina. Ovaj datum je također i realna procjena najskorijeg mogućeg datuma pristupanja EU.

2.3.4.5 Troškovi usklađivanja

Na osnovu ranijih ciljeva usklađivanja, definiranih obima izraženih u površini koju je potrebno zaštititi i jediničnih troškova po hektaru, moguće je procijeniti troškove usklađivanja na višegodišnjoj osnovi. Ovo je dolje ilustrirano u smislu nominalnih kapitalnih, operativnih i administrativnih troškova. Kapitalni izdaci (Capex) dostižu najvišu tačku 2023. godine, sa nešto preko 4 miliona eura godišnje. Operativni izdaci (Opex) rastu od zanemarljivog iznosa 2014. godine do 4,72 miliona eura godišnje u 2033. godini. Ovo nije značajna brojka u kontekstu politike BiH, ali je kvalitativno važna i moraju joj se dodijeliti potrebna sredstva u različitim budžetima u BiH. Administrativni troškovi rastu paralelno sa operativnim izdacima i dostižu 5 miliona eura godišnje 2033. godine. Ovdje važi ista logika kao i za operativne izdatke. Ispod procjene troškova je naveden nediskontirani, odnosno nominalni iznos.

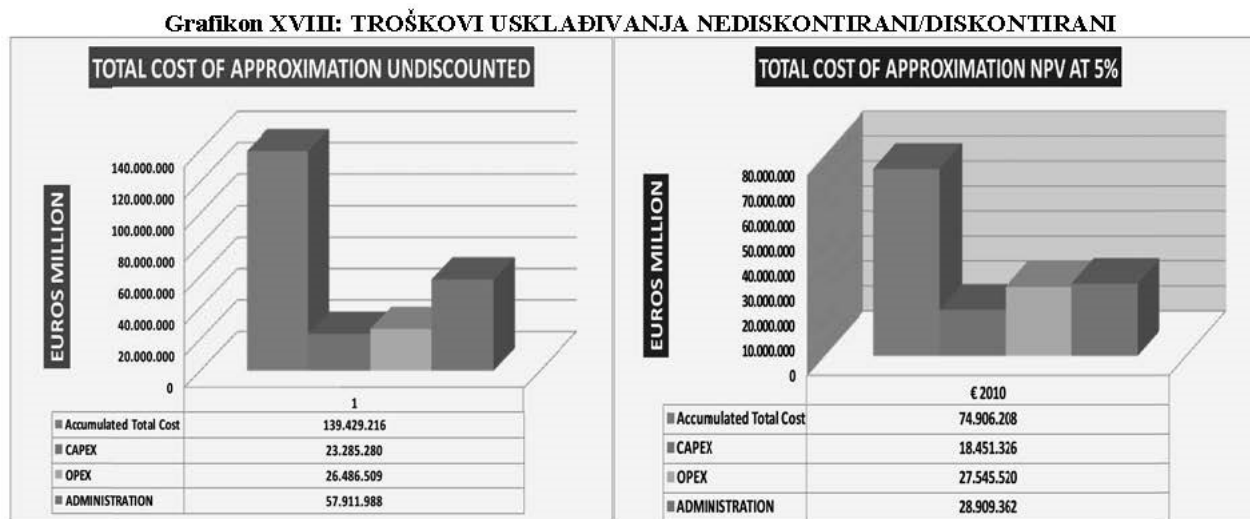
Grafikon XVII: NOMINALNI TROŠKOVI USKLAĐIVANJA - VIŠEGODIŠNJI TOKOVI TROŠKOVA

Ukupni troškovi u iznosu od 139 miliona eura do 2033. godine su ipak okvirna procjena i stvarni iznos zavisiće od hronologije troškova. Troškovi ovog reda veličine plativi 2014. godine nisu isto što i isti iznos plativ npr. 2033. godine. Stoga, kako bi se definirao usporedivi iznos i eliminirala izobličenja uzrokovana vremenom, tokovi troškova su diskontirani na njihovu vrijednost u 2013. godini. Ovaj ekonomski koncept se naziva čista/neto sadašnja vrijednost (NPV) i koristi se kao indikator trenutne vrijednosti troškova prouzrokovanih političkim odlukama. Korištena diskontna stopa je 5%, ista koja se trenutno preporučuje za velike infrastrukturne projekte.

Red veličine je naveden u donjem grafikonu:

Grafikon XVIII: TROŠKOVI USKLAĐIVANJA NEDISKONTIRANI/DISKONTIRANI

Sa ekonomske tačke gledišta, glavni troškovi nastajati će iz upravljanja NATURA 2000 lokalitetima, što predstavlja administrativno opterećenje koje će do 2033. godine dostići iznos od 28,9 miliona eura (neto sadašnja vrijednost). U pogledu određivanja lokaliteta, glavne troškove predstavljat će troškovi transakcija, odnosno troškovi kupovine ili drugog oblika sticanja kontrole nad ovim lokalitetima. Ovi troškovi, koji značajno variraju od zemlje do zemlje, su procijenjeni na 18,5 miliona eura na osnovu planiranih površina lokaliteta i prethodnih iskustava iz zemalja u tranziciji. Operativni troškovi, odnosno troškovi održavanja investicija uloženi u lokalitete, do 2033. godine dostići će 28 miliona eura.

Ukupni troškovi usklađivanja u oblasti zaštite prirode su procijenjeni na 75 miliona eura.

2.3.4.6 Faktori važni za finansiranje

Neophodne investicije, za koje je potrebno aktivno tražiti donatorska sredstva, moraju se provesti prije pristupanja EU. Poželjno je, makar u kratkoročnom periodu, da se održavanje zaštićenih područja direktno finansira iz budžeta entiteta i BD BiH.

Međutim, gledano na srednji i duži rok, biće neophodno povećati sredstva za finansiranje očuvanja prirode i zaštite biološke raznovrsnosti putem uvođenja korisničkih naknada. Ovakve naknade će kroz razvoj ruralnih preduzeća internalizirati eksterne koristi od bolje zaštite prirodnih resursa. U ovom pogledu bit će važna saradnja između različitih institucija u BiH na

programiranju finansijske pomoći kroz EU - IPA II fondove. Isti je slučaj i sa pripremom poljoprivredno-ekoloških pilot mjera, koje bi se mogle iskoristiti za podršku očuvanju mreže NATURA 2000 u BiH. Treba razmotriti i druge mogućnosti finansiranja, uključujući i državne istraživačke programe i bilateralne donatore.

2.3.5 Ostali sektori 2.3.5.1 Buka 2.3.5.1.1 Početna situacija

Glavni troškovi koji će opteretiti javnu upravu posredstvom direktiva vezanih za sektor buke su uspostavljanje institucija odgovornih za nadzor nad prihvaćenim nivoom emisija buke i izradu strateških mapa buke.

Troškove uspostavljanja laboratorija ili drugih institucija, koje će vršiti mjerenje ili verifikaciju odobravanja ili pregleda po tipu, snosit će primarno nadležne institucije, čak i ako usluge ugovorno obavljaju privatne laboratorije. Troškovi uspostavljanja i djelovanja javnih i privatnih laboratorija bit će djelimično povraćeni kroz naknade koje će plaćati proizvođači i uvoznici uređaja i vozila.

Glavni troškovi koji će se nametnuti proizvođačima i potrošačima bit će vezani za usklađenost sa graničnim vrijednostima emisija i tehničke zahtjeve propisane relevantnim direktivama. Ove troškove snosit će proizvođači vozila, zrakoplova i (industrijskih) uređaja ili potrošači (domaćinstva, vozači itd.). Laboratorijski troškovi vezani za odobrenja po tipu se također mogu prenijeti na proizvođače.

Troškovi za prilagođavanje postojeće institucionalne strukture i za mjerenja i laboratorije za testiranje, pregled i odobravanje zavisit će od evolucije postojeće strukture, što je trenutno neizvjesno.

Troškovi koje će snositi proizvođači i potrošači zavisit će od obima modifikacija na uređajima, koje su potrebne za prilagođavanje novim standardima za buku u okolišu.

2.3.5.1.2 Troškovi usklađivanja

Većina direktiva o buci (direktive o vozilima i uređajima za upotrebu na otvorenom) se odnosi na tipska odobrenja / procjenu usklađenosti industrijskih proizvoda o pitanju nivoa buke koju emitiraju.

Uvođenje usluga za odobravanje tipa većine uređaja i motornih vozila identičnih onima koje postoje u EU nije neophodno, s obzirom na to da su proizvođači već podnijeli zahtjev za odobrenje u nekoj od zemalja članica. U ovakvim slučajevima, odobrenje za tip se proizvodima odobrenim u EU može izdati na osnovu potvrde o usklađenosti koju podnosi uvoznik (na osnovu EU odobrenja za tip koje izdaje druga zemlja članica).

Tabelom XXXI procijenjene su potrebe za dodatnim opterećenjem entitetskih i BD BiH budžeta u eurima (troškovi zapošljavanja osoblja u institucijama).

Umjereni dodatni troškovi mogu nastati u slučaju postupaka verifikacije samostalno pripremljenih potvrda za potrebe praćenja i nadzora i sistema za potpuno osiguranje kvaliteta.

Dodatni troškovi nastat će i pri uspostavljanju sistema za pripremu mapa buke i akcionih planova za smanjenje buke u okolišu.

Izvršenje direktiva može zahtijevati dodatno osoblje i edukaciju u institucijama nadležnim za izdavanje odobrenja za tip i u objektima koji vrše testiranje. Veći broj osoblja je potreban i za vršenje povremenih inspekcija industrijskih proizvoda koji su u upotrebi, nenajavljenih kontrola i za inspekcije usklađenosti proizvodnog procesa (ukoliko se industrijski proizvodi proizvode u zemlji članici) i za potrebe verifikacije samostalno pripremljenih potvrda ili primjenu sistema potpunog osiguranja kvaliteta. Ovi troškovi zavise od lokalnih naknada za rad, kao i od obima testiranja. Postupak testiranja zavisi od obima i različitosti industrijskih proizvoda obuhvaćenih direktivama o buci u okolišu za koje se vrši testiranje.

Troškovi usklađivanja propisa trebaju uključivati:

- Bruto plaće, uključujući doprinose za socijalno osiguranje (domaći ekvivalent). Trošak po jedinici dodatnog osoblja je procijenjen na 15.000 eura godišnje, sa porastom od 2% na godišnjem nivou u eurima;
- Režijske troškove procijenjene na dodatnih 70% gore navedenog;
- Edukacija se može procijeniti na 150% troškova osoblja u periodu do 2025. godine i raspodijeliti proporcionalno ukupnom broju dodatnog osoblja.
- Razumno je pretpostaviti da će u narednom periodu postojati potreba za dodatnim zapošljavanjem.
- Ovaj pristup rezultira troškovima osoblja prikazanim u Tabeli XXXI.

Tabela XXXI: TROŠKOVI OSOBLJA U USKLADIVANJA PROPISA O BUCI

TROŠKOVI USKLADIVANJA U OBLASTI BUKE											
TROŠKOVI OSOBLJA		Jedinični troškovi		2013.		2014.		2015.		2016.	
		Povećanje	Ukupno	Povećanje	Ukupno	Povećanje	Ukupno	Povećanje	Ukupno	Povećanje	Ukupno
Dodatno osoblje	Jedinica	0	0	2	2	2	4	4	8		
Bruto plaća (EUR) s rastom od 3%	15.000	15.000	0	15.450	30.900	15.914	63.654	16.391	131.127		
Režijski troškovi 70%			0		21.630		44.558		91.789		
Edukacija: 150% troškova za osoblje			0		78.795		162.318		334.374		
UKUPNO			0		131.325		270.530		557.291		

2.3.5.1.3 Mape buke u okolišu za naseljena mjesta i saobraćaj

Za izradu mapa buke u okolišu za naseljena mjesta je procijenjen trošak od 0,25 eura po stanovniku (raspon u ranijim zemljama u tranziciji je od 0,15 do najviše 2 eura). Ovaj trošak je primijenjen samo na Sarajevo (šire područje grada Sarajeva ima 711.613 stanovnika) s obzirom na to da nije obavezan za naseljena mjesta sa manje od 250.000 stanovnika.

Mape saobraćajne buke, sa troškom od 0,25 eura po stanovniku za drumske saobraćajnice i željeznice, primijenjene su samo na najveća naseljena mjesta, što uključuje Sarajevo, Banju Luku, Tuzlu, Zenicu, Istočno Sarajevo, Bijeljину, Brčko i Mostar, koji zajedno imaju oko 1.400.360 stanovnika. Troškovi su raspodijeljeni na 2015. i 2016. godinu.

Laboratorijska oprema je procijenjena na 70% iznosa Češke Republike iz perioda 2001-2005. i troškovi su raspoređeni na sljedeći način: 40% tokom 2014. godine, 40% u 2015. i 20% u 2016. godini.

Dodatnih 150.000 eura je procijenjeno kao trošak konkretnih programa za povećanje industrijske konkurentnosti u skladu sa iskustvima iz drugih zemalja u tranziciji, i raspoređeno na sljedeći način: 70% tokom 2015. i 30% tokom 2016. godine.

Tabela XXXII: OSTALI BUDŽETSKI TROŠKOVI USKLADIVANJA U OBLASTI BUKE

TROŠKOVI USKLADIVANJA U OBLASTI BUKE									
OSTALI BUDŽETSKI TROŠKOVI	Jedinični troškovi	2013.		2014. 50%		2015. 50%		2016.	
		Ref.	Ukupno	Ref.	Ukupno	Ref.	Ukupno	Ref.	Ukupno
MAPE BUKE NAS. MJESTA	€0,25/stanovniku	0	0	711.613	88.952	549.812	68.727	0	0
MAPE SAOBRAĆAJNE BUKE	€0,25/stanovniku	0	0	0	0	700.180	175.045	700.180	175.045
AERODROM							1.000.000		
LAB. OPREMA	300.000	0,00%	0	40,00%	120.000	40,00%	120.000	20,00%	60.000
AKCIONI PLANOV NAS. MJESTA	€0,25/stanovniku	0	0	0	0		0	711.613	177.903
AKCIONI PLANOV SAOBRAĆAJ	€0,25/stanovniku	0	0	0	0	700.180	175.045	700.180	175.045
INDUSTRIJSKI PROGRAM	150.000	0,00%	0	0,00%	0	70,00%	105.000	30,00%	45.000
UKUPNO			0		208.952		1.643.817		632.993

Ukupni efekti na budžete entiteta i BD BiH se mogu procijeniti na sljedeći način:

Tabela XXXIII: RASPODJELA BUDŽETA BiH ZA USKLADIVANJE U OBLASTI BUKE

TROŠKOVI DIREKTIVA O BUCI U EUR		2013.	2014.	2015.	2016.
IZ BUDŽETA BiH		0	340.277	1.914.346	1.190.284

NAPOMENA: Svi iznosi predstavljaju racionalne preliminarne procjene, koje služe kao primjer vrste podataka koju će biti potrebno unijeti nakon što stvarni podaci za BiH postanu dostupni.

Domaći proizvođači (privatni sektor) susrest će se sa dodatnim troškovima u prilagođavanju svojih proizvodnih procesa novim ograničenjima za buku i uspostavljanju internih sistema za testiranje buke. Ukoliko se ovi troškovi prenesu na potrošača, može doći do pada prodaje. Međutim, ukoliko domaći proizvođači žele izvoziti na tržište EU, u svakom slučaju morat će se prilagoditi ovim zahtjevima. Stoga se ovi troškovi ne mogu posmatrati isključivo kao troškovi pristupanja EU.

S druge strane, potrošači u BiH susrest će se sa takvim povećanjima cijena i prije pristupanja EU (npr. u slučaju uvoznih vozila, gdje su efekti direktiva o buci provedenih u zemljama Zapadne Evrope već ugrađeni u cijenu). Sva smanjenja nivoa buke obuhvaćena direktivama o buci u okolišu su generalno postignuta u sklopu integralnog dizajna i strukture uređaja i vozila, kao i rehabilitacije i izgradnje novih objekata i mreža, te je stoga jako teško i nepotrebno izdvojiti troškove direktno povezane sa direktivama o buci zato što nije propisan prelazni period.

2.3.5.2 Hemikalije 2.3.5.2.1 Početna situacija

Glavni troškovi u provedbi propisa o hemijskom sektoru obuhvataju troškove uspostavljanja provedbenih sistema, njihovo redovno održavanje i tekuće troškove poslova kao što je klasifikacija novih hemijskih supstanci i angažiranje stručnih savjetnika/konsultanata. Nadležne institucije imat će troškove vezane za upravljanje prijavama/obavijestima i obavezama izvještavanja.

Većinu troškova snosit će privatni sektor. Bh. preduzeća koja proizvode hemijske supstance ili ih uvoze iz zemalja koje ne pripadaju EU, morat će ih registrirati kod ECHA. Troškovi izrade registarskog dosjea mogu biti visoki, 250.000 eura i više. Za supstance koje su već registrirala druga preduzeća, moguće je kupiti dijelove postojeće registracije. Čak i tako će manji uvoznici i proizvođači biti prisiljeni obustaviti poslovanje ili prodati svoja preduzeća onima koja već posjeduju potrebne potvrde o registraciji.

Treba uzeti u obzir i troškove vezane za uspostavljanje i održavanje informacione (IT) infrastrukture potrebne za sigurno povezivanje sa ECHA IT sistemom, što je neophodno za razmjenu podataka između zemalja članica i ECHA i za određivanje mjera za osiguravanje tajnosti podataka.

Troškovi provedbe koje će snositi industrija su već mnogo viši od onih koje će snositi institucije. Kako ovaj propis prenosi odgovornost za procjenu rizika proizvedenih, uvezenih i korištenih supstanci na industriju, opterećenje preduzeća u pogledu registracije supstanci bit će izuzetno visoko. Pored troškova potrebnog osoblja, preduzeća će morati platiti izradu studija i testova, kao i troškove registracije. Trošak registracije različitih supstanci može drastično varirati zavisno od količine koja se proizvodi ili uvozi i od broja preduzeća koja moraju registrirati istu supstancu. Propis predviđa uspostavljanje tzv. foruma za razmjenu informacija o supstancama (SIEFs) s ciljem razmjene informacija o postojećim podacima, izbjegavanja dodatnih testova na životinjama i uštede troškova. Preduzeća koja registriraju istu supstancu mogu i zajednički podnijeti zahtjev za registraciju. Korištenjem ove mogućnosti, preduzeća mogu ostvariti uštede putem nižih troškova registracije.

Ostali akteri u nabavnom lancu za ove vrste supstanci također će imati veće obaveze u pogledu rukovanja informacijama o supstancama, što će rezultirati dodatnim troškovima i za preduzeća koja nemaju obavezu registracije.

Za potrebe EAS-a je postavljena pretpostavka da će ukupni iznos dodatnih ljudskih resursa potrebnih za čitav sistem biti 30, gdje su uključene sve relevantne institucije u BiH za oblast hemikalija. Ovo je zasnovano na iskustvima susjednih zemalja koje su dalje napredovale u procesu usklađivanja.

Konačni broj je pomnožen troškom osoblja u iznosu od 15.000 eura godišnje i dodatnim režijskim troškovima po stopi od 70% (koja je visoka zbog zahtjeva vezanih za izdavanje dozvola, praćenje i analizu, koji zahtijevaju dodatne režijske troškove). Troškovi edukacije su procijenjeni na ukupno 5 miliona eura tokom perioda od 6 godina, a izrada studija i druga tehnička podrška na daljnjih 5 miliona eura tokom perioda u trajanju od 9 godina.

Ovi iznosi se povećavaju za 2% (u EUR) na godišnjoj osnovi i za daljnjih 40% za predviđeni rast BDP-a.

2.3.5.2.2 Ciljevi usklađenosti

Pretpostavljeni ciljevi usklađivanja za različite podsektore su navedeni ispod. Pretpostavljeni ciljevi usklađivanja, kao i procjena troškova u oblasti hemikalija ilustrativnog je karaktera i zasnovana je na primjerima drugih zemalja. Također, s obzirom na izmjene EU propisa u oblasti hemikalija, navedene podatke je potrebno ažurirati u narednom periodu.

Tabela XXXIV: CILJEVI ZA USKLAĐIVANJE U HEMIJSKOM SEKTORU

Postizanje ciljeva							
SUPSTANCA	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Azbest	0%	20%	40%	70%	100%	100%	100%
GMO	0%	20%	40%	60%	80%	100%	100%
PCB	0%	10%	20%	40%	60%	80%	100%
Biocidi	0%	10%	20%	40%	60%	80%	100%
Ostalo	0%	20%	40%	60%	80%	100%	100%

Ovi ciljevi predstavljaju razumne pretpostavke bazirane na prethodnim iskustvima iz zemalja u tranziciji i odredbu da BiH može napraviti potrebne koordinacione strukture, kojima će ovom cilju pristupiti na usklađen način, od 2014. godine.

Tabela XXXV: TROŠKOVI USKLADENOSTI KOJE SNOSI UPRAVA

ADMINISTRATIVNI TROŠKOVI	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
DODATNO OSOBLJE	0,00	0,05	0,09	0,18	0,27	0,28	0,30	0,31
MATERIJALI	0,00	0,03	0,06	0,13	0,19	0,20	0,21	0,22
EDUKACIJA	0,00	0,75	1,00	1,25	1,25	1,05		
STUDIJE I OSTALO	0,00	0,75	1,00	1,25	1,25	1,05		
IZ DRŽAVNOG BUDŽETA	0,00	1,58	2,15	2,81	2,96	2,58	0,51	0,53

Investicione potrebe za usklađenost u BiH, bazirano na susjednim zemljama u tranziciji, su predstavljene u tabeli ispod.

Tabela XXXVI: KAPITALNI TROŠKOVI KOJE ĆE SNOSITI INDUSTRIJA

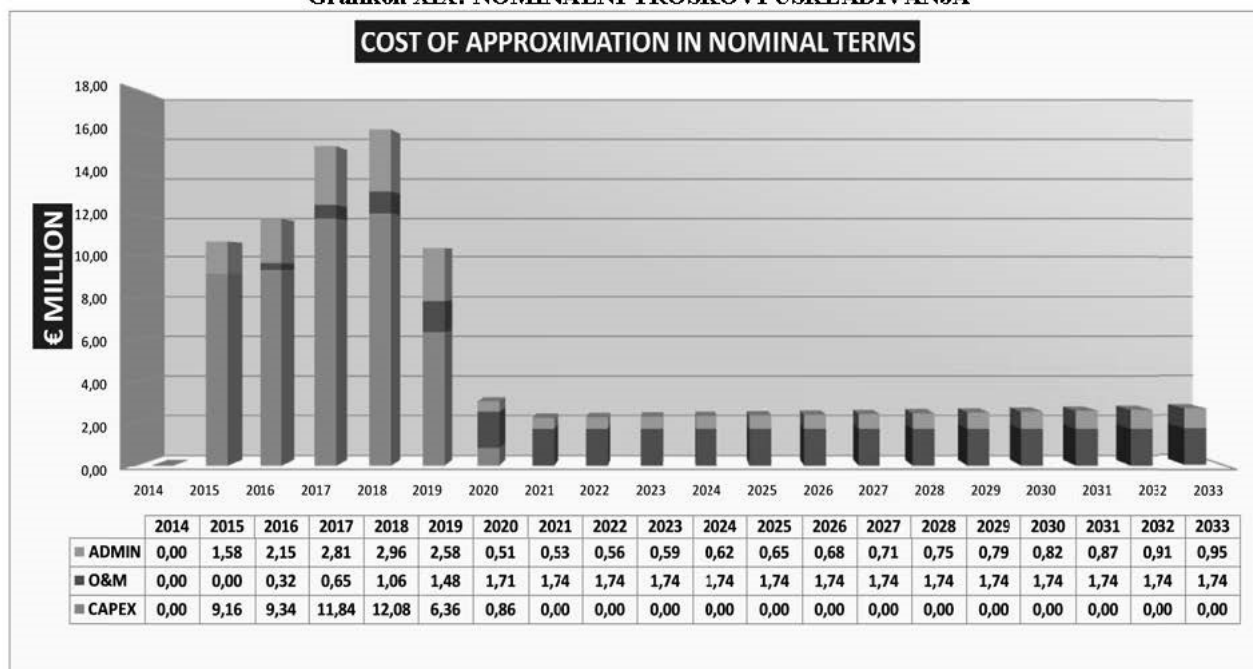
Investicioni troškovi potrebni za postizanje ciljeva (u milionima EUR)	
DIREKTIVA	Ekonomski prilagođeni nediskontirani troškovi investicija
Azbest	18,0
GMO	20,0
PCB	3,0
Biocidi	0,8
Ostalo	5,0
UKUPNO	46,80

Operativni troškovi su predviđeni sa 3,5% vrijednosti investicija, u skladu sa očekivanim korisnim vremenom trajanja različitih investicija koje se uglavnom odnose na instalacije i uređaje, od 28 godina.

Višegodišnji tok troškova, uključujući kapitalne (Capex), operativne (Opex) i dodatne administrativne (Admin) troškove, prikazan je ispod, u nominalnoj vrijednosti iskazanoj u milionima eurima za period 2011-2030.

Grafikon XIX: NOMINALNI TROŠKOVI USKLADIVANJA

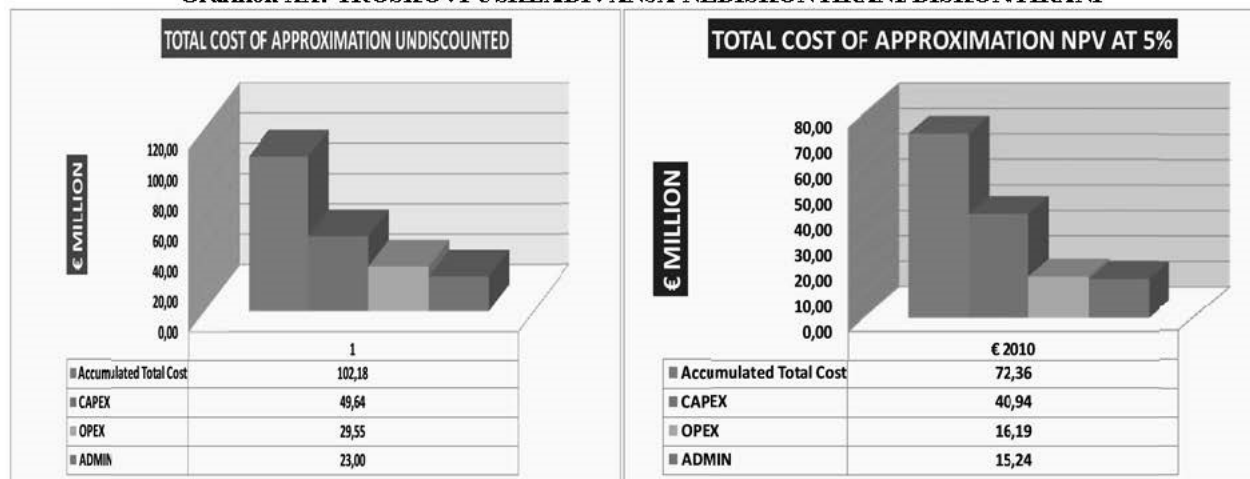
Grafikon XIX: NOMINALNI TROŠKOVI USKLADIVANJA

Ukupni troškovi u iznosu od 102 miliona eura do 2033. godine su ipak okvirna procjena i stvarni iznos zavisiće od hronologije troškova. Troškovi ovog reda veličine plativi 2014. godine nisu isto što i isti iznos plativ npr. 2033. godine. Stoga, kako bi se definirao usporediv iznos i eliminirala izobličenja uzrokovana vremenom, tokovi troškova su diskontirani na njihovu vrijednost u 2013. godini. Ovaj ekonomski koncept se naziva čista/neto sadašnja vrijednost (NPV) i koristi se kao indikator trenutne vrijednosti troškova prouzrokovanih političkim odlukama. Investicioni troškovi, Capex, su procijenjeni na ukupno 41 milion eura do 2020. godine, uglavnom od industrije i primarno u hemijskom sektoru. Operativni troškovi su značajni (tekući) troškovi koji do 2033. godine iznose 16 miliona eura, izraženo u sadašnjoj vrijednosti. Investicioni troškovi su procijenjeni na ukupno 15 miliona eura do 2033. godine.

Grafikon XX: TROŠKOVI USKLADIVANJA NEDISKONTIRANI/DISKONTIRANI

Grafikon XX: TROŠKOVI USKLADIVANJA NEDISKONTIRANI/DISKONTIRANI

Ukupni troškovi usklađivanja za hemijski sektor su procijenjeni na 72 miliona eura.

2.3.5.2.3 Finansiranje troškova

Osnovni izvori iz kojih će se finansirati troškovi mogu biti:

- povrat troškova od korisnika;
- grantovi EU i drugih donatora;
- investicije privatnog sektora;
- budžeti i ekološki fondovi lokalnih samouprava, kantona, entiteta i BD BiH;
- finansiranje projekata putem IFI i poslovnih banaka, bez oslanjanja na državne garancije.

2.4 UKUPNI TROŠKOVI USKLADIVANJA I DISTRIBUCIJA PO SEKTORIMA 2.4.1 Ukupni troškovi usklađivanja prikazani kroz višegodišnje tokove

Spajanje svih višegodišnjih troškova procijenjenih za različite sektore zaštite okoliša daje procjenu, na godišnjem nivou, troškova sa kojima će se BiH morati suočiti da bi primijenila pravnu stečevinu EU.

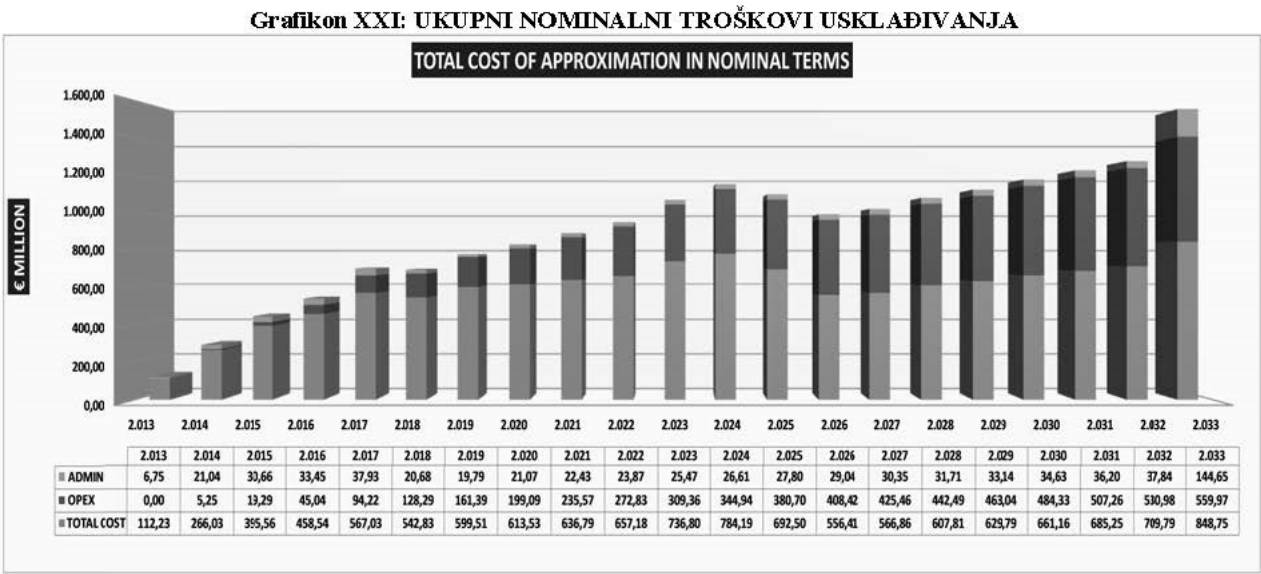
Ispod su sumirani iznosi za periode 2013-2020, 2025, 2030 i 2033.

Tabela XXXVII: VIŠEGODIŠNJI TROŠKOVI USKLADIVANJA

VIŠEGODIŠNJI TROŠKOVI USKLADIVANJA											
(u milionima EUR)											
SEKTOR	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2025.	2030.	2033.
Zaštita prirode	0,00	0,86	1,62	2,53	3,90	5,21	6,07	6,99	7,42	8,81	9,76
Upravljanje čvrstim otpadom	0,00	15,37	24,96	34,70	52,30	62,71	73,66	83,34	111,77	127,02	140,17
Upravljanje vodama	85,73	183,23	260,08	276,35	342,47	319,91	343,50	328,77	309,62	413,24	366,62
Emisije u zrak	26,49	55,49	95,16	128,47	152,26	144,57	173,21	192,16	261,27	109,49	329,45
Buka, hemikalije i GMO	0,00	11,08	13,73	16,49	16,10	10,43	3,07	2,27	2,42	2,60	2,74
UKUPNO TROŠKOVI	112,23	266,03	395,56	458,54	567,03	542,83	599,51	613,53	692,50	661,16	848,75

Godišnji izdaci rastu od procijenjenih 250 miliona eura 2014. godine, do najviše tačke od skoro 800 miliona eura 2025. godine. Sljedeći grafikon daje grafički prikaz evolucije troškova.

Grafikon XXI: UKUPNI NOMINALNI TROŠKOVI USKLADIVANJA

Ovaj tok pokazuje najvišu tačku u 2025. godini. Uzrokovana je okončanjem kapitalnih ulaganja (Capex) u sektoru otpada i drugim sektorima, dok sektor voda nastavlja s rastom. Prirodno, ovi tokovi će se mijenjati kako budemo mijenjali pretpostavke u vezi s politikama i zato ove brojke treba tumačiti kao najbolje moguće procjene u datom trenutku, koje će se kontinuirano revidirati kako postaju dostupni novi podaci i kako pozicije u BiH postaju jasnije. Međutim, ova procjena predstavlja racionalnu i razumnju pretpostavku, koja daje prvi nacrt preliminarog reda veličine troškova.

2.4.2 Ukupni troškovi uskladijanja i distribucija po sektorima

Distribucija procijenjenih ukupnih troškova po pojedinačnim sektorima zaštite okoliša ima širok dijapazon uticaja na politiku.

- Komponenta povrata troškova i većina donatorskih sredstava će selektivno finansirati neke od sektora (otpad, voda) i stavljati ih u povlašten položaj u odnosu na ostale sektore. Fondovi za zaštitu okoliša, budžeti i svi slični izvori finansijskih sredstava bi se trebali koristiti na strateški način kako bi se održala ravnoteža između troškova i dostupnih sredstava.
- Ukoliko se ovo ne poduzme, neki sektori približavat će se mnogo brže i, *de facto*, biti subvencionirani od zapostavljenih sektora. Priroda je interaktivna i ovakva politika ne bi bila ni fer, ni tehnički efektivna, niti ekonomična.

Nema potrebe za pretjerano preciznim poravnavanjem navedenih troškova i resursa, pošto se planirani troškovi neće materijalizirati kako je očekivano i u svakom slučaju su samo indikativni.

Međutim, održavanje opće proporcionalnosti radi postizanja uravnotežene politike zaštite okoliša je važan cilj i ovi rezultati se mogu iskoristiti kao smjernice.

Tabela XXXVIII: DISTRIBUCIJA TROŠKOVA PO SEKTORIMA

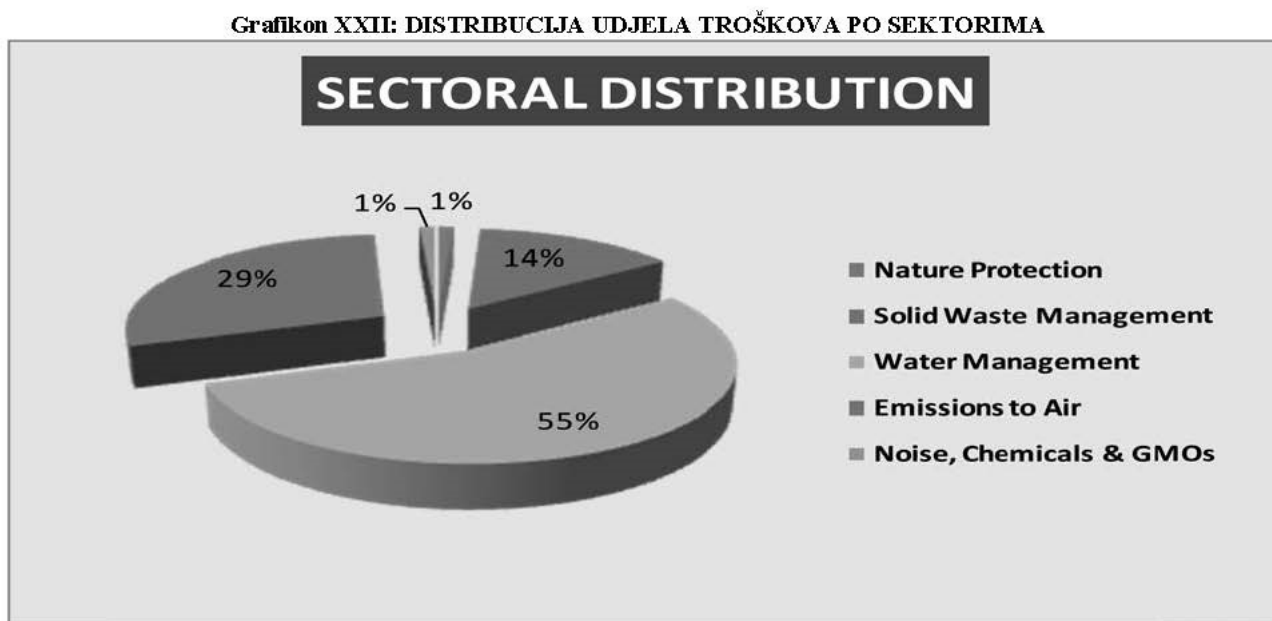
UKUPNI TROŠKOVI I DISTRIBUCIJA PO SEKTORIMA			
SEKTOR	NOMINALNA VRIJEDNOST	NPV po stopi od 5%	% ZA SEKTOR
Zaštita prirode	139,43	74,91	1,07%
Upravljanje čvrstim otpadom	1.894,83	1.005,45	14,30%
Upravljanje vodama	6.669,21	3.829,19	54,46%
Emisije u zrak	3.519,45	2.046,57	29,11%
Buka i hemikalije	105,63	75,31	1,07%
UKUPNO TROŠKOVI	12.328,55	7.031,42	100,00%

Kao što se može primijetiti, ukupni troškovi usklađivanja iznose 11.955 miliona eura, izraženo u nominalnoj vrijednosti.

Kao što je navedeno u prethodnim poglavljima, ovaj iznos je dobijen zbrajanjem sukcesivnih godišnjih iznosa i zbog toga ne odražava tačan ekonomski trošak u smislu sadašnje vrijednosti. Iz ovog razloga su višegodišnji tokovi troškova diskontirani na njihovu vrijednost u 2013. godini, po stopi od 5%, čime smo dobili neto sadašnju vrijednost (NPV) ovih tokova troškova, koja (po datoj diskontnoj stopi) odražava trošak usklađivanja propisa za BiH izražen u eurima u 2013. godini. Navedeni iznos je 7.031 miliona eura. Ova brojka bit će navedena kao ukupni trošak usklađivanja.

Grafikon XXII ispod ilustrira distribuciju ukupnog troška po sektorima.

Grafikon XXII: DISTRIBUCIJA UDJELA TROŠKOVA PO SEKTORIMA

Može se primijetiti da sektor vode nosi najveće troškove, skoro 3,8 milijardi eura, odnosno 55% ukupnog troška. Drugi po važnosti je sektor emisija u zrak, sa 1,8 milijardi eura, odnosno 27%. Treći je sektor otpada, sa 1 milijardom eura, odnosno 15%. Ovi rezultati se slažu sa empirijskim zaključcima iz prethodnih procesa tranzicije / usklađivanja.

2.4.3 Trošak usklađivanja i distribucija po vrsti troškova

Distribucija troškova po vrsti, odnosno:

- Capex ili investicioni troškovi;
- Opex ili tekući troškovi operativnog rada i održavanja novih sredstava;
- Administrativni troškovi uspostavljanja, praćenja i izvršenja politike zaštite okoliša,

također ima značajan uticaj na politike.

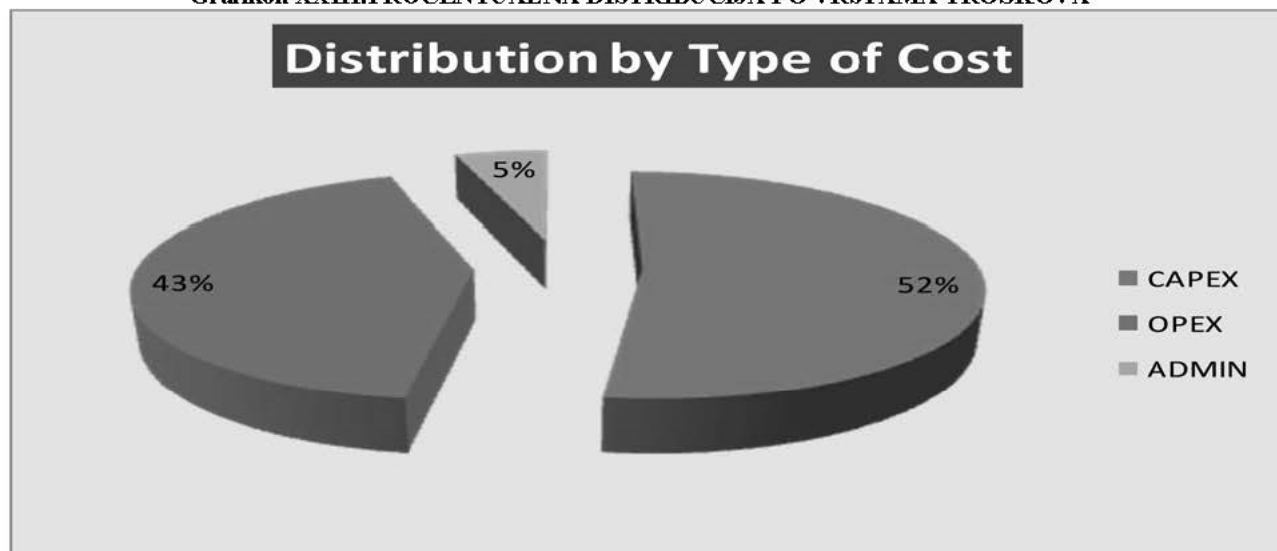
- Iznos operativnih troškova se mora pokriti putem korisničkih naknada. Ovo je komponenta povrata troškova i podrazumijeva eksploataciju ograničene pristupačnosti na nivou domaćinstva. Ograničenja koja nameće pristupačnost odredit će održiv tempo provedbe investicionih planova;
- Određeni dio investicionih troškova morat će se finansirati iz lokalnih izvora. Ovo je komponenta lokalnog doprinosa. Finansijski kapaciteti različitih bh. institucija bit će isto tako ograničeni i postavljati ograničenja tokom razvoja procesa usklađivanja;
- Administrativni troškovi se moraju pokriti raspodjelama u sklopu budžeta institucija u BiH. Iako je njihov ukupni trošak nizak u poređenju sa investicionim i operativnim troškovima, administrativni troškovi ipak predstavljaju značajan iznos i moraju biti pažljivo planirani. Njihov uticaj na sposobnost aktiviranja donatorskih i drugih sredstava je obimno dokumentiran tokom ranijih tranzicija, kako uspješnih (Španija i Irska), tako i neuspješnih (Rumunija i Bugarska). Lekcija koja se može naučiti je da sposobna administracija omogućava brzu apsorpciju donatorskih sredstava i drugih instrumenata i stvaranje vrijednosti koja daleko prevazilazi direktne troškove. Ovo se u ekonomiji naziva efekat multiplikacije.

Tabela XXXIX i Grafikon XXIII ispod prikazuju distribuciju ukupne neto sadašnje vrijednosti troškova po vrstama troškova.

Tabela XXXIX: DISTRIBUCIJA PO VRSTAMA TROŠKOVA

UKUPNI TROŠAK I DISTRIBUCIJA PO VRSTAMA TROŠKOVA			
SEKTOR	CAPEX	OPEX	ADMIN
Zaštita prirode	18,45	27,55	28,91
Upravljanje čvrstim otpadom	210,84	715,98	78,63
Upravljanje vodama	2.109,68	1.602,06	117,45
Emisije u zrak	1.281,36	628,68	136,53
Buka, hemikalije i GMO	40,94	16,19	18,18
UKUPNO	3.661,27	2.990,45	379,71
UDIO VRSTE TROŠKOVA	52,07%	42,53%	5,40%

Grafikon XXIII:PROCENTUALNA DISTRIBUCIJA PO VRSTAMA TROŠKOVA

Može se primijetiti da će investicioni troškovi iznositi 3,5 milijardi eura, odnosno 52% ukupnih troškova. Operativni troškovi predstavljaju najveće ograničenje zbog njihovog uticaja na kritični faktor pristupačnosti i iznose skoro 3 milijarde eura, odnosno 43% ukupnih troškova.

Administrativni troškovi iznose 336 miliona eura, što predstavlja visoku brojku u poređenju sa budžetima u BiH, i neophodna je njihova efikasna primjena kako bi se osigurao ranije spomenuti efekat multiplikacije u aktiviranju donatorskih sredstava.

3. EKONOMSKA I FINANSIJSKA STRATEGIJA usklađivanja 3.1 POČETNA SITUACIJA

U prethodnom dijelu ovog poglavlja su definirani troškovi koji predstavljaju kamen temeljac ove strategije. Model troškova usklađivanja daje višegodišnje tokove troškova koje će biti potrebno finansirati. Kako bi se izradila strategija i rezultirajući finansijski plan, neophodno je sljedeće:

- kalkulacija komponente povrata troškova, odnosno iznosa troškova koji se mogu nadoknaditi od krajnjih korisnika, za šta je potrebna kalkulacija granica pristupačnosti;
- procjena realnih prelaznih perioda potrebnih za potpuno usklađivanje sa pravnom stečevinom EU;
- definiranje izvora finansiranja;
- kalkulacija nedostajućih sredstava;
- formulacija plana za iznalaženje potrebnih sredstava.

3.2 GRANICE PRISTUPAČNOSTI

Kriterij pristupačnosti ograničava iznos troškova koji se mogu nadoknaditi od krajnjih korisnika putem naknada i drugih nameta, što se ovdje naziva "principom povrata troškova".

Nakon postizanja pune usklađenosti, putem primjene principa "zagađivač plaća", povrat troškova bi trebao iznositi 100%. Do tada povrat troškova treba pokriti bar operativne troškove, kako se ne bi kompromitirala mogućnost privlačenja grantova (koji su dostupni samo za investicione troškove i za projekte koji su finansijski održivi) i podrška od IFI.

Kalkulacija povrata troškova uključuje:

- prikupljanje podataka o ukupnim prihodima domaćinstava (UPDom.) (segmentacija po 10%, od 10% najbogatijih do 10% najsiromašnijih);
- predviđanje buduće vrijednosti ovih podataka u skladu sa očekivanim rastom BDP-a i podešavanje po indeksima zbog tipično većeg rasta UPDom. nego BDP-a;
- procjena industrijske/komercijalne komponente;
- kalkulacija trenutnog stepena pristupačnosti komunalnih naknada - ovaj dio podržava postojeći sistem i neće moći dati doprinos dodatnim troškovima usklađivanja;
- kalkuliranje komponente neiskorištene pristupačnosti, koja se kasnije može iskoristiti za podršku naporima na usklađivanju (odnosno stepen primjenjivosti komponente povrata troškova).

Rezultati ove analize su sumirani u pojednostavljenom formatu u donjoj tabeli.

Tabela XL: PRIHODI DOMAĆINSTAVA KOJI SE MOGU ISKORISTITI ZA POVRAT TROŠKOVA

EVOLUCIJA UKUPNIH PRIHODA DOMAĆINSTAVA (EUR/Dom.)										
	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2025.	2030.
Prosjeak UPDom. EUR/Dom. 2012= 2.335 EUR	2.358	2.482	2.631	2.789	2.956	3.133	3.321	3.521	5.075	7.167
PROSJEK KOMPOZITNOG INDEKSA	101,00	105,24	111,56	118,25	125,34	132,87	140,84	149,29	215,19	303,9
RAST BDP-a	1,00%	3,50%	5,00%	5,00%	5,00%	5,00%	5,00%	5,00%	5,50%	5,50%
PROSJEČNI FAKTOR REDISTRIBUCIJE	1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,5	1,2
RAZVOJ PRISTUPAČNOSTI (m EUR/Dom.)										
PROSJEK PRISTUPAČNOSTI ZA UPDom:										
25% PROSJEČNIH UPDom. (ciljna vrijednost je gornja granica koju preporučuje Svjetska banka)	590	620	658	697	739	783	830	880	1.269	1.792
Dom. SA NISKIM PRIHODIMA (3,27-0,05%)	1.175.420	1.175.420	1.175.420	1.169.543	1.163.695	1.157.877	1.152.088	1.146.327	1.117.954	1.090
GODIŠNJA DOMAĆA PRISTUPAČNOST (u milionima EUR)	693	729	773	815	860	907	957	1.009	1.418	1.954
TREKUTNI UTROŠAK NA KOMUNALIJU PO Dom. (najbolja procjena: 8,9% za prosječno Dom.)	210	221	234	248	263	279	296	313	452	638
BRUTO UPDom. ISKORISTIVO ZA POTREBE USKLADIVANJA	483	508	539	567	597	628	661	696	967	1.316

Maksimalna sredstva iskoristiva za finansiranje novih investicija i njihovih operativnih troškova su bazirana na očekivanom razvoju ukupnih prihoda domaćinstava, umanjeno za trenutni nivo resursa potrebnih za održavanje postojećeg nivoa usluge.

Bruto iznosi se čine značajni, ali, iako ova analiza pokazuje da postoji prostor za dodatno oslanjanje na ukupne prihode domaćinstava (UPDom.), mora se uzeti u obzir da su kapaciteti za to očigledno ograničeni. Povećanja naknada moraju biti postepena i praćena jasno vidljivim unapređenjem/proširenjem usluga.

Ispod su ove brojke podešene prema postepenom rastu, u realnom smislu, ukupnih prihoda domaćinstava iskorištenih za potrebe prilagođavanja, koje je u najboljem slučaju procijenjeno na 5% godišnje do 2018. godine i 7% godišnje nakon toga. Ovim će se neto ukupni prihodi domaćinstava iskoristivi za potrebe usklađivanja podesiti tako da rezultiraju agresivnim, ali prihvatljivim nivoima, kako je prikazano ispod.

Ovi iznosi će odrediti najviši realan nivo operativnih troškova koji se može podnijeti i samim tim gornju granicu investicionih planova koje granice pristupačnosti u BiH mogu podnijeti.

Tabela XLI: FINANSIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA POSTIZANJE USKLADENOSTI

BRUTO UPDom. ISKORISTIV ZA POTREBE USKLADIVANJA	483	508	539	567	597	628	661	6
Realna stopa iskorištenja (realna povišenja naknada)	5%	5%	5%	5%	5%	5%	7%	7
Indeks iskorištenosti UPDom. za usklađivanje do dostizanja MPT-a	5%	10%	15%	20%	25%	30%	37%	4
NETO UPDom. ISKORISTIV ZA UPOTREBE USKLADIVANJA	24	51	81	113	149	188	245	3
DODATNI OPERATIVNI TROŠKOVI POTREBNI ZA USKLADIVANJE (uključuje admin. troškove kao dio operativnih, zbog održivosti sistema)	6,75	26,29	49,95	78,49	132,15	148,97	181,18	2
DODATNI INVESTICIONI TROŠKOVI POTREBNI ZA USKLADIVANJE	105,47	239,74	345,61	380,05	434,88	393,86	418,33	3
NETO SREDSTVA POTREBNA ZA POSTIZANJE CILJEVA USKLADENOSTI	-88,07	-215,18	-314,72	-345,10	-417,81	-354,38	-354,93	-

Kao što se može vidjeti iz gornje tabele, neto povrat troškova je, što je i potrebno, viši od dodatnih operativnih troškova, ali relativno usko u 2017. godini, kada dostupni resursi dostižu 149 miliona eura, a operativni troškovi 132 miliona eura. Za pokriće svih troškova predviđenih investicionim planom bit će potrebno 355 miliona eura, do 2019. godine.

3.3 PRELAZNI PERIODI POTREBNI ZA POTPUNO USKLADIVANJE

Model za procjenu troškova usklađivanja treba obuhvatiti sljedeće parametre:

- višegodišnji tokovi troškova, po direktivi/sektoru;
- višegodišnji mogući povrat troškova, po direktivi/sektoru;
- pretpostavke vezane za makroekonomske i socioekonomske parametre;
- aktivacijske stope za povrat troškova;
- pretpostavke o stopama iskorištenja EU grantova i donatorskih sredstava;
- predviđena domaća finansijska sredstva;
- predviđena sredstva iz internacionalnih finansijskih institucija, drugih projekata i privatnih investicija;
- ostali tehnički parametri neophodni za funkcioniranje modela.

Program za modeliranje je kreiran tako da podesi sve tokove prema unesenim parametrima, odnosno prema planiranim datumima za postizanje pune usklađenosti.

Teoretski ciljni datum za pristupanje EU je već određen. Ovaj datum je ekonomski veoma važan jer od toga datuma BiH postaju dostupna mnogo veća sredstva iz donatorskih fondova EU. Konkretni ciljni datum za postizanje potpunog usklađivanja još nije određen jer je proces usklađivanja tek na svojim počecima, ali je za potrebe EAS-a 2023. godina određena kao moguć datum.

Akcioni planovi postojećih strategija (otpad, voda) su uzeti u obzir gdje god je to bilo moguće. U slučaju da akcioni planovi predviđaju periode u kojima će biti pređene gornje granice pristupačnosti operativnih troškova (otpad), ili ako su zahtjevniji nego što je potrebno s obzirom na očekivani datum pristupanja, ciljni datumi su odgođeni kako bi se postavili realni i razumni rokovi za postizanje usklađenosti, gledano iz ekonomskog ugla. Ova analiza osjetljivosti je izvršena kako bi se odredili realni prelazni periodi za potpuno usklađivanje u različitim direktivama/sektorima. Rezultati su prikazani u tabeli XLII ispod.

Tabela XLII: PRELAZNI PERIODI POTREBNI ZA POSTIZANJE USKLADENOSTI

[illegible]

3.4 EFEKTI NA BiH

Efekti koje će na BiH imati opterećenja vezana za usklađivanje su procijenjeni iz ugla:

- potrošača, domaćinstava i industrijskih/komercijalnih potrošača;

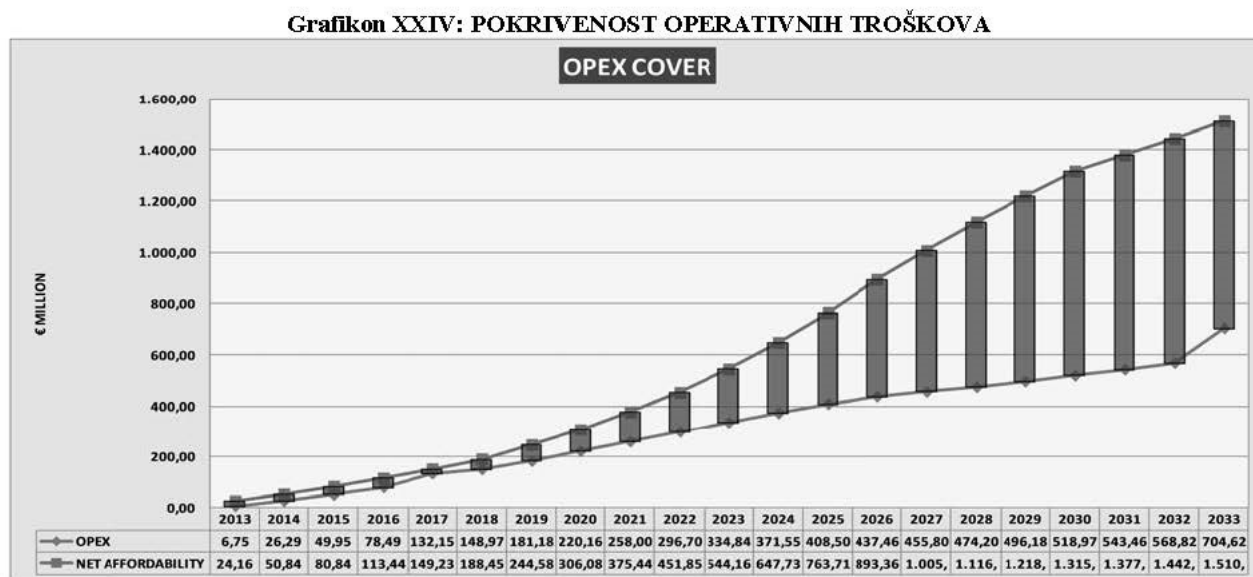
- BiH u cjelini, mjerenjem dodatnog BDP-a koji se mora posvetiti naporima na usklađivanju u oblasti zaštite okoliša.

Treba napomenuti da posredni pozitivni efekti na ekonomiju, odnosno veći rast BDP-a zbog pristupanja EU, koji su navedeni u drugim studijama u iznosu oko 2% dodatnog godišnjeg rasta BDP-a, nisu obuhvaćeni ovom studijom. Rezultati kalkulacija za beneficije usklađenosti su navedene u narednom poglavlju. Ne treba ih zanemariti kao neopipljive jer predstavljaju stvarne pozitivne efekte koji su dugoročno testirani u SAD-u i Zapadnoj Evropi i čine važan dio procesa ekonomske procjene u svim većih infrastrukturnim projektima.

3.4.1 Opterećenje potrošača

Sposobnost plaćanja za operativne troškove je prikazana donjim grafikonom.

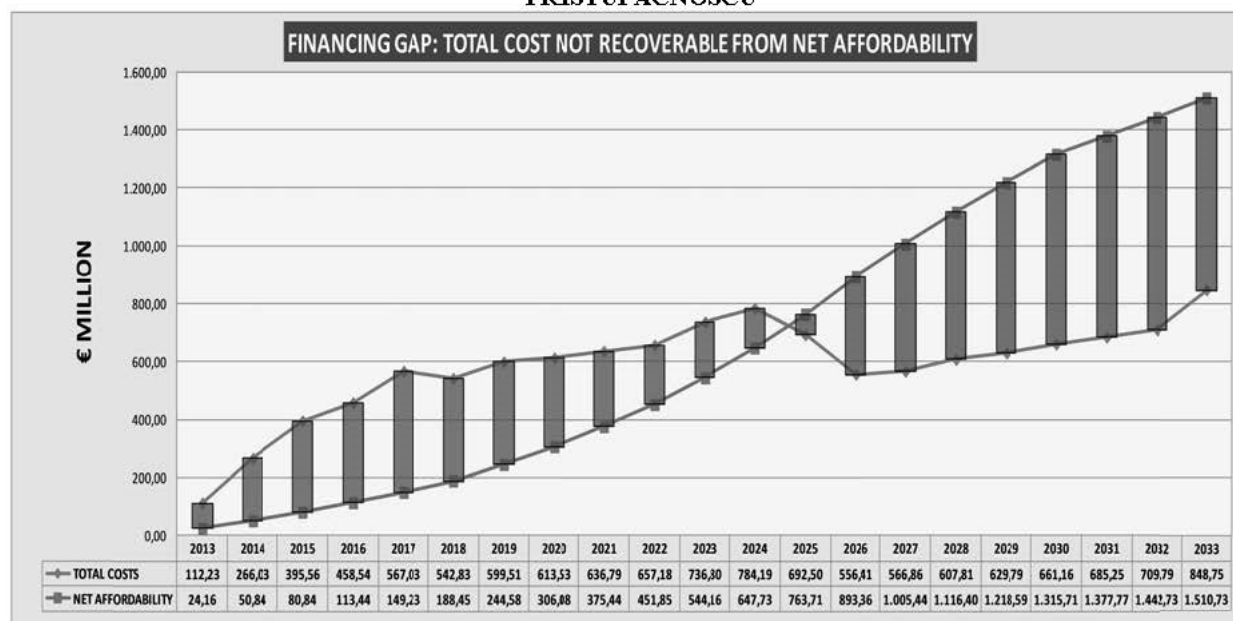
Grafikon XXIV: POKRIVENOST OPERATIVNIH TROŠKOVA

Operativni troškovi se jedva uklapaju u granice pristupačnosti do 2017. godine, odnosno, plan usklađivanja po ovom scenariju je realan, ali u periodu do 2017. kapaciteti su iskorišteni do maksimuma. Sposobnost potrošača da plaćaju za operativne troškove je prikazana donjim grafikonom.

GrafikonXXV: FINANSIJSKI NEDOSTACI - UKUPNI TROŠKOVI KOJI SE NE MOGU POKRITI NETO PRISTUPAČNOŠĆU

GrafikonXXV: FINANSIJSKI NEDOSTACI - UKUPNI TROŠKOVI KOJI SE NE MOGU POKRITI NETO PRISTUPAČNOŠĆU

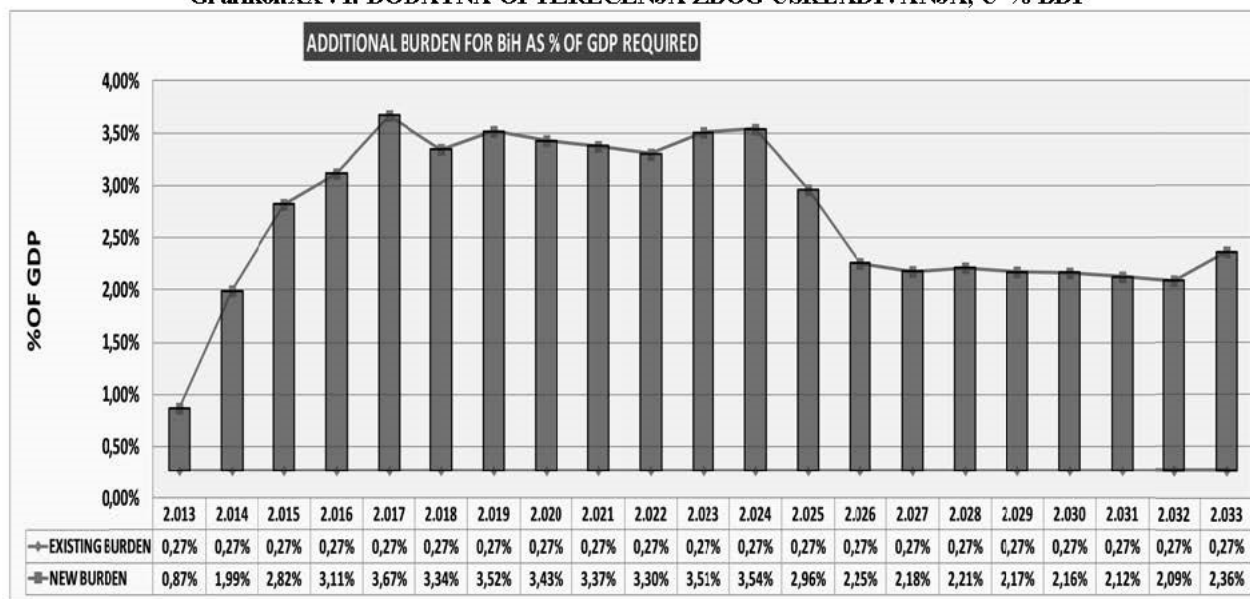
Očigledno postoji znatan nedostatak finansijskih sredstava, odnosno dio troškova koji se neće moći finansirati iz korisničkih naknada do 2025. godine (predstavljen crvenim stubovima). Očekivano je da će od tog datuma ekonomija BiH početi stvarati dovoljne kapacitete za pokrivanje potrebnog nivoa duga u skladu sa ovim planom (plavi stubovi).

3.4.2 Opterećenje na BiH u cjelini

Trenutna procjena je da je 0.27% BDP-a namijenjeno sektoru okoliša. Vrlo je vjerovatno da je ova brojka nešto viša, ali studije o ovoj temi nisu bile dostupne, a priprema novih je van opsega EAS-a.

Uticaj usklađivanja na BDP u BiH je prikazan u Grafikonu XXVI ispod.

GrafikonXXVI: DODATNA OPTEREĆENJA ZBOG USKLADIVANJA, U % BDP

Dodatni BDP namijenjen sektoru okoliša trebao bi biti na nivou iznad 3% do 2026. godine, što za BiH predstavlja veliki izazov. Kada rezultati nedavnih napora na unapređenju podataka na entitetskom nivou postanu dostupni, biće potrebno da se cjelokupan EAS pažljivo evaluira kako bi se osigurala aktivacija BDP-a u stepenu koji zahtijeva ovaj plan i njegovo održavanje na nivou većem od 3%.

3.5 PLAN FINANSIRANJA USKLADIVANJA

Za potrebe EAS-a je razvijen pojednostavljeni makroekonomski finansijski plan kako bi se dale prve indikacije o redu veličina i osnovnoj metodologiji za detaljniji model, koji će se naknadno razviti na osnovu boljih statističkih podataka i sa većim resursima.

Iz perspektive ciljeva EAS-a, ovo predstavlja razuman, jednostavan, ali koherentan finansijski plan, koji obuhvata sve važnije elemente od uticaja na višegodišnje programiranje procesa usklađivanja.

3.5.1 Nedostajuća finansijska sredstva

Prva kalkulacija potrebna za pripremu plana finansiranja je izračun nedostajućih finansijskih sredstava, koja su definirana kao iznos troškova koji se ne može pokriti putem korisničkih naknada, što je razlika između ukupnih troškova i granice pristupačnosti. Definirana je na godišnjoj osnovi u donjem Grafikonu XXIII.

3.5.2 Finansiranje nedostataka

Ostatak finansijskih sredstava potrebnih nakon pokrića iz korisničkih naknada se mora finansirati kombinacijom različitih instrumenata, uključujući:

- EU grantove; IPA II program u fazi usklađivanja, čiji je početak planiran za 2014, a završetak za 2020. godinu, što je teoretski ciljni datum stupanja u članstvo, te kohezioni i strukturalni fondovi nakon 2020. godine. Ova pretpostavka je neophodna za finansijski plan jer će iznosi grantova biti značajno povećani nakon stupanja u članstvo.
 - Finansijske institucije, što obuhvata kombinaciju IFI, domaćih i drugih poslovnih banaka, sredstva za projekte iz KfW i drugih specijaliziranih izvora, direktne pozajmice za projekte (EBRD, EIB, itd.), bez oslanjanja na Vladu. Iz ranijih iskustava u drugim procesima usklađivanja (primarno i najskorije u Rumuniji), ovo je procijenjeno na 22% iznosa investicija, uz period otplate od 15 godina, grejs period od tri godine i prosječnu kamatnu stopu od 6% u EUR.
 - Drugi donatori. Direktna podrška donatora projektima, uključujući TP i konkretne projektne komponente. Pokriva oko 4% potreba.
 - Industrijske/komercijalne direktne investicije i privatni investitori. Na osnovu ranijih iskustava, projektni tim je procijenio da će doprinos industrije biti 6,87% troškova na osnovu ukupnog industrijskog/komercijalnog p.e. (ekvivalent po osobi) od 27% ukupnih prihoda domaćinstava. Privatne investicije su varijabilni faktor, ali je pretpostavljeno da će dati doprinos u iznosu od 6% investicionih potreba.
 - Ostatak nedostajućih sredstava morat će se finansirati iz javnog sektora, pomoću različitih instrumenata, što uključuje:
 - entitetske budžete;
 - budžete lokalnih samouprava;
 - druge institucije iz javnog sektora;
 - iz ekonomskih instrumenata, primarno ekoloških fondova i različitih naknada prikupljenih od institucija koje se bave vodama i drugih sektora koji ostvaruju indirektnu prihode.
- Dio koji preostaje nakon ovih doprinosa morat će se finansirati iz javnog sektora putem finansijskih instrumenata (npr. kreditna linija koju nudi EBRD za sufinansiranje projekata za zaštitu okoliša).

Sažetak plana finansiranja je prikazan ispod i pokazuje red veličina.

Tabela XLIII: FINANSIRANJE NEDOSTAJUĆIH SREDSTAVA

FINANSIRANJE NEDOSTAJUĆIH SREDSTAVA	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2025.	2030.	2033.
UKUPNO TROŠKOVI	112	266	396	459	567	543	600	614	692	661	849
POVRAT TROŠKOVA	24	51	81	113	149	188	245	306	764	1.316	1.511
NEDOSTAJUĆA SREDSTVA NAKON POVRATA TROŠKOVA	88	215	315	345	418	354	355	307	-71	-655	-662
PROCijenjena VRIJEDNOST DOSTUPNIH EU GRANTOVA ZA OKOLIŠ	20	20	20	20	20	20	20	20	180	200	200
NETO FINANSIRANJE IZ NEVLADINIH IZVORA (22%)**	23	53	76	84	96	87	92	87	62	31	32
DRUGI DONATORI (4% direktnih inv. + međun. TP 4%)	4	11	16	18	23	22	24	25	28	26	34
INVESTICIJE KOMERCIJALNOG I PRIVATNOG SEKTORA*** (6,87% komerc. + 6% drugo)	14	31	44	49	56	51	54	51	37	18	19
POTREBNO IZ JAVNOG SEKTORA	-47	-101	-158	-174	-223	-175	-165	-126	378	931	946

* Bazirano na pretpostavci o IPA II programu 2014-2020 u iznosu od 700 miliona eura, od čega je 20% predviđeno za okoliš. Nakon planiranog pristupanja 2023. godine, dostupna sredstva EU bit će značajno veća. Ovdje je pretpostavljen porast od 180 miliona eura godišnje. Ove procjene su pripremljene za potrebe projekta i bazirane su na iskustvima iz ranijih procesa pristupanja.

** Direktno finansiranje projekata od domaćih banaka, IFI i drugih izvora. Neto iznos uz grejs period od 3 godine i period otplate 12 godina. Najbolja procjena za projekat u iznosu od 22% investicionih troškova, na osnovu ranijih iskustava u regiji.

*** Investicije u privatnom sektoru su posmatrane kao neutralne, odnosno imaju "nultu stopu oportunitetnih troškova", tj. dobit od povećanja efikasnosti nije viša od naknada potrebnih za puni povrat troškova. Najbolja procjena za projekat je 12,87% investicionih troškova.

Tabela XLIV: POTREBNA PODRŠKA OD JAVNOG SEKTORA

PODRŠKA OD JAVNOG SEKTORA	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2025.	2030.	2033.
POTREBNA PODRŠKA OD JAVNOG SEKTORA	-47	-101	-158	-174	-223	-175	-165	-126	378	931	946
DOMAĆI IZVORI SREDSTAVA											
Institucije za okoliš											
Ekološki fondovi											
Lokalne samouprave											
Ekonomski instrumenti											
Ostalo iz budžeta javnog sektora (0,27% BDP-a)	35	36	38	40	42	44	46	48	63	83	97
RESURSI JAVNOG SEKTORA NAMIJENJENI USKLAĐIVANJU	35	36	38	40	42	44	46	48	63	83	97
AKUMULIRANI RESURSI	35	36	38	40	42	44	46	48	63	83	97
AKUMULIRANE POTREBE ZA PODRŠKOM	-47	-148	-306	-480	-704	-879	-1.044	-1.170	-523	3.308	6.234
EKSTERNE FINANSIJSKE POTREBE JAVNOG SEKTORA	-12	-112	-268	-441	-662	-835	-998	-1.122	-460	3.390	6.331

Rezultati ukazuju na potrebu za relativno jakim podrškom javnog sektora. Kada postanu dostupni podaci o entitetskim akcionim planovima, gornja tabela se može dalje precizirati kako bi se dobila kompletnija distribucija očekivanih sredstava iz javnog sektora i procjena reda veličina potrebnih neto iznosa kredita za sufinansiranje procesa usklađivanja.

4. KORISTI OD PROVEDBE PRAVNE STEČEVINE EU 4.1 DEFINICIJA KORISTI

Političke implikacije pridruživanja EU i opći efekti na ekonomiju nisu predmet EAS-a. Ono što je obrađeno u ovom odjeljku su direktne ekonomske koristi za BiH od primjene pravne stečevine EU u oblasti okoliša, bez obzira na to hoće li će BiH konačno odlučiti da se pridruži EU ili ne.

Čistiji okoliš nije luksuz koji zemlje kandidati moraju poduzeti. Niži standardi vezani za okoliš i pretjerano kašnjenje sa uvođenjem zahtjeva pravne stečevine EU impliciraju skrivene ekonomske troškove za društvo, koje je potrebno izračunati. Nedostatak pokušaja da se takvi "skriveni troškovi" izbjegnu je srodan ignoriranju potrebe za održavanjem i zamjenom resursa i time nekompatibilan sa osnovnih pretpostavkama održivosti.

Glavne kategorije koristi, odnosno izbjegnutih šteta, uključuju:

- Zdravstvene koristi. Potiču od direktnih ušteda u liječenju bolesti izazvanih zagađenjem i izbjegavanja preuranjenog mortaliteta.
- Koristi u pogledu resursa. Ove koristi direktno potiču od komercijalnih preduzeća koja zavise od okoliša, tj. šumarstva, poljoprivrede, uzgoja ribe;
- Ušteda troškova resursa. Ovo su uštede koje operateri i potrošači imaju posredstvom provedbe određene direktive, na primjer: vodosnabdijevanje pretpostavlja uštede na bušenju bunara ili izbjegavanju kupovine flaširane vode. Priključenje na kanalizacioni sistem pretpostavlja uštede na izgradnji septičke jame itd.
- Koristi za ekosisteme. Koristi za opći okoliš koje se ne mogu komercijalno izračunati, ali za koje društvo osjeća "spremnost da plati" (eng. Willingness to Pay - WTP), koje je moguće monetizirati.
- Društvene koristi. Potiču iz očuvanja prirodnog i kulturnog naslijeđa, rekreativnih mogućnosti i povezanosti društva.
- Šire ekonomske koristi. Rast zapošljavanja kroz investicije u okoliš, dobitke od ekološke efikasnosti i povećano privlačenje investicija, turizma i eko turizma.

4.2 METODOLOGIJA 4.2.1 Tehnike

Procjena vrijednosti koristi od poboljšane zaštite okoliša je izvršena kombinacijom nekoliko tehnika.

- Tehnika nazvana WTP princip (spremnost na plaćanje) je korištena za procjenu koristi od unapređenja kvaliteta površinskih voda, riječnih ekosistema, hvatanja metana, efluata i sl. iz deponija. Kako sam naziv navodi, ova tehnika se zasniva na procjeni spremnosti stanovništva da plati za određene ekološke koristi.
- Koristi za poljoprivredu od unapređenja okoliša su procijenjene putem procjene šteta nanesenih poljoprivrednoj proizvodnji, koje su se mogle izbjeći. Ista tehnika vezana za izbjegavanje šteta je primijenjena i na nepokretnu imovinu (zgrade i druge objekte).
- Prenos koristi putem tehnike direktne vrijednosti je korišten za procjenu koristi u energetskom sektoru od hvatanja metana, kao i za procjenu koristi od proizvoda nastalih reciklažom i kompostiranjem.
- Procjene koristi od poboljšanja kvaliteta vode za piće, prečišćavanja otpadnih voda, hvatanja CO₂ i smanjenja ostalih emisija su dobijene analizom potencijalnog smanjenja smrtnosti (vrijednost života) i morbiditeta (vrijednost zdravlja).
- Korištene funkcije su pripremljene na osnovu "Procjene troškova i investicionog plana za zaštitu okoliša" (ECAIP studija), ¹⁶³ koja je izrađena za Rumuniju 2005. godine i prilagođena uvjetima u Srbiji 2010. godine.

4.2.2 Monetizacija

Ova procjena je pripremljena na osnovu postojeće metodologije koju je razvila Evropska komisija za analizu ekonomičnosti velikih infrastrukturnih projekata. Metodologija se može direktno primijeniti na izračun koristi za potrebe EAS-a jer je uglavnom bazirana na fakturu stanovništva. Ista metodologija se ne može tako neposredno primijeniti na analizu troškova jer su informacije u ovom slučaju specifične za projekat.

Ovo donosi sljedeće prednosti:

- Analitičko sredstvo je potpuno dosljedno onima koja se koriste za procjenu svih projekata koji se podnose EU i IFI-jima. Analitičari u BiH će lakše provesti ekonomsku analizu velikih infrastrukturnih projekata i uvrštavanje konkretnih podataka iz projekta u strategiju.
- Isti ekonomski model se može primijeniti na bilo koji sektor, što olakšava zadatak postavljanja prioriteta zasnovanih na koristi za društvo i koji je baziran na dosljednoj primjeni metodologije.

Ovaj jednostavni model monetizacije koristi u svim sektorima pruža mogućnost korištenja prihvaćene metodologije, standardnog formata, jednostavan je za upotrebu i sposoban da pruži podatke izražene u smislu koristi po jedinici stanovništva, što omogućava racionalno poređenje mjera/politika i prioritizaciju projekata. Model je prilagođen potrebama BiH i može se koristiti za prioritizaciju i primjenu u fazi provedbe velikih infrastrukturnih projekata i obuhvatanju novih podataka i lokaliziranih potreba.

4.3 REZULTATI KALKULACIJE KORISTI 4.3.1 Početna situacija

Unutar modela su razvijene tabele koristi, koje služe za procjenu pozitivnih uticaja na društvo u tri obuhvaćena sektora:

- direktive o vodama (VODA);
- upravljanje čvrstim otpadom (OTPAD) i
- emisije u zrak (ZRAK I INDUSTRIJSKO ZAGAĐENJE).

U komentarima vezanim za jedinične troškove i konkretnim referencama su date informacije o izvorima metodologija korištenih za vrednovanje efekata. Jednačina za prenos koristi je izrađena na osnovu BDP pariteta nabavnih cijena (PNP) za 2012. godinu za BiH i za referentne zemlje EU 27, uglavnom iz ECOTEC studije iz 2000/2001, ¹⁶⁴ naručene od EU, i primijenjenih referenci iz SAD/VB.

Odnos između BiH i ovih referenci je ponderiran faktorom 80/20 u korist podataka za EU 27 zbog relativne homogenosti BiH sa zemljama EU. Rezultati primjene ove jednačine su da su koristi prenesene na BiH po stopi od 29%. To čini ovu jednačinu prenosa koristi konzervativnom, odnosno može se smatrati da su monetizirane koristi blizu donje vrijednosti mogućeg raspona.

Ova tehnika se sastoji od definiranja obima za BiH i primjene tih razmjera na eksterne koristi zabilježene u referentnim zemljama. Stvarne kalkulacije su naravno mnogo složenije, ali osnovni koncept je jednostavno prilagođavanje informacija iz razvijenijih ekonomija lokalnim uvjetima.

4.3.2 Rezultati

Ispod je dat sumarni prikaz ove analize. Rezultati u donjoj tabeli su izraženi u smislu nižeg-srednjeg-višeg raspona na godišnjoj osnovi.

Tabela XLV: SAŽETAK MONETIZIRANIH KORISTI

SAŽETAK MONETIZIRANIH KORISTI				
		RASPON KORISTI (U MILIONIMA EUR GODIŠNJE)		
		DONJI	SREDNJI	GORNJI
VODA	Voda za piće	6	19	39
	Površinske vode	1	2	4
	Riječni ekosistemi	2	6	12
	Prečišćavanje otpadnih voda	15	29	44
OTPAD	Hvatanje metana	1	2	2
	Energija iz metana	0	0	1
	Hvatanje ugljen dioksida	24	38	54
	Efluat i dr. iz deponija	1	2	4
	Reciklaža i kompostiranje	16	120	282
ZRAK I INDUSTRIJSKO ZAGADENJE	Smanjenje mortaliteta	32	46	60
	Smanjenje morbiditeta	91	273	456
	Poljoprivreda	0	0	0
	Građevinarstvo i materijali	0	0	0
UKUPNA GODIŠNJA MONETIZACIJA KORISTI		189	538	959

Ove vrijednosti na godišnjem nivou se mogu ocijeniti pomoću kalkulacije neto sadašnje vrijednosti višegodišnjih tokova (po diskontnoj stopi od 5%) za 20 godina obuhvaćenih ovom analizom (2013-2033). Rezultati su prikazani u tabeli XLVI ispod.

Tabela XLVI: UKUPNE KORISTI IZ USKLADENOSTI

KORISTI IZ USKLAĐENOSTI*	
	KORISTI
VODA	1.399
OTPAD	3.965
ZRAK I INDUSTRIJSKO ZAGAĐENJE	7.831
SVE OSTALO	NJE MONETIZIRANO
UKUPNO KORISTI:	13.195

* Na osnovu srednjeg nivoa koristi. NPV po stopi od 5%, u milionima eura.

Treba napomenuti da će prirast koristi nakon 2033. godine pokazivati trend realnog rasta, kako BiH postaje sve bogatija, a tekući operativni troškovi nastaviti će sa realnim rastom, ali u manjem obimu. Stoga, što je duži period analize, veće su koristi u pogledu troškova.

4.3.3 Poređenje troškova i koristi

Koristan indikator odnosa između troškova i koristi je poređenje tokova troškova u svim sektorima, diskontiranih po stopi od 5% u periodu 2013-2033, i tokova koristi izračunatih na isti način (NPV, 5%, 2013-2033). Rezultati poređenja ovih tokova sličnog reda veličine su prikazani u tabeli ispod.

Tabela XLVII: POREĐENJE TROŠKOVA I KORISTI VEZANIH ZA USKLADENOST

SAŽETAK TROŠKOVA DISKONTIRANIH PO STOPI OD 5% I MONETIZIRANIH KORISTI		
U PROJEKTNOM VREMENSKOM OKVIRU (2013-2033)		
REZULTATI USKLADENOSTI*		
	KORISTI	TROŠKOVI
VODA	1.399	3.829
OTPAD	3.965	1.005
ZRAK I INDUSTRIJSKO ZAGAĐENJE	7.831	2.047
SVE OSTALO	NIJE MONETIZIRANO	150
UKUPNO KORISTI:	13.195	7.031

* Na osnovu srednjeg nivoa koristi. Izraženo u milionima EUR.

Omjer koristi i troškova je 1,88. Ovaj omjer je nešto niži nego što je zabilježeno u drugim slučajevima, gdje se kreće oko 2,5 i uglavnom je rezultat niže startne pozicije BiH.

4.4 ZAKLJUČCI I PREPORUKE ZA KORIŠTENJE OVIH PROCJENA KORISTI

Mora se uzeti u obzir da je okoliš kompleksan skup međusobno povezanih promjenjivih parametara i da procjena bilo koje grupe efekata samim tim mora biti kompleksna i međuzavisna. Optimizacija investicionih kapaciteta putem koncentriranja sredstava u sektorima koji proizvode vrednije koristi možda nije ni realna ni poželjna. Monetizacija je korisna za razmatranje različitih politika, ali u tumačenju odvojenih monetarnih kalkulacija po sektorima treba koristiti oprez. Međutim, uz gore predloženi oprez, treba spomenuti i sljedeće:

- Kalkulacije za vrednovanje koristi su zasnovane na obimnom korpusu naučnih saznanja nastalom kroz različite studije, počevši od uticaja čiste vode iz SAD-a 1950-tih godina, i kasnije dobijaju na zamahu u svim razvijenim zemljama od 1980-tih.

- Step en tačnosti ovih kalkulacija se može smatrati jednako visokim, u najmanju ruku kao za procjene troškova.

- Analize za potrebe ove strategije su, ponavljamo, pojednostavljene i ograničene dostupnim resursima i domaćim podacima, ali predstavljaju pouzdanu procjenu reda veličine.

U skladu sa ovim rezultatima, sljedeće postaje očigledno:

- Politika usklađivanja mora uzeti u obzir ne samo troškove za industriju već i eksterne koristi za društvo koje su, u osnovi, štete izbjegnute putem smanjenja zagađenosti.

- Vremenski rasporedi za postizanje usklađenosti trebaju biti koncentrirani u onim sektorima koji čine najveću štetu okolišu, što se uglavnom odnosi na emisije u zrak i, konkretno u BiH, na NO_x, VOC i SO₂.

- S obzirom na omjer koristi i troškova, provedba pravne stečevine u oblasti zaštite okoliša u BiH bi trebala predstavljati prioritet za sve upravne nivoe, bez obzira na to hoće li će BiH odlučiti da se pridruži EU ili ne.

5. ZAKLJUČCI I PREPORUKE 5.1 OPĆE EKONOMSKE

Gore prikazana ekonomska analiza daje obrazloženja za sljedeće opće ekonomske zaključke i preporuke vezane za usklađivanje propisa u oblasti zaštite okoliša:

- Potrebno je u kratkom roku provesti reviziju infrastrukture u oblasti okoliša kako bi se jasno utvrdilo stanje u BiH o pitanju ove infrastrukture i pružalaca komunalnih usluga. Ovim će biti pojašnjena polazna pozicija, što je neophodno za pripremu detaljnijih provedbenih akcionih planova na nivou entiteta i BD BiH.

- Studija pristupačnosti za BiH i najmanje na nivou entiteta se također mora provesti u kratkom roku kako bi se dobili neophodni referentni podaci i referentne vrijednosti vezano za pristupačnost.

- Potrebno je razviti sredstvo za programiranje grantova, koje omogućava određeni stepen fleksibilnosti između sektora kako bi se omogućilo precizno planiranje primjene IPA fondova i drugih donatorskih sredstava.

- Fondovi za zaštitu okoliša u entitetima i BD BiH se moraju blisko pratiti i razvijati na način koji odgovara njihovim visokim potencijalima za sticanje prihoda.

- Javni sektor treba razmotriti ugovaranje fleksibilne kreditne linije koja će biti na raspolaganju za sufinansiranje projekata iz oblasti zaštite okoliša. Iznosi i izbor trenutka za ovaj finansijski instrument će u najvećoj mjeri zavisiti od situacije i akcionih planova na nivou entiteta i BD BiH.

- Javna komunalna preduzeća (JKP) su od izuzetne važnosti u procesu usklađivanja i moraju se poduzeti koraci na povećanju obima njihovog poslovanja, kao i proširenju i modernizaciji usluga koje pružaju. JKP će biti korisnici najvećeg dijela grantova.

- Potrebno je poduzeti korake na eliminaciji unakrsnog subvencioniranja između naknada i utvrditi referentne parametre na osnovu kojih će se određivati cijene usluga proporcionalne pruženom nivou usluge.

- Koncepti najvećih pristupačnih naknada i naknada za puni povrat troškova se moraju jasno utvrditi i zatim koristiti kao referentni parametri pri procjeni projekata i utvrđivanju naknada (cijena usluga).

5.2 ODGOVORNE INSTITUCIJE U BIH 5.2.1 Kratkoročni strateški uticaji (2013-2014)

BiH ima obavezu da prije prelaska u status kandidata završi uspostavljanje sistema za indirektno upravljanje EU fondovima, jer ovo predstavlja zahtjev u fazi prije ulaska u status kandidata u skladu sa članom 7. Provedbene uredbe Komisije (EU) br. 447/2014 od 2. maja 2014. godine o posebnim pravilima za provedbu Uredbe (EU) br. 231/2014 Evropskog parlamenta i Vijeća o uspostavljanju Instrumenta prepristupne pomoći (IPA II).

Imenovane entitetske institucije morati će se uključiti u operativne strukture BiH, što pretpostavlja značajne dodatne zahtjeve u pogledu administracije i planiranja.

Paralelno s tim, potrebno je pripremiti detaljne planove za provođenje, bar za visokoinvesticione direktive. Ovo će, opet zbog složenosti ustavnog poretka u BiH, zahtijevati pripremu posebnih akcionih planova na nivou entiteta i BD BiH.

Konačno, i možda najvažnije, je razvoj protočne strukture za projekte (eng. project pipeline), daleko efikasnije od trenutne, kako bi se realnim i dobro strukturiranim projektima osigurala sposobnost privlačenja sredstava donatora i IFI.

5.2.2 Osnovni ekonomski i finansijski zahtjevi o pitanju operativne strukture sistema za indirektno upravljanje

Nadležne institucije u BiH moraju značajno unaprijediti svoje kapacitete u skladu sa svojim nadležnostima, u kvalitativnom i kvantitativnom smislu, kako bi:

- dale doprinos u pripremi operativnih programa kroz pripremu višegodišnjih planova za provedbu mjera koje su u njihovoj nadležnosti (okoliš je obično najveći segment, zajedno sa transportom);

- osigurale da se projekti pripremaju na način koji odgovara zahtjevima EU;

- dale doprinos u pripremi općih kriterija za izbor;

- osigurale da se doprinos finansiranju projekata svake godine osigura u sklopu višegodišnjih strateških planova, što znači osiguravanje, dostavljanje i praćenje izvora sufinansiranja, uključujući doprinose iz budžeta, donatore, domaće izvore i IFI;

- praćenje uspješnosti projekata, uključujući finansijske ciljeve, direktne i konačne rezultate. Ovo je od ključne važnosti kako bi se izbjeglo povlačenje budžetskih sredstava EU, što bi predstavljalo trajni gubitak iznosa povučениh sredstava EU grantova.

Potreban je aktivniji pristup i agresivniji naponi na definiranju projekata u oblasti zaštite okoliša, brzom odabiru projekata s ciljem pripreme studija izvodljivosti po EU/IFI standardima i zatim, opet hitnom, sastavljanju "kombinacije načina finansiranja koji će rezultirati najnižim mogućim troškovima za BiH", što obuhvata pripremu kvalitetne dokumentacije za pristup IPA fondovima ili naknadnim instrumentima EU grantova, donatorima, IFI i drugim izvorima finansijskih sredstava, jedinicama lokalne samouprave (JLSU), kao i svim domaćim ekološkim izvorima, fondovima za zaštitu okoliša, fondovima za zaštitu voda i drugim ekonomskim instrumentima koji mogu osigurati potrebna sredstva u trenutku kada se pojavi potreba.

5.2.3 Zaključci

Sve ove funkcije zahtijevaju temeljnu stručnost u oblasti ekonomskog planiranja i pravljenja modela za provedbu višegodišnjih planova koje je potrebno redovno pripremati i prilagođavati, kako za procjenu troškova tako i za potrebe finansiranja troškova.

Kapaciteti za održavanje veza u tehničkom, pravnom i ekonomskom pogledu između JKP-a se moraju bitno povećati radi sveobuhvatnog razumijevanja socioekonomskog efekta komunalnih naknada i izračunavanja pristupačnosti, što je jedan od ključnih parametara za grantove, i sposobnosti zaduživanja direktnih korisnika, što su najčešće JLSU ili JKP.

5.2.4 Planovi za provođenje direktive

Priprema DSIP-ova zahtijeva intenzivne napore i na tehničkom i na ekonomsko-finansijskom polju, na, između ostalog:

- jasnom definiranju postojeće infrastrukture;

- postavljanju ciljeva usklađivanja vezanih za usluge, na osnovu dobro dokumentirane polazne tačke;

- detaljnom definiranju BAT-ova koji će biti primijenjeni;

- procjeni i definiranju investicionih potreba na višegodišnjoj osnovi pomoću fleksibilnog programa za modeliranje baziranog na višestrukim kriterijima;

- određivanju gornjih granica makroekonomske pristupačnosti, na svim nivoima;

- procjeni uticaja investicija na pristupačnost, uzimajući u obzir rastuće operativne troškove;
- pružanju jasnih obrazloženja, iz finansijske i ekonomske perspektive, za dužinu prelaznih perioda potrebnih za postizanje pune usklađenosti.

EAS daje nacrt za realizaciju provedbenih planova, ali je očigledno da, sa trenutno dostupnim podacima u BiH, EAS nema ni blizu dovoljan obim i resurse da ove planove dovede na potrebni nivo. BiH mora osigurati koordinaciju svih aspekata u sektoru okoliša, koji se po definiciji moraju horizontalno integrirati u sve privredne oblasti. EU je postavio zlatno pravilo koje se odnosi na apsorpciju fondova. "Što je manje institucija uključeno, to je veća apsorpcija grantova". U tranzicionim ekonomijama postoji tendencija da se budžeti i odgovornosti za nove zadatke raspoređuju između više institucija. Ovo može negativno uticati na efikasnost, ukoliko se nadležnosti za visokoinvesticione direktive koje imaju ogromne efekte na ekonomiju raspoređuju između različitih institucija i bez potpuno efikasne koordinacije.

5.3 PREPORUČENE MJERE 5.3.1 Preporučene kratkoročne mjere

Za naredni period se preporučuju sljedeće mjere:

- Stvaranje jasne koordinacione strukture odgovorne za Poglavlje 27 - Okoliš. BiH će mjere provoditi na svim nivoima, ali upravljanje strukturom za projekte i koordinacija transnacionalnih izvora finansiranja (naročito IPA II) zahtijevat će jasnu koordinaciju na državnom nivou.
- Hitno iznalaženje TP-a u sljedećim oblastima, koje BiH mora preuzeti na sebe u procesu usklađivanja:
- ciljevi i procedure za EU grantove;
- sistem za indirektno upravljanje;
- analiza koristi i troškova (analiza ekonomičnosti);
- pristupačnost i određivanje naknada;
- finansijsko planiranje i modeliranje.

5.3.2 Preporučene srednjoročne mjere

U srednjoročnom periodu, odnosno u periodu 2017-2020, izazovi će biti u dva ključna područja:

- Stvaranje kapaciteta za aktivaciju latentne pristupačnosti na domaćem nivou.

Optimizacija povrata troškova od krajnjih zagađivača kroz korisničke naknade i razne ekonomske instrumente nije samo finansijski poželjna, već predstavlja i apsolutnu potrebu u sistemu EU grantova.

EU subvencionira dio podobnih investicija koje nije moguće finansirati iz domaćih sredstava. Grant je dio investicije koji nije moguće povratiti kroz korisničke naknade. Korisničke naknade moraju biti podignute do MPT-a (maksimalno pristupačne tarife) u najkraćem mogućem roku.

Glavne institucije u ovom procesu su JKP-i na nivou LSU. U ovom kontekstu, stoga, prioritet za vodeću instituciju u BiH mora biti ubrzano dovođenje JKP-a na nivo ekonomske i finansijske održivosti, jer će to služiti interesima entiteta, BD BiH i BiH u aktivaciji EU grantova - što je od ključne važnosti za poboljšanje životnog standarda svih stanovnika BiH. Kapaciteti se moraju graditi na nivou ekonomsko-političkih jedinica (EPJ) kako bi se osiguralo potrebno vodstvo u utvrđivanju MPT-a i tarifa za puni povrat troškova. Iz ovog razloga je na nivou EPJ potrebno stručno znanje o kalkulaciji pristupačnosti i razvoju tarifne politike.

- Izgradnja kapaciteta za brzu i potpunu aktivaciju dostupnih EU fondova.

Unutar IPA-e vršit će se temeljno testiranje lokalnih institucionalnih kapaciteta. Treba napomenuti da očekivani obimi ostaju otprilike nepromijenjeni (100 miliona eura godišnje, ukupno, sa oko 25 miliona namijenjenih za okoliš). Projekti i dalje trebaju biti obimni, jasno prioritizirani i u malom broju. Veći pritisci počet će kasnije, nakon proceduralne inovacije sadržane u sistemu za indirektno upravljanje, odnosno zahtjeva za davanje doprinosa Operativnom programu (OP) "Okoliš / Životna sredina" i, naročito, potrebi za donošenjem adekvatnih provedbenih planova za pregovore u vezi sa poglavljem 27. SSP-a.

Od stupanja u članstvo i nadalje, izvor pritiska bit će povećanje dostupnih sredstava. Može se očekivati da će se dostupna sredstva povećati sa 700 miliona eura u periodu od sedam godina na mogućih 700 miliona eura godišnje.

Dosadašnja iskustva su pokazala da je ova faza sve nove članice pridružene 2004. godine uhvatila potpuno nespremnosti i da ove zemlje nisu posjedovale ni djelić ovdje opisanih kapaciteta u područjima programiranja, planiranja i ekonomskih politika. Rumunija i Bugarska, bez obzira na ogromnu razliku u odnosu na prosjek EU, još efektivno doprinose budžetu EU. Ovo je dobra ilustracija oportunitetnih troškova koji nastaju zbog nedovoljne pripremljenosti, koji mogu biti izuzetno visoki i koštati zemlju stotine miliona eura u izgubljenim donatorskim sredstvima.

VII MJERE PODRŠKE usklađivanju 1. UVODNE NAPOMENE

Mjere neophodne za usklađivanje propisa u oblasti zaštite okoliša sa pravnom stečevinom EU su utvrđene i prioritizirane na osnovu pregleda zahtjeva EU i utvrđenih i procijenjenih institucionalnih i ekonomskih okolnosti u BiH. Ovo poglavlje obuhvata opći pristup preuzimanju i institucionalnom prilagođavanju, a zatim i detaljnije razrađene mjere/radnje po sektorima. Ove mjere i radnje, uzete zajedno sa onima navedenim u provedbenim instrumentima za FBiH, RS i BD BiH, činit će jedinstveni sistem usklađenih mjera koje treba provesti:

- s ciljem usklađivanja sektora zaštite okoliša bliže pravnoj stečevini EU, uz istovremeno ispunjavanje međunarodnih obaveza;
- tokom perioda 2018 – 2020;
- u BiH, FBiH, RS i BD BiH, uz puno pridržavanje nadležnosti definiranih pozitivnim zakonima unutar ustavnih okvira;
- uz pretpristupnu finansijsku i tehničku podršku EU kroz IPA II program.

2. OKVIRNI PRISTUP 2.1. PREUZIMANJE

Preuzimanje propisa EU iz osam sektora zaštite okoliša u pravne sisteme u BiH, elaborirano ovim dokumentom, započelo je (sa izuzetkom propisa o upravljanju bukom) 2002. godine u RS-u, 2003. u FBiH i 2004. godine u BD BiH. Preuzimanje propisa je usporeno tokom posljednjih nekoliko godina.

Za čitav period usklađivanja propisa u oblasti zaštite okoliša (tj. period 2018-2020, odnosno period nakon stupanja na snagu SSP-a), preporučuje se da MVTEO (u bliskoj saradnji sa DEI) igra jaku proaktivnu ulogu u koordinaciji i usklađivanju radnji vezanih za preuzimanje propisa, što, između ostalog, može uključivati:

- intenzivnu saradnju sa institucijama nadležnim za zaštitu okoliša u FBiH, RS i BD BiH u vezi sa koordinacijom;
 - planiranja rasporeda i vremena aktivnosti na preuzimanju;
 - zajedničkog rada na zadacima vezanim za pripremu propisa o zaštiti okoliša;
 - pripreme modela nacrtu pravnih akata koje je potrebno usvojiti;
 - pripreme nacrtu provedbenih planova (DSIP, APID, IP i vezanih AP) za preuzimanje propisa EU (direktiva i uredbi) i ispunjavanje međunarodnih obaveza proisteklih iz prihvaćenih međunarodnih ugovora o zaštiti okoliša;
 - intenzivnu saradnju sa drugim institucijama u BiH na razvoju i usvajanju politika, strategija i propisa za čije su usvajanje nadležne bh. institucije;
 - aktivno učešće u pojašnjavanju, objašnjavanju i promociji uloga različitih institucija za zaštitu okoliša na svim nivoima u preuzimanju i provođenju pravne stečevine EU u toj oblasti;
 - aktivno učešće u odgovornostima koje dijele sa drugim nadležnim vlastima u vezi sa izvještavanjem o okolišu u okviru planiranja i realizacije vanjske politike BiH.
- Tokom čitavog perioda usklađivanja propisa u oblasti zaštite okoliša, nadležne institucije u BiH, FBiH, RS i BD BiH trebaju učestvovati u razvoju strategija, politika i planova na svim nivoima u BiH i poduzimati sve mjere i radnje s ciljem potpunog preuzimanja pravne stečevine EU u ovoj oblasti u svoje pravne sisteme, u skladu sa svojim ustavnim i zakonskim odgovornostima i postojećim procedurama.

2.2. INSTITUCIONALNO PRILAGODAVANJE

Provedene analize pokazuju da određene institucije imaju opće nadležnosti za oblast zaštite okoliša u BiH. Činjenica da preuzimanje određenih aspekata analizirane pravne stečevine EU kasni, ima posljedice na institucionalne aspekte. Odnosno, nadležnim vlastima nisu dodijeljene konkretne nadležnosti za sve analizirane propise EU. Međutim, čini se da one svakako neće biti u poziciji da preuzmu većinu institucionalnih obaveza za do sada nepreuzete propise jer postoji očigledna potreba za (re)organizacijom i jačanjem većine institucija na svim nivoima. U određenim područjima gdje su nadležnosti podijeljene između dvije ili više institucija, potrebna je bolja podjela nadležnosti, izbjegavanje preklapanja i bolje korištenje ljudskih i tehničkih resursa.

Uopćeno gledano, rezultati provedenih analiza i veličina i složenost stečevine EU u oblasti okoliša koju treba preuzeti u pravne sisteme u BiH, sa jedne strane, i složenost i

decentralizirana ustavna struktura BiH, a sa druge strane, upućuju na to da aktivnosti u periodu provedbe ove strategije i provedbenih instrumenata za entitete i BD BiH treba usmjeriti na sljedeće:

- Svaki dio pravne stečevine EU u oblasti okoliša koji je potrebno preuzeti u pravne sisteme u BiH treba dodijeliti nadležnim institucijama u:

- FBiH
- RS;
- BD BiH

sa stanovišta:

- preuzimanja u pravne sisteme na nivou FBiH, RS i BD BiH;
- provođenja novousvojenih (novih ili izmijenjenih i dopunjenih) propisa o okolišu koji sadrže preuzete zahtjeve EU;
- izvršenje novih propisa o okolišu.
- Svaki dio stečevine EU koji treba preuzeti u pravne sisteme BiH, FBiH, RS ili BD BiH treba biti dodijeljen nadležnom organu kada je u pitanju koordinacija (procesa preuzimanja i, šire gledano, usklađivanje propisa u oblasti zaštite okoliša i naknadne provedbe i izvršenja ovih propisa) i izvještavanje prema vlastima EU (odnosno ispunjavanje međunarodne obaveze BiH preuzete SSP-om).

3. PRISTUP PO SEKTORIMA 3.1. HORIZONTALNA PITANJA

Gore elaborirani nalazi upućuju na sljedeće mjere i radnje koje je potrebno provesti u kratkom i srednjem roku radi usklađivanja horizontalnih propisa o okolišu.

- U bliskoj saradnji sa vlastima entiteta i BD BiH, MVTEO bi uskoro trebao pokrenuti procedure za ratifikaciju / pristupanje PRTR protokolu (Kijev, 2003), SPO protokolu (Kijev, 2003) i izmjenama i dopunama ESPOO i Arhuske konvencije;

- Kako bi se premostili nedostaci vezani za koordinaciju i usklađivanje, MVTEO može, putem nadležnih entitetskih koordinatora za evropske integracije, pokrenuti (i predložiti) zajedničku izradu godišnjih planova sa DEi za aktivnosti koje se odnose na usklađivanje propisa u oblasti zaštite okoliša, kao što je naznačeno u ovoj strategiji. Zajedničko planiranje bi riješilo pitanje koordinacije i usklađivanja procesa preuzimanja propisa u oblasti zaštite okoliša kao dijela šire koordinacije u oblasti EU integracija u BiH. Obim ovakvog zajedničkog planiranja bi obuhvatao efikasno obavljanje dužnosti ovih institucija, u skladu sa mehanizmom koordinacije. Ova potreba je hitna i stoga bi ovaj zadatak trebalo poduzeti što je prije moguće.

- Posebnu pažnju treba posvetiti pripremi DSIP-ova za direktive koje se odnose na slobodu pristupa informacijama o okolišu i učešće javnosti u donošenju odluka koje se tiču okoliša zbog prirode ovih direktiva (koje imaju znatan uticaj na druge direktive; sloboda pristupa informacijama i učešće javnosti u donošenju odluka koje se tiču okoliša, kao i pravo na pravnu zaštitu, su osnovni principi čitavog sektora zaštite okoliša). Njegova priprema je moguća u periodu od dvije godine. Ovaj DSIP predstavlja okvir za poduzimanje potrebnih aktivnosti i razvoj pripadajućeg APID-a za provedbu direktiva EU u entitetima i BD BiH.

- DSIP-ovi se razvijaju u bliskoj saradnji između institucija nadležnih za okoliš na nivoima BiH, FBiH, RS i BD BiH i usvajaju od nstitucija nadležnih za ostala horizontalna pitanja, a njihovu provedbu usmjeravaju APID-i usvojeni od nadležnih vlasti entiteta i BD BiH.

- Priprema DSIP-ova za sve horizontalne direktive se može alternativno zamijeniti razvojem samo jednog plana za sva horizontalna pitanja. Koordinaciju vrši MVTEO, uz intenzivno učešće institucija entiteta i BD BiH. Ovaj zadatak se može obaviti u periodu od dvije godine.

- Priprema akcionih planova za provođenje direktiva (APID-a) za FBiH, RS i BD BiH. Ove aktivnosti je potrebno obaviti u periodu od dvije godine.

Pored gore nabrojanih aktivnosti, potrebno je provesti i aktivnosti usmjerene na:

- provođenje detaljne komparativne analize usklađenosti propisa u BiH sa zahtjevima direktiva o PUO i SPO i
- dobru temeljnu analizu zakonodavnih akata EU i detaljnu razradu pristupa (korak po korak), što bi predstavljalo veliki korak naprijed u pripremama za preuzimanje INSPIRE direktive i direktiva o odgovornosti za okoliš.

3.2. UPRAVLJANJE VODAMA

Nalazi predstavljeni u ranijim poglavljima navode na zaključak da je potrebna provedba sljedećih aktivnosti:

- Priprema (razvoj) strategije i politike upravljanja vodama i planova za upravljanje riječnim slivovima je u nadležnosti entiteta i BD BiH, dok je za koordinaciju aktivnosti na nivou BiH nadležan MVTEO BiH. Ovakva međuinstitucionalna saradnja bi se trebala organizirati kroz:

- provedbu konkretnih (međunarodno finansijski podržanih) projekata (za pružanje TP) i
- rad zajedničkih radnih grupa koje bi pripremale nacрте dokumenata na osnovu neposrednih rezultata projekata TP relevantnih za pokretanje procedura za usvajanje strategija, politika i planova za upravljanje riječnim slivovima, u skladu sa i po postupcima utvrđenim zakonima FBiH, RS i BD BiH.

Strategije, politike i planovi za upravljanje riječnim slivovima trebaju biti pripremljene u skladu sa preuzetim međunarodnim obavezama od BiH.

- Imajući na umu da Direkcija za evropske integracije (DEi) ima nadležnost za krovnu koordinaciju svih aktivnosti unutar BiH vezanih za usklađivanje sa EU, MVTEO mora osigurati koordinaciju svih aktivnosti sa DEi.

- S ciljem potpunog preuzimanja i provedbe direktiva EU koje reguliraju upravljanje vodama i utvrđivanje finansijskih potreba i investicionih prioriteta u vodnom sektoru, neophodna je priprema DSIP-ova primjenjivih na čitavoj teritoriji BiH unutar roka od dvije godine. Koordinaciju i usklađivanje aktivnosti treba vršiti MVTEO. Pomoću ovih planova, svim institucijama nadležnim za upravljanje vodama u BiH treba dodijeliti konkretne zadatke vezane za preuzimanje, provedbu i izvršenje pojedinih odredbi propisa EU o vodama u pravnim sistemima entiteta i BD BiH. Kao okvirni planski instrumenti, DSIP-ovi trebaju imati dvostruku funkciju:

- da osiguraju uspješnu koordinaciju i usklađivanje aktivnosti u FBiH, RS i BD BiH (u pogledu rasporeda i primijenjenih metodologija), s ciljem:

- potpunog preuzimanja pravne stečevine EU u njihove pravne sisteme;
- provedbe njihovih propisa koji sadrže preuzete odredbe EU;
- izvršenje tih propisa;
- utvrđivanje investicionih potreba na cijeloj teritoriji BiH;
- utvrđivanje aktivnosti i investicionih prioriteta u zemlji i
- ispunjavanje prihvaćenih međunarodnih obaveza BiH, u skladu sa SSP-om i Ustavom BiH, tj. stvaranje uvjeta za neometanu međunarodnu komunikaciju BiH, uzimajući u obzir da su riječni slivovi u BiH samo dijelovi većih međunarodnih područja riječnih slivova.
- Detaljni akcioni planovi (APID) za aktivnosti usmjerene na primjenu DSIP-ova u entitetima i BD BiH se moraju pripremiti i usvojiti od entiteta i BD BiH, u skladu sa i prema procedurama utvrđenim njihovim zakonima. MVTEO vrši koordinaciju i praćenje ovog procesa, što će stvoriti uvjete za propisno izvještavanje BiH prema Evropskoj komisiji i EEA.

3.3. UPRAVLJANJE OTPADOM

Analize koje su prethodile ovoj Strategiji su pružile osnovu za obrazloženje potrebe za provođenjem sljedećih aktivnosti u BiH usmjerenih na potpuno preuzimanje, provedbu i izvršenje pravne stečevine EU o upravljanju otpadom i u ispunjenju međunarodnih obaveza BiH preuzetih potpisivanjem SSP-a.

- Koordinaciju pripreme planova za provođenje direktiva (DSIP-ova) za sve nabrojane direktive o upravljanju otpadom vrši MVTEO u saradnji sa DEi. Predstavnici nadležnih institucija entiteta i BD BiH trebaju učestvovati u njihovoj izradi.

- Nakon izrade i usvajanja ovih DSIP-ova (ili paralelno s tim), MVTEO će koordinirati i pomoći nadležnim institucijama u FBiH, RS i BD BiH u pripremi njihovih akcionih planova za provođenje direktiva (APID-a) za upravljanje otpadom, koje će usvojiti entiteti i BD BiH u skladu sa njihovim zakonima.

- DSIP-ovi i APID-i razvit će se i usvojiti u roku od dvije godine.

Kratkoročne prioritete (u periodu 2- 4 godine) mogu predstavljati i nacрте relevantnih strategija i politika, vezanih za potpuno preuzimanje i provedbu pravne stečevine EU o upravljanju otpadom - npr. odvojeno sakupljanje, ponovna upotreba, recikliranje, smanjenje biorazgradivog otpada koji se odlaže na deponije itd.

3.4. ZAŠTITA ZRAKA I KLIMATSKE PROMJENE

U sektorima zaštite zraka i klimatskih promjena treba poduzeti sljedeće aktivnosti na postizanju pune usklađenosti sa pravnom stečevinom EU i prihvaćenim međunarodnim obavezama:

- Regulacija količine sumpora u tečnim gorivima u BiH putem izmjena i dopuna Odluke o kvalitetu tečnih naftnih goriva na način koji će je potpuno uskladiti sa Direktivom o sadržaju sumpora u tečnim gorivima, uz mogućnost uvođenja strožih propisa na nivou FBiH, RS i BD BiH ukoliko se to bude smatralo potrebnim.

- Odluka o kvalitetu tečnih naftnih goriva ¹⁶⁵ propisuje kvalitet goriva, uključujući i sadržaj sumpora. S druge strane, zakoni o zaštiti zraka u FBiH, RS i BD BiH sadrže pravne osnove za

usvajanje sekundarnih propisa o sadržaju sumpora u gorivima. Nijedan od ovih propisa još nije usvojen, ali u slučaju da se to desi, postoji mogućnost da se isto pitanje duplo regulira ili čak regulira na različite načine, što bi stvorilo pravnu neizvjesnost. Ovo pitanje se može riješiti putem izmjene i dopune postojeće Odluke na nivou BiH.

Ove prioritete je potrebno provesti u roku od dvije do četiri godine.

U srednjoročnom periodu (4 - 6 godina) potrebno je provesti sljedeće aktivnosti:

- Implementacija Plana za provedbu Štokholmske konvencije u Bosni i Hercegovini BiH, kako bi BiH izvršila svoje međunarodne obaveze iz Štokholmske konvencije (čiji je BiH potpisnik).
- Priprema nacrtu Državnog plana raspodjele (NAP) i akcionih planova (APID-a) za teritorije FBiH, RS i BD BiH, u skladu sa Direktivom o GGE. NAP se usvaja svakih pet godina i navodi količinu kvota za BiH i njene ustavne jedinice za planski period. U izradi nacrtu trebaju učestvovati predstavnici BiH, FBiH, RS i BD BiH. Ovu aktivnost treba provesti po postupku opisanom u članovima 10, 11, 16. i 28. Zakona o upravi BiH i člana 9(2). Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave BiH. Tabele iz NAP-a treba prosljediti Evropskoj komisiji najmanje 12 mjeseci prije početka sljedećeg perioda.
- Odredbe o informiranju potrošača o ekonomičnosti potrošnje goriva i emisijama CO₂ također ne postoje u BiH. Pravni instrument kojim će se regulirati ovo pitanje mora se usvojiti u BiH na osnovu Zakona o osnovama sigurnosti saobraćaja na putevima u BiH.¹⁶⁶ Ovaj akt (npr. pravilnik) treba, između ostalog, propisati obavezno postavljanje ili prikazivanje oznake o ekonomičnosti potrošnje goriva i emisijama CO₂, koja mora biti postavljena na vidljivom mjestu pored svakog novog modela putničkog automobila na prodajnom mjestu. Dalje, svaki poster (ili displej) mora navoditi listu zvaničnih podataka o potrošnji goriva i zvaničnih podataka o emisijama CO₂ za sve nove modele putničkih automobila. Dalje, promotivni materijali moraju sadržavati listu zvaničnih podataka o potrošnji goriva i zvaničnih podataka o emisijama CO₂ za sve nove modele putničkih automobila.
- Odredbe vezane za emisije iz putničkih vozila ne postoje u BiH. Pravni instrument (npr. Pravilnik) kojim će se regulirati ovo pitanje mora usvojiti Ministarstvo komunikacija i prometa BiH, na osnovu Zakona o osnovama sigurnosti saobraćaja na putevima u BiH. Ovaj propis treba definirati srednju vrijednost emisija za nova putnička vozila na nivou 130 g CO₂/km od trenutka stupanja na snagu, a od 2020. godine nadalje ova vrijednost bit će 95 g CO₂/km, kao srednja vrijednost emisija za novu flotu vozila. Ovaj propis treba sadržavati odredbe vezane za komunikaciju sa Evropskom komisijom.

Kao srednjoročni prioriteti (4 - 6 godina) za nadležne vlasti su utvrđene sljedeće aktivnosti:

Nakon uspostavljanja jasne pravne osnove i usvajanja sekundarnih propisa (uredbe, pravilnici, odluke) o emisijama u zrak u BiH, entitetima i BD BiH i imenovanja FMOT, MPUGE i OPPIP kao nadležnih institucija, njihovi predstavnici trebaju učestvovati u implementaciji NIP-ova - Strategija i Planova za provođenje relevantnih konvencija, kojih je BiH članica, kao i u ispunjavanju predmetnih obaveza BiH.

- Ministarstvo komunikacija i transporta BiH treba biti nadležni organ za informiranje potrošača o ekonomičnosti potrošnje goriva i emisijama CO₂, kao i emisijama iz putničkih vozila. Ministar komunikacija i prometa BiH treba usvojiti pravne instrumente kojim će se regulirati ova dva pitanja, na osnovu Zakona o osnovama sigurnosti saobraćaja na putevima u BiH.¹⁶⁷
- Odgovornost za kontrolu emisija za pokretne mašine koje se koriste u izvanestovnom saobraćaju treba prenijeti na nadležne vlasti BiH, FBiH, RS i BD BiH u smislu koordinacije svih aktivnosti potrebnih za ispunjenje prihvaćenih međunarodnih obaveza i preuzimanja, provedbe i izvršenja relevantnih međunarodnih i EU zahtjeva.

3.5. INDUSTRIJSKO ZAGAĐENJE

Nadležne institucije trebaju usvojiti provedbeni instrument o registru ispuštanja i prenosa zagađujućih materija (PRTR) iz industrijskih postrojenja. Ovu aktivnost je potrebno provesti u kratkoročnom periodu (2 - 4 godine)

3.6. HEMIKALIJE

Za usklađivanje upravljanja hemikalijama u BiH sa pravnom stečevinom EU u oblasti hemikalija potrebne su sljedeće aktivnosti:

- Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je nadležno za koordinaciju procesa usklađivanja propisa EU o zaštiti okoliša, u okviru kojeg su i propisi o upravljanju hemikalijama u EU.
- Ministarstvo civilnih poslova ima u svojoj nadležnosti određene koordinacione aktivnosti koje se odnose na upravljanje hemikalijama u BiH (u skladu sa EU propisima).
- S ciljem potpunog preuzimanja propisa EU u pravne sisteme u BiH, biće neophodno uspostaviti intenzivnu i stalnu saradnju između MVTEO BiH i Ministarstva civilnih poslova BiH.
- Na osnovu precizne raspodjele utvrđenih zadataka, treba uspostaviti i pravni osnov za efikasnu komunikaciju sa Evropskom agencijom za hemikalije. U ovim planovima treba detaljno razraditi sve aspekte konkretnih odredbi kojima se preuzima pravna stečevina u oblasti hemikalija na nivoima FBiH, RS i BD BiH.
- FBiH, RS i BD BiH moraju intenzivirati daljnji rad na preuzimanju pravnih zahtjeva EU u hemijskom sektoru i usklađivanju propisa u BiH.
- Ova aktivnost je planirana za kratkoročni period i treba je pokrenuti u FBiH i BD BiH.
- S obzirom na razlike u stepenu preuzimanju stečevine u oblasti hemikalija između FBiH, RS i BD BiH, potrebna je određena vrsta neformalne međusobne pomoći između FBiH - RS - BD BiH, gdje za tim postoji potreba.

3.7. ZAŠTITA PRIRODE

Postoji potreba za daljnjim radom na ratifikaciji/pristupanju međunarodnim ugovorima koje BiH još nije ratificirala, odnosno pristupila im. U FBiH je donesen novi Zakon o zaštiti prirode¹⁶⁸ i u Republici Srpskoj¹⁶⁹, dok on nije donesen u BD BiH.

S obzirom na nalaze predstavljene ranije u ovom dokumentu, potrebno je poduzeti sljedeće aktivnosti s ciljem potpunog usklađivanja sa stečevinom Zajednice:

- Što hitnije utvrđivanje postupka za pristupanje Bonskoj konvenciji (1979) o konzervaciji migratornih vrsta divljih životinja i Sporazuma o konzervaciji afričko-evroazijskih vodenih migratornih močvarnih ptica (1995).
- Stvaranje uvjeta za efikasnu komunikaciju i izvještavanje između BiH i institucija EU (u sklopu ispunjavanja međunarodnih obaveza preuzetih od BiH).
- Priprema strategija, politika i planova (npr. DSIP) koji bi obuhvatili čitavu zemlju (kao okviri instrumenti) i APID-a koji bi se provodili na teritorijama FBiH, RS i BD BiH, za sve direktive vezane za zaštitu prirode u EU. Koordinaciju pripreme nacrtu vršit će MVTEO, uz potrebno učešće DEL, i uz ravnopravno učešće nadležnih vlasti FBiH, RS i BD BiH.
- Ovi zadaci se mogu obaviti u roku od dvije do četiri godine.
- S obzirom na razlike u stepenu preuzimanja između FBiH, RS i BD BiH, potrebna je određena vrsta neformalne međusobne pomoći i podrške.

3.8. BUKA U OKOLIŠU

Glavni pravni instrumenti (zakoni i provedbeni (sekundarni) propisi) za regulaciju buke u okolišu ne postoje u BiH. Ovaj sektor je vjerovatno najmanje preuzeti dio pravne stečevine EU. Zbog činjenice da je stepen preuzimanja stečevine o buci u pravne sisteme u BiH na jako niskom nivou, potrebno je poduzeti određene korake ka njenom potpunom preuzimanju. To je moguće kroz usvajanje novih pravnih instrumenata u BiH.

VIII ANEKSI ANEKS I: LISTA INSTRUMENATA PRAVNE STEČEVINE EU U OBLASTI ZAŠTITE OKOLIŠA

HORIZONTALNI PROPISI

1.	Direktiva 2001/42/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 27. juna 2001. godine o procjeni uticaja određenih planova i programa na okoliš
2.	Direktiva 2011/92/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. decembra 2011. godine o procjeni uticaja određenih javnih i privatnih projekata na okoliš (čime je kodificirana Direktiva Vijeća od 27. juna 1985. godine o procjeni uticaja određenih javnih i privatnih projekata na okoliš, koja je izmijenjena Direktivom Vijeća 97/11/EZ, Direktivom 2003/35/EZ i Direktivom 2009/31/EZ), uz izmjene i dopune Direktivom 2014/52/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 16. aprila 2014. godine, kojom se mijenja i dopunjava Direktiva 2011/92/EU o procjeni uticaja određenih javnih i privatnih projekata na okoliš
3.	Direktiva 2003/4/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 28. januara 2003. godine o javnom pristupu informacijama o okolišu i opozivu Direktive Vijeća 90/313/EEZ
4.	Direktiva 2003/35/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. maja 2003. godine o omogućavanju učešća javnosti u izradi određenih planova i programa vezanih za okoliš i koja mijenja, vezano za učešće javnosti i pristup pravosuđu, direktive Vijeća 85/337/EEZ i 96/61/EZ
5.	Direktiva 2004/35/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 21. aprila 2004. godine o odgovornosti za okoliš u smislu prevencije i otklanjanja ekoloških šteta, izmijenjena Direktivom 2006/21/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 15. marta 2006. godine o upravljanju otpadom u ekstrakcijskim industrijama i Direktivom 2009/31/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. godine o geološkom skladištenju ugljen dioksida i Direktivom 2013/30/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 12. juna 2013. godine o sigurnosti offshore i naftnih operacija
6.	Direktiva 2007/2/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 14. marta 2007. godine kojom se uspostavlja Infrastruktura za informiranje o prostornom planiranju (INSPIRE)
7.	Direktiva 2008/99/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 19. novembra 2008. godine o zaštiti okoliša kroz krivično pravo (tekst relevantan za EEA)
8.	Uredba (EU) br. 1293/2013 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. decembra 2013. godine o uspostavljanju Programa za ekološku i klimatsku akciju (LIFE) i opozivu Uredbe (EZ) br. 614/2007 - LIFE uredba

1.	Direktiva 2000/60/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. oktobra 2000. godine o uspostavljanju okvira za akciju Zajednice u oblasti vodne politike, sa posljednjim izmjenama u Direktivi 2009/31/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. godine - DVO
2.	Direktiva Vijeća 91/271/EEZ od 21. maja 1991. godine o prečišćavanju urbanih otpadnih voda, posljednji put izmijenjena Direktivom (EZ) br. 1137/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća od 22. oktobra 2008. godine - UOV direktiva
3.	Direktiva Vijeća 98/83/EZ od 3. novembra 1998. godine o kvalitetu vode namijenjene za ljudsku upotrebu, posljednji put izmijenjena Uredbom (EZ) br. 596/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. juna 2009. godine - PV direktiva
4.	Direktiva Vijeća 91/676/EEZ od 12. decembra 1991. godine o zaštiti voda od zagađenja izazvanog nitrata iz poljoprivrednih izvora, sa posljednjim izmjenama iz Uredbe (EZ) br. 1137/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća od 22. oktobra 2008. godine - Direktiva o nitrata
5.	Direktiva 2006/118/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 12. decembra 2006. godine o zaštiti podzemnih voda od zagađenja i degradacije Pored toga, Komisija je riješila i usaglasila sa zemljama članicama prijedlog Direktive Komisije kojim se mijenja Aneks II Direktive o podzemnim vodama. Prijedlog je u trenutku pripreme ove strategije u proceduri razmatranja u Vijeću i Evropskom parlamentu. - Direktiva o podzemnim vodama
6.	Direktiva 2006/7/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 15. februara 2006. godine o upravljanju kvalitetom vode za kupanje i koja opoziva Direktivu 76/160/EEZ, posljednji put izmijenjena Uredbom (EZ) br. 596/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. juna 2009. godine - Direktiva o vodi za kupanje
7.	Direktiva 2006/44/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 6. septembra 2006. godine o kvalitetu slatkih voda kojima je potrebna zaštita kako bi mogle podržavati život riba (kodificirana verzija koja zamjenjuje i opoziva Direktivu Vijeća 78/659/EZ o kvalitetu slatkih voda kojima je potrebna zaštita kako bi mogle podržavati život riba, izmijenjena Uredbom (EZ) br. 1137/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća od 22. oktobra 2008. godine) - Direktiva o vodama za slatkovodne ribe
8.	Direktiva 2007/60/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. oktobra 2007. godine o procjeni i upravljanju rizikom od poplava - Direktiva o riziku od poplava
9.	Direktiva Komisije 2009/90/EZ od 31. jula 2009. godine koja propisuje, u skladu sa Direktivom 2000/60/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća, tehničke specifikacije za hemijsku analizu i praćenje vodnog statusa - Praćenje stanja voda
10.	Direktiva 2008/105/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 16. decembra 2008. godine o standardima kvaliteta okoliša u oblasti vodne politike, koja izmjenjuje i kasnije opoziva Direktive Vijeća 82/176/EEZ, 83/513/EEZ, 84/156/EEZ, 84/491/EEZ, 86/280/EEZ i izmjenjuje Direktivu 2000/60/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća - Standardi kvaliteta okoliša
11.	Direktiva 2006/11/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 15. februara 2006. godine o zagađenju uzrokovanom pojedinim opasnim materijama ispuštenim u mora u Zajednici – Ispuštanje opasnih materija

1.	Direktiva 2008/98/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 19. novembra 2008. godine o otpadu, koja opoziva određene direktive - Okvirna direktiva o otpadu
2.	Odluka Komisije 2000/532/EZ od 3. maja 2000. godine o definiranju liste otpada, sa izmjenama iz Odluke Komisije 2001/118/EZ od 16. januara 2001. godine, Odluke Komisije 2001/119/EZ od 22. januara 2001. godine i Odlukom Vijeća 2001/573/EZ od 23. jula 2001. godine - Liste otpada
3.	Uredba (EZ) br. 2150/2002 Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. novembra 2002. godine o statistikama o otpadu, kasnije izmijenjena Uredbom Komisije (EZ) 574/2004 od 23. februara 2004. godine, koja mijenja Aneks I i III, Uredbom Komisije (EZ) br. 783/2005 od 24. maja 2005. godine, koja mijenja Aneks II, Uredbom (EZ) br. 1893/2006 Evropskog parlamenta i Vijeća od 20. decembra 2006. godine o uspostavljanju statističke klasifikacije ekonomskih djelatnosti NACE, Uredbom (EZ) br. 221/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. marta 2009. godine, u smislu provedbenih ovlaštenja Komisije i Uredbe Komisije (EU) br. 849/2010 od 27. septembra 2010. godine - Statistike o otpadu
4.	Direktiva Vijeća 1999/31/EZ od 26. aprila 1999. godine o odlaganju otpada na deponije, uz izmjene iz Uredbe (EZ) 1882/2003 i Uredbe (EZ) 1137/2008 i Direktive 2011/97/EU o uspostavljanju posebnih kriterija za skladištenje otpadne metalne žive, Odluke Vijeća 2003/33/EZ od 19. decembra 2002. godine o uspostavljanju kriterija i postupaka za prihvatanja otpada na deponijama u skladu sa članom 16. Aneksa II Direktive 1999/31/EZ - Direktiva o deponijama
5.	Direktiva Evropskog parlamenta i Vijeća br. 94/62/EZ od 20. decembra 1994. godine o ambalaži i ambalažnom otpadu, izmijenjena Uredbom (EZ) br. 1882/2003 Evropskog parlamenta i Vijeća od 29. septembra 2003. godine, Direktivom 2004/12/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. februara 2004. godine, Direktivom 2005/20/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 9. marta 2005. godine, Uredbom (EZ) 219/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. marta 2009. godine - Direktiva o ambalažnom otpadu
6.	Direktiva 2000/53/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. septembra 2000. godine o otpadnim vozilima, izmijenjena Odlukom Komisije 2002/525/EZ od 27. juna 2002. godine, Odlukom Komisije 2005/63/EZ od 24. januara 2005. godine, Odlukom Komisije 2005/438/EZ od 10. juna 2005. godine, Odlukom Vijeća 2005/673/EZ od 20. septembra 2005. godine, Direktivom 2008/33/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. marta 2008. godine, Odlukom Komisije 2008/689/EZ od 1. augusta 2008. godine, Direktivom 2008/112/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 16. decembra 2008. godine, Odlukom Komisije 2010/115/EU od 23. februara 2010. godine, Direktivom Komisije 2011/37/EU od 30. marta 2011. godine - Direktiva o otpadnim vozilima
7.	Direktiva 2006/66/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 6. septembra 2006. godine o baterijama i akumulatorima i otpadnim baterijama i akumulatorima, koja opoziva Direktivu 91/157/EEZ, izmijenjena Direktivom 2008/12/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. marta 2008. godine i Direktivom 2008/103/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 19. novembra 2008. godine - Direktiva o baterijama i akumulatorima
8.	Odluka Komisije 2008/763/EZ od 29. septembra 2008. godine kojom se uspostavlja, u skladu sa Direktivom 2006/66/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća, opća metodologija za izračunavanje godišnjeg obima prodaje baterija i akumulatora krajnjim korisnicima, Odluka Komisije 2009/603/EZ od 5. augusta 2009. godine o uspostavljanju zahtjeva za registraciju proizvođača baterija i akumulatora u skladu sa Direktivom 2006/66/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća, Odlukom Komisije 2009/851/EZ od 25. novembra 2009. godine o uvođenju upitnika za zemlje članice o provođenju Direktive 2006/66/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća o baterijama i akumulatorima i otpadnim baterijama i akumulatorima
9.	Direktiva Vijeća 96/59/EZ od 16. septembra 1996. godine o uklanjanju polihlorovanih bifenila i polihlorovanih terfenila (PCB/PCT), izmijenjena Uredbom (EZ) br. 596/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. juna 2009. godine - Direktiva o uklanjanju PCB-a i PCT-a
10.	Uredba Komisije (EZ) br. 850/2004 o postojanim organskim zagadivačima, izmijenjena Uredbom br. 757/2010 od 24. augusta 2010. godine koja izmjenjuje Aneks I i III, i Uredbom br. 756/2010 od 24. augusta 2010. godine koja izmjenjuje Aneks IV i V
11.	Direktiva 2006/21/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 15. marta 2006. godine o upravljanju otpadom iz ekstrakcijskih industrija, koja izmjenjuje Direktivu 2004/35/EZ, i Uredba (EZ) br. 596/2009, uz izmjene iz Odluka Komisije br. 2009/335/EZ, 2009/337/EZ, 2009/358/EZ, 2009/359/EZ i 2009/360/EZ - Direktiva o rudarskom otpadu
12.	Direktiva Vijeća 86/278/EZ od 12. juna 1986. godine o zaštiti okoliša, a naročito zemljišta, pri upotrebi otpadnog mulja u poljoprivredne svrhe, izmijenjena Direktivom Vijeća 91/692/EEZ od 23. decembra 1991. godine, Uredbom Vijeća EZ/807/2003 od 14. aprila 2003. godine i Uredbom EZ/219/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. marta 2009. godine - Direktiva o otpadnom mulju
13.	Uredba (EZ) br. 1013/2006 Evropskog parlamenta i Vijeća od 14. juna 2006. godine o transportu otpada, izmijenjena sljedećim: Uredbom Komisije (EZ) br. 1379/2007 od 26. novembra 2007. godine, Uredbom Komisije (EZ) br. 669/2008 od 15. jula 2008. godine, Uredbom EZ/219/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. marta 2009. godine, Uredbom Komisije (EZ) br. EZ/308/2009 od 15. aprila 2009. godine, Direktivom 2009/31/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. godine, Uredbom Komisije (EU) br. 413/2010 od 12. maja 2010. godine, Uredbom Komisije (EZ) br. 664/2011 od 11. jula 2011. godine i Uredbom Komisije (EU) br. 135/2012 od 16. februara 2012. godine - Transport otpada
14.	Uredba Komisije (EZ) br. 1418/2007 od 29. novembra 2007. godine o izvozu u svrhu ponovne upotrebe određenog otpada nabrojanog u Aneksu III ili IIIA Uredbe (EZ) br. 1013/2006 Evropskog parlamenta i Vijeća u određene zemlje na koje se ne odnosi Odluka OECD-a o kontroli prekograničnog kretanja otpada, izmijenjena Uredbom (EZ) 740/2008, Uredbom (EZ) 967/2008 i Uredbom (EU) 674/2012
15.	Direktiva 2012/19/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 4. jula 2012. godine o električnom i elektronskom otpadu (EEO) - Direktiva o EEO-u

1.	Direktiva 2008/50/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 21. maja 2008. godine o kvalitetu ambijentalnog zraka i čistijem zraku za Evropu - Direktiva o KAV-u
2.	Direktiva 2004/107/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 15. decembra 2004. godine o arseniku, kadmiju, živi, niklu i policikličnim aromatičnim ugljovodicima u ambijentalnom zraku, izmijenjena Uredbom (EZ) 219/2009 - Direktiva o arseniku, kadmiju, živi, niklu i policikličnim aromatičnim ugljovodicima u ambijentalnom zraku
3.	Direktiva 2001/81/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. oktobra 2001. godine o državnoj gornjoj granici za određene atmosferske zagađujuće materije, izmijenjena Direktivom 2006/105/EZ od 20. novembra 2006. godine i Uredbom (EZ) br. EZ/219/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. marta 2009. godine - DGGE
4.	Direktiva 94/63/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 20. decembra 1994. godine o kontroli emisija isparljivih organskih jedinjenja koje nastaju kao posljedica skladištenja benzina i njegove distribucije od terminala do pumpnih stanica, izmijenjena Uredbama EZ/1882/2003 i EZ/1137/2008 - Direktiva o oslobađanju VOC-a iz benzina
5.	Direktiva 2009/126/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 21. oktobra 2009. godine o fazi II prikupljanja benzinskih isparenja tokom sipanja goriva u motorna vozila na pumpnim stanicama - Direktiva o fazi II rekuperacije benzinskih para
6.	Direktiva 2004/42/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 21. aprila 2004. godine o ograničenju emisija isparljivih organskih jedinjenja koje nastaju korištenjem organskih razređivača u dekorativnim bojama i lakovima i proizvodima za finalnu obradu vozila, koja izmjenjuje Direktivu 1999/13/EZ, izmijenjenu Direktivom 2008/112/EZ i Uredbom EZ/1137/2008 - Direktiva o bojama
7.	Direktiva 97/68/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 16. decembra 1997. godine o uskladjivanju zakona zemalja članica u oblasti mjera protiv emisije gasovitih i čestičnih zagađujućih materija iz motora sa unutrašnjim sagorijevanjem instaliranih u pokretne mašine koje se koriste u izvancestovnom saobraćaju, izmijenjena i dopunjena Direktivama 2001/63/EZ, 2002/88/EZ, 2004/26/EZ i 2006/105/EZ, Uredbom (EZ) 596/2009, Direktivom 2010/26/EU, Direktivom 2011/88/EU i Direktivom 2012/46/EU - Direktiva o mašinama u izvancestovnom saobraćaju
8.	Uredba (EZ) br. 850/2004 Evropskog parlamenta i Vijeća od 29. aprila 2004. godine o postojanim organskim zagađujućim materijama, izmijenjena Direktivom 79/117/EEZ i Uredbama EZ/1195/2006, EZ/172/2007, EZ/323/2007, EZ/219/2009, EZ/304/2009 i 519/2012 - Direktiva o POZ-u
9.	Direktiva 98/70/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. oktobra 1998. godine o kvalitetu benzinskih i dizelskih goriva koja izmjenjuje Direktivu Vijeća 93/12/EEZ, uz izmjene Direktivama Komisije 2000/71/EZ od 7. novembra 2000. godine, 2003/17/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 3. marta 2003. godine, Uredbom (EZ) br. 1882/2003 Evropskog parlamenta i Vijeća od 29. septembra 2003. godine, Direktivom 2009/30/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. godine, Direktiva Vijeća 2002/159/EZ od 18. februara 2002. godine o općem formatu za podnošenje državnih sumarnih podataka o kvalitetu goriva - Direktiva o kvalitetu goriva
10.	Direktiva Vijeća 1999/32/EZ od 26. aprila 1999. godine o smanjenju sadržaja sumpora u određenim tečnim gorivima, koja izmjenjuje Direktivu 93/12/EEZ, uz izmjene iz Uredbe (EZ) 1882/2003, Uredbe (EZ) 219/2009, Direktive 2005/33/EZ i Direktive 2009/30/EZ - Direktiva o sadržaju sumpora u tečnim gorivima
11.	Direktiva 2009/29/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. godine kojom se izmjenjuje Direktiva 2003/87/EZ s ciljem poboljšanja i proširenja sistema za trgovanje pravima na emisiju gasova staklene bašte Zajednice - Direktiva o trgovini emisijama
12.	Uredba Komisije (EU) br. 601/2012 od 21. juna 2012. godine o praćenju i izvještavanju o emisijama gasova staklene bašte u skladu sa Direktivom 2003/87/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća, izmijenjena Uredbom Komisije (EU) br. 206/2014 o potencijalima za globalno zagrijavanje posredstvom gasova staklene bašte, osim CO2 - Uredba o prijavljivanju emisija GHG-a
13.	S obzirom na to da ovaj izvještaj mora biti verificiran, Komisija je usvojila Uredbu (EU) br. 600/2012 od 21. juna 2012. godine o verifikaciji izvještaja o emisijama gasova staklene bašte i tona-kilometar izvještaja i o akreditaciji verifikatora u skladu sa Direktivom 2003/87/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća (Uredba o verifikaciji izvještaja o emisijama GHG-a).
14.	Uredba Komisije (EZ) br. 994/2008 od 8. oktobra 2008. godine o standardiziranom i osiguranom sistemu registara, u skladu sa Direktivom 2003/87/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća i Odlukom br. 280/2004/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća - Uredba o registrima
15.	Uredba Komisije (EU) br. 82/2010 od 28. januara 2010. godine, koja izmjenjuje i dopunjava Uredbu (EZ) br. 748/2009 o listi zrakoplovnih operatera koji su proveli zrakoplovnu aktivnost navedenu u Aneksu I Direktive 2003/87/EZ nakon 1. januara 2006. godine, koja navodi administrativnu zemlju članicu za svakog zrakoplovnog operatera - Uredba o zrakoplovstvu

16.	Odluka Komisije 2009/450/EZ od 8. juna 2009. godine o detaljnom objašnjenju zrakoplovnih aktivnosti nabrojanih u Aneksu I Direktive 2003/87/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća - Odluka o zrakoplovstvu
17.	Odluka Komisije 2006/780/EZ od 13. novembra 2006. godine o izbjegavanju dvostrukog brojanja smanjenja emisija gasova staklene bašte u sklopu sistema trgovine emisijama unutar Zajednice za projektne aktivnosti iz Kjoto protokola u skladu sa Direktivom 2003/87/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća - Odluka o dvostrukom brojanju
18.	Odluka Komisije 2007/589/EZ od 18. jula 2007. godine o određivanju smjernica za praćenje i izvještavanje o emisijama gasova staklene bašte u skladu sa Direktivom 2003/87/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća - Odluka o praćenju i izvještavanju
19.	Odluka Komisije 2010/2/EU od 24. decembra 2009. godine kojom se utvrđuje, u skladu sa Direktivom 2003/87/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća, spisak sektora i podsektora koji se smatraju izloženim značajnom riziku curenja ugljika, uz izmjene iz Odluka 2011/745/EU i 2012/498/EU - Odluka o riziku curenja ugljika
20.	Direktiva 1999/94/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. decembra 1999. godine o pružanju informacija kupcima o ekonomičnosti potrošnje goriva i emisijama CO ₂ pri stavljanju u promet novih putničkih vozila, izmijenjena Direktivom 2003/73/EZ, Uredbom (EZ) br. 1882/2003 i Uredbom (EZ) br. 1137/2008 - Direktiva o informiranju kupaca
21.	Direktiva 2009/31/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. godine o geološkom skladištenju ugljen dioksida koja izmjenjuje Direktivu Vijeća 85/337/EEZ, Direktive Evropskog parlamenta i Vijeća 2000/60/EZ, 2001/80/EZ, 2004/35/EZ, 2006/12/EZ, 2008/1/EZ i Uredbu (EZ) br. 1013/2006 - Direktiva o skladištenju ugljen dioksida
22.	Uredba (EZ) br. 443/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. godine o postavljanju emisionih standarda za nove putničke automobile u sklopu integritanog pristupa unutar Zajednice smanjenju emisija CO ₂ iz lakih vozila - Uredba o emisijama iz putničkih automobila
23.	Odluka 280/2004/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. februara 2004. godine o mehanizmu praćenja emisija gasova staklene bašte u Zajednici i za provedbu Kjoto protokola i Direktiva Komisije 2005/166/EZ o odredbama za njeno provođenje - Odluka o mehanizmu praćenja
24.	Odluka br. 406/2009/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. godine o naporima zemalja članica na redukciji emisija gasova staklene bašte radi postizanja obećanja Zajednice o smanjenju emisija gasova staklene bašte do 2020. godine - Odluka o zajedničkim naporima
25.	Uredba (EZ) br. 1005/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 16. septembra 2009. godine o materijama koje oštećuju ozonski omotač (preinačena verzija), uz izmjene Uredbom Komisije (EU) br. 744/2010 od 18. augusta 2010. godine - Uredba o materijama koje oštećuju ozonski omotač
26.	Direktiva Komisije 2010/79/EU od 19. novembra 2010. godine o prilagodavanju tehničkim naprecima Aneksa III Direktive 2004/42/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća o ograničenju emisija isparljivih organskih jedinjenja

INDUSTRIJSKO ZAGADENJE

1	Direktiva 2010/75/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 24. novembra 2010. godine o industrijskim emisijama (Direktiva o industrijskim emisijama) - DIE
2	Direktiva 2012/18/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 4. jula 2012. godine o kontroli faktora rizika za veće nesreće koje uključuju opasne materije, koja izmjenjuje i naknadno opoziva Direktivu Vijeća 96/82/EZ - Direktiva Seveso III
3.	Uredba (EZ) br. 166/2006 Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. januara 2006. godine o uspostavljanju evropskog registra ispuštanja i prenosa zagađujućih materija koja izmjenjuje i dopunjava Direktive Vijeća 91/689/EEZ i 96/61/EZ, izmijenjena i dopunjena Uredbom (EZ) br. 596/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. juna 2009. godine - E-PRTR
4.	Uredba (EZ) br. 1221/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. novembra 2009. godine o dobrovoljnom učešću organizacija u sistemu eko-upravljanja i revizije - EMAS
5.	Uredba (EZ) br. 66/2010 Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. novembra 2009. godine o EU Ecolabel - 2012/481/EU; Odluka Komisije od 16. augusta 2012. godine o ekološkim kriterijima za dodjelu EU Ecolabela za štampani papir - 2012/448/EU; Odluka Komisije od 12. jula 2012. godine o ekološkim kriterijima za dodjelu EU Ecolabela za novinski papir - Eko-oznaka

HEMIKALJE

1.	Direktiva 67/548/EEZ o klasifikaciji, označavanju i pakovanju opasnih materija (sa izmjenama, usvojena verzija), koja će biti efektivno opozvana 1. juna 2015. godine Uredbom (EZ) br. 1272/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća od 16. decembra 2008. godine o klasifikaciji, označavanju i pakovanju supstanci i smjesa
2.	Direktiva 1999/45/EZ o klasifikaciji, označavanju i pakovanju opasnih pripravaka, sa izmjenama, koja će biti efektivno opozvana 1. juna 2015. godine Uredbom (EZ) br. 1272/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća od 16. decembra 2008. godine o klasifikaciji, označavanju i pakovanju supstanci i smjesa
3.	Uredba (EZ) br. EZ/1907/2006 o registraciji, procjeni, odobrenjima i restrikcijama hemikalija (REACH), kojom se uspostavlja Evropska agencija za hemikalije (koja izmjenjuje Direktivu 1999/45/EZ i opoziva Uredbu Vijeća (EEZ) br. 793/93 i Uredbu Komisije (EZ) br. EZ/1488/94, 1354/2007, 987/2008, 1272/2008, 1341/2009 i 552/2009, kao i Direktivu Vijeća 76/769/EEZ i Direktivu Komisije 91/155/EEZ, 93/67/EEZ, 93/105/EZ i 2000/21/EZ) – REACH), uz izmjene iz: Uredba Vijeća (EZ) br. 1354/2007 od 15. novembra 2007. godine; Uredba (EZ) br. 1272/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća od 16. decembra 2008. godine; Uredba Komisije (EZ) br. 134/2009 od 16. februara 2009. godine; Uredba Komisije (EZ) br. 552/2009 od 22. juna 2009. godine; Uredba Komisije (EU) br. 276/2010 od 31. marta 2010. godine; Uredba Komisije (EU) br. 453/2010 od 20. maja 2010. godine; Uredba Komisije (EU) br. 143/2011 od 17. februara 2011. godine; Uredba Komisije (EU) br. 207/2011 od 2. marta 2011. godine; Uredba Komisije (EU) br. 252/2011 od 15. marta 2011. godine; Uredba Komisije (EU) br. 253/2011 od 15. marta 2011. godine; Uredba Komisije (EU) br. 366/2011 od 14. aprila 2011. godine; Uredba Komisije (EU) br. 494/2011 od 20. maja 2011. godine; Uredba Komisije (EU) br. 109/2012 od 9. februara 2012. godine; Uredba Komisije (EU) br. 125/2012 od 14. februara 2012. godine; Uredba Komisije (EU) br. 412/2012 od 15. maja 2012. godine; Uredba Komisije (EU) br. 835/2012 od 18. septembra 2012. godine; Uredba Komisije (EU) br. 836/2012 od 18. septembra 2012. godine; Uredba Komisije (EU) br. 126/2013 od 13. februara 2013. godine; Uredba Komisije (EU) br. 348/2013 od 17. aprila 2013. godine; Uredba Vijeća (EU) br. 517/2013 od 13. maja 2013. godine; Uredba Komisije (EU) br. 1272/2013 od 6. decembra 2013. godine; Uredba Komisije (EU) br. 301/2014 od 25. marta 2014. godine; Uredba Komisije (EU) br. 317/2014 od 27. marta 2014. godine; Uredba Komisije (EU) br. 474/2014 od 8. maja 2014. godine; Uredba Komisije (EU) br. 895/2014 od 14. augusta 2014. godine; Uredba Komisije (EU) br. 2015/282 od 2. februara 2015. godine; Uredba Komisije (EU) br. 2015/326 od 2. marta 2015. godine; Uredba Komisije (EU) br. 2015/628 od 22. aprila 2015. godine; Uredba Komisije (EU) br. 2015/830 od 28. maja 2015. godine; Uredba Komisije (EU) br. 2015/1494 od 4. septembra 2015. godine; Uredba Komisije (EU) br. 2016/26 od 13. januara 2016. godine; Uredba Komisije (EU) br. 2016/217 od 16. februara 2016. godine; Uredba Komisije (EU) br. 2016/863 od 31. maja 2016. godine; Uredba Komisije (EU) br. 2016/1005 od 22. juna 2016. godine; Uredba Komisije (EU) br. 2016/1017 od 23. juna 2016. godine; Uredba Komisije (EU) 2016/1688 od 20. septembra 2016. godine; Uredba Komisije (EU) 2016/2235 od 12. decembra 2016. godine; Uredba Komisije (EU) 2017/227 od 9. februara 2017. godine.
4.	Uredba (EZ) br. 1272/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća od 16. decembra 2008. godine o klasifikaciji, obilježavanju i pakovanju supstanci i smjesa – CLP, uz izmjene iz: Uredba Komisije (EZ) br. 790/2009 od 10. avgusta 2009. godine; Uredba Komisije (EU) br. 286/2011 od 10. marta 2011. godine; Uredba Komisije (EU) br. 618/2012 od 10. jula 2012. godine; Uredba Komisije (EU) br. 487/2013 od 8. maja 2013. godine; Uredba Komisije (EU) br. 517/2013 od 13. maja 2013. godine; Uredba Komisije (EU) br. 758/2013 od 7. augusta 2013. godine; Uredba Komisije (EU) br. 944/2013 od 2. oktobra 2013. godine; Uredba Komisije (EU) br. 605/2014 od 5. juna 2014. godine; Uredba Komisije (EU) br. 1297/2014 od 5. decembra 2014. godine; Uredba Komisije (EU) br. 2015/1221 od 24. jula 2015. godine; Uredba Komisije (EU) br. 2016/918 od 19. maja 2016. godine; Uredba Komisije (EU) 2016/1179 od 19. jula 2016. godine
5.	Uredba (EU) br. 649/2012 Evropskog parlamenta i Vijeća od 4. jula 2012. godine o izvozu i uvozu opasnih hemikalija (opoziva Uredbu EZ/689/2008).
6.	Uredba (EZ) br. 2037/2000 Evropskog parlamenta i Vijeća od 29. juna 2000. godine o supstancama koje oštećuju ozonski omotač, izmijenjena sljedećim: Uredbom (EZ) br. 2038/2000; Uredbom (EZ) br. 2039/2000; Odlukom 2003/160/EZ; Uredbom (EZ) br. 1804/2003; odlukom 2004/232/EZ; Uredbom (EZ) br. 2077/2004; Uredbom (EZ) br. 29/2006; Uredbom (EZ) br. 1366/2006; Uredbom (EZ) br. 1784/2006; Uredbom (EZ) br. 1791/2006
7.	Uredba EZ/689/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća od 17. juna 2008. godine o izvozu i uvozu opasnih hemikalija (zamjenjuje: Uredbu (EZ) 304/2003 o uvozu i izvozu opasnih hemikalija, uz izmjene Uredbom (EZ) 1213/2003, 775/2004 and (EZ) 777/2006)
8.	Uredba (EK) br. 850/2004 <i>Evropskog parlamenta i Vijeća od</i> 29. aprila 2004. godine o postojanim organskim zagađujućim materijama i amandmanima Direktive 79/117/EEC kao i amandmanima Uredbe Vijeća (EK) br. 1195/2006, 172/2007 i 323/2007, Uredbe (EK) 2016/293/EU (http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0293&from=EN) i 2016/460/EU (http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0460&from=EN) amandmani Aneksa I, IV i V

9.	Uredba (EZ) br. 648/2004 Evropskog parlamenta i Vijeća od 31. marta 2004. godine o deterđentima, izmijenjena Uredbom Komisije (EZ) br. 907/2006 od 20. juna 2006. godine, Uredbom (EZ) br. 1336/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća od 16. decembra 2008. godine, Uredbom (EZ) br. 219/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. marta 2009. godine, Uredbom Komisije (EZ) br. 551/2009 od 25. juna 2009. godine, Uredbom (EU) br. 259/2012 Evropskog parlamenta i Vijeća od 14. marta 2012. godine.
10.	Direktiva 87/217/EEZ od 19. marta 1987. godine o prevenciji i smanjenju zagađenja okoliša azbestom, uz izmjene iz Direktive 91/692/EEZ i Uredbe EZ/807/2003
11.	Direktiva 2004/10/EZ o principima dobre laboratorijske prakse i verifikacije njihove primjene pri ispitivanju hemijskih supstanci (izmijenjena Uredbom (EZ) br. 219/2009)
12.	Direktiva 2010/63/EU o zaštiti životinja koje se koriste za naučne svrhe
13.	Direktiva 2009/128/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 21. oktobra 2009. godine o uspostavljanju okvira za akciju Zajednice i postizanje održive upotrebe pesticida
14.	Uredba (EU) br. 528/2012 Evropskog parlamenta i Vijeća od 22. maja 2012. godine o stavljanju u promet i upotrebi biocidnih proizvoda, koja stavlja van snage Direktivu 98/8/EZ o stavljanju u promet biocidnih proizvoda
15.	Direktiva 2011/65/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 8. juna 2011. godine o zabrani upotrebe određenih opasnih supstanci u električnim i elektronskim uređajima

1.	Direktiva Vijeća 92/43/EEZ od 21. maja 1992. godine o konzervaciji prirodnih staništa i divlje faune i flore, uz izmjene iz Direktiva 97/62/EZ i 2006/105/EZ i Uredbe (EZ) 1882/2003
2.	Direktiva 2009/147/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 30. novembra 2009. godine o konzervaciji divljih ptica (kodificirana verzija Direktive 79/406/EZ i njenih izmjena)
3.	Uredba Vijeća (EZ) br. 338/97 od 9. decembra 1996. godine o zaštiti vrsta divlje faune i flore putem regulacije trgovine njima, izmijenjena Uredbama (EZ) 938/97, 2307/97, 2214/98, 1476/99, 2724/2000, 1579/2001, 2476/2001, 1497/2003, 1882/2003, 834/2004, 252/2005 i 1332/2005, 318/2008, 398/2009, 407/2009 i (EU) 101/2012, Uredbe Komisije (EZ) 865/2006 o detaljnim pravilima za provođenje Uredbe Vijeća (EZ) 338/97 - Provedbene uredbe Komisije (EU) 792/2012 od 23. augusta 2012. o pravilima za izgled i sadržaj dozvola, potvrda i drugih dokumenata navedenih u Uredbi Vijeća 338/97 o zaštiti vrsta divlje faune i flore putem regulacije trgovine njima o izmjenama i dopunama Uredbe Komisije 865/2006 - Uredba Komisije (EU) br. 791/2012 od 23. avgusta 2012. godine o određenim odredbama o trgovini vrstama divlje faune i flore, Uredba (EZ) br. 865/2006 o detaljnim pravilima za provedbu Uredbe Vijeća (EZ) br. 338/97
4.	Direktiva Vijeća 1999/22/EZ od 29. marta 1999. godine o držanju divljih životinja u zoološkim vrtovima
5.	Uredba Vijeća (EEZ) br. 3254/91 od 4. novembra 1991. godine o zabrani upotrebe nožnih klopki unutar Zajednice i unošenja u Zajednicu koža i proizvoda napravljenih od pojedinih vrsta divljih životinja porijeklom iz zemalja u kojima se ove životinje love nožnim i drugim klopama koje ne odgovaraju međunarodnim standardima za humane klopke

1.	Direktiva 2002/49/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. juna 2002. godine o procjeni i upravljanju bukom u okolišu, izmijenjena Uredbom (EZ) 1137/2008 - Direktiva o buci u okolišu
2	Direktiva 2000/14/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 8. maja 2000. godine o usklađivanju zakona zemalja članica u oblasti emisija buke u okolišu iz uređaja za upotrebu na otvorenom, sa izmjenama iz Direktive 2005/88/EZ i Uredbe (EZ) 219/2009 - Direktiva o uređajima za upotrebu na otvorenom
3.	Direktiva Vijeća 92/23/EEZ od 31. marta 1992. godine o gumama za motorna vozila i priključna vozila i njihovo postavljanje, sa izmjenama iz Direktive 2001/43/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 27. juna 2001. godine o gumama za motorna vozila i priključna vozila i njihovo postavljanje i Direktivom Komisije 2005/11/EZ od 16. februara 2005. godine o prilagođavanju tehničkim naprecima na ovom polju - Direktiva o gumama za motorna vozila
4.	Direktiva Vijeća 70/157/EEZ od 6. februara 1970. godine o usklađivanju zakona zemalja članica o dozvoljenim zvučnim nivoima i izduvnim sistemima motornih vozila, izmijenjena: Direktivom Komisije 73/350/EEZ od 7. novembra 1973. godine, Direktivom Vijeća 77/212/EEZ od 8. marta 1977. godine, Direktivom Komisije 81/334/EEZ od 13. aprila 1981. godine, Direktivom Komisije 84/372/EEZ od 3. jula 1984. godine, Direktivom Vijeća 84/424/EEZ od 3. septembra 1984. godine, Direktivom Vijeća 87/354/EEZ od 25. juna 1987. godine, Direktivom Komisije 89/491/EEZ od 17. jula 1989. godine; Direktivom Vijeća 92/97/EEZ od 10. novembra 1992. godine, Direktivom Komisije 96/20/EZ od 27. marta 1996. godine, Direktivom Komisije 99/101/EZ od 15. decembra 1999. godine, Direktivom Komisije 2007/734/EZ od 14. juna 2007. godine - Direktiva o motornim vozilima
5.	Direktiva 97/24/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 17. juna 1997. godine o određenim komponentama i karakteristikama motornih vozila na sva i tri točka, izmijenjena Direktivom 2002/51/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 19. jula 2002. godine, Direktivom Komisije 2003/77/EZ od 11. avgusta 2003. godine, Direktivom Komisije 2005/30/EZ od 22. aprila 2005. godine, Direktivom Komisije 2006/120/EZ od 27. novembra 2006. godine, Direktivom Komisije 2006/27/EZ od 3. marta 2006. godine, Direktivom Komisije 2006/72/EZ od 18. avgusta 2006. godine, Direktivom Komisije 2009/108/EZ od 17. avgusta 2009. godine, Direktivom Komisije 2013/60/EU od 27. novembra 2013. godine o izmjenama i dopunama s ciljem prilagođavanja tehničkim naprecima - Direktiva o buci motocikala
6.	Uredba (EZ) br. 1222/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. novembra 2009. godine o označavanju guma u pogledu ekonomičnosti potrošnje goriva i drugim ključnim parametrima, uz izmjene iz Uredbe (EU) 228/2011 od 7. marta 2011. godine o metodi testiranja prijanjanja C1 guma na mokru podlogu i Uredbe (EU) br. 1235/2011 od 29. novembra 2011. godine o razvrstavanju guma po prijanjanju na mokru podlogu, mjerenje otpora pri kotrljanju i postupku verifikacije - Uredba o označavanju guma
7.	Direktiva 80/51/EEZ o ograničenju emisija buke iz podzvučnih zrakoplova, izmijenjena Direktivom 83/206/EEZ od 4. decembra 1989. godine o ograničenju emisija buke iz civilnih podzvučnih zrakoplova - Direktiva o buci iz podzvučnih zrakoplova
8.	Direktiva Vijeća 89/629/EEZ od 4. decembra 1989. godine o ograničenju emisija buke koju stvaraju civilni podzvučni mlazni avioni, uz izmjene i dopune iz Direktive 92/14/EZ o ograničenju avionskih operacija iz dijela 2, poglavlje 2, Knjiga 1. Aneksa 16. Konvencije o međunarodnoj civilnoj avijaciji, sa izmjenama iz Direktive 98/20/EZ od 30. marta 1998. godine i Direktive 1999/28/EZ od 21. aprila 1999. godine o izmjenama i dopunama Aneksa Direktive Vijeća 92/14/EEZ - Direktiva o civilnim mlaznim avionima
9.	Direktiva 2002/30/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. marta 2002. godine o uspostavljanju pravila i procedura za uvođenje operativnih ograničenja emisija buke na aerodromima u Zajednici, izmijenjena i dopunjena Uredbom (EZ) br. 1137/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća od 22. oktobra o prilagođavanju nekoliko instrumenata po postupku propisanom u članu 251. Ugovora prema Odluci Vijeća 1999/468/EZ o pitanju regulatornog postupka praćenog ispitivanjem - Prilagođavanje prema regulatornom postupku praćenom ispitivanjem - prvi dio - Direktiva o aerodromskoj buci
10.	Direktiva 2008/57/EZ o zajedničkom djelovanju Evropskog željezničkog sistema, uz izmjene iz Direktive 2009/131/EZ od 16. oktobra 2009. godine koja izmjenjuje Aneks VII Direktive 2008/57/EZ, Direktive 2011/18/EU od 1. marta 2011. godine, koja izmjenjuje Aneks II, V i VI Direktive 2008/57/EZ, Direktive 2013/9/EU od 11. marta 2013. godine, koja izmjenjuje Aneks III Direktive 2008/57/EZ; Vidjeti i Preporuku Komisije 2011/217/EU o ovlaštenju za puštanje u upotrebu strukturalnih podsistema i vozila u sklopu Direktive 2008/57/EZ - Direktiva o zajedničkom djelovanju Evropskog željezničkog sistema

11.	Odluka Komisije 2011/229/EU (http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:099:0001:0039:EN:PDF) od 4. aprila 2011. godine o tehničkim specifikacijama za zajedničko djelovanje (interoperabilnost) podсистема "buka koju proizvodi željeznički vozni park" u transevropskom konvencionalnom željezničkom sistemu, sa izmjenama iz Odluke Komisije od 23. jula 2012. godine o tehničkim zahtjevima za zajedničko djelovanje - Direktiva o buci koju proizvodi željeznički vozni park
-----	---

ANEKS II SPISAK IZVORA MEĐUNARODNIH OBAVEZA BiH U OBLASTI ZAŠTITE OKOLIŠA [POSTOJEĆIH I POTENCIJALNIH]

Ovaj Aneks navodi spisak relevantnih međunarodnih ugovora o zaštiti okoliša čiji su EU i BiH postojeći ili potencijalni potpisnici.

GLOBALNO RELEVANTNI MEĐUNARODNI UGOVORI

Br.	Naslov		Potpisan		BiH		EU potpisnik od
			Datum	Mjesto	Status	Sl. glasnik	
1.	KONVENCIJA O VLAŽNIM STANIŠTIMA OD MEĐUNARODNOG ZNAČAJA, NAROČITO KAO STANIŠTA PTICA MOČVARICA (RAMSAR)		02. 02. 1971.	Ramsar, Iran	SUC; 2001	01.03. 92.	---
2.	MEĐUNARODNA KONVENCIJA O SPREČAVANJU ZAGAĐENJA SA BRODOVA (MARPOL)		02. 11. 1973.	London, Velika Britanija			
	3.	Protokol iz 1978. godine Međunarodna konvencija o sprečavanju zagađenja sa brodova, 1973.	17. 02. 1978.	London, Velika Britanija			
	4.	Protokol iz 1997. godine o izmjenama i dopunama Međunarodne konvencija o sprečavanju zagađenja sa brodova, 1973, izmijenjene i dopunjene Protokolom iz 1978. godine (ANEKS VI) (MARPOL 73/78)	26. 09. 1997.	London, Velika Britanija			
5.	KONVENCIJA O MEĐUNARODNOJ TRGOVINI UGROŽENIM VRSTAMA DIVLJE FLORE I FAUNE (CITES)		03. 03. 1973.	Vašington D.C, SAD	R; 05. 12. 2008.	BiH-MU 11/08	
	6.	Bonski amandman	22. 06. 1979. [KSS]	Bon, Njemačka			
	7.	Gaboronski amandman	30. 04. 1983. [Druga KSS]	Gaboron, Bocvana			
8.	BEČKA KONVENCIJA O ZAŠTITI OZONSKOG OMOTAČA (UNEP)		22. 03. 1985.	Beč, Austrija	SUC	SFRJ-MU 1/90 i R BiH 13/94	EU[P], 1988 APP
	9.	Montrealški protokol o materijama koje oštećuju ozonski omotač	16. 09. 1987.	Montreal, Kanada	SUC	SFRJ-MU 16/90	EU[P], 1988 APP
	10.	Londonski amandman (1990) Montrealškog protokola usvojen na Drugoj sjednici potpisnika Bečke konvencije o zaštiti ozonskog omotača	27 - 29. juni 1990. [Druga KSS]	London, Velika Britanija	R; 08.2003	BiH-MU 8/03	EU[P], 1991 APP
	11.	Kopenhaški amandman (1992) Montrealškog protokola usvojen na Četvrtoj sjednici potpisnika (Kopenhagen, 23 - 25. novembar 1992.)	25. 11. 1992. [Četvrta KSS]	Kopenhagen, Danska	R; 08/2003	BiH-MU 8/03	EU[P], 1995 APP
	12.	Montrealški amandman (1997) Amandman Montrealškog protokola usvojen na Devetoj sjednici potpisnika (Montreal, 15 - 17. septembar 1997.)	15 - 17. 09. 1997. [Deveta KSS]	Montreal, Kanada	R; 08/2003	BiH-MU 8/03	EU[P], 2000 APP
	13.	Pekiški amandmani Montrealškog protokola o materijama koje oštećuju ozonski omotač	29. 11 - 3. 12. 1999. [Jedanaesti KSS]	Peking, Kina	R; 10.2011	BiH-MU 8/03	EU[P], 2002 APP
14.	BAZELSKA KONVENCIJA O KONTROLI PREKOGRANIČNOG KRETANJA OPASNIH OTPADA I NJIHOVOM ODLAGANJU (UNEP)		22. 03. 1989.	Bazel, Švajcarska	R; 12. 2000	BiH 31/00	EU[P], 1994
	15.	Amandman Konvencije ("Amandman o zabrani")	08 - 22. 09. 1995. [Treći KSS]	Ženeva, Švajcarska			EU[P], 1997 APP
	16.	Bazelski protokol o odgovornosti u nadoknadi šteta nastalih posredstvom prekograničnog kretanja opasnih otpada i njihovog odlaganja	10. 12. 1999. [Peti KSS]	Bazel, Švajcarska			
17.	OKVIRNA KONVENCIJA UJEDINJENIH NARODA O KLIMATSKIM PROMJENAMA		13. 06. 1992.	Rio de Janeiro, Brazil	R; 20.07.2000.	BiH 19/00	EU[P], 1994
	18.	Kjoto protokol	01. 12. 1997.	Kjoto, Japan	R; 22.04.2008.	BiH-MU 3/08	EU[P], 2002 APP
	19.	Doha amandman na Kjoto protokol	26. 11 - 07. 12. 2012. [18. KSS]	Doha, Katar			

20.	KONVENCIJA O BIOLOŠKOJ RAZNOLIKOSTI (KBR)		13. 06. 1992.	Rio de Janeiro, Brazil	R; 31.12.2002.	BiH-MU 12/02	EU[P], 1993 APP
	21.	Kartagenski protokol o biološkoj sigurnosti Konvencije o biološkoj raznolikosti	29. 01. 2000.	Montreal, Kanada	R; 24.12.2008.	BiH-MU 12/08	EU[P], 2002 APP
	22.	Protokol o odgovornosti i naknadama iz Kartagenskog protokola o biološkoj sigurnosti (Nagoja - Kuala Lumpur dopunski protokol)	15. 10. 2010.	Nagoja, Japan			
	23.	Nagoja protokol o pristupu genetičkim resursima i ravnopravnoj podjeli koristi od upotrebe genetičkih resursa Konvencije o biološkoj raznolikosti	29. 10. 2010.	Nagoja, Japan			
24.	KONVENCIJA UJEDINJENIH NARODA O BORBI PROTIV DEZERTIFIKACIJE U ZEMLJAMA SA TEŠKOM SUŠOM I/ILI DEZERTIFIKACIJOM, NAROČITO U AFRICI (UNCED)		17. 06. 1994.	Pariz, Francuska	R; 26.08.2002.	BiH-MU 12/02	EU [P] 1998
25.	KONVENCIJA O ZAŠTITI MORSKE OKOLINE I PRIOBALNOG PODRUČJA SREDOZEMNOG MORA (BARSELONSKA KONVENCIJA)		10. 06. 1995.	Barcelona, Španija	SUC; 22.10.1994.		
	26.	Protokol o sprečavanju zagađenja Sredozemnog mora potapanjem otpadnih i drugih materija sa brodova i iz zrakoplova	16. 02. 1976.	Barcelona, Španija			
	27.	Protokol o sprečavanju i uklanjanju zagađenja Sredozemnog mora potapanjem otpadnih i drugih materija sa brodova i iz zrakoplova ili spaljivanjem na moru	10. 06. 1995.	Barcelona, Španija			
	28.	Protokol o zaštiti Sredozemnog mora od zagađenja iz kopnenih izvora (LBS protokol)	17. 05. 1980.	Atina, Grčka			
	29.	Protokol o zaštiti Sredozemnog mora od zagađenja iz kopnenih izvora i aktivnosti (izmijenjeni i dopunjeni LBS protokol)	07. 03. 1996.	Sirakuza, Italija			
	30.	Protokol o područjima pod posebnom zaštitom i biološkoj raznolikosti u Sredozemlju (Protokol o SPA i biološkoj raznolikosti)	10. 06. 1995.	Barcelona, Španija			
	31.	Protokol o saradnji u sprečavanju zagađenja sa brodova i, u hitnim slučajevima, borbe protiv zagađenja Sredozemnog mora (Protokol o sprečavanju i hitnim slučajevima)	25. 01. 2002.	Valetta, Malta			
	32.	Protokol o zaštiti Sredozemnog mora od zagađenja od istraživanja i eksploatacije na kontinentalnoj polici i morskom dnu i podtlu (Offshore protokol)	14. 10. 1994.	Madrid, Španija			
	33.	Protokol o sprečavanju zagađenja Sredozemnog mora prekograničnim kretanjem opasnih otpada i njihovim odlaganjem (protokol o opasnom otpadu)	01. 10. 1996.	Izmir, Turska			
34.	UN KONVENCIJA O PRAVU NEPLOVIDBENIH KORIŠTENJA MEĐUNARODNIH VODENIH PUTEVA		21. 05. 1997.	Nju Jork, SAD			
35.	ROTTERDAMSKA KONVENCIJA O POSTUPKU PRETHODNOG PRISTANKA ZA ODREĐENE OPASNE HEMIČKE I PESTICIDE U MEĐUNARODNOJ TRGOVINI (UNEP i FAO) [Revidirana 2011. godine]		10. 09. 1998.	Rotterdam, Holandija	R; 20.11.2006.	BiH-MU 14/06	EU[P], 2004
	36.	Amandman na Aneks III Konvencije i usvajanje Aneksa IV	20 - 24. 09. 2004. [Prvi KSS]	Zeneva, Švajcarska			
	37.	Amandman na Aneks III Konvencije	27 - 31. 10. 2008. [Četvrti KSS]	Rim, Italija			

	38.	Amandman na Aneks III Konvencije	20 - 24. 11. 2011. [Peta KSS]	Zeneva, Švajcarska			
39.	ŠTOKHOLMSKA KONVENCIJA O POSTOJANIM ORGANSKIM ZAGADUJUĆIM MATERIJAMA (POZ) (UNEP)		22. 05. 2001.	Štokholm, Švedska	R; 02.03.2010.	BiH-MU 1/10	EU [P] 2005
	40.	Amandmani na Aneks A, B i C	04 - 08. 05. 2009. [Četvrti KSS]	Zeneva, Švajcarska			
	41.	Amandman na Aneks A	25 - 29. 04. 2011.	Zeneva, Švajcarska			

Br.	Naslov	Potpisan		BiH		EU
		Datum	Mjesto	Status	Sl. glasnik	
42	KONVENCIJA O ZAŠTITI EVROPSKIH DIVLJIH VRSTA I PRIRODNIH STANIŠTA	19. 09. 1979.	Bern, Švajcarska	R; 15. 09. 2008.	BiH-MU 8/08	EU[P], 1982
43	KONVENCIJA O ZAŠTITI KIČMENJAKA NAMJENJENIH ZA OGLEDNE I DRUGE NAUČNE SVRHE	18. 3. 1986.	Strasbur, Francuska			EU[P], 1998

Br.	Naslov	Potpisan
		Datum
44.	KONVENCIJA O DALEKOSEŽNOM PREKOGRANIČNOM ZAGAĐENJU ZRAKA (CLRTAP)	13. 11. 1979.
45.	Protokol Konvencije iz 1979. godine o dalekosežnom prekograničnom zagađenju zraka za smanjenje zakiseljavanja, eutrofikacije i prizemnog ozonskog zagađenja (Gotenburški protokol iz 1999.)	30. 11. 1999.
46.	Amandman na Aneks I Protokola iz 1999. godine za smanjenje zakiseljavanja, eutrofikacije i prizemnog ozonskog zagađenja	Odluka EB 201 Amandman
47.	Amandman na tekstove Aneksa II i IX Protokola iz 1999. godine za smanjenje zakiseljavanja, eutrofikacije i prizemnog ozonskog zagađenja i novi Amandmani X i XI	Odluka EB 2012/2
48.	Prilagodba obveznih smanjenja emisija ili popisa unutar Gotenburškog protokola s ciljem usporedbe ukupnih državnih emisija	Odluka EB 201
49.	Privremena primjena Amandmana na Protokol za smanjenje zakiseljavanja, eutrofikacije i prizemnog ozonskog zagađenja	Odluka EB 201
50.	Protokol Konvencije o dalekosežnom prekograničnom zagađenju zraka o dugoročnom financiranju programa suradnje za monitoring i evaluaciju dalekosežnog prijenosa zračnih zagađujućih materija u Europi (EMEP)	28. 09. 1984.
51.	Protokol Konvencije iz 1979. godine o dalekosežnom prekograničnom zagađenju zraka o postojanim organskim zagađujućim materijama (POZ)	24. 06. 1998.
52.	Protokol Konvencije iz 1979. godine o dalekosežnom prekograničnom zagađenju zraka o postojanim organskim zagađujućim materijama (POZ) sa amandmanima na Aneks I i II	18. 12. 2009.
53.	Protokol Konvencije iz 1979. godine o dalekosežnom prekograničnom zagađenju zraka o postojanim organskim zagađujućim materijama (POZ) sa amandmanima na Aneks I, II, III, IV, VI i VIII	18. 12. 2009.
54.	Protokol Konvencije iz 1979. godine o dalekosežnom prekograničnom zagađenju zraka o postojanim organskim zagađujućim materijama (POZ) sa amandmanima na Aneks V i VII	18. 12. 2009.
55.	Protokol Konvencije iz 1979. godine o dalekosežnom prekograničnom zagađenju zraka o teškim metalima	24. 06. 1998.
56.	Amandman na tekstove svih aneksa, osim Aneksa III i VII, Protokola o teškim metalima iz 1998. godine	Odluka EB 201
57.	Amandman na Aneks III Protokola o teškim metalima iz 1998. godine	Odluka EB 201
58.	Protokol Konvencije iz 1979. godine o dalekosežnom prekograničnom zagađenju zraka o dodatnom smanjenju emisija sumpora	14. 06. 1994.
59.	Podšavanje Aneksa II Protokola iz Osla o dodatnom smanjenju emisija sumpora iz 1994. godine	2007.
60.	Protokol Konvencije iz 1979. godine o dalekosežnom prekograničnom zagađenju zraka o emisijama isparljivih organskih jedinjenja ili njihovim prekograničnim strujanjima (VOC protokol)	18. 11. 1991.
61.	Protokol Konvencije iz 1979. godine o dalekosežnom prekograničnom zagađenju zraka o smanjenju emisija sumpora ili njihovim prekograničnim strujanjima za najmanje 30%	08. 07. 1985.
62.	Protokol Konvencije iz 1979. godine o dalekosežnom prekograničnom zagađenju zraka o emisijama azot oksida ili njihovim prekograničnim strujanjima (Protokol iz Sofije)	31. 10. 1988.
63.	KONVENCIJA O PROCJENI UTICAJA NA OKOLIŠ (PUO) U PREKOGRANIČNOM KONTEKSTU (ESPOO)	25. 02. 1991.
64.	Prvi amandman na Espoo konvenciju	26 - 27. 02. 200 [Drugi KSS, Odluka II/14]
65.	Drugi amandman na Espoo konvenciju	04. 06. 2004. [Treći KSS, Odluka III/7]
66.	Protokol o strateškoj procjeni okoliša Konvencije o procjeni uticaja na okoliš u prekograničnom kontekstu (Protokol o SPO)	21. 05. 2003.
67.	KONVENCIJA O PREKOGRANIČNIM UTICAJIMA INDUSTRIJSKIH NESREĆA	17. 03. 1992.
68.	KONVENCIJA O ZAŠTITI I KORIŠTENJU PREKOGRANIČNIH VODOTOKA I MEĐUNARODNIH JEZERA	17. 03. 1992.
69.	Protokol o vodama i zdravlju Konvencije iz 1992. godine o zaštiti i korištenju prekograničnih vodotoka i međunarodnih jezera	17. 06. 1999.
70.	SPORAZUM O KONZERVACIJI AFRIČKO-EVROAZIJSKIH VODENIH MIGRATORNIH MOČVARNIH PTICA (AEWA-CMS) (UNEP)	15. 06. 1995.
71.	Amandman na Sporazum	14 - 18. 05. 201 [Peti KSS]
72.	MEĐUNARODNI SPORAZUM O TROPSKOM DRVEĆU (ITTA) (UNCTAD)	26. 1. 1994.
73.	KONVENCIJA O UČEŠĆU JAVNOSTI, PRISTUPU INFORMACIJAMA I PRAVU NA PRAVNU ZAŠTITU U PITANJIMA OKOLIŠA (ARHUS)	25. 04. 1998.
74.	Protokol o civilnoj odgovornosti i nadoknadi šteta prouzrokovanih prekograničnim efektima industrijskih nesreća Konvencije iz 1992. godine o zaštiti i korištenju prekograničnih vodenih puteva i međunarodnih jezera i Konvencije iz 1992. godine o prekograničnim uticajima industrijskih nesreća	21. 05. 2003.
75.	Protokol o registrima ispuštanja i prenosa zagađujućih materija	21. 05. 2003.

OSTALI MEĐUNARODNI UGOVORI

Br.	Naslov	Potpisan	BiH		EU	
			Mjesto	Status	Sl. glasnik	
76.	KONVENCIJA O ZAŠTITI I ODRŽIVOM KORIŠTENJU RIJEKE DUNAV (DRPC)	29.06.1994.	Sofija, Bugarska	R; 11/07/2005	BiH-MU 01/2005	EU[P] 1998
77.	OKVIRNI SPORAZUM O SLIVU RIJEKE SAVE (FASRB)	02.12.2002.	Kranjska Gora, Slovenija		BiH-MU 8/2003	
78.	Protokol o režimu plovidbe uz Okvirni sporazum o slivu rijeke Save	03.12.2002.	Kranjska Gora, Slovenija		BiH-MU 10/2009	
79.	Protokol o zaštiti od poplava uz Okvirni sporazum o slivu rijeke Save	01.06.2010.	Gradiška, BiH		BiH-MU 7/2011	
80.	Protokol o sprečavanju zagađenja vode uzrokovanog plovidbom uz Okvirni sporazum o slivu rijeke Save					
81.	MEĐUNARODNA KONVENCIJA O ZAŠTITI ZDRAVLJA BILJA (IPPC) (FAO)	12. 06. 1951. [Rev. 1979; novi revid. tekst 1979.]	Rim, Italija	R; 30/06/2003	BiH-MU 8/03	

PR=Pristupanje
R=Ratifikacija
S=Potpisnik
SUC=Sukcesija
---=Nije primjenjivo

¹ "Službeni glasnik BiH", br. 29/00.

² Jačanje institucija za zaštitu okoliša u Bosni i Hercegovini i priprema za pretpristupne fondove - EnVIŠ; EuropeAid/128786/C/SER/BA

³ Osvježeno u februaru 2013. godine. Ranija verzija dokumenta, iz maja 2005. godine, je dostupna na http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/negotiations_croatia_turkey/adminstructures_version_may05_35_ch_public Dostupno 13. 10. 2013.

⁴ Izraz "propisi BiH" u ovom kontekstu obuhvata ne samo propise na državnom nivou BiH već i čitav korpus (domaćih) propisa u BiH (koja je potpisnica SSP-a u svojstvu suverene i međunarodno priznate države), što uključuje propise usvojene na svim nivoima - država BiH, entiteti, BD BiH, kantoni i jedinice lokalne samouprave (gradovi i općine). Svi propisi usvojeni na ovim nivoima se moraju uskladiti sa propisima EU. Odgovornost za preuzimanje pravne stečevine EU u domaće zakonodavstvo (kao i za provedbu i izvršenje domaćeg zakonodavstva usklađenog sa njom), sa stanovišta EU snosi isključivo država BiH u svojstvu sporazumne strane u SSP-u. Nijedna od ustavnih jedinica BiH nema direktne odnose sa EU i njenim tijelima nadležnim za provedbu SSP-a.

⁵ SSP, član 70.1.

⁶ SSP, član 86.2.

⁷ SSP, član 70.2. U skladu sa članom 8. SSP-a, šestogodišnji prelazni period počinje danom stupanja na snagu SSP-a. Obaveza BiH da postepeno približi svoje propise pravnoj stečevini Zajednice je zasnovana na članu 70.2. SSP-a, kao pravna obaveza BiH u skladu sa članom 12.1 (a) Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora (1969), u kojoj je BiH postala ugovorna strana sukcesijom nakon raspada SFRJ.

⁸ SSP, član 70.3, stav 2.

⁹ SSP, član 7.4.

¹⁰ SSP, Uvodna izjava, stav 4.

¹¹ SSP, Uvodna izjava, stav 4.

¹² SSP, Uvodna izjava, stav 14.

¹³ SSP, član 8, stav 2.

¹⁴ SSP, član 108, stav 1.

¹⁵ SSP, član 108, stav 2.

¹⁶ COM(1998) 294 final, Brisel, 20. 5. 1998. Ovaj dokument sadrži sljedeća osnovna uputstva: "U partnerstvu sa EU, sve države podnosioci zahtjeva za članstvo trebaju razviti realne dugoročne državne strategije za postepenu efektivnu usklađivanje i početi sa njihovom primjenom prije pristupanja..." Ove strategije trebaju definirati ključne prioritete oblasti i ciljeve koje je potrebno postići do dana pridruživanja, kao i raspored za buduću potpunu usklađenost; stoga osiguranje ispunjenja obaveza treba biti ugrađeno u ugovore o pristupanju. Sve nove investicije trebaju biti usklađene sa pravnom stečevinom EU. / str. 1 b.

¹⁷ COM (2001) 304 final, Brisel, 8. 6. 2001. Ovaj dokument sadrži detalje planova za provođenje i finansiranje direktiva.

¹⁸ Pogledati: http://europa.eu/legislation_summaries/enlargement/2004_and_2007_enlargement/128057_en.htm, dostupno 19. 2. 2013. http://europa.eu/legislation_summaries/enlargement/2004_and_2007_enlargement/128057_en.htm, dostupno 19. 2. 2013.

¹⁹ Napredak se mjeri na osnovu donesenih odluka, usvojenih propisa i provedenih mjera.

²⁰ Član 1.

²¹ U skladu sa članom 6. koji zahtijeva proceduru komitetske pomoći.

²² <http://rod.eionet.europa.eu/index.html>. Dostupno 29. 4. 2014.

²³ Kodificirana verzija usvojena Uredbom (EZ) br. 401/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. godine o Evropskoj agenciji za zaštitu okoliša i Evropskoj mreži za informiranje i osmatranje okoliša.

²⁴ Član 1.

²⁵ Član 3.

²⁶ Član 4.

²⁷ U februaru 2013. godine.

²⁸ Op. cit., str. 5.

²⁹ Id.

³⁰ Id.

³¹ Id.

³² Id.

³³ Za više detalja pogledati: http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/accession_criteria_copenhagen_en.htm, dostupno 9. 6. 2014.

³⁴ Op. cit., str. 8-9.

³⁵ OJ L 124/1.

³⁶ VODIČ ZA OSNOVNE ADMINISTRATIVNE STRUKTURE POTREBNE ZA PROVEDBU PRAVNE STEČEVINE EU, str. 100-101.

³⁷ Op. cit., str. 1001.

³⁸ Konvencija o učešću javnosti, pristupu informacijama i pravu na pravnu zaštitu u pitanjima okoliša (Arhus, 1998. godine).

³⁹ Stvarni troškovi podrazumijevaju troškove fotokopiranja, štampanja i slične troškove.

⁴⁰ Op. cit., str. 102.

- ⁴¹ Na primjer, Direktiva 2001/42/EZ od 27. juna 2001. godine o procjeni određenih planova i programa vezanih za zaštitu okoliša i Direktiva 2000/60/EZ od 23. oktobra 2000. godine, kojom se uspostavlja okvir za akciju Zajednice u oblasti vodne politike.
- ⁴² Op. cit, str. 102.
- ⁴³ Op. cit., str. 102-103.
- ⁴⁴ Izmjena Direktive Vijeća 85/337/EEZ, Direktiva Evropskog parlamenta i Vijeća 2000/60/EZ, 2001/80/EZ, 2004/35/EZ, 2006/12/EZ, 2008/1/EZ i Uredbe (EZ) br. 1013/2006
- ⁴⁵ Direktiva 2009/147/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 30. novembra 2009. godine o konzervaciji divljih ptica (kodificirana verzija Direktive 79/406/EZ i njenih izmjena)
- ⁴⁶ <http://ec.europa.eu/environment/legal/liability/index.htm>. Dostupno 5. 4. 2014.
- ⁴⁷ VODIČ ZA OSNOVNE ADMINISTRATIVNE STRUKTURE POTREBNE ZA PROVEDBU PRAVNE STEČEVINE EU, str. 103-104.
- ⁴⁸ Op. cit, str. 104.
- ⁴⁹ Id.
- ⁵⁰ Dodatne informacije na <http://inspire.ec.europa.eu/index.cfm/pageid/48>. Dostupno 5. 4. 2014.
- ⁵¹ Pojam "mjere" se u kontekstu zaštite okoliša u EU odnosi na djelovanje Evropskog parlamenta i Vijeća u skladu sa redovnom zakonodavnom procedurom, s ciljem usvajanja "mjera za usklađivanje odredaba zakona, uredbi ili administrativnih radnji u zemljama članicama koje za cilj imaju uspostavljanje i funkcioniranje unutrašnjeg tržišta". UFEU, član 114, stavovi 1. i 4. (UEZ, bivši član 95.).
- ⁵² VODIČ ZA OSNOVNE ADMINISTRATIVNE STRUKTURE POTREBNE ZA PROVEDBU PRAVNE STEČEVINE EU, str. 104.
- ⁵³ Op. cit, str. 105.
- ⁵⁴ Op. cit, str. 103.
- ⁵⁵ <http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/groundwater/review.htm>. Dostupno 9. 6. 2014.
- ⁵⁶ VODIČ ZA OSNOVNE ADMINISTRATIVNE STRUKTURE POTREBNE ZA PROVEDBU PRAVNE STEČEVINE EU, str. 107.
- ⁵⁷ Opozvana Direktiva 2006/12/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 5. aprila 2006. godine o otpadu (kodificirana verzija Direktive 75/442/EEZ sa izmjenama), Direktiva o opasnom otpadu 91/689/EEZ i Direktiva o otpadnim uljima 75/439/EEZ.
- ⁵⁸ Karakteristike otpada koje ga čine opasnim.
- ⁵⁹ http://ec.europa.eu/environment/waste/hazardous_index.htm. Dostupno 7. 4. 2014.
- ⁶⁰ Dodatne informacije na http://ec.europa.eu/environment/waste/landfill_index.htm. Dostupno 7. 4. 2014.
- ⁶¹ Vidjeti, <http://ec.europa.eu/environment/waste/packaging/legis.htm>. Dostupno 7. 4. 2014.
- ⁶² Dokument koji sadrži uputstva za provođenje Direktive o otpadnim vozilima, izdat od EU, se nalazi na: http://ec.europa.eu/environment/waste/pdf/guidance_doc.pdf. Dostupno 7. 4. 2014.
- ⁶³ http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/environment/l28088_en.htm#amendingact. Dostupno 7. 4. 2014.
- ⁶⁴ UNEP-ova konvencija o kontroli prekograničnog kretanja opasnih otpada i njihovom odlaganju (1989).
- ⁶⁵ Odluka Vijeća C (2001) 107/final o kontroli prekograničnog kretanja otpada namijenjenog ponovnoj upotrebi, izmijenjena C (2004) 20. <http://www.oecd.org/environment/waste/30654501.pdf>. Dostupno 9. 6. 2014.
- ⁶⁶ VODIČ ZA OSNOVNE ADMINISTRATIVNE STRUKTURE POTREBNE ZA PROVEDBU PRAVNE STEČEVINE EU, str. 105-106.
- ⁶⁷ Kjoto protokol Okvirne konvencije Ujedinjenih naroda o klimatskim promjenama (1997).
- ⁶⁸ VODIČ ZA OSNOVNE ADMINISTRATIVNE STRUKTURE POTREBNE ZA PROVEDBU PRAVNE STEČEVINE EU, str. 105.
- ⁶⁹ Op. cit., str. 110-111.
- ⁷⁰ VODIČ ZA OSNOVNE ADMINISTRATIVNE STRUKTURE POTREBNE ZA PROVEDBU PRAVNE STEČEVINE EU, str. 112.
- ⁷¹ Odluka br. 406/2009/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. godine o naporima zemalja članica na redukciji emisija gasova staklene bašte radi postizanja obećanja Zajednice o smanjenju emisija gasova staklene bašte do 2020. godine.
- ⁷² VODIČ ZA OSNOVNE ADMINISTRATIVNE STRUKTURE POTREBNE ZA PROVEDBU PRAVNE STEČEVINE EU, str. 112.
- ⁷³ Op. cit., str. 113.
- ⁷⁴ Id.
- ⁷⁵ Id.
- ⁷⁶ Korisničko uputstvo za EMAS je sadržano u Odluci Komisije od 4. marta 2013. godine i propisuje korake potrebne za učešće u EMAS-u, u skladu sa Uredbom (EZ) br. 1221/2009. Dostupno na: http://ec.europa.eu/environment/emas/documents/legislative_en.htm. Dostupno 9. 4. 2014.
- ⁷⁷ VODIČ ZA OSNOVNE ADMINISTRATIVNE STRUKTURE POTREBNE ZA PROVEDBU PRAVNE STEČEVINE EU, str. 108-109.
- ⁷⁸ Uredba (EZ) br. 1907/2006 Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. decembra 2006. godine o registraciji, procjeni, odobrenjima i restrikcijama hemikalija (REACH), kojom se uspostavlja Evropska agencija za hemikalije, koja izmjenjuje Direktivu 1999/45/EZ i opoziva Uredbu Vijeća (EEZ) br. 793/93 i Uredbu Komisije (EZ) br. 1488/94, kao i Direktivu Vijeća 76/769/EEZ i Direktive Komisije 91/155/EEZ, 93/67/EEZ, 93/105/EZ i 2000/21/EZ.
- ⁷⁹ Pogledati Spisak izmjena u Aneksu 1.
- ⁸⁰ Koja zamjenjuje Uredbu o uvozu i izvozu opasnih hemikalija ((EZ) 304/2003).
- ⁸¹ Spisak svih izmjena se nalazi u Aneksu I.
- ⁸² Nezvanični konsolidirani tekst za informativne svrhe je dostupan na: <http://echa.europa.eu/uredbas/reach/legislation>. Dostupno 14. 4. 2014.
- ⁸³ Izmijenjena Uredbom (EZ) br. 219/2009.
- ⁸⁴ VODIČ ZA OSNOVNE ADMINISTRATIVNE STRUKTURE POTREBNE ZA PROVEDBU PRAVNE STEČEVINE EU, str. 109.
- ⁸⁵ EU ne može biti strana u ovoj konvenciji iz razloga formalne prirode - potpisnici Konvencije mogu biti samo države, a ne grupe ili udruženja država.
- ⁸⁶ VODIČ ZA OSNOVNE ADMINISTRATIVNE STRUKTURE POTREBNE ZA PROVEDBU PRAVNE STEČEVINE EU, str. 107-108.
- ⁸⁷ Za informativne potrebe, konsolidirana verzija se može naći na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1997L0024:20090907:EN:PDF>. Dostupno 11. 4. 2013.
- ⁸⁸ Poznata pod nazivom Čikaška konvencija (1944). Aneks 16 obuhvata samo neke kategorije letjelica.

- ⁸⁹ Vidjeti i Preporuku Komisije 2011/217/EU o ovlaštenju za puštanje u upotrebu strukturalnih podsistema i vozila u skladu sa Direktivom 2008/57/EZ.
- ⁹⁰ VODIČ ZA OSNOVNE ADMINISTRATIVNE STRUKTURE POTREBNE ZA PROVEDBU PRAVNE STEČEVINE EU, str. 109-110.
- ⁹¹ Pogledati na: http://1997-2001.state.gov/www/regions/eur/bosnia/990305_arbiter_brcko.html. Dostupno 28. 4. 2014.
- ⁹² Amandman I na Ustav BiH ("Službeni glasnik BiH" br. 25/09); Statut Brčko Distrikta (prečišćeni tekst), ("Službeni glasnik BD BiH" br. 2/10).
- ⁹³ Član III 3. (a).
- ⁹⁴ Član III 3. (b).
- ⁹⁵ Ustav BiH, Član III 1. (a).
- ⁹⁶ Ustav BiH, Član III 2. (b).
- ⁹⁷ Ustav BiH, Član V 4. (a).
- ⁹⁸ Zakon o Vijeću ministara, član 17.
- ⁹⁹ Član 23.
- ¹⁰⁰ Član 18.
- ¹⁰¹ Id.
- ¹⁰² Član 22.
- ¹⁰³ 08 Član 15.
- ¹⁰⁴ Id.
- ¹⁰⁵ Član 31. stav 2.
- ¹⁰⁶ Član 32.
- ¹⁰⁷ Član 33. stav 1 i 2.
- ¹⁰⁸ Izvještaj EK u Bosni i Hercegovini o napretku za 2013. godinu, u prilogu dokumenta INFORMACIJA KOMISIJE EVROPSKOM PARLAMENTU I VIJEĆU - Strategija proširenja i glavni izazovi 2013 - 2014 { COM (2013) 700 konačni}, Brisel, 16. oktobar 2013. godine SWD (2013) 415 konačna.
- ¹⁰⁹ INFORMACIJA KOMISIJE EVROPSKOM PARLAMENTU I VIJEĆU - Strategija proširenja i glavni izazovi 2013 - 2014, Brisel, 16. oktobar 2013. godine COM (2013) 700 konačna.
- ¹¹⁰ Dio III, član 2. stav 1. alineja c Ustava Federacije Bosne i Hercegovine.
- ¹¹¹ Dio III, član 3. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine.
- ¹¹² Dio III, član 3. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine.
- ¹¹³ Dio IV, član 20. stav 1. alineja d Ustava Federacije Bosne i Hercegovine.
- ¹¹⁴ Dio III, članovi 2. (c) i 3. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine.
- ¹¹⁵ Dio III, član 3. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine.
- ¹¹⁶ Dio III, član 3. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine.
- ¹¹⁷ Članovi 64. i 68. Ustava Republike Srpske.
- ¹¹⁸ Članovi 70. i 68. Ustava Republike Srpske.
- ¹¹⁹ Mogu biti na snazi i mogu se provesti samo tokom perioda pridruživanja. Od trenutka dobivanja statusa članice EU, ove politike (i posljedično usvojeni propisi) koji se bave ovim pitanjima, moraju se derogirati. Derogacija treba biti ugrađena u završne odredbe pojedinačnih instrumenata. Međutim, čak i u slučaju da se to ne uradi, ove instrumente derogirat će obavezujuće odredbe zakona EU.
- ¹²⁰ "Službeni glasnik BiH", br. 28/00, 45/06, 102/09, 62/11 i 100/13.
- ¹²¹ Izvještaji o praćenju napretka se pripremaju samo za FBiH i RS. BiH i BD BiH za sada nisu uključeni u ovaj proces.
- ¹²² Službeni glasnik BiH, br. 40/10, 43/10, 30/12
- ¹²³ "Službeni glasnik BiH", br. 26/10.
- ¹²⁴ Pravilnik, član 1.
- ¹²⁵ "Službeni glasnik BiH", br. 50/04.
- ¹²⁶ "Službeni glasnik BiH", br. 23/11.
- ¹²⁷ "Sl. glasnik RS", br. 100/10 i 63/13
- ¹²⁸ "Službeni glasnik BiH", br. 27/02, 28/04, 16/05, 14/06, 22/07, 101/08, 71/09, 58/10 i 73/10.
- ¹²⁹ "Službeni glasnik BiH" br. 102/10.
- ¹³⁰ "Službeni glasnik BiH", br. 27/02, 28/04, 16/05, 14/06, 22/07, 101/08, 71/09, 58/10 i 73/10.
- ¹³¹ "Službeni glasnik BiH", br. 36/07.
- ¹³² "Službeni glasnik BiH", br. 27/02, 28/04, 16/05, 14/06, 22/07, 101/08, 71/09, 58/10 i 73/10.
- ¹³³ □ "Službeni glasnik BiH", br. 36/07 i 67/15.
- ¹³⁴ "Službeni glasnik BiH", br.102/10.
- ¹³⁵ "Službeni glasnik BiH", br. 45/15.
- ¹³⁶ EuropeAid/126648/C/SER/BA
- ¹³⁷ "Službeni glasnik BiH", br. 49/04.
- ¹³⁸ Uprava Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja bilja.
- ¹³⁹ "Službeni glasnik BiH", br. 3/12.
- ¹⁴⁰ "Službeni glasnik BiH", br. 46/10
- ¹⁴¹ "Službeni glasnik BiH", br. 15/10.

- ¹⁴² Rotterdamska konvencija o postupku prethodnog pristanka za određene opasne hemikalije i pesticide u međunarodnoj trgovini; Bosna i Hercegovina je pristupila Konvenciji 19. marta 2007. godine.
- ¹⁴³ "Službeni glasnik BiH", br. 49/04.
- ¹⁴⁴ "Službeni glasnik BiH", br. 34/02.
- ¹⁴⁵ Član 2.
- ¹⁴⁶ Bosna i Hercegovina - Zemlja raznolikosti, Prvi nacionalni izvještaj Bosne i Hercegovine za Konvenciju o biodiverzitetu; FMOT, Sarajevo, 2008.
- ¹⁴⁷ "Službeni glasnik BiH", br. 89/10.
- ¹⁴⁸ "Službeni glasnik BiH", br. 89/10.
- ¹⁴⁹ "Službeni glasnik BiH", br. 39/09.
- ¹⁵⁰ "Službeni glasnik BiH", br. 21/06.
- ¹⁵¹ "Službeni glasnik BiH", br. 9/11.
- ¹⁵² Odluka o najnižim tehničkim zahtjevima za novoprodukcija i korištena vozila pri homologaciji tipa vozila i homologaciji pojedinačnog vozila (Službeni glasnik BiH", br. 89/10).
- ¹⁵³ "Službeni glasnik BiH", br. 89/10.
- ¹⁵⁴ "Službeni glasnik BiH", br. 89/10.
- ¹⁵⁵ "Službeni glasnik BiH", br. 39/09.
- ¹⁵⁶ "Službeni glasnik BiH", br. 21/06.
- ¹⁵⁷ "Službeni glasnik BiH", br. 9/11.
- ¹⁵⁸ "EU Funds in Central & Eastern Europe", KPMG Izvještaj o napretku 2007-2012, april 2012, dostupno na: http://ec.europa.eu/environment/emas/documents/legislative_en.htm
- ¹⁵⁹ Bazirano na informacijama iz: "Strategy for Environmental Protection for the period 2008-2018 BD od BiH/ Strategija za zaštitu okoliša za period 2008-2018. BD BiH"
- ¹⁶⁰ <http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/>.
- ¹⁶¹ "Strategija upravljanja vodama" i "Vodna politika BiH", oktobar 2011. Pripremljeno za VIJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE i MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE I EKONOMSKIH ODNOSA
- ¹⁶² "Protected Areas in Europe – an overview", European Environment Agency Report Br. 5/2012, ISSN 1725-9177, objavljen 22. oktobra 2012. godine <http://www.eea.europa.eu/publications/protected-areas-in-europe-2012>, dostupan: 1. jula 2014. godine.
- ¹⁶³ EU-PHARE 2005 projekat za Rumuniju: "Tehnička podrška izradi Procjene troškova i investicionog plana za zaštitu okoliša ", koji je provela Eptisa.
- ¹⁶⁴ "The Benefits of Compliance with the Environmental Acquis for the Candidate Countries", Final Report, C/1849/PtB, ECOTEC Research & Consulting Limited, juli 2001.
- ¹⁶⁵ "Službeni glasnik BiH", br. 27/02.
- ¹⁶⁶ "Službeni glasnik BiH", br. 6/06, 75/06, 44/07, 84/09 i 48/10.
- ¹⁶⁷ "Službeni glasnik BiH", br. 6/06, 75/06, 44/07, 84/09 i 48/10.
- ¹⁶⁸ "Sl. novine FBiH", br. 66/13.
- ¹⁶⁹ Službeni glasnik RS, br.20/14

Pretplatnici imaju dodatne pogodnosti. Ukoliko ste već pretplatnik, prijavite se! Ukoliko niste pretplatnik, registrirajte se!

➡ [Prijava \(/auth/login?ReturnUrl=%2Fpage%2Fakt%2FFihPgN4WlwQ%3D\)](/auth/login?ReturnUrl=%2Fpage%2Fakt%2FFihPgN4WlwQ%3D)

➡ [Registracija \(/auth/register?ReturnUrl=%2Fpage%2Fakt%2FFihPgN4WlwQ%3D\)](/auth/register?ReturnUrl=%2Fpage%2Fakt%2FFihPgN4WlwQ%3D)

O nama

Javno preduzeće Novinsko-izdavačka organizacija SLUŽBENI LIST BOSNE I HERCEGOVINE. Sva prava pridržana. 2014

Adresa

Džemala Bijedića 39/III
71000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
Email: slist@slist.ba (<mailto:slist@slist.ba>)

Kontakti

Centrala
Tel: 033/722-030

[Email \(mailto:info@slist.ba\)](mailto:info@slist.ba)

Uredništvo

Tel: 033/722-038

[Email \(mailto:urednistvo@slist.ba\)](mailto:urednistvo@slist.ba)

Pravna služba

Tel: 033/722-051

[Email \(mailto:info@slist.ba\)](mailto:info@slist.ba)

Računovodstvo

Tel: 033/722-045, Fax: 033/722-046

[Email \(mailto:racunovodstvo@slist.ba\)](mailto:racunovodstvo@slist.ba)

Pretplata

Tel: 033/722-054

[Email \(mailto:pretplata@slist.ba\)](mailto:pretplata@slist.ba)

Ekspedit

Tel: 033/722-041

[Email \(mailto:info@slist.ba\)](mailto:info@slist.ba)

Prodaja

Tel: 033/722-079

[Email \(mailto:info@slist.ba\)](mailto:info@slist.ba)

Oglasni odjel

Tel: 033/722-049 i 033/722-050, Fax: 033/722-074

[Email \(mailto:oglasi@slist.ba\)](mailto:oglasi@slist.ba)

Tehnički sekretar

Tel: 033/722-061, Fax: 033/722-064

Ured direktora

Tel: 033/722-061

Komercijala

Tel: 033/722-042